P R E D L O G

VLADA CRNE GORE

MINISTARSTVO VANJSKIH POSLOVA I EVROPSKIH INTEGRACIJA

PRILOG
IZVJEŠTAJU EVROPSKE KOMISIJE
O NAPRETKU CRNE GORE ZA 2013.

za period
1. septembar 2012. – 25. april 2013.

Podgorica, april 2013.

Uvod

Odnosi Crne Gore i Evropske unije

Protekli izvještajni period je obilježilo otvaranje i privremeno zatvaranje pregovora o poglavlju XXV – Nauka i istraživanje, održavanjem Međuvladine konferencije o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji 18. XII 2012. u Briselu. Takođe, otvoreno je i privremeno zatvoreno 26. poglavlje – Obrazovanje i kultura, na MVK održanoj u Briselu, 15. IV 2013.

Treća sjednica Savjeta za stabilizaciju i pridruživanje Crne Gore i EU održana je 18. XII 2012. u Briselu. Na sastanku su razmatrani odnosi u okviru SSP, posebno u svijetlu Izvještaja EK o napretku CG za 2012.

Treći sastanak Pododbora za ekonomska i finansijska pitanja i statistiku između Crne Gore i Evropske komisije održan je 20 XI 2012. u Briselu. 5. III 2013. je održan četvrti sastanak Pododbora za unutrašnje tržište i konkurenciju.

Treći sastanak Pododbora za oblast pravde, slobode i bezbjednosti uključujući pitanja migracija održan je 3. i 4. XII 2012. u Podgorici. Održani su i konsitutivni sastanci dva zajednička tijela s EU. Riječ je o Zajedničkom savjetodavnom odboru s Evropskim ekonomskim i socijalnim komitetom (EESK) i Zajedničkom savjetodavnom odboru s Komitetom regiona. Održana je i peta sjednica Parlamentarnog odbora za stabilizaciju i pridruživanje između Crne Gore i Evropske unije (POSP), 28. i 29. XI 2012. u Briselu.

Šesti sastanak pododbora za trgovinu, industriju, carine i poreze održan je 19. IV 2013. u Briselu.

Evropski parlament usvojio je Rezoluciju o Crnoj Gori u petak, 19. IV 2013.

U okviru I komponente za programe Ipa 2007-2013 Evropska komisija (EK) je kroz 97 nacionalnih projekata odobrila 166.537.548 € bespovratne finansijske podrške. Za iste projekte Crna Gora je u vidu nacionalnog kofinansiranja izdvojila 93.099.207 €. Nacionalne programe Ipe za 2012. i 2013. usvojila je Evropska komisija odlukom c(2012)9382 od 11. XII 2012. U Podgorici je održan 12. XII 2012 šesti zajednički *Odbor za praćenje sprovođenja programa Ipe*.

Što se tiče II komponente Ipe, u Crnoj Gori se trenutno sprovodi **107 projekata**, od kojih 40 bilateralnih (Albanija - Crna Gora; Bosna i Hercegovina - Crna Gora; Hrvatska - Crna Gora i Srbija - Crna Gora), 26 transnacionalnih (Program Jugoistočna Evropa i Mediteran) i 37 projekata u okviru IPA Jadranskog susjedskog programa.

Kada je riječ o III i IV komponenti Ipe EK je tokom IV kvartala 2012. usvojila operativne programe za III i IV komponentu za period 2012-2013. i odobrila Strateški okvir usklađenosti tokom novembra 2012.

1. POLITIČKI KRITERIJUMI

1.1. DEMOKRATIJA I VLADAVINA PRAVA

1.1.1. SKUPŠTINA[1]

Izbori za poslanike u Skupštinu Crne Gore održani su 14. X 2012. Mandat poslanicima 24. saziva prestao je 6. XI 2012. potvrđivanjem mandata novoizabranim poslanicima Skupštine Crne Gore 25. saziva. Predsjednik i potpredsjednici Skupštine Crne Gore 25. saziva izabrani su 6. XI 2012. na prvoj sjednici drugog redovnog jesenjeg zasijedanja.

Skupština Crne Gore usvojila je Odluku o izboru predsjednika i članova Administrativnog odbora Skupštine Crne Gore 25. saziva 7. XI 2012, dok je Odluku o izboru predsjednika i članova stalnih odbora Skupštine Crne Gore 25. saziva i Odluku o izboru predsjednika i članova Komisije za praćenje i kontrolu postupka privatizacije usvojila 20. XII 2012. U skladu sa izmjenama Poslovnika usvojenim u maju 2012. umjesto ranijih 11, formirano je 14 odbora, među kojima i Ustavni odbor, Zakonodavni odbor, Odbor za međunarodne odnose i iseljenike, Odbor za evropske integracije i Odbor za antikorupciju.

Za predsjednike Odbora za evropske integracije, Odbora za ekonomiju, finansije i budžet, Odbora za antikorupciju i Komisije za praćenje i kontrolu postupka privatizacije izabrani su poslanici iz reda parlamentarne manjine.

1.1.1.1. Zakonodavna uloga

Skupština je od 1. IX 2012. usvojila 26 zakona[2], između ostalih i Zakon o izmjeni Zakona o ličnoj karti (Sl. list CG, br. 50 /12, stupio na snagu 1. X 2012.), Zakon o Završnom računu Budžeta za

---

[1] Aneks 1 – Spisak donijetih zakona u izvještajnom periodu

Zakon o izmjeni Zakona o ličnoj karti propisuje da se lične karte, koje su izdate po Zakonu o ličnoj karti (Sl. list CG, br. 20/93) a nisu zamijenjene do dana stupanja na snagu ovog zakona, mogu upotrebljavati najkasnije do 31. XII 2012. godine)

Zakon o Završnom računu Budžeta za 2011 utvrđuje ukupno ostvarena primanja i sopstvene prihode korisnika sredstava budžeta, izdatke budžeta, izdatke iz sopstvenih prihoda korisnika sredstava budžeta i finansijski rezultat budžeta – izvrsenje budzeta

Zakon o Budžetu Crne Gore za 2013. predviđa: 1. procjenu primitaka i izdataka iskazanih po ekonomskoj klasifikaciji za tekući i kapitalni budžet; 2. normativni dio budžeta kojim se bliže uređuje njegovo izvršenje; 3. upotrebu suficita i pokriće deficita; 4. tekuću i stalnu budžetsku rezervu.

Zakon o dopuni Zakona o radu propisuje da zaposleni kome je isplaćena otpremnina po osnovu sporazumnog prestanka radnog odnosa u javnom preduzeću, javnoj ustanovi i drugoj javnoj službi, čiji je većinski vlasnik država, ne može zasnovati radni odnos u drugom javnom preduzeću, javnoj ustanovi i drugoj javnoj službi, državnom organu i organu državne uprave u periodu od pet godina od dana isplate otpremnine.

Zakon o dopuni Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju propisuje da se penzije, najniže penzije, vrijednost penzije za jedan lični bod, novčane naknade za tjelesno oštećenje, osnov za određivanje novčane naknade za tjelesno oštećenje zadrže na dostignutom nivou, odnosno da se usklađuju u 2013. i 2014.

2011. (Sl. list CG, br. 66/12, stupio na snagu 8. I 2013.), Zakon o Budžetu Crne Gore za 2013. (Sl. list CG, br. 66/12, stupio na snagu 31. XII 2012.), Zakon o dopuni Zakona o radu (Sl. list CG, br. 66/12, stupio na snagu 8. I 2013.), Zakon o dopuni Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju (Sl. list CG, br. 66/12, stupio na snagu 31. XII 2012.), Zakon o izmjeni i dopunama Zakona o državnim službenicima i namještenicima (Sl. list CG, br. 66/12, stupio na snagu 8. I 2013) i Zakon o dopunama Zakona o porezu na dohodak fizičkih lica (Sl. list CG, br. 6/13, stupio na snagu 8. II 2013). Takođe, na predlog poslanika parlamentarne manjine, usvojen je i Zakon o izmjeni Zakona o tajnosti podataka (Sl. list CG, br. 14/13, stupio na snagu 23. III 2013.), kojim je članovima Odbora za antikorupciju dozvoljen pristup tajnim podacima, bez prethodne dozvole za pristup tajnim podacima.

Ustavni odbor održao je deset sjednica na kojima je, shodno Zaključku koji je Skupština donijela 28. XII 2012. razmatrao Predlog amandmana na Ustav Crne Gore i Mišljenje Venecijanske komisije. Razmatrana su rješenja koja se odnose na Sudski savjet, Državno tužilaštvo i Ustavni sud.

Skupština je nastavila da unapređuje efikasnost rada, uključujući i planiranje zakonodavnih i nadzornih aktivnosti. Kolegijum predsjednika Skupštine, 19. III 2013. donio je Plan zakonodavnog rada Skupštine za 2013. i Kalendar proljetnog zasjedanja. Plan zakonodavnog rada obuhvata pregled predloga zakona čije je razmatranje planirano tokom proljetnog i jesenjeg zasijedanja u 2013. kao i nadzorne aktivnosti Skupštine kroz razmatranje izvještaja koje pojedini organi, saglasno zakonu, dostavljaju Skupštini. Planom zakonodavnog rada, koji je pripremljen na osnovu Programa rada Vlade za 2013. godinu i Plana aktivnosti na ispunjavanju preporuka iz Izvještaja Evropske komisije o napretku Crne Gore za 2012. obuhvaćeno je 128 predloga zakona, od čega su 54 predloga zakona čije je donošenje planirano radi usklađivanja sa pravom EU, kao i 31 izvještaj koje pojedini organi, saglasno zakonu, dostavljaju Skupštini.

Radna tijela Skupštine usvojila su izvještaje o radu za 2012., kao i planove rada za 2013. dok je u skladu sa Zakonom o parlamentarnom nadzoru u oblasti bezbjednosti i odbrane, Odbor za bezbjednost i odbranu usvojio Plan parlamentarnog nadzora za 2013.

1.1.1.2. Nadzorne aktivnosti

Anketni odbor za prikupljanje informacija i činjenica o korupciji u privatizaciji Telekoma Crne Gore održao je ukupno 13 sjednica i 1. X 2012. podnio Skupštini Tehnički izvještaj koji sadrži podatke o broju održanih sjednica, dnevnom redu na sjednicama, informaciju o licima koja su dala izjave i subjektima koji su dostavili dokumentaciju, kao i spisak dokumentacije koja je razmatrana.

Tehnički izvještaj predviđen je za razmatranje na trećoj sjednici prvog redovnog (proljećnjeg) zasijedanja.
Na trećoj sjednici prvog redovnog (proljećnjeg) zasijedanja predviđeno je i razmatranje Predloga odluke o otvaranju parlamentarne istrage i formiranju Anketnog odbora radi prikupljanja

---

Zakon o izmjeni i dopunama Zakona o državnim službenicima i namještenicima propisuje da se ograničenje u pogledu mogućnosti zasnivanja radnog odnosa u državnom organu neće odnositi na lice vrati cjelokupni iznos isplaćene otpremnine.
Zakon o dopunama Zakona o porezu na dohodak fizičkih lica propisuje privremenu mjeru uvođenja obaveze plaćanja poreza na dohodak fizičkih lica po stopi od 15% na iznos bruto zarade iznad 720 eura mjesečno.

informacija i činjenica o događajima koji se odnose na rad državnih organa, povodom objavljivanja audio snimaka i transkripta sa sjednica organa Demokratske partije socijalista u dnevnom listu Dan, koji je podnijela grupa od 27 poslanika parlamentarne manjine.

Održana je jedna posebna sjednica Skupštine posvećena premijerskom satu i poslaničkim pitanjima na kojoj su na pitanja poslanika odgovarali predsjednik Vlade Crne Gore i ministri. Predsjedniku Vlade postavljeno je sedam, a ministrima 67 pitanja, kao i osam dopunskih. Ovo je ujedno bila prva posebna sjednica u 25. sazivu, sa čime je počela implementacija modela po kojem se premijerski sat održava jednom mjesečno umjesto jednom dvomjesečno u toku redovnog zasijedanja, što je bio slučaj u 24. sazivu.

Radna tijela Skupštine održala su dva kontrolna i četiri konsultativna saslušanja, a donijete su i tri odluke o održavanju kontrolnih saslušanja.

Odbor za antikorupciju održao je kontrolno saslušanje vrhovnog državnog tužioca i direktora Uprave za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma, u vezi sa aferom Telekom.

Odbor za međunarodne odnose i iseljenike je održao kontrolno saslušanje potpredsjednika Vlade Crne Gore i ministra vanjskih poslova i evropskih integracija u vezi s Platformom Vlade Crne Gore za dijalog oko trajnog razgraničenja s Republikom Hrvatskom u regionu Prevlake.

Odbor za evropske integracije je održao konsultativno saslušanje čija se tema odnosila na razmatranje procesa pregovora, s posebnim osvrtom na pregovaračko poglavlje 25, konsultativno saslušanje povodom razmatranja Nacrta pregovaračke pozicije za pregovaračko poglavlje 26 – Obrazovanje i kultura, kao i konsultativno saslušanje povodom razmatranja 28, 29. i 30. kvartalnog izvještaja o ukupnim aktivnostima u okviru procesa stabilizacije i pridruživanja EU, kao i 7, 8. i 9. izvještaja o realizaciji obaveza iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju.

Na zajedničkoj sjednici Odbora za međunarodne odnose i iseljenike i Odbora za evropske integracije održano je konsultativno saslušanje povodom razmatranja Izvještaja o radu Ministarstva vanjskih poslova i evropskih integracija za 2012.

Odbor za bezbjednost i odbranu je 18. III 2013. razmotrio i usvojio predlog predsjednika Vlade za postavljenje načelnika Odjeljenja za vojno obavještajne i bezbjednosne poslove u Ministarstvu odbrane, što je jedna od novina predviđenih Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o odbrani (Sl. list CG, br. 14/12).

Odluke o održavanju kontrolnih saslušanja donijeli su Odbor za bezbjednost i odbranu i Odbor za politički sistem, pravosuđe i upravu.

Odbor za bezbjednost i odbranu donio je 25. februara Odluku o kontrolnom saslušanju ministra unutrašnjih poslova i specijalnog tužioca Odjeljenja za suzbijanje organizovanog kriminala, korupcije, terorizma i ratnih zločina o primjeni mjera tajnog nadzora u Odsjeku za posebne provjere Uprave policije, kao i o posjeti ovom Odsjeku.

Posjeta Odsjeku za posebne provjere Uprave policije realizovana je 28. II 2013. i predstavljala je sprovođenje vanredne aktivnosti parlamentarnog nadzora koja je imala za cilj ostvarenje neposrednog uvida u dokumentaciju i razgovor s licima koja obavljaju konkretne poslove i zadatke. Ovom prilikom poslanici su upoznati sa strukturom ove organizacione jedinice Ministarstva

unutrašnjih poslova, normativnim okvirom djelovanja, načinom rada i mjerama za prikupljanje podataka.

Odbor za politički sistem, pravosuđe i upravu, donio je 26. marta 2013. Odluku o održavanju kontrolnog saslušanja ministra unutrašnjih poslova, vrhovnog državnog tužioca i predsjednika Vrhovnog suda i Sudskog savjeta, koji su podnijeli poslanici Demokratskog fronta, Socijalističke narodne partije i Pozitivne Crne Gore, na temu: „Postupanje Policije, Tužilaštva i Sudstva u slučajevima koji imaju obilježja organizovanog kriminala sa posebnim osvrtom na slučaj 'Škerović', 'Šarić – Lončar". Odbor je, takođe, 27. III 2013. donio Odluku o održavanju kontrolnog saslušanja predsjednika Odbora direktora Investiciono-razvojnog fonda Crne Gore, direktora Fonda rada i direktorice Zavoda za zapošljavanje Crne Gore na temu: „Korišćenje državnih resursa u izbornoj kampanji".

Odbori su u ovom periodu razmotrili više izvještaja, među kojima i Izvještaj o radu Uprave policije i stanju bezbjednosti u 2011. Izvještaj o radu Agencije za nacionalnu bezbjednost za 2011. Izvještaj o realizaciji Strategije regionalnog razvoja 2010-2014. za 2011. Izvještaj o radu i načinu raspodjele sredstava Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava za 2011. Nacionalni izvještaj o stanju ljudskih prava u Crnoj Gori u okviru drugog ciklusa Opšteg periodičnog pregleda Ujedinjenih nacija (period 2008-2012), Izvještaj o stanju ljudskih prava Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za potrebe Opšteg periodičnog pregleda Ujedinjenih nacija i Izvještaj o seksualnom iskorištavanju djece u Crnoj Gori koji je podnio Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore.

Odbor za ekonomiju, finansije i budžet razmotrio je realizaciju zaključaka Skupštine Crne Gore usvojenih 28. XII 2012. povodom razmatranja predloga finansijskih planova s planovima rada nezavisnih regulatornih tijela za 2013. Tim povodom Odbor je utvrdio ocjene i stavove i odredio okvir za izmjenu finansijskih planova nezavisnih regulatornih tijela. Odbor je, takođe, razmotrio Informaciju o načinu realizacije skupštinskih zaključaka od 29. II 2012. usvojenih povodom Odluke o potvrđivanju Odluke o preuzimanju duga AD Kombinat aluminijuma Podgorica i zaključaka usvojenih 8. VI 2012. Polazeći od predloga zaključaka koje je podnio poslanik Socijalističke narodne partije, Odbor je odlučio da predloži Skupštini da povodom razmatranja ove informacije usvoji navedene zaključke.

Odbor za ljudska prava i slobode upoznao se s Informacijom o postupanju Uprave policije po Preporukama Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore datim u Posebnom izvještaju o stanju prostorija Uprave policije za zadržavanje lica lišenih slobode iz 2011. godine, kao i aktivnostima koje su nadležni državni organi preduzeli u cilju ispunjavanja Preporuka sadržanih u Rezoluciji 1890 (2012) Parlamentarne skupštine Savjeta Evrope „Poštovanje dužnosti i obaveza od strane Crne Gore".

1.1.1.3. Akcioni plan za jačanje zakonodavne i kontrolne uloge

Kolegijum predsjednika Skupštine Crne Gore, na sastanku održanom 19. marta, usvojio je Akcioni plan za jačanje zakonodavne i kontrolne uloge Skupštine Crne Gore u 2013.[3] Plan treba da posluži kao smjernica u planiranju i realizaciji aktivnosti na svim nivoima u Skupštini, odnosno da

[3]Objavljen na internet stranicama Skupštine na adresi: http://www.skupstina.me/cms/site_data/Akcioni_plan_2013%20god.pdf; Engleska verzija dostupna na: http://www.skupstina.me/cms/site_data/Action_Plan_2013_EN%20II.pdf.

obezbijedi plansko, sistematsko i koordinisano djelovanje svih učesnika u procesu rada u Skupštini, sa namjerom da doprinese što efikasnijem ispunjavanju njenih Ustavom definisanih nadležnosti.

Akcioni plan sadrži 68 aktivnosti i mjera s obrazloženjem, nosiocima, rokovima realizacije i indikatorima uspješnosti, koji su, radi bolje preglednosti, grupisani u tri dijela. Na početku svakog dijela dati su nalazi i preporuke Evropske komisije iz Izvještaja o napretku za 2012. koji se odnose na dati segment i koji su uzeti u obzir prilikom definisanja predviđenih aktivnosti, tako da Akcioni plan istovremeno predstavlja i plan ispunjavanja preporuka Evropske komisije.

Prvi dio direktno se odnosi na jačanje zakonodavne i nadzorne funkcije Skupštine Crne Gore, kroz pripremu i donošenje posebno važnih akata čiji je cilj unapređivanje demokratskih vrijednosti u Crnoj Gori, uključujući i jačanje nezavisnosti i nepristrasnosti pravosuđa, izmjene Ustava i izbornog zakonodavstva, u skladu sa preporukama Evropske komisije. Kao jedna od aktivnosti predviđena je i priprema plana za veće uvažavanje rodnog aspekta kroz rad parlamenta, zatim priprema rezolucije kojom će se precizno definisati uloga Skupštine Crne Gore u pristupnim pregovorima sa EU i dati smjernice Vladi Crne Gore u procesu vođenja pregovora.

O realizaciji Akcionog plana kvartalno će se izvještavati, što će biti dostupno na internetskim stranicama Skupštine.

1.1.1.4. Jačanje administrativnih kapaciteta

Broj zaposlenih 31. III 2013. je 147[4]. Broj korisnika Programa stručnog osposobljavanja koji su u Skupštini Crne Gore je 22. Zaposleni su u izvještajnom periodu pohađali 61 obuku.

Posebna pažnja posvećena je jačanju kapaciteta Službe Skupštine u pogledu praćenja usklađivanja zakonodavstva Crne Gore sa pravom EU. Organizovana je obuka za službenike zaposlene u odborima čije su nadležnosti, prethodnim izmjenama Poslovnika, proširene na praćenje usklađenosti zakona sa pravom EU.

Službenici Skupštine, u svojstvu članova, učestvuju u radu radnih grupa za pripremu pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji. Na ovaj način imaju mogućnost da steknu detaljan uvid u cjelokupno pravo Evropske unije, po pregovaračkim poglavljima, sa kojim treba uskladiti nacionalno zakonodavstvo, uključujući i informacije o novim i planiranim propisima Evropske unije, kao i da imaju kompletan pregled sadašnjeg stepena usklađenosti zakonodavstva Crne Gore sa primarnim i sekundarnim pravom Evropske unije.

Dvogodišnji Program saradnje Skupštine Crne Gore, Vestminsterske fondacije za demokratiju i Britanskog savjeta „Jačanje kapaciteta Skupštine Crne Gore“ završen je 14. III 2013. Cilj programa bilo je jačanje kapaciteta Skupštine u okviru četiri komponente: upravljanju ljudskim resursima, internoj i eksternoj komunikaciji, finansijskom nadzoru i zakonodavnom nadzoru i vladavini prava. U okviru navedenih komponenti organizovane su obuke, seminari i studijske posjete, koji su poslanicima i službenicima Skupštine omogućili da se, između ostalog, bolje upoznaju sa dugogodišnjom parlamentarnom praksom Velike Britanije.

Istraživački centar je nastavio s pripremanjem istraživačkih radova na teme koje su bile predmet interesovanja poslanika, i to: „Uloga i nadležnosti parlamentarnih radnih tijela koja se bave

[4] Broj zaposlenih obuhvata 11 savjetnika predsjednika i potpredsjednika i 18 pripravnika.

rodnom ravnopravnošću“, „Socijalna davanja u zemljama Evropske unije“, „Parlamentarno radno tijelo nadležno za praćenje procesa pregovora sa EU - iskustvo Hrvatskog sabora i Islanda“ i „Parlamentarno radno tijelo koje se bavi pitanjima borbe protiv korupcije“.

Pored redovnih aktivnosti na održavanju postojećeg informaciono–komunikacionog sistema Skupštine, realizovane su aktivnosti u vezi sa pripremama projekta za uvođenje elektronskog parlamenta i novog internet portala Skupštine Crne Gore. Pripremljen je projektni zadatak za razvoj i primjenu sistema za informatičko praćenje zakonodavnog procesa i u toku je tenderska procedura.

1.1.1.5. Transparentnost i otvorenost rada

Skupštini su podnijeta 34 zahtjeva za slobodan pristup informacijama, koji su sadržali 128 stavki, odnosno podzahtjeva. Skupština Crne Gore je odgovorila na sve podnijete zahtjeve.

Skupština je nastavila sa praksom objavljivanja svih bitnih informacija o svom radu na Internet stranicama. Pored mjesečnog biltena „Otvoreni parlament“, krajem decembra 2012. Skupština je objavila i Izvještaj o radu 24. saziva (23. IV 2009 – 6. XI 2012.) koji je osoben po tome što se prvi put na ovaj način rezimira rad jednog skupštinskog saziva. Takođe, pripremljen je i izvještaj o radu Skupštine Crne Gore za 2012.

Sredinom decembra 2012. Skupština je dobila još jedan značajan oblik prezentacije, namijenjen najširoj javnosti, odnosno skupštinski kanal na Youtube-u.

Povodom 20. novembra, Dana usvajanja UN Konvencije o pravima djeteta održano je četvrto zasjedanje Dječijeg parlamenta. Zasjedanju je prisustvovalo 42 učenika iz 21 opštine, koji su predstavnici lokalnih dječijih parlamenta iz Bara, Cetinja, Bijelog Polja i Podgorice i dječijih parlamenata iz osnovnih škola u 17 gradova Crne Gore.

Projekat „Demokratske radionice“ svečano je otvoren 22. I 2013. potpisivanjem Memoranduma o saradnji za implementaciju projekta između Skupštine Crne Gore, ERSTE fondacije i NVO Forum mladi i neformalna edukacija. Zvaničnom pokretanju projekta prethodilo je sprovođenje pilot projekta, započetog 8. X 2012. Projekat „Demokratske radionice“ okupio je 2.606 osnovnoškolaca iz osam crnogorskih opština – Podgorice, Nikšića, Kolašina, Bara, Budve, Kotora, Herceg Novog i Danilovgrada, a planirano je da do kraja 2013. okupi preko 4.000 osnovnoškolaca iz svih gradova Crne Gore.

Od marta 2013. gosti demokratskih radionica su poslanici Skupštine, tako da djeca kroz neposredan kontakt sa poslanicima mogu da steknu i prodube znanja o parlamentarnoj demokratiji, donošenju i primjeni zakona, ulozi poslanika i funkcijama Skupštine. Stečena znanja ugrađuju u novinski prilog, koji se kasnije objavljuje na dječijem parlamentarnom sajtu[5]. Pored aktivnog učešća u radionicama, djeca imaju priliku i da posjete prostorije Skupštine Crne Gore i informišu se o istorijatu i nadležnostima institucije.

1.1.2. VLADA

Nakon održanih izbora 14. X 2012. i konstituisanja Skupštine Crne Gore u novom sazivu, Skupština je izabrala 40. Vladu Crne Gore, koju čine predsjednik i 18 članova, od kojih su četiri

[5] www.demokratskeradionice.me

potpredsjednika Vlade, s tim što su tri potpredsjednika istovremeno i ministri, a jedan član Vlade je ministar bez portfelja.

Program rada Vlade za 2013. je donijet 31. I 2013. On je za razliku od dosadašnjih, drugačije organizovan, tako da su u prvom dijelu navedene prioritetne obaveze Vlade, prije svega na unutrašnjem ekonomsko-finansijskom planu i ostvarivanju daljeg napretka u evroatlantskim integracijama, a u drugom dijelu ostale obaveze koje Vlada treba da realizuje u ovoj godini. Takođe, novinu predstavlja i to što normativni dio Programa, u skladu sa Akcionim planom koji je pripremljen u skladu sa principima inicijative Partnerstvo otvorenih Vlada, koji je Vlada donijela na sjednici od 5. IV 2012. sadrži i preliminarnu analizu efekata propisa.

1.1.2.1. Realizacija Programa rada Vlade

Realizacija Programa rada Vlade u IV kvartalu 2012. odvijala se u ambijentu održavanja izbora za poslanike u Skupštinu Crne Gore, što je imalo značajan uticaj i na stepen njegove realizacije. Tako je, od ukupno planiranih 30 obaveza u ovom kvartalu realizovano 10, odnosno 33,33%. U I kvartalu 2013. od ukupno planiranih 75 obaveza, realizovano je 53 ili 71%.

1.1.2.2. Primjena Poslovnika Vlade

U naznačenom periodu nastavljena je primjena novog poslovnika Vlade Crne Gore, kojim je, kao najznačajnija novina, propisana obaveza predlagača da uz predloge zakona i drugih propisa Vladi dostavljaju analizu procjene uticaja tih propisa (RIA). Vlada je u ovom periodu **utvrdila 40 predloga zakona i donijela 36 uredbi,** uz koje su predlagači, saglasno obavezi utvrđenoj članom 33 Poslovnika, dostavili izvještaje o sprovedenoj analizi procjene uticaja propisa, na propisanom obrascu, i to za 25 zakona i 15 uredbi.

Za pet predloga zakona i 15 predloga uredbi predlagači su dostavili mišljenje Ministarstva finansija o procjeni fiskalnog uticaja na budžet i o uticaju na poslovni ambijent s aspekta poslovnih barijera.

Za dva predloga zakona i dva predloga uredbi, Vladi je dostavljeno mišljenje Ministarstva finansija da je saglasno s ocjenom predlagača da za te zakone, odnosno uredbe nije potrebno raditi analizu pocjene uticaja.

Za Predlog zakona o budžetu Crne Gore za 2013. saglasno standardima, nije rađena analiza procjene uticaja. Za sedam predloga zakona i četiri uredbe nije dostavljena analiza procjene uticaja, već samo procjena fiskalnog uticaja, što je sadržano u obrazloženju tih propisa.

1.1.2.3 Transparentnost i učešće javnosti u kreiranju vladinih politika

Nastavljene su aktivnosti na afirmaciji transparentnosti rada Vlade i aktivnijeg uključivanja javnosti u proces kreiranja javnih politika. Zakon o slobodnom pristupu informacijama, koji je stupio na snagu 18. II 2013. uvodi značajnu novinu u smislu obaveze organa vlasti da informacije u svom posjedu proaktivno objavljuju na svojim internetskim stranicama, što je i slučaj s internetskom stranicom Vlade. Unaprijeđena je direktna komunikacija Vlade i građana pokretanjem zvaničnog naloga Vlade na tviteru 19. IX 2012.

Vlada je 9. X 2012. pokrenula portal za podnošenje elektronskih peticija „Glas građana – e-peticije“. Putem ovog servisa svi punoljetni državljani i stranci sa stalnim nastanjenjem mogu podnijeti elektronsku peticiju iz bilo koje oblasti iz nadležnosti Vlade.

Prva peticija koja je izglasana i koju je Vlada usvojila na sjednici od 24. januara 2013. godine ticala se zahtjeva za rješavanje problema ograničenih smještajnih kapaciteta u vrtićima u Crnoj Gori. Na temelju ove peticije planira se izgradnja šest novih vrtića u Crnoj Gori. Značajna novina u procesu javne participacije koju ovaj servis donosi je ta da, ne samo omogućava građanima da učestvuju u kreiranju vladinih politika, već im daje mogućnost da budu inicijatori tog procesa.

Vlada je 14.-16. IX 2013. organizovala Prvu konferenciju o vladinim komunikacijama u Jugoistočnoj Evropi. Na konferenciji su visoki vladini zvaničnici za komunikacije iz devet zemalja regiona, usvojili Budvansku deklaraciju kojom je osnovan Forum za vladine komunikacije u Jugoistočnoj Evropi (SEECOM Forum). Osnovni cilj SEECOM Foruma je da kroz razmjenu iskustava i dobre prakse vladini službenici za komunikacije razvijaju otvorenu i dvosmjernu komunikaciju vlada sa građanima i omoguće veće učešće građana u kreiranju javnih politika, u cilju unapređenja principa dobrog upravljanja i jačanja participativne demokratije u regionu. Ova regionalna inicijativa u velikoj mjeri korespondira s odredbama Lisabonskog sporazuma o učešću javnosti u kreiranju javnih politika, kao i s ciljevima Evropske godine građana 2013.

1.1.3. DRŽAVNA UPRAVA

1.1.3.1. Normativni okvir

Skupština je 28. XII 2012. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o državnim službenicima i namještenicima (Sl. list CG, br. 66/12), koji je stupio na snagu 7. I 2013. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o državnim službenicima i namještenicima propisuje da lice kome prestane radni odnos na osnovu pisanog sporazuma, a ostvarilo je pravo na otpremninu u skladu sa propisom Vlade ili propisom organa lokalne samouprave, ne može zasnovati radni odnos u državnom organu, u periodu od pet godina od dana isplate otpremnine, izuzev u slučaju ako vrati cjelokupni iznos isplaćene otpremnine. U cilju obezbjeđivanja normativne osnove za implementaciju Zakona o državnim službenicima i namještenicima donijeti su sljedeći podzakonski akti: Pravilnik o načinu praćenja i ocjenjivanja probnog rada državnih službenika i namještenika (Sl list CG, br. 51/12), koji je stupio na snagu 1. I 2013, Pravilnik o kriterijumima i načinu sačinjavanja liste članova disciplinske komisije (Sl.list CG, br. 62/12), koji je stupio na snagu 1. I 2013, Uredba o načinu obavezne provjere sposobnosti, bližim kriterijumima i načinu ocjenjivanja kandidata za vršenje poslova radnog mjesta u državnom organu (Sl. list CG, br. 4/13), koja je stupila na snagu 25. I 2013, Pravilnik o sadržini oglasa, načinu ispravke, prijavljivanja na oglas elektronskim putem i i uvida u dokumentaciju oglasa (Sl. list CG, br. 8/13), koji je stupio na snagu 14. II 2013, Uredba o mjerilima za razvrstavanje poslova radnih mjesta državnih službenika u zvanja u okviru nivoa i kategorija (Sl. list CG, br. 12/13), koja je stupila na snagu 2. III 2013, Odluka o obrazovanju Etičkog odbora (Sl. list CG, br. 11/13), koja je stupila na snagu 28. II 2013, Odluka o imenovanju predsjednika i članova Komisije za žalbe (Sl. list CG, br. 11/13), koja je stupila na snagu 28. II 2013.

U cilju obezbjeđivanja normativne osnove za implementaciju Zakona o državnoj upravi donijeti su sljedeći podzakonski akti: Uredba o izmjenama i dopunama Uredbe o organizaciji i načinu rada državne uprave (Sl. list CG, br. 61/12), koja je stupila na snagu 8. XII 2012, Uredba o kriterijumima za unutrašnju organizaciju i sistematizaciju poslova u organima državne uprave (Sl. list CG, br.

7/13), koja je stupila na snagu 5. II 2013, Odluka o određivanju ministarstava koja imaju državne sekretare (Sl. list CG, br. 11/13), koja je stupila na snagu 22. II 2013.

1.1.3.2. Bilans ostvarenih rezultata

Sproveden je postupak javne rasprave o Nacrtu zakona o opštem upravnom postupku.

Predlog Plana reorganizacije javnog sektora je razmatran na sjednici Savjeta za unapređenje poslovnog ambijenta, regulatornih i strukturnih reformi, održanoj 29. III 2013. Ministarstvo unutrašnjih poslova pripremilo je Izvještaj koji se odnosi na realizaciju aktivnosti iz oblasti državne uprave, u okviru nadležnosti Ministarstva unutrašnjih poslova i Uprave za kadrove koja proizilazi iz obaveze periodičnog izvještavanja Savjeta za unapređenje poslovnog ambijenta, regulatornih i strukturnih reformi o realizovanim aktivnostima iz Okvirnog akcionog plana za sprovođenje Strategije reforme javne uprave za period 2011-2016.

1.1.3.3. Prikaz sprovedenih obuka

U periodu od 1. IX 2012. do 31. III 2013. Uprava za kadrove organizovala je 153 obuke, koje je pohađalo 3.056 državnih službenika i namještenika. U istom periodu Regionalna škola za državnu upravu (ReSPA) organizovala je 24 obuke, koje je pohađao 61 polaznik iz Crne Gore. Uprava za kadrove, u saradnji sa OEBS-om, organizovala je 3 obuke, koje je pohađalo 10 polaznika.

1.1.3.4. Jačanje administrativnih kapaciteta

Shodno Programu stručnog osposobljavanja lica sa stečenim visokim obrazovanjem, u državnoj upravi angažovano je 2.352 korisnika.

1.1.4. LOKALNA SAMOUPRAVA

1.1.4.1. Normativni okvir

Vlada je 31. I 2013. donijela Uredbu o povjeravanju dijela poslova Uprave policije Glavnom gradu - Podgorica (Sl. list CG br. 07/13), koja je stupila na snagu 4. II 2013.

Vlada je 31. I 2013. donijela Uredbu o povjeravanju dijela poslova Uprave policije Prijestonici Cetinje i opštinama Bar, Budva, Tivat, Kotor, Nikšić, Ulcinj i Herceg Novi (Sl. list CG, br. 07/13), koja je stupila na snagu 4. II 2013.

Vlada je 21. II 2013. donijela Uredba o službenim zvanjima lokalnih službenika i namještenika i uslovima za njihovo vršenje u organima lokalne uprave (Sl. list CG br. 15/13), koja je stupila na snagu 30. III 2013.

1.1.4.2. Bilans ostvarenih rezultata

Izrađen je Model akcionog plana za borbu protiv korupcije u lokalnoj samoupravi u okviru projekta ,,Jačanje mehanizama za borbu protiv korupcije“, OEBS realizuje u saradnji s Ministarstvom unutrašnjih poslova, Zajednicom opština Crne Gore i predstavnicima lokalnih samouprava. Cilj modela je poboljšanje uslova i mehanizama za borbu protiv korupcije na lokalnom nivou.

Koordinacioni odbor za reformu lokalne samoupravu je 8. III 2013. usvojio Izvještaj o sprovođenju akcionih planova za borbu protiv korupcije na lokalnom nivou za 2012.

Ministarstvo unutrašnjih poslova, Uprava za kadrove i Zajednica opština Crne Gore, uz finansijsku podršku UNDP-a, izradili su Analizu potreba za obukom u lokalnim samoupravama. Svrha izrade Analize je utvrđivanje stvarnih potreba lokalnih službenika i namještenika za stručnim usavršavanjem i sticanjem novih znanja i vještina neophodnih za obavljanje poslova prema potrebama i zahtjevima građana i zajednice. Analiza je prezentirana i publikovana 14. XII 2012. godine u Podgorici.

1.1.4.3. Prikaz sprovedenih obuka

U periodu od 1. IX 2012. do 31. III 2012. Uprava za kadrove je organizovala 11 obuka za lokalne službenike, koje je pohađalo 126 polaznika.

1.1.4.4. Jačanje administrativnih kapaciteta

Projekt ,,Podrška implementaciji NTS-a za lokalnu samoupravu u Crnoj Gori'' od strane delegacije Evropske unije i VNG-a u trajanju od 18 mjeseci je započet 15. X 2012. Nosioci aktivnosti su Ministarstvo unutrašnjih poslova, Uprava za kadrove, Zajednica opština Crne Gore i jedinice lokalne samouprave. Cilj projekta je pružanje podrške razvoju i obuci jedinica za upravljanje ljudskim resursima u opštinama, te cjelokupnom razvoju sistema upravljanja ljudskim potencijalima na lokalnom nivou.

1.1.5. PRAVOSUDNI SISTEM [6]

1.1.5.1. Normativni okvir

U skladu sa Zakonom o izmjenama i dopunama **Zakona o posredovanju** usvojeni su podzakonski akti: Pravilnik o programu obuke za posrednike, Pravilnik o obrascu licence za rad posrednika, Pravilnik o sadržini obrasca registra posrednika i Uredba o visini nagrade za rad posrednika i naknade troškova posrednika.

1.1.5.2. Bilans ostvarenih rezultata

Urađena je **Analiza za potrebe racionalizacije pravosudne mreže i Analiza mreže organa za prekršaje**, koju je Vlada usvojila na sjednici od 14. II 2013.
U završnoj je fazi nova **Strategija reforme pravosuđa 2012-2018** koja će odrediti dalje pravce reforme pravosuđa.

Pripremljena je **Informacija o rezultatima reforme prekršajnog sistema** koju je Vlada usvojila 14. XII 2012.

1.1.5.3. Međunarodna i regionalna saradnja

Centar za edukaciju nosilaca pravosudne funkcije kandidovao se za sticanje statusa posmatrača u Evropskoj mreži za pravosudnu obuku. Zahtjev će biti razmatran na upravnom odboru, a nakon toga na sledećoj sjednici Generalne skupštine EJTN-a 6-7. VI 2013. u Dablinu.

Vrhovni sud Crne Gore kandidat je za sticanje statusa posmatrača u Asocijaciji državnih savjeta i vrhovnih upravnih jurisdikcija EU. Pozitivna odluka biće donijeta na sjednici Generalne skupštine

[6] Vidjeti Poglavlje 3.23. Pravosuđe i temeljna prava

ove pravosudne mreže 26-27. V 2013. u Parizu.

1.1.6. Antikorupcijska politika[1] - (vidjeti 3.23.2. Borba protiv korupcije)

1.1.6.1. Normativni okvir

Vlada je 18. IV 2013. utvrdila Predlog Zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika.

1.1.6.2. Bilans ostvarenih rezultata

Ministarstvo pravde pripremilo je **Informaciju o primjeni Zakonika o krivičnom postupku** koju je Vlada usvojila u januaru 2013. Shodno zaključcima kojima je usvojena navedena informacija formirana je radna grupa za utvrđivanje obima potrebnih izmjena i dopuna **Zakonika o krivičnom postupku**.

Na planu jačanja borbe protiv organizovanog kriminala i korupcije, a u susret racionalizaciji pravosudne mreže, planirana je izrada **Analize kojom će se obraditi podaci o vrsti, organizacionoj strukturi, nadležnostima i ovlašćenjima državnih organa i posebnih organizacionih jedinica u borbi protiv organizovanog kriminala i korupcije**. Statistički podaci o rezultatima rada ovih državnih organa daće presjek uspješnosti dosadašnje međuinstitucionalne saradnje i nivoa razmjene podataka neophodnih za efikasno sprovođenje istraga, odnosno krivičnog postupka u predmetima organizovanog kriminala i korupcije. Analiza će sadržati i predlog mjera za prevazilaženje postojećih normativnih i institucionalnih ograničenja u borbi protiv organizovanog kriminala i korupcije.

1.2. TEMELJNA PRAVA I ZAŠTITA MANJINA

Vlada je 25. X 2012. usvojila Drugi periodični izvještaj Komitetu protiv torture Ujedinjenih Nacija (CAT) koji je Crna Gora u obavezi da dostavlja u skladu s članom 19 Konvencije protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni ili postupaka.

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je donijelo Pravila za izbor članova savjeta manjinskog naroda ili druge manjinske nacionalne zajednice (Sl. list CG, broj 12/13).

Na osnovu odredbe iz člana 25. stav 1. Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina SE, Crna Gora je dostavila svoj Drugi izvještaj, koji je usvojen 6. IX 2012.

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i Ministarstvo prosvjete sprovode projekt SIMPLE. Osnovni cilj je promocija socijalne kohezije među državama Jadranske regije i njene kulturne raznolikosti kao i poboljšanje kvaliteta života manjinskih naroda.

U toku 2012. nastavljeno je finansiranje rada manjinskih savjeta u ukupnom iznosu od 300.000 eura.

[1] Vidjeti Poglavlje 3.23. Pravosuđe i temeljna prava

1.2.1. GRAĐANSKA I POLITIČKA PRAVA

1.2.1.1. Zatvorski sistem

U skladu s reformskom politikom Vlade i mjerama definisanim strateškim dokumentima, Ministarstvo pravde i Zavod za izvršenje krivičnih sankcija sprovode aktivnosti unapređenja sistema izvršenja krivičnih sankcija, u cilju smanjenja zatvorske populacije i opšteg unapređenja uslova u zatvorima.

1.2.1.1.1. Zakonodavni/strateški okvir

U cilju daljeg unapređenja zakonodavnog okvira u oblasti izvršenja krivičnih sankcija, u izvještajnom periodu donešena su sljedeća podzakonska akta: Pravilnik o bližem načinu sprovođenja uslovnog otpusta, uslovne osude, uslovne osude sa zaštitnim nadzorom i kazne rada u javnom interesu (Sl. list CG, br 51/12), Pravilnik o kućnom redu za izvršenje kazni zatvora u Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija, Pravilnik o postupanju prema licima sa invaliditetom za vrijeme izvršenja kazne zatvora i mjere pritvora, Uputstvo o postupanju prema licima sa invaliditetom za vrijeme izvršenja kazne zatvora i pritvora, Uputstvo o postupanju prema maloljetnicima za vrijeme izvršenja kazne maloljetničkog zatvora ili pritvora.

U predstojećem periodu očekuje se utvrđivanje predloga dva zakona u oblasti izvršenja krivičnih sankcija i sankcija koje su alternativa kazni lišenja slobode.

1.2.1.1.2. Bilans ostvarenih rezultata

Uz podršku EU 21. I 2013. započeo je projekt IPA 2011 „Podrška reformi zatvorskog sistema“, u partnerstvu s Njemačkom i Holandijom, čije je predviđeno trajanje 18 mjeseci.

1.2.1.1.3. Prikaz sprovedenih obuka

U okviru projekta IPA 2011 „Podrška reformi zatvorskog sistema“, sproveden je prvi ciklus treninga službenika za probaciju. Obuku je prošlo 12 službenika, a planira se još osam obuka u ovom ciklusu.

Druga u ciklusu planiranih obuka održana je u periodu od 4. do 8. III 2013. Predviđeno je još 7 obuka službenika Odsjeka za uslovnu slobodu.

1.2.1.1.4. Jačanje administrativnih kapaciteta

U cilju jačanja sistema izvršenja krivičnih sankcija, a naročito u pogledu uvođenja alternativnih sankcija, Ministarstvo pravde kadrovski je ojačalo Sektor za izvršenje krivičnih sankcija - Odsjek za uslovnu slobodu sa tri službenika.

1.2.1.1.5. Statistički podaci

U 2012. urađeno je 365 predloga po molbama za pomilovanje osuđenih lica, postupljeno je po 50 zahtjeva za prekid kazne, obavljeno je 134 razgovora sa licima na izdržavanju kazne zatvora, a izrađeno 73 izvještaja povodom istih, postupljeno je u preko 547 predmeta po molbi za uslovni otpust i donijeto isto toliko rješenja, postupljeno je po 143 zahtjeva za naknadu štete.

1.2.1.1.6. Međunarodna i regionalna saradnja

Predstavnici Ministarstva pravde učestvovali su od 12. do 14. IX 2012. na XV Konferenciji Evropskog foruma o zatvorima u Oslu, na multilateralnom sastanku Savjeta Evrope 25. i 26. X 2012. u Strazburu, od 15. do 16. XI 2012. u obuci u okviru programa CETIR, u Ministarstvu pravde Republike Slovačke, na XVII Konferenciji direktora zatvorskih uprava uz učešće direktora službi za probaciju pod nazivom »Strani zatvorenici« u periodu od 22. do 24 XI 2013. i na regionalnoj konferenciji 30. XI 2012. pod nazivom »Razmjena iskustava o unapređenju sistema izvršenja krivičnih sankcija« koja je održana u Sarajevu.

1.2.1.2. Sloboda okupljanja i sloboda izražavanja

U toku je izrada novog strateškog dokumenta o saradnji Vlade Crne Gore sa NVO. Ministarstvo unutrašnjih poslova je od 5. X 2012. je započelo konsultacije sa zainteresovanom javnošću putem interneta, a 19. XI 2012. je, održano Savjetovanje sa NVO o strukturi buduće strategije, koje su organizovali TACSO kancelarija, Kancelarija za saradnju sa NVO i MUP, a 6. XI 2012. obrazovana je osmočlana Međusektorska radna grupa, u kojoj su i dva predstavnika NVO.

Savjet za saradnju Vlade CG i NVO, na X sjednici održanoj 14. XII 2012, razmatrao je pitanje strukture i sadržaja nove strategije koja treba da definiše pitanja značajna za razvoj nevladinog sektora u Crnoj Gori i zaključio da Radna grupa treba da redovno informiše Savjet o svojim aktivnostima, te da radne verzije dokumenta u najranijoj fazi učini dostupnim članovima Savjeta, kako bi oni doprinijeli kvalitetu izrade ovog dokumenta.

U skladu sa stavom Vlade od 27. IX 2012. budućim potpisnicama upućen je Inicijalni tekst sporazuma o saradnji vlada zemalja Zapadnog Balkana i Turske u oblasti saradnje s civilnim sektorom.

Kancelarija za saradnju s nevladinim organizacijama je 26. XI 2012. objavila listu kandidata za članove Savjeta za saradnju s NVO, s nazivima nevladinih organizacija koje su ih predložile u skladu sa Javnim pozivom. Vlada je 28. II 2013. zadužila ministra rada i socijalnog staranja da donese rješenje o imenovanju savjeta.

Kancelarija je u toku februara 2013. organizovala 7 konsultativnih sastanaka s kontakt osobama zaduženim za saradnju sa NVO u organima državne uprave, sa ciljem da se obezbijedi kontinuirano informisanje Kancelarije

Kancelarija je pripremila Izvještaj o saradnji organa državne uprave i NVO u 2012. koji je Savjet razmatrao i podržao na XI sjednici 3. IV 2013. a do kraja aprila će biti dostavljen Vladi. Ovo je treći godišnji izvještaj koji je Savjet ocijenio kao veoma obiman i detaljan, jedini sveobuhvatni materijal o radu-saradnji organa i NVO.

1.2.2. EKONOMSKA I SOCIJALNA PRAVA

1.2.2.1. Antidiskriminacija

Radni tim za izradu programskog dokumenta (Strategije) za borbu protiv homofobije i transfobije sa Akcionim planom završio je, krajem novembra 2012. finalnu radnu verziju **Nacrta**

Strategije za borbu protiv homofobije i transfobije 2012-2017 koja je upućena Savjetu za zaštitu od diskriminacije na razmatranje, i dalju proceduru usvajanja. Savjet je na sjednici održanoj 7. XI 2012. formirao Radnu grupu sa zadatkom da na osnovu dostavljenog materijala uradi konačnu verziju nacrta Strategije koja će bit upućena Vladi na usvajanje.

U 2013. planira se izmjena Zakona o zabrani diskriminacije i Zakona o zaštitniku ljudskih prava i sloboda, u cilju potpunog usklađivanja s pravnom tekovinom EU. Tim povodom formirana je i radna grupa, koja je u 2013. započela pripremu nacrta izmjena navedenih zakona.

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je organizovalo sprovođenje pilot-projekta (u saradnji s jednim brojem nevladinih organizacija - Savez slijepi Crne Gore i Udruženje mladih s hendikepom Crne Gore), kojim se slabovidim i slijepim licima omugućava ostvarivanje prava na samostalno i tajno glasanje pomoću glasačkog šablona i to već na predsjedničkim izborima 7. IV 2013. Daljim aktivnostima predviđeno je da se osobama sa invaliditetom u Crnoj Gori obezbijede što povoljniji uslovi za samostalno i nesmetano ostvarivanje biračkog prava.

Aktivnosti na sprovođenju edukacije i promocije antidiskriminacije nastavljene su u izvještajnom periodu, sa ciljem jačanja svijesti, senzibiliteta i, prije svega**, osposobljenosti u pružanju zaštite od diskriminacije,** ovoga puta, na **lokalnom nivou**. Po **Planu edukacije** realizovane četiri radionice u oblasti antidiskriminacije.

1.2.2.2. Rodna ravnopravnost

U saradnji s međunarodnim organizacijama i ekspertima izrađen je drugi po redu Plan aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti (PAPRR) za period 2013-2017, koji je Vlada usvojila 24. I 2013. U toku je formiranje Komisije za praćenje sprovođenja PAPRR-a, koju će činiti predstavnici državnih institucija i nevladinih organizacija.

Organizovan je trodnevni seminar „Rodna ravnopravnost u sistemu odbrane“ na kojem je obučeno 10 trenerica, osam iz sastava Vojske Crne Gore i dvije iz Ministarstva odbrane, koje će prenositi znanje svojim kolegama/inicama na ovu temu.

U oblasti unapređenja položaja žena sa sela, u saradnji sa Ministarstvom poljoprivrede izrađen je Program za bolje zapošljavanje žena sa sela koji će tokom 2013. biti implementiran kroz zajedničke aktivnosti Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja i Odjeljenja za poslove rodne ravnopravnosti. Na temu primjene rodne ravnopravnosti u nastavi obučeno je 100 nastavnika građanskog vaspitanja u Crnoj Gori.

Kroz projekt primjene politika rodne ravnopravnosti na lokalnom nivou organizovane se obuke u opštinama o rodnoj ravnopravnosti, te pružena podrška Opštinama Budva i Kotor prilikom finalizacije lokalnih akcionih planova za postizanje rodne ravnopravnosti. Takođe, osnovana je treća u Crnoj Gori Kancelarija za rodnu ravnopravnost u Opštini Bijelo Polje. Odštampana je i predstavljena javnosti publikacija „Žene i muškarci u Crnoj Gori“ .

Realizovane su dvije značajne medijske kampanje u saradnji sa međunarodnim organizacijama, "Nađi vremena da budeš tata", te kampanja "Nadjačajmo tišinu – Zaustavimo nasilje u porodici".

U okviru Programa za rodnu ravnopravnost IPA 2010, koji Ministarstvo za ljudska i manjinska prava realizuje u partnerstvu sa Kancelarijom UNDP u Crnoj Gori i Delegacijom EU u Crnoj Gori, realizovano je 11 treninga u 10 gradova za 220 polaznika iz centara za socijalni rad i službenika Policije na temu borbe protiv nasilja u porodici. Iz oblasti osnaživanja žena za bavljene politikom organizovana je Međunarodna konferencija „Žene politici, politika ženama". Započet je pilot projekt u tri opštine (Kolašin, Mojkovac i Cetinje) sa kojima je potpisan Memorandum o saradnji na podsticanju ženskog preduzetništva.

U decembru je organizovan seminar za nevladine organizacije koje se bave ženskim ljudskim pravima Romkinja i Egipćanki na temu „Nasilje nad ženama".

Tokom 2012. nastavljena je aktivnost Odjeljenja za poslove rodne ravnopravnosti koja se tiče susreta sa predstavnicima civilnog društva kroz Forum za dijalog čije su teme bile "U susret novom Planu aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti 2013-2017" i "Rodna ravnopravnost u procesu evropskih integracija".

U cilju borbe protiv nasilja nad ženama Ministarstvo za ljudska i manjinska prava **podržalo je 14. II 2013. svjetsku kampanju „Milijarda ustaje".**

U nastavku aktivnosti započetih u 2012. Odjeljenje za poslove rodne ravnopravnosti u saradnji sa Centrom za edukaciju nosilaca pravosudnih funkcija organizovalo je **dvodnevni seminar za nosioce pravosudnih funkcija na temu „Rodna ravnopravnost- domaći i međunarodni standardi"**.

1.2.2.3. Dječija prava

Vlade je 28. III 2013. utvrdila **Predloga zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti. Takođe,** Vlada je 14. III 2013. utvrdila **Predlog zakona o potvrđivanju Fakultativnog protokola o komunikacijskim procedurama uz Konvenciju o pravima djeteta**. Predlog zakona je proslijeđen Skupštini na dalju proceduru.

U okviru projekta **Reforma sistema socijalne i dječije zaštite: unapređenje socijalne inkluzije**, koji implementira Ministarstvo rada i socijalnog staranja i Ministarstvo prosvjete, uz stručnu podršku UNICEF-a i UNDP-a i finansijsku podršku Evropske unije u iznosu od 3,3 miliona eura, čiji je cilj da podrži reformu sistema socijalne i dječije zaštite u Crnoj Gori kako bi se obezbijedilo ispunjenje prava svakog djeteta da živi u porodičnom okruženju, Ministarstvu rada i socijalnog staranja i Centrima za socijalni rad instalirana je **elektronska baza podataka dječje zaštite**, koja je javnosti predstavljena 22. III 2013.

Intenzivno se radilo na **razvijanju usluge hraniteljstva** kao najpoželjnijeg oblika alternativne zaštite djece bez roditeljskog staranja i u tom pogledu je pored već usvojene Strategije o hraniteljstvu, održano tri modula obuka za stručne radnike iz Sektora socijalne i dječje zaštite, i to za: standarde u hraniteljstvu, procjenu hranitelja i potreba djece, kao i trening za hranitelje. Obuke je prošlo 27 stručnih radnika u Centrima za socijalni rad.

1.2.1.1. Prava osoba s invaliditetom

U martu 2013, Vlada je usvojila **Informaciju o sprovođenju Akcionog plana Strategije za integraciju osoba s invaliditetom u Crnoj Gori za 2012.** koja sadrži pregled najznačajnijih mjera i aktivnosti predviđenih Akcionim planom za 2012. u svim oblastima koje ovaj dokument tretira.

1.2.2.6. Radna i sindikalna prava

Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o reprezentativnosti sindikata, koji je Vlada utvrdila 21. VI 2012, upućen je u skupštinsku proceduru. Zakonom o reprezentatvnosti sindikata se obezbjeđuje potpuna transparentnost reprezentativnosti i prava na osnivanje novih sindikata.

U tripartitnoj radnoj grupi u socijalnom dijalogu intezivno je pregovarano o zaključivanju novog **Opšteg kolektivnog ugovora**. Pregovori između socijalnih partnera u vezi zaključivanja Opšteg kolektivnog ugovora nalaze se u završnoj fazi i očekuje se njegovo potpisivanje.

Na osnovu Zakona o zabrani zlostavljanja na radu, donijet je **Pravilnik o pravilima ponašanja poslodavca i zaposlenog o prevenciji i zaštiti od zlostavljanja na radu** (Sl. list CG, br. 56/12).

1.2.2.7. Nasilje u porodici

Skupština je 1. III 2013. usvojila **Zakon o potvrđivanju Konvencije Savjeta Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici**.

1.2.3. KULTURNA PRAVA I ZAŠTITA MANJINA

1.2.3.1. Romi i Egipćani

Vlada je 17. I 2013. usvojila je **Akcioni plan za sprovođenje Strategije za poboljšanje položaja Roma i Egipćana 2012-2016 za 2013.**

U saradnji Ministarstva za ljudska i manjinska prava i Ministarstva prosvjete i u 2012. obezbijeđeni su udžbenici za sve učenike Rome i Egipćane, koji su upisani u I, II i III razred osnovne škole na teritoriji cijele Crne Gore. Obezbijeđeno je 882 kompleta udžbenika.

Nastavljen je i program stipendiranja i pomoći u obrazovanju za sve srednjoškolce i studente. Ovaj program je realizovan u saradnji sa Institutom za socijalnu inkluziju. U 2012. je povećan broj i srednjoškolaca (75) i studenata (9). Takođe, studentima je Ministarstvo za ljudska i manjinska prava omogućilo i studijsko putovanje u Hrvatsku.

Nastavljena je aktivnost desegregacije, tako što se djeca s Kampa Konik uključuju u gradske škole uz obezbijeđen prevoz. U periodu 2012. u programe aktivne politike zapošljavanja uključeno je 88 lica koja se deklarišu kao Romi i Egipćani.

U oktobru 2012. je potpisan Sporazum o saradnji između Ministarstva rada i socijalnog staranja i OESC-om na projektu "Najbolja praksa za uključivanje Roma". Ovoj sporazum između ostalog precizira i angažovanje romskih asistenata (medijatora) u stručnim timovima u centrima za socijalni rad i drugim ustanovama socijalne zaštite.

Radio CG realizovao je 24 informativne emisije pod nazivom „Glas Roma". Televizija Crne Gore emitovala je pet emisija posvećenih romskoj kulturi. U cilju rješavanja stambene situacije građana romske nacionalnosti dodijeljene su 4 stambene jedinice u objektu „DUP-Servisno skladišna zona" UP 14.

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je finansiralo kratki film o prijevremenim i prisilnim brakovima Romkinja, koji je emitovan na TV Crne Gore. Štampana je i publikacija »Ugovoreni brak«, koja je distribuirana svim školama i centrima za socijalni rad. Održana je dvodnevna radionica o uključenju Romkinja u politički i javni život.

U periodu od 20. do 27. I 2013, za najbolje učenike romske i egipćanske populacije iz Podgorice, Nikšića i Herceg Novog, njih 15, Ministarstvo je obezbjedilo sedmodnevni boravak u dječijem odmaralištu na Ivanovim koritima;

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je na romski jezik obezbjedilo prevod i štampanje publikacije najznačajnijih propisa: Ustava Crne Gore, Zakona o majinskim pravima i slobodama, Zakona o zabrani diskriminacije, Zakona o Zaštitniku ljudskih prava i sloboda, Zakona o medijima, Zakona o javnim radio-difuznim servisima, Zakona o slobodnom pristupu informacijama, Zakona o medijima, Deklaracije UN o pravima pripadnika nacionalnih ili etničkih, vjerskih jezičkih manjina, Okvirne konvencije SE za zaštitu nacionalnih manjina i Evropske povelje o regionalnim i manjinskim jezicima. Takođe, Strategija za poboljšanje položaja Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2012-2016 je prevedena na engleski i romski jezik i publikovana.

Romski savjet je u 2012. finansiran iz sredstava Ministarstva za ljudska i manjinska prava, u ukupnom iznosu od 50.000 eura.

1.2.3.2. Raseljena i interno raseljena lica

Ministarstvo rada i socijalnog staranja je korisnik projekta **IPA 2011 „Identifikovanje trajnih rješenja za interno raseljena lica i i stanovnike kampa na Koniku“.** Cilj projekta je obezbjeđivanje trajnih i održivih rješenja za pripadnike populacije Roma i Egipćana i ostala interno raseljena lica koja žele da se integrišu u Crnoj Gori ili da iskoriste pravo na dobrovoljni povratak u zemlju porijekla. Projekt sadrži sljedeće komponente: izgradnja 99 stambenih jedinica i izgradnja višenamjenskog centra, socijalna integracija, tehnička pomoć i dobrovoljni povratak. Vrijednost ovog projekta je 3 miliona eura. Iz izvora EU (IPA sredstva) obezbijediće se 2,5 miliona eura, dok kofinansiranje Vlade iznosi 15% kontribucije EU. Urađen je glavni građevinski projekat za izgradnju 99 stambenih jedinica.

Ministarstvo rada i socijalnog staranja i Zavod za zbrinjavanje izbjeglica su zaduženi za pripremu **Nacionalnog stambenog programa** za najugroženija izbjegla i raseljena lica i definisanje programa na nivou zemlje, broja budućih korisnika, vrijednosti projekta, pripremu i plan implementacije.

Kroz Nacionalni stambeni program za Crnu Goru, predviđeno je obezbjeđenje sredstava za rješavanje stambenog pitanja za 6.063 lica (1.177 domaćinstava) koja spadaju u najranjivije kategorije (lica smještena u neformalnim kolektivnim centrima i ugrožena lica u privatnom smještaju, sa posebnim osvrtom na Kamp Konik). Kroz navedeni program predviđena je gradnja 907 stambenih jedinica, isporuka građevinskog materijala za 120 stambenih jedinica, gradnja 60 montažnih kuća i 90 smještajnih jedinica u Domu starih, Pljevlja. Ukupna vrijednost projekta je 27,6 miliona eura, od čega je kontribucija države 15%, tj. 4,1 miliona eura.

Nacionalni stambeni projekat sprovodiće se u više od 13 crnogorskih opština: Berane, Andrijevica, Podgorica, Ulcinj, Nikšić, Budva, Rožaje, Plav, Herceg Novi, Bar, Danilovgrad, Tivat, Pljevlja i dr.

Ovaj program će značajno doprinijeti zatvaranju kampa Konik (najveći kolektivni kamp za raseljena lica u Crnoj Gori) i ostalih kolektivnih centara za smještaj raseljenih i interno raseljenih lica.

Ministarstvo rada i socijalnog staranja je kroz ovaj projekat kandidovalo dva pilot Projekta: **„Pilot Projekat- Nikšić“** izgradnja 62 stambene jedinice je završen. Ukupna vrijednost ovog projekta je **2.780.000.00 eura,** sredstva granta **1.980.000.00 eura,** kontribucija države odnosno lokalne jedinice **600.000.00 eura,** troškovi jedinice za implementaciju **200.000.00 eura**. Skupština donatora Fonda za Regionalni stambeni program, na sastanku 8. IV 2013, odobrila je crnogorski zahtjev za grant u iznosu od 198.000€ za finansiranje potprojekta „Izgradnja dva bloka stambenih jedinica za 62 porodice u opštini Nikšić“. **„Pilot Projekat Kamp Konik“** kojim je predviđena gradnja 42 stambene jedinice. Ukupna vrijednost ovog projekta je **2.690.000.00 eura,** sredstva granta **1.890.000.00 eura,** kontribucija države odnosno lokalne jedinice **600.000.00 eura,** troškovi jedinice za implementaciju **200.000.00 eura.** Projekti su dostavljeni Sekretarijatu Razvojne banke Savjeta Evrope 15. I 2013.

U okviru plana Radne grupe za informativnu kampanju u cilju informisanja raseljenih lica o apliciranju za status stranca sa stalnim nastanjenjem u Crnoj Gori, kao i o *Regionalnom stambenom programu* uređen je sajt na kojem se blagovremeno ažuriraju informacije o napretku i sprovođenju programa. Takođe su održane tri konferencije za medije u zemljama učesnicama programa (Srbija, Hrvatska i Bosna i Hercegovina), a planirano je i održavanje četvrte konferencije u Crnoj Gori.

1.3. REGIONALNA SARADNJA I MEĐUNARODNE OBAVEZE

1.3.1. REGIONALNA SARADNJA

1.3.1.1. Multilateralna i regionalna saradnja

Crna Gora je učestvovala na sastancima u okviru: **Centralno - evropske inicijative (CEI):** sastanak Komiteta nacionalnih koordinatora, Budimpešta, 21. I 2013; sastanak Nacionalnih koordinatora CEI i Nadzornog komiteta CEI-EBRD, 12. IV 2013; **Regionalne inicijative za migracije, azil i raseljena lica (MARRI):** sastanak Komiteta i Foruma, 29-30. I 2013; **Jadransko-jonske inicijative (JJI):** sastanak nacionalnih kontakt osoba za Pomorsku strategiju EU za jadransko-jonski makroregion, Brisel, 22. II 2013; **Savjeta za regionalnu saradnju (RCC)**: sastanak Borda, Sarajevo, 28. II 2013 i 24. IV 2013; **Proces saradnje u Jugoistočnoj Evropi (SEECP):** Sastanak političkih direktora zemalja članica, Skoplje, 9. IV 2013, Sastanak ministara vanjskih poslova zemalja članica, Skoplje, 10. IV 2013; **Strategija EU za region Dunava**: sastanak Dunavskog transnacionalnog programa saradnje: Brisel, 17. I 2013, sastanak o programiranju Dunavskog transnacionalnog programa: Beč, 7. II 2013. i Sastanak Strategije EU za dunavski region o procesu programiranja za period 2014-2020 i Sastanak nacionalnih koordinatora za makreregionalne strategije EU-Strategija za Dunavski region, Strategija za Jadransko-Jonski makroregion i Strategija za Balticki region, Bukurest, 16-17. IV 2013; **Centra za bezbjednosnu saradnju (RACVIAC):** Sastanak Multinacionalnog savjetodavnog komiteta, Zagreb, 16. IV 2013.

1.3.1.2. Bilateralna saradnja sa zemljama u regionu

Republika Albanija

Treći **crnogorsko albanski poslovni forum** održan je 12. III 2013. u Tirani, koji su otvorili potpredsjednik Vlade i ministar vanjskih poslova i evropskih integracija Lukšić i ministar vanjskih poslova Republike Albanije Panariti.

Potpredsjednik Vlade i ministar vanjskih poslova i evropskih integracija **dr Igor Lukšić** je od 11-12. III 2013. boravio u **zvaničnoj posjeti Tirani** i susreo se s predsjednikom Nišanijem, premijerom Berišom, predsjednicom parlamenta Topali, ministrom vanjskih poslova Panaritijem, liderom opozicije Ramom i predsjednikom SPI Metom.

Sporazum između Vlade Crne Gore i Savjeta ministara Republike Albanije o **uzajamnoj zaštiti tajnih podataka**, potpisan je 11. III 2013.

Sporazum o **saradnji u oblasti prosvjete**, potpisan je 11. III 2013.

Predsjednik Crne Gore Filip Vujanović 4. XII 2012. bio je domaćin **četvrtog regionalnog samita i na marginama** imao bilateralni susret s predsjednikom Republike Albanije Bujarom Nišanijem.

Na **međunarodnoj konferenciji** "*Održivost reforme u pravcu EU 2020 ciljeva*" održanom u Skoplju 22. XI 2012, glavni pregovarač **A. A. Pejović se na marginama konferencije sreo sa zamjenikom ministra vanjskih poslova** Republike Albanije E. Hardži.

Crnogorska delegacija na čelu sa bivšim ministrom za manjine Hamdi Hasanijem u novembru 2012. imala je **susret s gradonačelnikom Skadra Ljorencom Ljukom**, s ciljem realizovanja inicijativa koje su pokrenuli pripadnici crnogorske manjine u ovom gradu.

Usaglašen je Sporazum o saradnji između Vlade Crne Gore i Savjeta ministara Republike Albanije u **oblasti obrazovanja.**

Na marginama **67. zasjedanja Generalne skupštine UN**, tadašnji ministar vanjskih poslova i evropskih integracija Nebojša Kaluđerović je u Njujorku 26. IX 2012. razgovarao s ministrom vanjskih poslova Albanije Edmondom Panaritijem.

Protokol o elektronskoj razmjeni carinskih podataka između Uprave carina Crne Gore i Uprave carina Republike Albanije potpisan je 7. IX 2012. u Tirani.

Bosna i Hercegovina

Pomoćnik ministra odbrane Crne Gore dr **Ivan Mašulović sastao se 3. IV 2013.** s delegacijom **Ministarstva odbrane BiH** koja boravi u posjeti Ministarstvu odbrane Crne Gore u okviru primopredaje dužnosti predsjedavajućeg NATO komitetom Stalne grupe logističkih eksperata, partnerskih i NATO-zemalja, SGPLE (Standing Group of Partner Logistics Experts).

Predsjedavajući Vijeća ministara BiH Vjekoslav Bevanda boravio je u zvaničnoj posjeti Crnoj Gori **26. II 2013**, prilikom koje je imao susrete sa predsjednikom Vlade Crne Gore Milom Đukanovićem, predsjednikom Crne Gore Filipom Vujanovićem i predsjednikom Skupštine Rankom Krivokapićem.

Predsjednik Narodne skupštine Republike Srpske Igor Radojičić boravio je u Crnoj Gori 1-4. II 2013, prilikom koje je imao susret s predsjednikom Skupštine, R. Krivokapićem.

U Podgorici su 4-5. XII 2012. održane redovne **bilateralne konsultacije** ministarstva vanjskih poslova i evropskih integracija Crne Gore i ministarstva vanjskih poslova BiH, kojom prilikom su delegacije usvojile zajedničke zaključke.

Ministri pravde Crne Gore i Bosne i Hercegovine, Duško Marković i Bariša Čolak, potpisali su **Ugovor o izručenju** 15. XI 2012.

Predsjedavajući Predsjedništva BiH Bakir Izetbegović boravio je 23-24. X 2012. u prvoj zvaničnoj posjeti Crnoj Gori.

Sporazum o **poslovno-tehničkoj saradnji sarajevske, banjalučke i crnogorske berze** potpisan je 19. X 2012. u Sarajevu.

Ministarka odbrane prof dr **Milica Pejanović-Đurišić** učestvovala je na ministarskom sastanku SEDEM inicijative u Sarajevu, 2. I 3. X 2012.

Republika Hrvatska

Članovi Odbora za bezbjednost i odbranu Skupštine Crne Gore boravili su u studijskoj posjeti Republici Hrvatskoj u periodu od **4-8. III 2013**, u organizaciji Centra za demokratsku kontrolu oružanih snaga iz Ženeve (DCAF).

Ministarka odbrane prof dr **Milica Pejanović-Đurišić** boravila je u službenoj posjeti **Republici Hrvatskoj 4-6. III 2013.,** prilikom koje se susrela s predsjednikom RH Ivom Josipovićem i ministrom obrane RH Antom Kotromanovićem.

Ministar vanjskih poslova i evropskih integracija Crne Gore Igor Lukšić je boravio u **službenoj posjeti Hrvatskoj 19. II 2013**. Tom prilikom potpisan je **Sporazum** Republike Hrvatske i Crne Gore o

ekonomskoj saradnji i **Sporazum** između Republike Hrvatske i Crne Gore o saradnji u području turizma.

Predsjednik Skupštine Crne Gore **Ranko Krivokapić** boravio u službenoj posjeti Hrvatskoj 14. II 2013.

Ministar vanjskih poslova i evropskih integracija Igor Lukšić je na marginama sastanka **Partnerske komisije Američko-jadranske povelje** (A5) u **Zagrebu 14. XII 2012.** imao bilateralni susret sa ministrom vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske Vesnom Pusić.

Tadašnji ministar vanjskih poslova i evropskih integracija Nebojša Kaluđerović je na marginama Bledskog strateškog foruma 3. IX 2012. imao bilateralni susret sa **ministrom vanjskih i europskih poslova Hrvatske Vesnom Pusić.**

Republika Italija

Delegacija **KONFINDUSTRIJE** sa više od **50 predstavnika italijanske privrede** posjetila je Crnu Goru 16-18. IV 2013., i susrela se sa ministrima saobraćaja i pomorstva I. Brajovićem, ekonomije, V. Kavarićem, turizma i održivog razvoja, B. Gvozdenovićem, poljoprivrede i ruralnog razvoja, P. Ivanovićem, zdravlja, M. Radunovićem, i predstavnicima Privredne komore Crne Gore i Agencije za promociju stranih investicija. Konfindustrija je najveća italijanska organizacija poslodavaca, koju čine 150 hiljada kompanija i 260 teritorijalnih i sektorskih udruženja.

Predstavnici Ministarstva pravde Italije boravili u posjeti Podgorici 13-15. III 2013. u cilju održavanja druge runde pregovora s predstavnicima Ministarstva pravde Crne Gore o zaključenju *ugovora između Crne Gore i Republike Italije o olakšanju primjene Evropske konvencije o ekstradiciji i ugovora o olakšanju primjene Evropske konvencije o međusobnom pružanju pravne pomoći u krivičnim stvarima.*

Ministar održivog razvoja i turizma Branimir Gvozdenović imao je 4. III 2013. u Podgorici susret s ministrom životne sredine, kopna i mora Italije Koradom Klinijem, na kome je zaključeno da će se dodatno intenzivirati aktivnosti na zajedničkim projektima.

Rezultati Tvining projekta „Podrška upravljanju u životnoj sredini" u vrijednosti od milion eura, koji je otpočeo 3. II 2011, prezentovani su 4. III 2013. u Podgorici. Finansiran je iz sredstava Ipe EU, a realizovan uz pomoć italijanskog Ministarstva životne sredine kopna i mora. Osnovni cilj Projekta je usklađivanje zakonodavstva Crne Gore u oblasti zaštite životne sredine sa pravom EU i jačanje kapaciteta Ministarstva održivog razvoja i turizma, te drugih institucija koje se bave zaštitom sredine.

Potpredsjednik Vlade i ministar vanjskih poslova i evropskih integracija **Igor Lukšić** sastao se 4. II 2013. u Rimu sa tadašnjim ministrom vanjskih poslova i evropskih integracija Republike Italije

Đuliom Tercijem di Sant'Agatom, na marginama ministarske konferencije „*Novi pristupi reformi Savjeta bezbjednosti*".

Druge bilateralne konsultacije **Ministarstva odbrane Crne Gore** sa predstavnicima **Generalštaba odbrane Republike Italije** održane su 25. II 2013. u Ministarstvu odbrane Crne Gore. Prvi Plan bilateralne saradnje u oblasti odbrane potpisan je 25. II 2013. u Podgorici, tokom bilateralnih konsultacija.

Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća u saradnji sa italijanskim partnerom iz regije Veneto organizovala je poslovne susrete između preduzetnika iz Crne Gore i regije Veneto, 7. II 2013. (15 crnogorskih i 10 italijanskih iz oblasti proizvodnje namještaja, opreme za kejtering, opreme, projektovanja enterijera i inženjeringa, i građevinarstva).

Ministar zaštite životne sredine, kopna i mora Republike Italije Korado Klini boravio je u Podgorici 18. XII 2012, kada je održan *XVII sastanak Upravnog odbora za bilateralnu saradnju Crne Gore i Italije* na planu životne sredine.

Predsjednik Skupštine Crne Gore Ranko Krivokapić tokom posjete Italiji 11. XII 2012. susreo se s predsjednikom Predstavničkog doma Italije Đanfrankom Finijem, glavnim državnim tužiocem za borbu protiv mafije Pjetrom Grasom i ministarkom unutrašnjih poslova Anom Marijom Kanćeljeri. Na poziv Finija, predsjednik Krivokapić učestvovao je i **na VII konsultativnoj Skupštini parlamentaraca** za Međunarodni krivični sud i vladavinu prava.

Delegacija Kliničkog centra Crne Gore boravila je u posjeti Italiji i tom prilikom potpisala *Memorandume o saradnji Kliničkog centra Crne Gore sa bolnicom San Kamilo – Forlanini iz Rima i bolnicom Santbono Pauzilipon iz Napulja*, 28. i 29. XI 2012.

Ministar zaštite životne sredine, kopna i mora Republike Italije Korado Klini boravio je u Podgorici 12. XI 2012, kada je potpisan *Sporazum o saradnji u oblasti životne sredine između Italije i Crne Gore, te inaugurisana izgradnja Eko-efikasne zgrade*.

U Podgorici je 18-19. X 2012. održana **druga runda pregovora o konsolidaciji ugovornog stanja između Crne Gore i Republike Italije**, kada je potpisan *Memorandum između Vlade Crne Gore i Vlade Republike Italije o sukcesiji bilateralnih ugovora* zaključenih prije proglašenja nezavisnosti Crne Gore, 3. VI 2006, čime je završena procedura konsolidacije bilateralne ugovorne osnove između dvije zemlje.

Republika Kosovo

Ministar za ekonomiju Kosova, **Besim Begaj**, boravio je u radnoj posjeti Crnoj Gori, 22. IV 2013, kada razgovarao sa **ministrom ekonomije Crne Gore Vladimirom Kavarićem.**

Ministar unutrašnjih poslova Republike Kosovo **Bajram Redžepi** 8. IV 2013. boravio je u zvaničnoj posjeti Crnoj Gori i tom prilikom susreo se s **ministrom unutrašnjih poslova Crne Gore Raškom Konjevićem.**

Ministar rada i socijalnog staranja Crne Gore **Predrag Bošković boravio je u radnoj posjeti Kosovu, 18. i 19. III 2013**, i tom prilikom je imao susrete sa ministrom za zajednice i povratak Republike Kosovo, Daliborom Jevtićem i ministrom unutrašnjih poslova Kosova, Bajramom Redžepijem.

Nastavljen je rad na jačanju normativno-pravne osnove između Crne Gore i Republike Kosovo: prvim sastankom, koji je održan 4-5. XII u Podgorici, počeli pregovori o zaključivanju **Seta sporazuma o pravosudnoj saradnji između Crne Gore i Republike Kosovo**, koji se odnose na uzajamnu pomoć u krivičnim stvarima, međusobno izvršavanje sudskih odluka u krivičnim stvarima i izručenje;

Usaglašeni tekstovi **Sporazuma o saradnji u oblasti turizma** i **Sporazuma o ekonomskoj saradnji**.

Predsjednica Republike Kosovo Atifete Jahjaga, učestvovala je na **IV Regionalnom samitu predsjednika država**, koji je održan 5. XII 2012. godine u Budvi.

Tadašnji ministar vanjskih poslova i evropskih integracija Crne Gore Nebojša Kaluđerović susreo se sa ministrom inostranih poslova Kosova, Enverom Hodžajem, na marginama **Konferencije ministara vanjskih poslova Jugoistočne Evrope u Berlinu**, 23. XI 2012.

Prvi sastanak Komisije Crne Gore i Komisije Republike Kosovo **za razgraničenje i utvrđivanje državne granice** održan je 7. XI 2012. u Podgorici.

Komandant kosovskih snaga bezbjednosti, general potpukovnik Kadri Kastrati, boravio je u **radnoj posjeti Crnoj Gori**, 25 – 26. X 2012.

U novembru 2012. dva predstavnika **crnogorske nacionalne zajednice** izabrana su u članstvo Konsultativnog vijeća manjinskih zajednica pri Kabinetu predsjednika Kosova.

Republika Makedonija

U Skoplju su 20. III 2013. održane **bilateralne političke konsultacije između** ministra vanjskih poslova **Republike Makedonije i** ministra vanjskih poslova i evropskih integracija **Crne Gore**, na kojima je napravljen presjek ugovorno pravne osnove, razmijenjena su iskustva u cilju unapređenja rada diplomatske službe, te razmotreni modaliteti buduće saradnje, naročito u oblasti ekonomske diplomatije, organizacije diplomatske službe i informacionih sistema.

Plan **bilateralne saradnje u oblasti odbrane** za 2013. potpisan je **13. II 2013**.

Potpredsjednik Vlade i ministar vanjskih poslova i evropskih integracija **Igor Lukšić je boravio u zvaničnoj posjeti Republici Makedoniji** 14. II 2013. godine i imao susrete s predsjednikom Ivanovim, premijerom Gruevskim, ministrom vanjskih poslova Poposkim, ministrom odbrane Besimijem, kao i liderom opozicije Crvenkovskim.

Predsjednik Crne Gore Filip Vujanović 4. XII 2012. bio je **domaćin četvrtog Regionalnog samita** i na marginama Samita je imao bilateralni susret s predsjednikom Republike Makedonije Đorđem Ivanovim.

Glavni pregovarač ambasador Aleksandar Andrija Pejović je 22. XI 2012. učestvovao na regionalnoj konferenciji "*Održivost reformi u pravcu ostvarenja ciljeva Strategije 2020. Evropske unije*" u Skoplju. Tokom posjete imao je bilateralne sastanke s državnim sekretarom za evropska pitanja Jovanom Andonovskim, državnim sekretarom za vanjske poslove Vladom Misajlovskim i državnim savjetnikom za EU u Ministarstvu vanjskih poslova Makedonije Agnezom Rusi.

Potpisan je **Protokol o saradnji opština Bijelo Polje i Strumica,** 29. XI 2012.

Tadašnji ministar vanjskih poslova i evropskih integracija **Nebojša Kaluđerović** je na marginama **Bledskog strateškog foruma** 3. IX 2012. imao odvojeni **susret s** ministrom vanjskih poslova **Makedonije Nikolom Poposkim**.

Republika Srbija

Ministar spoljnih poslova Republike Srbije **Ivan Mrkić** boravio je u posjeti Crnoj Gori prilikom koje se susreo s predsjednikom Crne Gore Filipom Vujanovićem, predsjednikom Skupštine Rankom Krivokapićem, predsjednikom Vlade Milom Đukanovićem i potpredsjednikom Vlade i ministrom vanjskih poslova i evropskih integracija dr Igorom Lukšićem, **19. IV 2013.** Tom prilikom Lukšić i Mrkić potpisali Sporazum između Crne Gore i Srbije o uzajamnom zastupanju i pružanju konzularne zaštite i usluga u trećim zemljama.

Potpredsjednik Vlade i ministar pravde Crne Gore **Duško Marković** i ministar unutrašnjih poslova **Raško Konjević** učestvovali su 17. IV 2013. u Beogradu na **IV Regionalnoj konferenciji ministara pravde i unutrašnjih poslova Jugoistočne Evrope** pod nazivom *„Borba protiv organizovanog kriminala, korupcije i unaprjeđenje pravosudne saradnje u regionu JIE*".

Ministra unutrašnjih poslova Crne Gore Raško Konjević i premijer Srbije Ivica Dačić potpisali su **Sporazum o readmisji** lica čiji je ulazak i boravak nezakonit, kao i **Protokol između dva ministarstva o sprovođenju istog**, na marginama regionalne konferencije o bezbjednosti, koja je 12. IV 2013. održana u Beogradu.

Ministar pravde Crne Gore **Duško Marković** boravio u radnoj posjeti Srbiji, 8. IV 2013. kada se susreo s **premijerom Ivicom Dačićem, prvim potpredsjednikom Vlade Aleksandrom Vučićem i ministrom pravde Nikolom Selakovićem**. Dogovoreno je formiranje zajedničkih istražnih operativnih timova koji će raditi na konkretnim predmetima u oblasti organizovanog kriminala i

korupcije. Bilo riječi i o zaključivanju bilateralnog Sporazuma o razmjeni podataka i informacija (u cilju smanjenja bezbjednosnih rizika) između bezbjednosnih službi dvije države. Ukazano i na značaj skorog susreta direktora policija.

Slavica Đukic – Dejanović, ministarka zdravlja Srbije boravila u radnoj posjeti Crnoj Gori 5. IV 2013., kada je imala razgovor sa ministrom zdravlja Crne Gore Miogradom Radunovićem.

Sporazum o **policijskoj saradnji**, potpisan 17. III 2011, stupio na snagu 1. III 2013.

Memorandum o razumijevanju o saradnji u oblasti održivog razvoja između Ministarstva održivog razvoja i turizma Crne Gore i Ministarstva energetike, razvoja i zaštite životne sredine Republike Srbije, potpisan 1. III 2013.

Predsjednik Srbije Tomislav Nikolić boravio je 18. I 2013. u zvaničnoj posjeti Crnoj Gori.

Održan je trilateralni sastanak ministara Crne Gore, Republike Srbije i Republike Srpske (BiH), nadležnih za oblast energetike, na kojem dogovoreno **formiranje zajedničke Radne grupe sa ciljem usklađivanja hidroenergetskih projekata na graničnim rijekama** (i pritokama), kao i organizovanje posebnog stručnog sastanka po pitanju **izgradnje hidroelektrana na Limu između Crne Gore i Srbije, 2. XI 2012**.

Republika Turska

Potpredsjednik Vlade i ministar vanjskih poslova i evropskih integracija dr Igor Lukšić susreo se 24. IV 2013. s ministrom vanjskih poslova Turske Ahmetom Davutoluom, na marginama sastanka ministara vanjskih poslova NATO članica i partnerskih zemalja kontributora ISAF misije, u Briselu.

Ministar unutrašnjih poslova Crne Gore **Raško Konjević** i ministar unutrašnjih poslova Republike Turske **Muamer Guler** potpisali su **Sporazum između Vlade Crne Gore i Vlade Republike Turske o readmisiji (vraćanje i prihvatanje) lica čiji je ulazak ili boravak nezakonit i Konzularni sporazum između Vlade Crne Gore i Vlade Republike Turske** 18. IV 2013. u Istanbulu.

U aprilu 2013, potpisani su sljedeći bilateralni sporazumi:
1. Sporazum o readmisiji (potpisan 18. IV 2013)
2. Konzularni sporazum (potpisan 18. IV 2013)
3. Sporazum o naučno-tehnološkoj saradnji (potpisan 12. IV 2013)
4. Protokol o saradnji u oblasti nauke i tehnologije (potpisan 12. IV 2013)
5. Ugovor o saradnji u dijelu pružanja zdravstvenih usluga osiguranicima iz Crne Gore između Fonda za zdravstveno osiguranje CG i turske grupe Adžibadem (potpisan 10. IV 2013)

Posjeta Turskoj predstavnika **Ministarstva pravde Crne Gore** u cilju razmjene iskustava na planu pravosuđa realizuje se **28-29. III 2013**.

U Crnoj Gori je 21. II 2013. boravila grupa predstavnika **turskih turističkih agencija** koje su specijalizovane za MICE ponudu, u organizaciji Crnogorskog kongresnog biroa pri Nacionalnoj turističkoj organizaciji Crne Gore.

Sporazum o **otvaranju studijskog programa za turski jezik** na Filozofskom fakultetu u Nikšiću potpisan je 28. I 2013.

Potpredsjednik Vlade i ministar vanjskih poslova i evropskih integracija **Igor Lukšić sreo se, 28. I 2013. sa ministrom za evropske poslove i glavnim pregovaračem Turske E. Baišom**, na marginama Samita šefova država i vlada EU i Zajednice latinoameričkih i karipskih zemalja, u Santjagu.

Memorandum o razumijevanju između **Direkcije za razvoj malih i srednjih preduzeća Crne Gore i Organizacije za razvoj malih i srednjih preduzeća Republike Turske** potpisan je 5. XI 2012.

Tadašnji ministar vanjskih poslova i evropskih integracija Nebojša Kaluđerović susreo se sa turskim ministrom vanjskih poslova Ahmetom Davutoluom, na marginama Međunarodne konferencije „Od Balkanskih ratova do balkanskog mira“, u Istanbulu, 18. X 2012.

Tadašnji ministar vanjskih poslova i evropskih integracija Nebojša Kaluđerović sreo se sa turskim ministrom vanjskih poslova Ahmetom Davutoluom, na marginama Generalne skupštine Ujedinjenih nacija u Njujorku, **27. IX 2012**.

2. EKONOMSKI KRITERIJUMI

2.1. Postojanje funkcionalne tržišne privrede

2.1.1. Ekonomska kretanja

Prema preliminarnim podacima Monstata o BDP-u za 2012, crnogorska ekonomija je zabilježila pad od 0,5% BDP, što je posljedica oštrog pada ekonomske aktivnosti u prvom kvartalu (vremenske nepogode) i stagnacije u ostalim kvartalima. Negativni doprinos je prije svega posljedica pada industrijske proizvodnje (pad proizvodnje u KAP-u). Rast je zabilježen u sektoru turizma i maloprodaje, ali on nije bio dovoljan da pokrije prethodno navedene negativne uticaje.

U 2012. ostvaren je pad ukupne industrijske proizvodnje od 7,1%, najviše zbog pada proizvodnje u sektoru vađenja ruda i kamena od 21% i sektoru prerađivačke industrije od 10,1%. Sektor snabdijevanja električnom energijom, gasom i parom zabilježio je rast proizvodnje od 1,4%. Industrijska proizvodnja je, u prva dva mjeseca ove godine zabilježila pad proizvodnje od 0,8% u odnosu na isti period prethodne godine. Pad proizvodnje je zabilježen u sektoru vađenja ruda i kamena od 8,9% i sektoru prerađivačke industrije od 34,6%, dok je rast proizvodnje od 49,4% zabilježen u sektoru snabdijevanje električnom energijom, gasom i parom.

Prema podacima Monstata, Crnu Goru je tokom 2012. posjetilo 1.439,500 turista, što je za 4,8% više nego u 2011. U istom periodu je ostvareno 9.151,200 noćenja što je za 4,3% više u poređenju sa prethodnom godinom.

Tokom 2012. proizvedeno je 240.900 m3 šumskih sortimenata, što je za 13,6% manje nego u istom periodu prethodne godine.

Ukupna vrijednost izvršenih građevinskih radova tokom 2012, prema preliminarnim podacima Monstata, iznosila je 245,8 milion eura i bila je manja za 13,2% u odnosu na isti period prethodne godine, a mjerena efektivnim časovima rada smanjena je za 9,2%.

Godišnja stopa inflacije, mjerena potrošačkim cijenama je u decembru 2012. iznosila je 5,1%. Najveći godišnji rast od 11,6% zabilježen je u kategoriji „stanovanje, voda, struja, gas i druga goriva“, zatim rast cijena od 10,7% u kategoriji „alkoholna pića i duvan“, zbog povećanja akciznih obaveza na pojedine proizvode, kao i rast cijena u kategoriji „hrana i bezalkoholna pića“ od 6,9% na godišnjem nivou. U 2012. rasle su cijene „odjeće i obuće“ za 3,9%, zatim cijene iz kategorije „komunikacije“ 3,3%, „rekreacija i kultura“ 3,2%, „hotela i restorana „ 2%, Cijene „zdravlja“ za 0,7% i cijene „prevoza“ za 0,5%. Pad cijena je zabilježen u kategoriji „pokućstvo i rutinsko održavanje stana“ (-1,5%), dok su cijene u kategoriji „ostali proizvodi i usluge“ niže za 2,6% na godišnjem nivou. Tokom prva dva mjeseca 2013. cijene su u januaru na mjesečnom nivou zabilježile pad od 0,1%, dok su u februaru ostvarile rast od 0,1%. Godišnja stopa inflacije u februaru 2013. iznosila je 3,3%.

Prosječan broj zaposlenih u 2012. je iznosio 166.531 i bio je viši za 2,1% u odnosu na prosječan broj zaposlenih u prethodnoj godini. Ukupan broj zaposlenih u decembru 2012. iznosio je 167.484, i bio je viši za 3,1% u odnosu na broj zaposlenih u decembru 2011. Rast broja zaposlenih u 2012. zabilježen je u šesnaest od ukupno devetnaest sektora. Najveći broj lica zaposlen je u sljedećim djelatnostima: administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti (11,7%); snabdijevanje električnom energijom, gasom, parom i klimatizacija (9,5%); poljoprivreda, ribarstvo i šumarstvo (9,3%);stručne, naučne i tehničke djelatnosti (8,7%), obrazovanju (7,2%). Pad broja zaposlenih od 9,2% zabilježen je u sektoru prerađivačke industrije, 4,2% u sektoru vađenja ruda i kamena i pad od 0,4% u trgovini na veliko i trgovini na malo.

Na evidenciji Zavoda za zapošljavanje, na kraju 2012, bilo je 31.168 nezaposlenih lica, što je za 2% više nego u istom mjesecu prethodne godine. Broj nezaposlenih lica u Crnoj Gori je u februaru 2013. iznosio 32.648, što predstavlja rast od 2,4% u odnosu na prethodni mjesec i rast od 3,7% u odnosu na februar 2012.

Prosječna zarada u Crnoj Gori, u 2012, iznosila je 727 eura i bila je viša za 0,7% od prosječne zarade iz prethodne godine. Prosječna zarada bez poreza i doprinosa je iznosila 487 eura i u odnosu na prethodnu godinu bila je viša za 0,6%. Najveće zarade bez poreza i doprinosa zabilježene su u oblasti snabdijevanje električnom energijom (878 eura), finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja (868 eura), poslovanje s nekretninama (790 eura), dok najmanju zaradu

bilježe zaposleni u trgovini na veliko i trgovini na malo (331 eura). Najveći rast zarada bez poreza i doprinosa zabilježen je u sektoru poslovanje sa nekretninama 22,7%, dok je najveći realni pad neto zarada evidentiran u sektoru ostalih uslužnih djelatnosti (-18,4).

Prosječna zarada u januaru 2013. iznosila je 731 euro i bila je niža za 3,1% od prosječne zarade u januaru 2012, dok je prosječna zarada bez poreza i doprinosa je iznosila 490 eura i u odnosu na januar prethodne godine bila je niža za 3%.

Broj penzionera u decembru 2012. bio je 106.477 ili 2,9% više nego u istom mjesecu prethodne godine. Prosječna penzija je iznosila 277,65 eura, i u odnosu na decembar prethodne godine bila viša za 2,1%.

U 2012. zabilježeno je povećanje deficita tekućeg računa platnog bilansa. Prema preliminarnim podacima, deficit tekućeg računa iznosio je 587,2 miliona eura ili 17,7% BDP, što je za 2,4% više nego u 2011. Povećanje deficita tekućeg računa posljedica je rasta vanjskotrgovinskog deficita za 6,3% u poređenju sa 2011, odnosno značajnog smanjenja izvoza roba. Deficit tekućeg računa je većim dijelom finansiran neto prilivom SDI (77,3%)

Rast vanjskotrgovinskog deficita, u poređenju sa prethodnom godinom, posljedica je negativnih kretanja u robnoj razmjeni sa inostranstvom. U 2012. izvoz roba je smanjen za 17,8%, i njegovo učešće u BDP-u iznosilo je 11,8%. U robnoj razmjeni sa inostranstvom evidentan je i dalje visok nivo uvozne zavisnosti, iako je uvoz ostao na gotovo istom nivou kao u 2011. Učešće uvoza robe u BDP-u u 2012. je, prema preliminarnim podacima, iznosilo 53,6%, što je rezultiralo visokim spoljnotrgovinskim deficitom od 41,8% BDP-a ili 1,4 milijarde eura[7]. U izvozu su, kao i do sada, dominirali proizvodi domaće metalske industrije, dok u uvozu najveće učešće ima roba široke potrošnje. Pokrivenost spoljnotrgovinskog deficita suficitom ostvarenim na ostalim podračunima tekućeg računa iznosila je 57,7% i za 1,6% je veća nego 2011.

Pozitivna kretanja su zabilježena na računu usluga, što je rezultiralo ostvarenjem suficita u iznosu od 612,3 miliona eura ili 18,4% BDP-a, odnosno 3,9% više nego u 2011. Porast turističkog prometa, nastavljen je i u 2012, što je u najvećem dijelu doprinijelo ostvarenju suficita na računu usluga. Veća turistička tražnja u 2012. je rezultirala povećanjem prihoda od putovanja - turizma za 3,8% u poređenju sa 2011. Na povećanje prihoda uticali su dobri fizički pokazatelji u turističkoj sezoni, odnosno rast dolazaka stranih turista od 5,3% i noćenja od 4% godišnje.

I u 2012. evidentan je stabilan priliv doznaka iz inostranstva. Priliv sredstava u korist fizičkih lica po osnovu faktorskih dohodaka i transfera pokazuje trend rasta u poređenju sa 2011. Ukupan priliv po osnovu faktorskih dohodaka je iznosio 206,2 miliona eura ili 6,2% BDP-a, što je za 6,9% više nego u 2011, dok je priliv tekućih transfera iznosio 179,7 miliona eura odnosno 5,4% BDP-a, što je za 15,3% više nego u prethodnoj godini.

[7] Podaci Monstata sa prilagođavanjima koja CBCG vrši za potrebe izrade platnog bilansa u skladu sa metodologijom MMF-a (Balance of Payments Manual, Fifth edition, IMF, 1993).

2012. je zaustavljen negativan trend u kretanju SDI iz prethodne dvije godine. Prema preliminarnim podacima ostvaren je neto priliv stranih direktnih investicija u iznosu od 453,6 miliona eura, što predstavlja rast za 16,6% u poređenju sa prethodnom godinom. Povećanje priliva rezultat je većeg ulaganja u kompanije i banke i nekretnine, kao i povećanog priliva po osnovu interkompanijskog duga. U strukturi stranih direktnih investicija najveći priliv ostvaren je po osnovu ulaganja u nekretnine koja su iznosila 226,2 miliona eura ili 22,7% više nego u 2011. Ulaganja u domaće kompanije su iznosila 212,7 miliona eura, što je za 34,9% više u odnosu na prethodnu godinu. U formi interkompanijskog duga ostvaren je priliv od 162,1 milion eura, što predstavlja povećanje od 22,2% i ukazuje na veće zaduživanje preduzeća kod matičnih kompanija u inostranstvu.

2.1.1.1. Monetarna i fiskalna politika

U 2012. nastavljena je politika obazrivog upravljanja javnim finansijama i dalja fiskalna konsolidacija, kroz implementaciju niza mjera štednje, striktnu kontrolu budžetske potrošnje i racionalizaciju javne uprave.

Ministarstvo finansija je nastavilo sa aktivnostima na uspostavljanju efikasnijeg sistema kontrole budžetske potrošnje. U skladu s odredbama Zakona o javnim nabavkama, a u cilju uspostavljanja kontrole ugovorenih obaveza, Ministarstvo finansija je razmatralo i odobravalo planove javnih nabavki budžetskih korisnika. Ovakav pristup omogućio je bolji uvid i efikasnije planiranje mandatornih troškova i bolju kontrolu i pravovremeno izvršavanje budžetskih obaveza. Dalje, budžetska potrošnja, kao i ugovaranje novih obaveza, usklađeno je sa utvrđenim mjesečnim planovima potrošnje budžetskih korisnika, što doprinosi efikasnijem upravljanju budžetskim sredstvima i ublažavanju sezonskih efekata naplate prihoda.

U skladu s ustaljenom praksom, vođena je politika striktne kontrole obračuna zarada svih potrošačkih jedinica koje se finansiraju iz budžeta. Naime, pored centralizovanog sistema obračuna zarada u Ministarstva finansija, u okviru kog se vrši obračun zarada za oko 8.100 zaposlenih u državnoj upravi, omogućena je kontrola obračuna zarada potrošačkih jedinica koje vrše samostalni obračun zarada. Kroz podnošenje standardizovanih izvještaja o obračunu zarada koje je propisalo Ministarstvo finansija, sprovođena je kontrolu tehničke ispravnosti obračuna zarada, kao i ispunjavanje uslova za ostvarivanje dodataka na zaradu po osnovu prekovremenog, prazničnog, noćnog rada, beneficiranog staža i drugih vidova dodataka utvrđenih propisima.

Takođe, u skladu s Odlukom Vlade o visini otpremnine državnih službenika i namještenika, nastavljena je politika racionalizacije državne uprave, i u toku 2012. oko 400 službenika i namještenika je prekinulo radni odnos.

Imajući u vidu promijenjene makroekonomske trendove, revidirane su Smjernice makroekonomske i fiskalne politike. U okviru Smjernica, fiskalnom politikom su, za naredni srednjoročni period, definisani novi ciljevi kojima se osigurava uspostavljanje održivog sistema

javnih finansija. Glavni fiskalni ciljevi u periodu 2013-2015. ogledaju se u rastu budžetskih prihoda kroz smanjenje sive ekonomije i inteziviranje naplate poreskih potraživanja, smanjenju budžetskih izdataka, smanjenju budžetskog deficita i uravnoteženju budžeta u srednjem roku, održavanju kapitalnog budžeta na stabilnom nivou, ukidanju izdavanja garancija osim za razvojne projekte, kao i kreiranju fiskalnih rezervi.

Revidirane makroekonomske i fiskalne smjernice inkorporirane su u budžetskom Cirkularu za 2013. koji je dostavljen svim budžetkim korisnicima. Budžetski cirkular sastojao se od makroekonomske i budžetske politike za 2013, zatim obrazaca za planiranje srednjoročnih prioriteta ministarstava, finansijskih i nefinansijskih podataka i obrazloženja s pratećim instrukcijama, kao i limita potrošnje utvrđenih za Predsjednika Crne Gore, Skupštinu, Pravosudne organe, Generalni sekretarijat Vlade i ministarstva, posebne organe državne uprave i državne fondove. Takođe, u okviru Cirkulara, svim budžetskim korisnicima dostavljena je nova struktura Kontnog okvira kome su bile prilagođene tabele za planiranje budžeta za 2013.

Naime, u cilju detaljnijeg i transparentnijeg pregleda izdataka i preciznijeg planiranja budžeta izmjenjena je struktura Kontnog okvira na način da su u Budžetu za 2013. obezbijeđene detaljnije informacije za određene grupe izdataka koje do sada nisu bile dovoljno analitički prikazane. Pored ostalih izmjena, posebno je detaljno i analitički obrađena stavka Rashodi za materijal i usluge, koja je podjeljena na Rashode za materijal i Rashode za usluge uz posebnu podijelu izdataka kod Ugovorenih usluga i to na: konsultantske usluge, advokatske, notarske i pravne usluge, ugovore o djelu, sudske troškove, održavanje softvera, usluge stručnog usavršavanja, kontribucije za članstvo u organizacijama, osiguranje, komunalne usluge i ostale usluge.

Zakon o budžetu za 2013. usvojen je na trećoj sjednici drugog redovnog zasjedanja Skupštine Crne Gore 28. XII 2012.

Zakonom o budžetu za 2013. budžetska potrošnja je planirana u iznosu od 1.257,1 milion eura, odnosno na nivou od oko 36% Bruto domaćeg proizvoda i, u skladu sa Zakonom o budžetu, podijeljena je na Tekući budžet, budžet Državih fondova, Kapitalni budžet i Transakcije finansiranja.

U odnosu na plan potrošnje za 2012, budžetska potrošnja u 2013. je umanjena za oko 3 miliona eura. Međutim, uprkos neznatnom umanjenju potrošnje, ostvarena je značajna konsolidacija pojedinih izdataka, koja je neutralisana znatnim povećanjem mandatornih izdataka u iznosu od oko 50 miliona eura.

Naime, usljed povećanih izdataka za servisiranje duga, uvećani su izdaci za kamate za oko 15,5 miliona eura. Izdaci po osnovu prava za penzijsko i invalidsko osiguranje namijenjeni finansiranju starosnih, invalidskih i porodičnih penzija, naknada, dodataka, penzija u inostranstvu i doprinosa za zdravstvenu zaštitu penzionera, uvećani su za oko 23 miliona eura, kao i izdaci koji se odnose na prava iz oblasti socijalne zaštite za oko 1.6 miliona eura. Izdaci obezbijeđeni za finansiranje realizacije programa stručnog osposobljavanja lica sa završenim visokim obrazovanjem predstavlja

dodatni izdatak u iznosu od 10 miliona eura koji je planiran u okviru budžeta Ministarstva prosvjete.

S druge strane, dalja konsolidacija budžetske potrošnje ogleda se kroz umanjene izdataka po više osnova. Naime, izdaci za bruto zarade umanjeni su za oko 5,7 miliona eura, a navedeno umanjenje se, pored racionalizacije državne uprave i efikasnije kontrole zarada i naknada od strane Ministarstva finansija, prije svega odnosi na stupanja na snagu novih odredbi Zakona o državnim službenicima i namještenicima u skladu sa kojim su zarade zaposlenih u državnim fondovima i Agenciji za mirno rješavanje radnih sporova izjednačene sa zaradama državnih službenika i namještenika.

Umanjeni su izdaci za Subvencije za oko 6.5 miliona eura usljed okončanja ugovora o poravnanju okvirnog dugoročnog protokola o snabdijevanju električnom energijom KAP-a u periodu 1. I 2009 – 31. XII 2012. Takođe, umanjena su sredstva za tehnološke viškove za 3.5 miliona eura, u okviru kojih najveći izdatak predstavlja naknada nezaposlenim licima kod Zavoda za zapošljavanje koji je umanjen za oko 2 miliona eura usljed izmjene načina obračuna naknada nezaposlenim licima.

Smanjenje javne potrošnje, takođe, ogleda se kroz dalje smanjenje diskrecione potrošnje u dijelu Rashoda za materijal i Rashoda za usluge, Tekućeg održavanja, Kapitalnih izdataka u tekućem budžetu i td. Ukupna diskreciona potrošnja je u odnosu na 2012. umanjena za oko 30 miliona eura, odnosno oko 38%.

Kada govorimo o Kapitalnom budžetu, planiran je u iznosu od 65,6 miliona eura. Većina projekata, odnosno oko 70% ukupnih sredstava planiranih Kapitalnim budžetom za 2013, namjenjeno je nastavku realizacije projekata započetih u prethodnom periodu, dok se preostala sredstva odnose na otpočinjanje realizacije novih projekata. Takođe, predviđeni su projekti koji će se finansirati iz kredita Evropske investicione banke (EIB), Svjetske banke, Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD) i Banke za razvoj Savjeta Evrope (CEB).

Uz planirano ostvarenje prihoda u iznosu od 1.161,80 miliona eura, odnosno 33% BDP-a, deficit budžeta za 2013. planiran je na nivou od 95,3 miliona eura odnosno 2,7 % BDP-a, a njegovo finansiranje vršiće se kroz zaduživanje. Naime, Zakonom o budžetu za 2013, utvrđena je mogućnost zaduživanja do maksimalnog iznosa od 250 miliona eura i, pored finansiranja deficita, sredstva će biti korišćena za servisiranje duga, kao i za stvaranje fiskalne rezerve.

Nova Vlada, koja je konstituisana početkom decembra, u cilju poboljšanja fiskalne situacije, odnosno konsolidacije javnih finansija, usvojila je niz novih mjera koje de se primjenjivati samo u 2013:

- uvođenje "kriznog privremenog poreza" od 15% na bruto zarade veće od 720 eura, odnosno povećanje poreza na dohodak fizičkih lica na zarade iznad prosječne zarade u

Crnoj Gori koja iznosi 480 eura. Porez po stopi od 15% plaća se samo na iznos bruto zarade koji je iznad 720 eura mjesečno;

- zamrzavanje rasta penzija, odnosno privremena obustava usklađivanja penzija i njihovo zadržavanje na postojećem nivou;
- Vlada je predložila Skupštini smanjenje zarada poslanicima za 7%, odnosno ujednačavanje zarada poslanika i zarada ministara koje su smanjene, rebalansom budžeta u aprilu 2012. za 7%;
- predviđeno je smanjenje plata članovima menadžmenta regulatornih agencija i preduzeća u kojima država ima većinsko vlasništvo (za predsjednike borda jedna prosječna zarada u državi, za članove borda 50% prosječne zarade, a za izvršne direktore dvije prosječne zarade).

Državni dug Crne Gore na 31. XII 2012. iznosi 1.699,5 miliona eura ili 51,12% bruto domaćeg proizvoda (BDP). Unutrašnji dug iznosi 404,5 miliona eura ili 12,17% BDP-a, dok spoljni dug iznosi 1.295,0 miliona eura ili 38,95% BDP-a. Spoljni dug je u toku 2012. porastao za 231,3 miliona eura u odnosu na kraj 2011. Stanje ino duga uvećano je, najvećim dijelom, potpisivanjem novog kreditnog aranžmana sa Svjetskom bankom – Prvi programski zajam za razvojnu politiku finansijskog sektora (IBRD-DPL I) u iznosu od 59,1 miliona eura, potpisivanjem dva nova kreditna aranžmana sa Credit Suiss-om u iznosu od 250,0 miliona eura u cilju finansiranja budžetskog deficita, kojim je izvršeno refinansiranje aranžmana potpisanog u 2009.

Osim toga, tokom 2012, angažovana su sredstva u ukupnom iznosu od 31,2 miliona eura za: projekat Svjetske banke "Zdravstvo", u iznosu od oko 1,7 miliona eura, projekat „LAMP" u iznosu od oko 1,9 miliona eura, projekat „Energetska efikasnost" u iznosu od 2,6 miliona eura, projekat „MIDAS" u iznosu od 1,7 miliona eura, za projekat „MESTAP", u iznosu od 4,3 miliona eura, i za projekat „HOT-SPOT", u iznosu od 0,6 milion eura, projekat Visoko obrazovanje i istraživanje za inovacije i konkurentnost u iznosu od 2,0 miliona eura, zatim IDA kredita u iznosu od oko 2,1 miliona eura, KfW kredita za Projekat „Vodosnabdijevanja i sanacija otpadnih voda" (faza III i faza IV) u ukupnom iznosu od oko 5,0 miliona eura, zatim EBRD kredita namijenjenog za Projekat Pred-privatizacija kontejnerskih terminala u iznosu od 0,2 miliona eura i EIB zajam namijenen za Projekat Vodosnabdijevanje i sanacija otpadnih voda u Opštini Nikšić („Faza B") u iznosu od 2,0 miliona eura i Projekat Vodosnabdijevanje i sanacija otpadnih voda („Faza C") u iznosu 5,0 miliona eura.

Stanje ino duga je umanjeno po osnovu redovnih otplata glavnice u iznosu od oko 54,9 miliona eura.

U toku 2012. postali su efektivni i potpisani su novi kreditni aranžmani u ukupnom iznosu od 101,65 miliona eura i to: „Prvi programski zajam za razvojnu politiku finansijskog sektora (DPL I)" u iznosu od 59,1 miliona eura, dva nova kreditna aranžmana sa Credit Suiss-om u iznosu od 250,0 miliona eura, kredit Međunarodne banke za obnovu i razvoj za projekat Visoko obrazovanje i istraživanje za inovacije i konkurentnost u iznosu od 20,0 miliona eura, kredit Evropske investicione banke za projekat Sanacija posljedica i prevenciju od poplava u iznosu od 20,0 miliona. Osim navedenih, krajem 2012. potpisan je i kredit Erste bankom AG Austrija, koji će postati efektivan u 2013, namijenjen za finansiranje deficita u ukupnom iznosu od 30,0 miliona eura.

U iznos spoljnjeg duga nijesu uključene obaveze po osnovu neriješenih dužničkih pitanja prema Libiji, Kuvajtu, Češkoj i Slovačkoj. Dug prema vladama ove četiri zemlje Crnoj Gori je pripao po osnovu raspodjele nealociranog duga (5,88% od 38% za Srbiju i Crnu Goru), i shodno Sporazumu o pitanjima sukcesije iz Beča 29. VI 2001. rješava se usaglašenim stavovima u okviru Komiteta za podjelu finansijske aktive i pasive bivše SFRJ.

Sporazum između Vijeća Ministara Republike Albanije i Vlade Crne Gore o poravnanju duga Republike Albanije prema Crnoj Gori, potpisan na osnovu Sporazuma o sukcesiji, razmjenom diplomatskih nota je stupio na snagu 2012. i s tim u vezi albanska strana je izvršila uplatu i rate duga u ukupnom iznosu od oko 0,3 miliona USD dok je drugu, ujedno i posljednju ratu, otplatila u januaru 2013.

Što se tiče duga po osnovu obveznica izdatih u okviru Londonskog kluba (API obveznica) riješeno je jedno od preostalih dužničkih pitanja. Prema ugovorenom modalitetu otplate, obaveza prema UBS banci je izmirena u dvije tranše.

Prema navedenim podacima, dug kod međunarodnih finansijskih institucija (Svjetska banka i njene afilijacije - IBRD, IFC, IDA, zatim Pariski klub, EIB, EBRD, CEB, Evropska zajednica i KfW iznosi oko 15,8% BDP-a, dug po bilateralnim (mekim) zajmovima (ugovori sa Vladama Austrije, Mađarske, Poljske, Francuske, Španije, Eurofima, Češka Exim Banka, Mađarska Exim banka, Societe Generale za IT i Steiermarkische Bank und Sparkassen AG) iznosi oko 3,4% BDP-a dok dug po osnovu kreditnih aranžmana za potrebe budžeta (Eurobond, Credit Suisse, Erste Bank) iznosi oko 18,8% BDP-a.

Ino garancije Crne Gore iznose oko 347,5 miliona eura, ili 10,4% BDP-a, odnosno 20,4% državnog duga.

Depoziti Ministarstva finansija na 31. XII 2012. iznosili su 66,4 miliona eura, uključujući i 38.477 unci zlata, tako da je neto iznos državnog duga oko 49,13 % BDP-a.

Unutrašnji dug je u toku 2012. smanjen za oko 19,0 miliona eura u odnosu na kraj 2011. Smanjenje unutrašnjeg duga, prije svega je uzrokovan otplatom oko 55,7 miliona eura po osnovu kredita kod komercijalnih banaka (najvećim dijelom otplate se odnose na kratkoročne kredite koji su korišćeni za tekuću likvidnost, otplatu preuzetih kredita, kao i projektnih komercijalnih kredita), otplatu oko 5,6 miliona eura državnih zapisa i otplatu oko 16,5 miliona eura kredita nefinansijskih institucija uslijed nastavka realizacije projekata Direkcije za saobraćaj, otplatom redovne rate za restituciju u iznosu od oko 1,8 miliona eura, kao i otplatom redovne rate za deviznu štednju u iznosu od oko 15,4 miliona eura.

S druge strane, unutrašnji dug je tokom 2012. povećan po osnovu državnih zapisa u iznosu od oko 8,4 miliona eura, povećanjem duga po osnovu deviznih sredstava položenih kod Dafiment banke AD Beograd i Banke privatne privrede DD Podgorica položenih preko preduzeće Jugoskandik DD Beograd u iznosu od oko 6,7 miliona eura, kao i duga po osnovu Odluke o emisiji obveznica Crne Gore za isplatu neisplaćenih potraživanja zaposlenih za čijim radom je prestala potreba. Ukupna obaveza po osnovu restitucije iznosi oko 83,3 miliona eura, što je za 6,0 miliona eura više nego na kraju 2011.

Konsolidovani dug opština iznosi oko 115,3 miliona eura, prema najnovijim podacima dostavljenim od strane opština

Domaće garancije Crne Gore iznose oko 30,7 miliona eura, ili 0,9% BDP-a, odnosno 1,8% državnog duga.

2.1.2. Međusobno djelovanje tržišnih mehanizama

Privatizacija

Proces privatizacije, u 2012, tekao je u skladu sa Planom privatizacije za 2012. (Sl. list CG, br. 15/12, 24/12 i 41/12). Zaključivanjem ugovora završena su svega tri postupka: Ugovor o koncesiji između Vlade Crne gore i „Jadranskog brodogradilišta“ AD Bijela (na period od 30 godina), Ugovor o dugoročnom zakupu lokaliteta kasarne „Orjenski bataljon“ 48 – Kumbor (na period od 90 godina) i Ugovor o prodaji akcija AD "Zora" Berane. Prodajom akcija i imovine, putem javne aukcije, privatizovan je jedino objekat "Plava školjka" u vlasništvu Hotelske grupe "Budvanska rivijera" AD - Budva po početnoj cijeni od 778.000 eura, a koji ne pripada prihodima Budžeta.

2.1.3. Pravni sistem

Uvažavajući značaj realizacije aktivnosti na unapređenju poslovnog ambijenta, u decembru 2012. izmijenjena je Odluka o obrazovanju Savjeta u dijelu koji se odnosi na proširivanje nadležnosti ovog tijela. S tim u vezi, naziv Savjeta je promijenjen u Savjet za unapređenje poslovnog ambijenta, regulatornih i strukturnih reformi. U periodu mart 2012 – februar 2013. sproveden je najveći dio predviđenih aktivnosti i mjera, koje su se odnosile na:

- Primjenu RIA-e (Regulatory Impact Assessment):

Analiza efekata propisa je formalno uvedena u crnogorski regulatorni sistem 1. I 2012. Od formalnog uvođenja RIA-e do kraja 2012, Ministarstvo finansija je dalo mišljenje na 163 podzakonska akta i 115 zakona (mišljenja se odnose na sprovedenu RIA-u, uticaj akta na poslovni ambijent i uticaj na budžet Crne Gore). U periodu mart – decembar 2012, u saradnji sa USAID-om sprovedene su još 3 obuke za sprovođenje RIA-e, koje je ukupno pohađalo 50 državnih službenika.

- Reformu biznis licenciranja u Crnoj Gori (puštanje u rad E-registra)[8]

-Unapređenje stanja u oblasti „izvršenja ugovora“:

Zakon o javnim izvršiteljima je stupio na snagu 31. XII 2011. Novim uređenjem izvršenja napušta se dosadašnji model sudskog izvršenja i sprovođenje izvršenja se daje u nadležnost javnim izvršiteljima, osim u slučajevima predaje djeteta, vraćanja zaposlenog na rad i neke specifične radnje koje može izvršiti samo izvršni dužnik, što ostaje u nadležnosti suda. Shodno Zakonu o javnim izvršiteljima, u cilju obezbjeđenja efikasnijeg obavljanja ove djelatnosti i stvaranja pravne sigurnosti građana, Ministarstvo pravde donijelo je 5 podzakonskih akata za implementaciju zakona. Do kraja I kvartala 2013. biće donijeti i posljednji podzakonski akt (Tarifa o naknadama za rad javnih izvršitelja) , čime će se steći svi zakonski preduslovi za njihov početak rada.

[8] Vidjeti poglavlje 6: Privredno pravo

Imajući u vidu Akcioni plan za unapređenje poslovnog ambijenta, Izvještaj o lakoći poslovanja za period jun 2011 – jul 2012, kao i proširene nadležnosti Savjeta za regulatornu reformu i unapređenje poslovnog ambijenta na oblast strukturnih reformi, prioritetne aktivnosti Savjeta za 2013. su:

-U dijelu unapređenja poslovnog ambijenta:

- Implementacija one stop shop-a u postupku izdavanja građevinskih dozvola;
- Uvođenje pune elektronske registracije preduzeća i omogućavanje registracije preduzeća u 8 područnih jedinica;
- Unapređenje stanja u oblasti izvršenja ugovora.

-U dijelu strukturnih reformi:

- Obrazovanje (Priprema analiza na osnovu kojih će se odrediti dalje unapređenje stanja osnovnog obrazovanja);
- Zdravstvo (Priprema analize o daljem razvoju modela privatno–javnog partnerstva u zdravstvu);
- Penzijski sistem (Priprema studija i analiza koje će identifikovati moguće pravca daljeg razvoja penzijskog sistema).

-U dijelu regulatornih reformi

- Reforma javne uprave (Priprema Predloga plana reorganizacije javnog sektora).

2.1.4. Razvoj finansijskog sektora

Bankarski sistem i pored očuvane stabilnosti pokazuje određene slabosti što se ogleda u padu nekih ključnih bilansnih pozicija banaka i još uvijek izraženom kreditnom riziku. Poslovanje banaka u četvrtom kvartalu 2012. karakteriše pad aktive, kredita i depozita, kao i neznatan rast kritikovane aktive u odnosu na septembar 2012. Pozitivne promjene su rast kapitala, pad nekvalitetne aktive i nekvalitetnih kredita, smanjenje kredita koji kasne sa otplatom preko 90 dana i poboljšanje odnosa kredita i depozita. Na kraju četvrtog kvartala koeficijent solventnosti kod svih banaka je iznad zakonom propisanog minimuma od 10% i na agregatnom nivou iznosi 14,71%. Tokom 2012. likvidnost banaka održana je na zadovoljavajućem nivou, što pokazuju ključni parametri likvidnosti.

Shodno novoj Odluci o minimalnim standardima za upravljanje kreditnim rizikom u bankama koja je počela sa primjenom 1. I 2013, došlo je i do izmjene kontnog okvira banaka i sistema izvještavanja Centralne banke Crne Gore od strane banaka. Naime, cilj je bio da se uskladi način evidentiranja ispravki vrijednosti i rezervacija za potencijalne gubitke sa Međunarodnim računovodstvenim standardima. Mjesečni podaci o poslovanju banaka u skladu sa novim načinom izvještavanja još uvijek nisu dostupni. Stoga, posljednji raspoloživi podaci su na kvartalnom nivou na dan 31. XII 2012.

Ukupna aktiva banaka iznosi 2.808 miliona Eura, i u odnosu na prethodni kvartal bilježi nominalni pad od 82,7 miliona eura ili 2,86%. Najznačajniju stavku agregatnog bilansa banaka čine bruto krediti u ukupnom iznosu od 1.862,5 miliona eura ili 66,32%. Ukupni krediti u odnosu na prethodni kvartal bilježe pad od 29,3 miliona eura ili 1,55%. Ukupni depozitni potencijal banaka na kraju 2012. iznosi 1.981 miliona eura. U odnosu na prethodni kvartal depoziti su smanjeni za 20,4

miliona eura ili 1,02%. Međutim, posmatrano u jednogodišnjem uporednom periodu depoziti su ostvarili rast od 163,7 miliona eura ili 9%.

Kritikovana aktiva (B, C, D, E) je iznosila 872,6 miliona eura na kraju decembra 2012. i predstavljala je 31,07% ukupne aktive. U odnosu na prethodni kvartal ova aktiva ostvaruje rast od 3,9 miliona eura ili 0,44%. Ukupna nekvalitetna aktiva banaka (C, D, E) na kraju decembra 2012. je iznosila 368,8 miliona eura i činila je 13,13% ukupne aktive. Posmatrano u odnosu na prethodni kvartal, nekvalitetna aktiva bilježi pad od 27,4 miliona eura ili 6,92%, i njeno učešće u ukupnoj aktivi bilježi smanjenje za 0,58 procentna poena.

Ukupni krediti koji kasne preko 30 dana iznose 443,9 miliona eura odnosno 23,83% na kraju 2012, dok ukupni krediti koji kasne sa otplatom preko 90 dana iznose 217,7 miliona eura i čine 11,69% ukupnih kredita. Na kraju 2012. krediti klasifikovani u kategorije C, D i E iznosili su 327,8 miliona eura, i u odnosu na prethodni kvartal ostvaruju smanjenje od 22,7 miliona eura ili 6,48%. Učešće ovih kredita u ukupnim kreditima iznosi 17,60%.

Na kraju decembra 2012. bankarski sistem je poslovao sa gubitkom u iznosu od 56,5 miliona eura. Tri od jedanaest banaka u sistemu iskazale su negativni finansijski rezultat. Na profitabilnost banaka na nivou sistema uticalo je pogoršanje kvaliteta kreditnog portfolija, i smanjenje kreditne aktivnosti banaka kao posljedica negativnih efekata globalne finansijske krize.

Na 31. XII 2012. spred kamatnih stopa iznosi 4,39%, dok je njegova vrijednost na kraju prethodnog kvartala iznosila 4,31%.

U bankarskom sistemu Crne Gore na 31. XII 2012. posluje šest mikrokreditnih finansijskih institucija, čija ukupna bilansna suma iznosi 36,2 miliona eura na 31. XII 2012. U odnosu na prethodni kvartal bilansna suma ostvaruje rast od 229 hiljada eura ili 0,64%. Od ukupne bilansne sume 76,62% se odnosi na aktivu dvije mikrokreditne finansijske institucije.

2.2. Sposobnost suočavanja s pritiskom konkurencije i tržišnim silama unutar Unije

2.2.1. Ljudski i fizički kapital

Ljudski kapital

Vlada je 27. XII 2012. utvrdila **Akcioni plan zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa za 2013,** čija implementacija je u toku**.** Akcioni plan za 2013. definisao je mjere i aktivnosti koji prate ciljeve definisane Nacionalnom strategijom zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa 2012-2015. Realizacija mjera i aktivnosti treba da doprinese povećanju zaposlenosti i smanjenju stope nezaposlenosti, unapređenju znanja i vještina u cilju povećanja mogućnosti zapošljavanja i promovisanju socijalne inkluzije i smanjenju siromaštva. Takođe, uslijed budžetskih ograničenja, prioritet će imati mjere i aktivnosti koje će biti usmjerene ka zapošljavanju teže zapošljivih kategorija nezaposlenih lica, posebno mladih i dugoročno nezaposlenih.

Sprovodi se Projekat stručnog osposobljavanja lica sa stečenim visokim obrazovanjem, u skladu sa Zakonom o stručnom osposobljavanju lica sa stečenim visokim obrazovanjem, u okviru kojeg je priliku da se stručno osposobi kod izabranog poslodavca dobilo **4.211** visokoškolaca, dok je u Projektu od strane poslodavaca u Crnoj Gori bilo ponuđeno 6.330 radnih mjesta.

U skladu sa Zakonom na nacionalnom okviru kvalifikacija (Sl. list CG, br. 80/10), Ministarstvo prosvjete je donijelo **Pravilnik o procedurama razvijanja kvalifikacija od šestog do osmog nivoa kvalifikacija.** Ovim pravilnikom uređuju se procedure razvijanja kvalifikacije nivoa i stručne kvalifikacije u okviru šestog, sedmog i osmog nivoa Okvira kvalifikacija.

Vlada Crne Gore je, uz mišljenje Savjeta za visoko obrazovanje, donijela **Odluku o studijskim programima od javnog interesa i broju studenata na privatnim ustanovama visokog obrazovanja za studijsku 2012/2013 koji se finansiraju iz Budžeta Crne Gore.**

Vrlo važna aktivnost koja se upravo sprovodi u Ministarstvu prosvjete je izrada Zakona o visokom obrazovanju. Formirana je Radna grupa koju čine predstavnici svih relevantnih institucija uključujući i predstavnika studenata. Usvajanje ovog dokumenta je planirano za drugi kvartal tekuće godine.

U saradnji sa Kancelarijom UNICEF-a u Podgorici nastavljen je projekat „Mreže podrške inkluzivnom obrazovanju'" kroz projekat "Podrška posebnim odjeljenjima za inkluzivno obrazovanje" u cilju uključivanja đece iz posebnih u redovna odjeljenja osnovnih škola. Predstavnici Ministarstva prosvjete su u februaru i martu 2013. imali priliku da u Ujedinjenim Nacijama u Njujorku i Ženevi, posredstvom Kancelarije UNICEF-a u Podgorici, predstave model inkluzivnog obrazovanja i vaspitanja u svijetlu Kampanje "Govorimo o mogućnostima" i promovišu međunarodnoj zajednici rezultate koji su postignuti na planu promjene znanja i stavova kad su u pitanju djeca sa smetnjama u razvoju i težnje da Crnu Goru izgrađujemo kao inkluzivno društvo.

Po prvi put u Crnoj Gori, MONSTAT i Ministarstvo nauke u 2012. sproveli su **statističko istraživanje o ulaganjima u I&R za 2011**, koje je u skladu sa EU regulativom o statistici nauke (Uredba Komisije (EK) br. 753/2004), na osnovu metodološkog priručnika Fraskati (OECD, 2002). Dobijeni podaci su rezultat obrade godišnjih izvještaja prikupljenih putem upitnika od privrednih subjekata koji su obavljali djelatnosti I&R u Crnoj Gori u 2011. Ovim upitnikom bile su obuhvaćene 44 naučnoistraživačke ustanove koje su u vrijeme obrade upitnika bile upisane u Registar Ministarstva nauke i 21 privredni subjekat koji je imao ulaganja u I&R. Shodno dobijenim podacima, MONSTAT je početkom XII 2012. završio obradu statističkih podataka na osnovu kojih je utvrđeno da troškovi za I&R u 2011, kao procenat BDP-a, iznose 0,41% (13,1 miliona eura). Ove podatke MONSTAT je objavio u II 2013. u Statističkom godišnjaku za 2011.

Na poslovima istraživanja i razvoja u 2011. bilo je angažovano 2.303 lica, od čega su 1.256 žene (54,53%). Od ukupnog broja angažovanih na poslovima I&R u 2011. bilo je: 1.699 istraživača (852 žene ili 50,15%), 281 stručnih i tehničkih saradnika (181 žena ili 64,42%), a 323 pomoćnog osoblja (223 žene ili 69,1). Od ukupnog broja angažovanih na poslovima I&R u 2011, 2.134 lica angažovana su sa punim radnim vremenom (92,66%), dok je 169 lica sa kraćim radnim vremenom (7,34%).

Na osnovu projekcije ulaganja u I&R za 2012, koje je, takođe, sprovedeno od strane MONSTAT-a i Ministarstva nauke u 2012, dobijen je procenat ulaganja od 0,43% BDP-a (13,3 miliona eura). Podaci su rezultat istraživanja o predviđenim ulaganjima u I&R za 2012. iz sredstava Budžeta Crne Gore i iz sredstava licenciranih ustanova koje ulažu u I&R. MONSTAT do XII 2013. treba da završi obradu statističkih podataka o iznosu troškova za I&R u 2012.

Ministarstvo nauke, u saradnji sa šest ministarstava, sufinansira 104 nacionalna naučnoistraživačka projekta na period 2012-2015. Od ukupno 104 rukovodioca projekata, 43 su žene (40,95%), a 61 su muškarci (59,04%). Od ukupno 759 članova projektnih timova, 339 su žene (44,66%), a 420 su muškarci (55,34%). Od IX 2012. povećan je broj istraživača u registru Ministarstva nauke sa 1.191 na 1.208, od čega 516 žena (42,72%), i 692 muškarca (57,28%). Povećan je i broj licenciranih naučnoistraživačkih ustanova u registru Ministarstva nauke za 4, odnosno sa 46 na 50, dok su u postupku licenciranja 3 ustanove.

Fizički kapital

Energetika

U 2013. nastavljene su aktivnosti na unapređenju strateških dokumenata u oblasti energetike. Naime, pripremljen je **Nacrt strategije razvoja energetike do 2030**. U toku je priprema Strateške procjene uticaja na životnu sredinu ovog dokumenta i nakon njenog usvajanja dokument Strategije biće stavljen na javnu raspravu i usvajanje do kraja tekuće godine.

U martu 2013. počela je s radom mala hidroelektrana "Jezerštica" u opštni Berane. Sa dva koncesionara za izgradnju malih hidroelektrana pokrenut je sporazumni je raskid ugovora. Izdati su inovirani urbanističko tehnički uslovi u decembru 2012. a zatim i pokrenut postupak eksproprijacije zemljišta neophodnog za izgradnju vjetroelektrane na lokaciji Krnovo, Nikšić.

Pokrenute su aktivnosti na definisanju lokacija i pripremi neophodne tenderske dokumentacije, kao preduslovima za objavljivanje novog javnog poziva za dodjelu koncesija za izgradnju malih hidroelektrana u toku 2013.

U okviru Projekta izgradnje HE Komarnica (instalisane snage 168 MW i godišnje proizvodnje 232 GWh) izrađeni su Nacrt detaljnog prostornog plana za prostor višenamjenske akumulacije na rijeci Komarnici i Nacrt izvještaja o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu.

Aktivnosti na izgradnji podmorskog kabla Crna Gora – Italija se realizuju u skladu s planiranom dinamikom.

Nastavljena je politika subvencioniranja potrošača električne energije, tako da je Zakonom o budžetu za 2013. za subvencioniranje potrošača električne energije opredijeljeno 1,2 miliona eura.

Transport

Montenegro Airlines AD trenutno sprovodi u skladu sa Zaključcima Vlade sve interne mjere restruktuiranja privrednog drustva utvrđene Programom restruktuiranja (tehničko tehnološke, organizacione, kadrovske, finansijske), prodaja i davanje u zakup aviona tipa Foker, povećanje stepena iskorištenosti kapaciteta, smanjenje broja zaposlenih, smanjenje materijalnih troškova poslovanja, preispitivanje svih linija i zatvaranje nerentabilnih linija i predstavništva, zaključivanje povoljnijih ugovora sa dobavljačima i sl.

Proces privatizacije AD "Kontejnedski terminal i generalni tereti" Bar je trenutno u fazi odobravanja tenderske dokumentacije od strane Vlade Crne Gore i Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD). Dokumentacija je odobrena od strane tenderske komisije za projekte iz oblasti saobraćaja i Savjeta za privatizaciju. Po odobrenju Vlade Crne Gore i Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD), dokumentacija će biti poslata zainteresovanim kompanijama koje će na osnovu toga pripremiti svoje ponude za kupovinu državnog paketa akcija i investiranje u AD "Kontejnedski terminal i generalni tereti" Bar. Po dospijeću, ponude će biti evaluirane nakon čega će s najboljim ponuđačem biti potpisan ugovor o koncesiji i Ugovor o kupoprodaji akcija društva. Kompletan proces bi trebalo da bude okončan u prvoj polovini 2013.

Telekomunikacije

Elektronske komunikacije: Agencija za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost je definisala cijene terminacije u fiksne i mobilne mreže u 2012. Elektronske komunikacione mreže u Crnoj Gori su međusobno povezane, a povezivanje sa inostranim mrežama dogovara i realizuje svaki operator za sebe. Operativno je pružanje usluga prenosivosti brojeva. Objavljeni su parametari kvaliteta servisa koje pružaju operatori.

Radio-difuzija: U skladu sa Zakonom o izmjenama Zakona o digitalnoj radio-difuziji (donijet u 2012), utvrđen je krajnji rok za završetak procesa digitalizacije (17. VI 2015.). Takođe, omogućeno je elektronskim emiterima da dobiju nova odobrenja za emitovanje svojih televizijskih programa u analognoj tehnologiji.

Poštanska djelatnost: U skladu sa Zakonom o poštanskim uslugama, od 1. I 2013. potpuno je otvoreno tržište poštanskih usluga.

2.2.2. Sektorska struktura i struktura preduzeća

Sektorska struktura:

Prema podacima za 2011. najveći broj aktivnih poslovnih subjekata, posmatranih po obliku obavljanja privredne djelatnosti, posluje kao jednočlano društvo sa ograničenom odgovornošću i čini 59,9% od ukupnog broja aktivnih poslovnih subjekata na teritoriji Crne Gore, dok je najmanje poslovnih subjekata u oblastima poslovnih udruženja i berzi. Analizirajući stanje po sektorima

djelatnosti u ukupnom broju poslovnih subjekata za 2011. sektor „trgovine na veliko i na malo“ učestvuje sa 42%. U Crnoj Gori najveći broj poslovnih subjekata je u klasi malih poslovnih subjekata i čine 98,7% od ukupnog broja poslovnih subjekata, dok klasi srednjih pripada 1,1%. Svega 0,1% raspoređeno je prema definisanim kriterijumima u klasu velikih poslovnih subjekata.

Tabela: Podjela poslovnih subjekata po sektorima za 2011.

Šifra	Naziv	Broj poslovnih subjekata
A	Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	192
B	Vađenje ruda i kamena	56
C	Prerađivačka industrija	1 709
D	Snabdijevanje električnom energijom	25
E	Snabdijevanje vodom	37
F	Građevinarstvo	1 854
G	Trgovina na veliko i na malo, popravka mot. voz. i motocikala	8 880
H	Saobraćaj i skladištenje	1 456
I	Usluge pružanja smještaja i hrane	2 241
J	Informisanje i komunikacije	450
K	Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	137
L	Poslovanje nekretninama	788
M	Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	1 694
N	Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	626
O	Državna uprava i odbrana i obavezno socijalno osiguranje	69
P	Obrazovanje	39
Q	Zdravstvo i socijalna zaštita	58
R	Umjetničke, zabavne i rekreativne djelatnosti	234
S	Ostale uslužne djelatnosti	564
T	Djelatnost domaćinstva kao poslodavca	3
U	Djelatnosti eksteritorijalnih organizacija i tijela	15
Ukupno		**21 127**

Najveći broj zaposlenih registrovan je u sektoru „Trgovina na veliko, malo ” i to 30 165 zaposlenih, dok je najmanji broj zaposlenih registrovan u sektoru Obrazovanja i to 108 zaposlenih radnika. (Napomena-Istraživanje Strukturalne biznis statistike prati samo privatni sektor, pa je to razlog manjeg broja zaposlenih radnika u ovom sektoru)

Mala i srednja preduzeća:

U martu 2013, urađeni su i upućeni na usvajanje Akcioni plan 2013. Strategije razvoja MSP, Akcioni plan 2013. Strategije podsticanja konkurentnosti na mikro nivou i Akcioni plan 2013. Strategije za cjeloživotno preduzetničko učenje.

U okviru Programa podsticanja razvoja klastera u Sjevernom regionu i manje razvijenim opštinama Crne Gore za 2012-2016, u 2012. obezbijeđena je finansijska podrška u vidu granta za 3 klastera u vrijednosti od 21 hiljadu eura.

Projekat “Vaučerske šeme za inovativna mala i srednja preduzeća” podržao je 16 preduzeća kojima su sufinansirane konsultantske usluge u cilju realizacije inovativnih aktivnosti u iznosu od 20.351,66 eura.

IRFCG je potpisivao Ugovor o kreditnom aranžmanu s EIB-om u vrijednosti od 50 miliona eura. U 2012, usvojene su Odluke o odobrenju ukupno 146 projekata malih i srednjih preduzeća, preduzetnika i poljoprivrednika, od čega je realizovano 145 Odluka o odobrenim kreditima. Ukupna sredstva IRFCG opredijeljena u ove svrhe iznose 14,46 miliona eura, dok su Banke realizaciju onih projekata koji su realizovani uz njihove garancije i učešće dodatno kreditno podržale sa 2,34 miliona eura. U periodu od 1. I – 31. III 2013. IRFCG je odobrio ukupno **26 kredita usmjerena ka sektoru MSP, preduzetnika i poljoprivrednika u** iznosu od 3,25 miliona eura. Kroz faktoring aranžmane je u 2012. sklopljeno 15 ugovora i odobreni su kreditni limiti u iznosu od 10,42 mil eura i otkupljeno faktura u vrijednosti od 11,86 miliona eura, dok su za prva 3 mjeseca 2013. sklopljeni ugovori s 10 preduzeća za koje su odobreni limiti u ukupnom iznosu 5,2 miliona eura. Vrijednost otkupljenih potraživanja u istom periodu je 4,7 miliona eura.

Zavod za zapošljavanje je u 2012. finansirao 80 kredita u vrijednosti od 0.5 miliona eura namijenjenih otvaranju 100 novih radnih mjesta. Zaključno s 31. III 2013. odobren je 1 kreditni zahtjev, čijom realizacijom je omogućeno zapošljavanje 3 lica, a za realizaciju projekta izdvojeno je 15 hiljada eura i finansirana su 4 projekta u vrijednosti 38 hiljada eura za otvaranje 8 novih radnih mjesta.

U sporazuma CKB-OTP banke sa EIF za davanje garancija u ukupnom iznosu od 20 miliona eura realizuje se finansijska podrška za MSP u vidu odobravanja kredita do 25 hiljada eura, bez potrebe

obezbjeđivanja hipoteke i bez žiranata. Vrijednost odobrenih EU CKB kredita čini oko 50% ukupno odobrenih kredita u 2012.

2.2.3. Uticaj države na konkurentnost

Procenat državne pomoći u BDP-u smanjen je sa 2,32% u 2010 na 2,03% u 2011. Apsolutni iznos dodijeljene državne pomoći u 2011. je manji za 7,62% u odnosu na 2010. U 2011. dodijeljena državna pomoć u Crnoj Gori iznosila je 66.441.062,09 eura. U ukupno dodijeljenoj državnoj pomoći učešće horizontalne pomoći 31,52%, sektorske 64,06% i regionalne 4,42%. U odnosu na 2010, u 2011. je značajno povećano učešće sektorskih pomoći iz razloga aktiviranja garancije izdate Željezari Nikšić. Vidljiv je pozitivan trend u smislu smanjenja iznosa izdatih državnih garancija sa elementom pomoći. Iznos državnih garancija sa elementom pomoći u 2011. manji je za 63,79% u odnosu na 2009, odnosno 80,09% u odnosu na 2010.

2.2.4. Ekonomska integracija

Posmatrano prema glavnim ekonomskim grupacijama, Crna Gora je najviše roba izvezla u zemlje CEFTA u iznosu od 61,9% ukupnog izvoza. Zatim slijede zemlje EU sa 28,7%, EFTA sa 0,7% i ostale zemlje sa 8,6%. U uvozu na prvom mjestu takođe je CEFTA sa 44,6%, zatim slijede zemlje EU (38,4%), EFTA (1,3%) i ostale zemlje (15,6%).

3. SPOSOBNOST PREUZIMANJA OBAVEZA IZ ČLANSTVA U EU

3.1. POGLAVLJE 1: SLOBODNO KRETANJE ROBE

Zakonodavni okvir

Na osnovu Zakona o tehničkim zahtjevima i ocjenjivanju usaglašenosti (Sl. list CG, br. 53/11) donijeti su podzakonski akti, i to:

- Uredba o obliku, sadržaju i izgledu znaka usaglašenosti (Sl. list CG, br. 55/12)
- Uredba o načinu priznavanja isprava i znakova usaglašenosti (Sl. list CG, br. 55/12)
- Uredba o notifikaciji tehničkih propisa, standarda, propisa o uslugama informatičkog društva i postupaka ocjene usaglašenosti (Sl. list CG, br. 11/13)
- Pravilnik o bližem sadržaju obavještenja o proizvodu koji predstavlja rizik (Sl. list CG, br. 11/13)

3.1.1.1. Standardizacija

U izvještajnom periodu, Institut za standardizaciju Crne Gore (ISME) donio je 1.293 crnogorska standarda (MEST) i srodna dokumenta. Od toga, 149 su harmonizovani MEST. Takođe, pripremljeno je približno 360 nacrta crnogorskih standarda za koje će javna jasprava početi u aprilu 2013.

Upravni odbor Instituta usvojio je preostala interna pravila standardizacije. Riječ je o:
ISME IPS 3: Razvoj izvornih crnogorskih standarda i srodnih dokumenata;
ISME IPS 4: Učešće u radu evropskih organizacija za standardizaciju na razvoju evropskih standarda i srodnih dokumenata i prihvatanje evropskih standarda i srodnih dokumenata na nacionalnom nivou;
ISME IPS 5: Učešće u radu međunarodnih organizacija za standardizaciju na razvoju međunarodnih standarda i srodnih dokumenata i prihvatanje međunarodnih standarda i srodnih dokumenata na nacionalnom nivou;
ISME IPS 6: Opšta pravila za strukturiranje i uobličavanje dokumenata.

Prepoznajući prioritetne oblasti za standardizaciju, koje su od interesa za Crnu Goru, a na osnovu interesovanja zainteresovanih strana, Institut je u izvještajnom periodu formirao sljedeće tehničke komitete:
- ISME/TK 010: Životna sredina i sistemi upravljanja zaštitom životne sredine;
- ISME/TK 011: Turizam i srodne usluge i
- ISME/TK 012: Sredstva i uređaji za skladištenje i transport.

Pored toga, pokrenuta je procedura osnivanja tehničkog komiteta za oblast građevinskih proizvoda.

Razvoju ljudskih resursa posvećena je posebna pažnja, te su predstavnici Instituta bili na sljedećim seminarima:
- "Marketing i promocija međunarodnih standarda", u organizaciji ISO – Bukurešt, Rumunija, novembar 2012;
- "Značaj i primjena standarda ISO 26000", u organizaciji ISO – Ženeva, Švajcarska, novembar 2012;
- "Nacionalni aneksi u eurokodovima", organizovan u okviru projekta IPA 2011 „ Infrastruktura kvaliteta u Zapadnom Balkanu i Turskoj“ ("Quality Infrastructure in the Western Balkans and Turkey"). Domaćin seminara bio je Njemački institut za standardizaciju (DIN) – Berlin, Njemačka, februar 2013.

Delegacija Instituta za standardizaciju Crne Gore učestvovala je na 46. Plenarnoj sjednici DEVCO i 35. Generalnoj Skupštini ISO.

Na poziv Generalnog sekretara IEC, delegacija Instituta prisustvovala je 76. Generalnoj skupštini IEC. Institut je pripremio projekat razvoja informacionog sistema (IS) koji će biti kompatibilan s IS evropskih organizacija za standardizaciju (CEN/CENELEC), te je krajem 2012. Delegaciji Evropske

unije u Crnoj Gori podnio aplikaciju za sredstva potrebna za realizaciju ovog projekta. Očekuje se da će realizacija pomenutog projekta početi sredinom 2013.

3.1.1.2. Metrologija

Zavod za metrologiju kontinuirano obavlja poslove koji se odnose na: obezbjeđivanje primjene sistema zakonskih mjernih jedinica; ostvarivanje, čuvanje, održavanje i usavršavanje etalona Crne Gore; obezbjeđivanje metrološke sljedivosti za laboratorije za etaloniranje, kao i za ispitne i kontrolne laboratorije; organizovanje djelatnosti etaloniranja; ocjenjivanje usaglašenosti mjerila s metrološkim zahtjevima; davanje stručnog mišljenja za ovlašćivanje laboratorija za ovjeravanje mjerila; predstavljanje Crne Gore u međunarodnim i regionalnim metrološkim organizacijama i uspostavljanje saradnje u oblasti metrologije; kontrolu predmeta od dragocjenih metala; kao i druge poslove koji su mu određeni u nadležnost.

U cilju održavanja i inoviranja uspostavljenog metrološkog sistema u Crnoj Gori, kontinuirano se sprovode obuke zaposlenih u Zavodu za metrologiju i usavršavaju metode i postupci u procesima rada i poslovanja.

U Zavodu za metrologiju je trenutno 28 zaposlenih (23 u radnom odnosu na neodređeno vrijeme i 5 zaposlenih na određeno vrijeme) i dva pripravnika. U okviru Vladinog programa stručnog osposobljavanja lica sa stečenim visokim obrazovanjem, u Zavodu za metrologiju je angažovano 9 korisnika.

U skladu sa članom 160 Zakona o državnim službenicima i namještenicima (Sl. list CG, br. 39/11, 50/11 i 66/12) pripremljen je novi Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Zavoda za metrologiju, čije je donošenje u proceduri.

U izvještajnom periodu imenovani su predstavnici Zavoda za metrologiju za tehničke komitete EURAMET-a: TC – T: Tehnički komitet za termometriju i TC – L: Tehnički komitet za dužinu. Krajem 2012. jedan predstavnik Zavoda za metrologiju je stekao pravo angažovanja u funkciji istraživača preko grantova mobilnosti, odnosno ESRMG (Early Stage Researcher Mobility Grant), u postupku kalibracije standardnih platinskih otporničkih termometara (researcher in calibration procedures for standard platinium resistance termometers - SIB10-RMG7).

U cilju daljeg unapređenja aktivnosti koje Zavod za metrologiju sprovodi u oblasti kontrole predmeta od dragocjenih metala, u oktobru 2012. Zavod je postao član **Međunarodnog udruženja službi za analizu IAAO**.

U toku oktobra 2012. Laboratorija za masu, Zavoda za metrologiju učestvovala je u EURAMET projektu 1222 (*Comparison of 10 kg Mass Standard for South East European Countries SEE).* Cilj projekta 1222 je utvrđivanje sposobnosti mjerenja u oblasti mase Nacionalnih metroloških laboratorija zemalja jugoistočne Evrope i provjera ispravnosti deklarisanih mogućnosti kalibracija i mjerenja (CMC). Mjerenja planirana tehničkim protokolom, realizovana su u Laboratoriji za masu u

toku dvije nedjelje. Dobijeni rezultati su proslijeđeni pilot laboratoriji – Laboratoriji za masu austrijskog BEV-a, od koje se očekuje preliminarni izvještaj – nacrt A, u prvoj polovini 2013.

U sklopu IPA projekta Regionalna infrastruktura kvaliteta Zapadni Balkan i Turska-*Regional Quality Infrastructure Western Balkans and Turkey project* - IPA 2011, organizovano je testiranje (Proficiency testing - PT4 *Mass comparison - Project number: IPA 2011 PT4-2013, Mass standards of 10 kg as a multiple and 200 g, 20 g, 2 g, 200 mg as sub-multiple of the kilogram)*. Svrha ovog međulaboratorijskog programa je demonstriranje tehničke kompetentnosti i mjerne sposobnosti nacionalnih metroloških laboratorija i privatnih akreditovanih laboratorija iz regiona u procesu kalibracije tegova. Laboratorija za masu, Zavoda za metrologiju, izvršila je mjerenja planirana tehničkim protokolom u januaru 2013. a objavljivanje rezultata međulaboratorijskog poređenja je planirano za oktobar 2013.

Laboratorija za temperaturu, Zavoda za metrologiju je u toku 2012. učestvovala u dva međulaboratorijska poređenja. Poređenje kalibracije staklenih termometara punjenih tečnošću (*Comparison of the calibration of liquid in glass thermometers in the range -30 °C to 150 °C)*, organizovano je u okviru bilateralnog projekta (LMK - Slovenija i Zavod za metrologiju) od 17. IX 2012. do 8. X 2012. Objavljivanje rezultata se očekuje u toku 2013. U sklopu projekta Regionalna infrastruktura kvaliteta - IPA 2011, organizovano je testiranje – poređenje sa standardom (Intercomparison with standard platinum resistance thermometer) IPA 2011 PT1 T. Pilot laboratorija je MIRS/UL-FE/LMK, a Laboratorija za temperaturu je u ovom projektu učestvovala u periodu od 12. XI 2012. do 02. XII 2012. Pored predstavnika Turske, u projektu su učestvovale i nacionalne metrološke laboratorije i akreditovane laboratorije iz regiona. Objavljivanje rezultata ovog projekta se očekuje u oktobru 2013.

Krajem decembra 2012. Laboratorija za električnu snagu učestvovala je u okviru *Regionalne infrastrukture kvaliteta* - IPA 2011 u interlaboratorijskom poređenju (*Proficiency Testing - PT5 Electricity)*. Nosilac projekta PT aktivnosti je MIRS/LMK, a u projektu su učestvovale i Nacionalne metrološke laboratorije i akreditovane laboratorije iz regiona. Objavljivanje rezultata ovog projekta se očekuje u oktobru 2013.

U izvještajnom periodu, sproveden je postupak pripreme prikazivanja sistema kvaliteta Zavoda za metrologiju na EURAMET-ovom Tehničkom komitetu za kvalitet, a izvršene su i pripremne aktivnosti za predaju aplikacije za akreditovanje Laboratorije za masu, Laboratorije za dužinu i Laboratorije za temperaturu, kod crnogorskog Akreditacionog tijela (ATCG-a), koje bi bilo praćeno i akreditacijom od strane inostranog akreditacionog tijela potpisnika EA MLA sporazuma.
U Zavodu za metrologiju, sistem menadžmenta kvalitetom je implementiran u sljedećim odsjecima Sektora za metrološku sljedivost i državne etalone:

- Odsjek za masu – Laboratorija za masu
- Odsjek za dužinu – Laboratorija za dužinu
- Odsjek za temperaturu – Laboratorija za temperaturu.

U toku 2012. usvojene su sljedeće verzije ***Poslovnika o kvalitetu*** i verzije opštih procedura:

- Poslovnik o kvalitetu (verzije 01/03 i 01/04)
- Upravljanje dokumentima (verzija 01/02)
- Interne provjere (verzija 01/02)
- Upravljanje dokumentima u elektronskoj formi (verzija 01/01).

U sklopu Sektora za metrološku sljedivost i državne etalone, odnosno u Laboratoriji za masu, Laboratoriji za temperaturu i Laboratoriji za dužinu usvojene su sljedeće procedure:

- QP.LM.01 Opšta tehnička procedura za kalibraciju tegova;
- QP.LM.02 Tehnička procedura za proračun konvencionalne mase i mjerne nesigurnosti kod kalibracije tegova;
- QP.LM.03 Tehnička radna procedura za kalibraciju tegova;
- QP.LM.04 Tehnička procedura kalibracije vaga sa neautomatskim funkcionisanjem;
- QP.LT.01 Tehnička procedura za kalibraciju staklenih termometara punjenih tečnošću, mjerno područje od -80 ºC do + 278ºC;
- QP.LT.02 Tehnička procedura za kalibraciju indikatorskih termometara koji imaju sondu, mjerno područje od -80 ºC do + 650ºC;
- QP.LT.03 Tehnička procedura za kalibraciju otporničkih termometara PRT/IPRT, mjerno područje od 80 ºC do + 650ºC;
- QP.LT.04 Tehnička procedura za kalibraciju termoelemenata (TC), V od - 80 ºC do + 650ºC;
- QP.LT.05 Tehnička procedura za realizaciju tačke leda;
- QP.LT.06 Tehnička procedura za određivanje evaluacije kalibracionih sistema (kupatila i suvi blok kalibrator);
- QP.LT.07 Tehnička procedura za provjeru sekundarnog etalona SPRT- ***"aneling"***
- QP.LT.08 Tehnička procedura za realizaciju trojne tačke vode (TPW);
- QP.LL.01 Tehnička procedura za kalibraciju planparalelnih graničnih mjera, mjerni opseg od 0.5mm do 100 mm;
- QP.LL.02 Tehnička procedura za kalibraciju mikrometara za spoljašnja mjerenja, mjerni opseg od 0 mm do 150 mm;
- QP.LL.03 Tehnička procedura za kalibraciju pomičnih mjerila, mjerni opseg od 0 mm do 150 mm.

Na VIII sastanku EURAMET Tehničkog komiteta za kvalitet, koji je održan u Sarajevu od 13. do 15. III 2013. uspješno je predstavljen sistem menadžmenta kvalitetom u skladu sa zahtjevima standarda MEST ISO/IEC 17025. Uspješnim predstavljanjem dokazana je kompetentnost sistema menadžmenta kvalitetom u Zavodu za metrologiju, kao i Laboratoriji za masu, Laboratoriji za temperaturu i Laboratoriji za dužinu.

Dokumentacija potrebna za akreditovanje Laboratorije za masu, Laboratorije za dužinu i Laboratorije za temperaturu, Zavoda za metrologiju, predata je 12. III 2013. crnogorskom Akreditacionom tijelu (ATCG), koje će organizovati neophodan postupak zajedno s inostranim akreditacionim tijelom potpisnikom Sporazuma EA MLA.

Zavod za metrologiju kontinuirano obezbjeđuje usavršavanje zaposlenih učešćem na tehničkim komitetima EURAMET, međulaboratorijskim poređenjima, kongresima, konferencijama, seminarima, radionicama, kao i putem saradnje sa drugim nacionalnim metrološkim institutima. U izvještajnom periodu u okviru Grupe EURAMET-WELMEC– (*Focus Group on Facilitating National Metrology Infrastructure Development,* projekta *Development of Accreditation Services in Montenegro*, projekta *Regional Quality Infrastructure Western Balkans and Turkey project* IPA 2011), organizovane su obuke iz različitih oblasti naučne i zakonske metrologije, akreditacije laboratorija, usklađivanja crnogorskog zakonodavstva s pravnom tekovinom EU, itd.

3.1.1.3. Akreditacija

Akreditaciono tijelo Crne Gore (ATCG) svoju djelatnost obavlja u skladu sa *Zakonom o akreditaciji* (Sl. list CG, br. 54/09), *Odlukom o osnivanju Akreditacionog tijela Crne Gore* (Sl. list RCG, br. 21/07), *Statutom Akreditacionog tijela Crne Gore* i internim pravilima i procedurama ATCG (12 internih pravila i 7 procedura).

ATCG je u januaru 2013. akreditovalo jedno tijelo za ocjenu usaglašenosti (laboratorija za ispitivanje):

- J.P. Vodovod i kanalizacija, Podgorica - Laboratorija za pitke vode (obim akreditacije: fizičko-hemijska i mikrobiološka ispitivanja vode za piće)

U januaru 2013. na osnovu zahtjeva za dobrovoljnom suspenzijom akreditacije, oduzeta je akreditacija Laboratoriji za mehanička ispitivanja ,,VIB-BAS" - Nikšić, a u skladu s Pravilima akreditacije ATCG.

Značajno je istaći da je u martu 2013. Zavod za metrologiju Crne Gore podnio zahtjev ATCG za akreditaciju svojih laboratorija iz oblasti mase, dužine i temperature, čime je nacionalna metrološka institucija zvanično ušla u postupak akreditacije.

Trenutno u sistemu akreditacije postoji ukupno dvadeset (20) tijela za ocjenu usaglašenosti akreditovanih od strane ATCG, od kojih su četrnaest (14) laboratorije za ispitivanje, jedna (1) laboratorija za kalibraciju, tri (3) kontrolna tijela i jedno (1) sertifikaciono tijelo za sertifikaciju proizvoda.

U periodu izvještavanja, a u skladu s *Planom nadzornih posjeta i ponovnog ocjenjivanja akreditovanih organizacija*, ATCG je sprovelo petnaest (15) nadzornih posjeta u cilju praćenja održavanja kompetentnosti akreditovanih tijela za ocjenu usaglašenosti.

ATCG redovno održava Registar Akreditovanih tijela za ocjenjivanje usaglašenosti i relevantne informacije iz registra objavljuje putem internetskog portala (www.atcg.co.me).

U skladu s obavezama koje proističu iz punopravnog članstva u Evropskoj kooperaciji za akreditaciju (EA), predstavnik ATCG je prisustvovao i uzeo učešće u radu 30. Generalne Skupštine

Evropske kooperacije za akreditaciju (GA EA) održane u periodu 21-22. XI 2012. u Bratislavi (Republika Slovačka). Takođe, u periodu izvještavanja, predstavnici ATCG su uzeli učešće u radu stručnih tijela EA kroz prisustvo na sastancima EA MAC komiteta (26-27. IX 2012, Nikozija), EA HHC komiteta (3-4. X 2012, Brisel i 19-20. III 2013, Brisel), EA LC komiteta (19-20. IX 2012, Oslo i 7-8. III 2013, Riga), EA CC komiteta (11-12. IX 2012, Helsinki i 12-13. III 2013, Beograd) i EA IC komiteta (13. IX 2012, helsinki i 14. III 2013, Beograd).

U skladu s obavezama koje proističu iz pridruženog članstva u Međunarodnoj kooperaciji za akreditaciju laboratorija (ILAC), predstavnik ATCG je prisustvovao i uzeo učešće u radu godišnje Generalne Skupštine ILAC/IAF održane u periodu 16-26. X 2012. u Rio de Ženeiru (Brazil).

U okviru projekta pomoći EU pod nazivom ,,Razvoj akreditacionih usluga u CG“ („Development of accreditation services in Montenegro”), za potrebe jačanja kompetentnosti osoblja ATCG, eksterno angažovanih ocjenjivača ATCG-a, kao i informisanja predstavnika zainteresovanih strana, realizovano je devet obuka koje su se odnosile na specifične sheme akreditacije.

U periodu izvještavanja, a na osnovu prethodno potpisanih bilateralnih sporazuma o saradnji**,** ATCG je intenzivno sarađivao s akreditacionim tijelima Srbije, Makedonije, Bosne i Hercegovine, Albanije i Hrvatske.

3.1.1.4. Tržišni nadzor

Formirana radna grupa za usklađivanje nacionalnog zakonodavstva o opštoj bezbjednosti prizvoda i nadzora nad tržištem sa zakonodavstvom EU je izradila radnu verziju Zakona o opštoj bezbjednosti proizvoda i Zakona o nadzoru nad tržištem, koji su trenutno na razmatranju kod nadležnih organa.

Koordinaciono tijelo za tržišni nadzor je održalo tri sjednice, na kojima je pored tekućih pitanja posebna pažnja bila usmjerena na izradu nacionalnog programa za tržišni nadzor za 2013, kao i na izradu Izvještaja o radu koordinacionog tijela za tržišni nadzor za 2012, i Izvještaja o radu Sistema o brzoj razmjeni informacija o opasnim proizvodima za 2012.

Oformljena je radna grupa za implementaciju Memoranduma o saradnji Tržišne inspekcije i Uprave carina, koju čine predstavnici ova dva organa. U izvještajnom periodu su održana tri sastanka radne grupe u cilju pripreme izrade Kataloga procedura radi ostvarivanja što bolje saradnje između ova dva organa i sprovođenja zajedničkih pilot akcija.

Uz Podršku Projekta IPA Zaštita potrošača i tržišni nadzor, održano je osam radionica koje su bile posvećene edukaciji novih trenera – tržišnih inspektora na teme o bezbjednosti proizvoda, procjeni rizika, direktivama iz oblasti tržišnog nadzora, itd.

U okviru regionalnog projekta ORF – „Jačanje saradnje organa tržišnog nadzora u zemljama JIE“,je održano nekoliko seminara posvećenih tržišnom nadzoru kojima su prisustvovali predstavnici

Tržišne inspekcije. Uz podršku projekta ORF, nakon izvršenog uzorkovanja proizvoda visoka dječija stolica od strane Tržišne inspekcije, koji je poslat na ispitivanje ovlašćenoj labaratoriji u Hrvatskoj, utvrđeno je da isti nije usaglašen sa zahtjevima standarda, zbog čega će Tržišna inspekcija preduzeti dalje neophodne mjere.

3.2. POGLAVLJE 2: SLOBODNO KRETANJE RADNIKA

3.2.1. Pristup tržištu rada

U skladu sa Zakonom o zapošljavanju i radu stranaca, Vlada je donijela Odluku o utvrđivanju broja radnih dozvola za strance za 2013 (Sl. list CG, br.57/12), kojom je utvrđen broj radnih dozvola za strance za 2013. u skladu s migrativnom politikom, stanjem i kretanjem na tržištu rada.

Zaključno s 31. XII 2012, izdato je 20.712 radnih dozvola za strance. U prva tri mjeseca 2013. je izdato 3.901 dozvola za rad i zapošljavanje stranaca.

Takođe, u cilju pojednostavljivanja pristupu tržišta rada i procedura zapošljavanja stranaca u Crnoj Gori, Ministarstvo unutrašnjih poslova u saradnji s Ministarstvom rada i socijalnog staranja i Ministarstvom finansija, je pripremilo i Analizu mogućnosti uvođenja jedinstvenog postupka izdavanja radne i boravišne dozvole za rad i zapošljavanje stranaca u Crnoj Gori, u kojoj je analiziran trenutni pravni, institucionalni i administrativni okvir koji reguliše oblast boravka i zapošljavanja stranaca u Crnoj Gori, kao i preporuke za naredni period.

3.2.2. Posredovanje pri zapošljavanju

Zavod za zapošljavanje sprovodi pripreme u cilju formiranja strukture u vezi s EURES-om. Pripremljen je Predlog pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Zavoda za zapošljavanje, kojim je predviđeno formiranje službe za EURES. Jedan savjetodavac je predviđen na nivou direkcije Zavoda (Centrale službe), dok su tri savjetodavca predviđena u tri biroa rada i to po jedan za sjevernu, centralnu i južnu regiju. Predlog pravilnika je upućen Upravi za kadrove.

3.2.3. Koordinacija socijalne sigurnosti

Na polju međunarodne bilateralne saradnje u oblasti socijalnog osiguranja realizovane su sljedeće aktivnosti:

U periodu od 4-6. IX 2012. održani su razgovori organa za vezu za oblast zdravstvenog osiguranja na kojima je usaglašen tekst Dogovora između Organa za vezu Crne Gore, Ministarstva rada i socijalnog staranja i Organa za vezu Savezne Republike Njemačke, GKV-Krovna organizacija Njemački organ za vezu za zdravstveno osiguranje – inostranstvo Bon, kao i usaglašeni i parafirani novi dvojezični obrasci za primjenu Sporazuma o socijalnom obezbjeđenju između dvije države.

U periodu od 16–18. X 2012, kao i u periodu od 26–28. III 2013, održani su pregovori na kojima je usaglašen tekst Administrativnog sporazuma za sprovođenje Sporazuma između Crne Gore i Republike Turske o socijalnom osiguranju.

U periodu od 14-16. XII 2012, održani su razgovori organa za vezu Crne Gore i Republike Slovenije za oblast penzijskog i invalidskog osiguranja.

U periodu od 19–21. II 2013, održani su pregovori na kojima je usaglašen tekst dvojezičnih obrazaca za primjenu Sporazuma između Crne Gore i Republike Hrvatske o socijalnom osiguranju. Predstoji potpisivanje Sporazuma između Crne Gore i Republike Hrvatske o socijalnom osiguranju i Administrativnog sporazuma za sprovođenje Sporazuma između Crne Gore i Republike Hrvatske o socijalnom osiguranju.
U periodu od 9-11. IV 2013, održan je treći krug pregovora u vezi zaključivanja Sporazuma između Crne Gore i Bosne i Hercegovine o socijalnom osiguranju.

3.2.4. Jačanje administrativnih kapaciteta

Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Ministarstva rada i socijalnog staranja, koji je usvojen na sjednici Vlade Crne Gore od 28. III 2013, planirano je povećanje broja službenika koji se bave koordinacijom socijalne sigurnosti. Naime, Pravilnikom su u okviru Direkcije za penzijsko i invalidsko osiguranje, sistematizovana još dva radna mjesta i to radno mjesto samostalnog savjetnika za inostrano osiguranje i radno mjesto samostalnog savjetnika III za međunarodnu saradnju.

3.3. POGLAVLJE 3: PRAVO OSNIVANJA PREDUZEĆA I SLOBODA PRUŽANJA USLUGA

3.3.1. Poštanske usluge

Ministarstvo za informaciono društvo i telekomunikacije je oformilo mješovitu komisiju s ciljem da se izradi Predlog pravilnika o poštanskim uslugama. Komisiju čine predstavnici Ministarstva za informaciono društvo i telekomunikacije, Agencije za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost i Pošte Crne Gore AD. Pravilnikom će se propisati bliži uslovi i način obavljanja poštanskih usluga, rokovi za prenos i uručenje poštanskih pošiljaka i gustina pristupnih tačaka poštanskoj mreži univerzalnog poštanskog operatora, kao i druga pitanja u vezi s poštanskim uslugama. Planirano je da se nakon završetka Predloga pravilnika organizuje javna rasprava gdje će se i privatnim poštanskim operatorima omogućiti da daju predloge i sugestije na urađen Predlog pravilnika. Imajući u vidu složenost pomenutog pravilnika, isti će se dostaviti i Evropskoj komisiji na mišljenje.

Takođe, crnogorsko poštansko tržište je u potpunosti liberalizovano od 1. I 2013.

3.3.2. Sloboda pružanja prekograničnih usluga

3.3.2.1. Formiranje Centralnog koordinativnog tijela za Direktivu o uslugama na unutrašnjem tržištu

Ministarstvo ekonomije je u januaru 2013. pripremilo *Informaciju o usaglašavanju nacionalnog zakonodavstva s Direktivom 2006/123/EZ* o uslugama na unutrašnjem tržištu na osnovu koje Savjet za unapređenje poslovnog ambijenta, regulatornih i strukturnih reformi koordinira ovim procesom, a formirana je i Radna grupa za sprovođenje aktivnosti na prenošenju Direktive o uslugama u nacionalno zakonodavstvo. Zadatak Radne grupe biće izrada Akcionog plana za prenošenje Direktive o uslugama na unutrašnjem tržištu, kao i implementacija projekta "Aproksimacija sa EU zakonodavstvom – Jačanje kapaciteta Ministarstva ekonomije u vezi prenošenja Direktive o uslugama na unutrašnjem tržištu i njene implementacije". Projekat će otpočeti s realizacijom u IV kvartalu 2013.

3.3.2.2. Kreiranje Modela Upitnika i analitički pregled nacionalnog zakonodavstva

Radna grupa je februara 2013. kreirala *Upitnik za pregled zakonodavstva vezano za Direktivu o uslugama na unutrašnjem tržištu, koji je* proslijeđen na adrese 13 ministarstava[9], Privredne komore CG i ostalih relevantnih institucija. Njime će se sprovoditi analitički pregled nacionalnog zakonodavstva i utvrditi konkretna nadležnost pojedinačnih institucija. U cilju kvalitetnijeg popunjavanja Upitnika, 6. III 2013. održana je TAIEX radionica.

U periodu od 5. - 7. III 2013. održana je Ekspertska misija Evropske komisije (EK) u Podgorici. Misiji su sa strane EK prisustvovali predstavnici GD za unutrašnje tržište i usluge i GD za proširenje. Tokom ove misije, održan je niz sastanaka tokom kojih su eksperti obaviješteni o budućim aktivnostima CG u cilju usaglašavanja zakonodavstva u ovoj oblasti.

3.3.3. Uzajamno priznavanje stručnih kvalifikacija

Vlada je utvrdila Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o nacionalnim stručnim kvalifikacijama u cilju usaglašavanja važećih rješenja sa postojećim pravnim sistemom, standardima evropskih propisa, kao i kvalitetnijim uređivanjem oblasti stručnih kvalifikacija.

3.3.3.1. Međunarodna saradnja

U Podgorici je 12. i 13. III 2013. u okviru bilateralne tehničke pomoći Republike Slovenije održana radionica sa Radnom grupom za izradu Liste regulisanih profesija. Tema radionice je bila: uporedna iskustava zemalja EU u ovoj oblasti u cilju izrade Liste regulisanih profesija u CG.

U Beču je 1. i 2. X 2012. organizovana studijska posjeta predstavnika Ministarstva prosvjete i Ministarstva rada i socijalnog staranja na temu: Primjena Direktiva EU i najboljih iskustava u EU u oblasti priznavanja inostranih obrazovnih isprava stečenih u formalnom i neformalnom

[9] Ministarstvo pravde, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo finansija, Ministarstvo vanjskih poslova i evropskih integracija, Ministarstvo prosvjete, Ministarstvo kulture, Ministarstvo ekonomije, Ministarstvo saobraćaja i pomorstva, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Ministarstvo održivog razvoja i turizma, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo za informaciono društvo i telekomunikacije, Ministarstvo rada i socijalnog staranja.

obrazovanju i uvođenje EUROPASS dokumenata u Crnoj Gori (u okviru Instrumenta za tehničku pomoć i razmjenu informacija Evropske komisije (TAIEX)).

U Podgorici je 22. i 23. XI 2012. održana radionica na temu: Nastavak aktivnosti na usaglašavanju profesije medicinskih sestara i babica CG sa preporukama Direktive 2005/36 EZ o priznavanju stručnih kvalifikacija.

3.3.3.2. Statistika

U periodu od 1. IX 2012. do 19. IV 2013. je:

-Ministarstvu rada i socijalnog staranja podnijeto 45 zahtjeva za priznavanje inostranih sertifikata o stečenim stručnim kvalifikacijama u svrhu zapošljavanja u Crnoj Gori;

-Ministarstvu prosvjete i sporta (ENIC centar) podnijeto 1367 zahtjeva za priznavanje inostranih obrazovnih isprava u oblasti visokog obrazovanja u svrhu zapošljavanja u Crnoj Gori, dok je zahtjeva za priznavanje inostranih obrazovnih isprava za osnovno i srednje obrazovanje bilo 352.

3.4. POGLAVLJE 4: SLOBODA KRETANJA KAPITALA

3.4.1. Platni sistem

Savjet Centralne banke Crne Gore utvrdio je Nacrt zakona o platnom prometu u oktobru 2012. i uputio ga Ministarstvu finansija. Ministarstvo finansija je Nacrt zakona stavilo na javnu raspravu koja je završena 10. XII 2012. Nakon javne rasprave, inovirana verzija Nacrta zakona o platnom prometu je pripremljena i poslata Evropskoj komisiji početkom februara 2013.

Nacrtom zakona o platnom prometu regulatorni okvir u oblasti platnog prometa usklađen je sa:

- Direktivom 2007/64/EZ o platnim uslugama na unutrašnjem tržištu, sa izmjenama u direktivama 1997/7/EZ, 2002/65/EZ, 2005/60/EZ i 2006/48/EZ i ukidanjem Direktive 97/5/EZ;
- Direktivom 2009/110/EZ o osnivanju, poslovanju i prudencijalnoj kontroli poslovanja institucija za elektronski novac, sa izmjenama u direktivama 2005/60/EZ i 2006/48/EZ i ukidanjem Direktive 2000/46/EZ;
- Direktivom 1998/26/EZ o konačnosti poravnanja u platnim sistemima i Direktivom 2009/44/EZ koja dopunjuje Direktivu 98/26/EZ o konačnosti poravnanja u platnim sistemima i Direktivu 2002/47/EZ o finansijskim kolateralnim aranžmanima u povezanim sistemima i kreditnim potraživanjima.

Planom aktivnosti predviđeno je donošenje novog Zakona o platnom prometu najkasnije do kraja 2013.

3.4.2. Sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma

Kad su u pitanju aktivnosti CBCG u oblasti sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma, u ovom izvještajnom periodu su vršene redovne kontrole banaka radi provjere usklađenosti poslovanja s propisima iz oblasti sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma. U saradnji s Upravom za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma, CBCG je učestvovala u izradi Pravilnika o sadržaju i vrsti podataka o uplatiocu koji je donijelo Ministarstvo finansija u novembru 2012. Međuinstitucionalna saradnja je posebno intenzivirana u četvrtom kvartalu 2012. radi pripreme odgovora na Upitnik za III izvještaj o progresu za treći krug evaluacije mjera u oblasti sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma, i pripreme za odbranu III izvještaja o progresu pred ekspertima MONEYVAL-a (Komiteta Savjeta Evrope za evaluaciju mjera iz oblasti sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma). U decembru 2012, na 40. zasjedanju, MONEYVAL je ocijenio da je Crna Gora ostvarila napredak u ovoj oblasti i usvojio III izvještaj o progresu za treći krug evaluacije mjera u oblasti sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma.

Dana 27. XI 2012, na osnovu člana 12a stav 5 Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma (Sl. list CG, br. 14/07 i 14/12), usvojen je **Pravilnik o sadržaju i vrsti podataka o uplatiocu koji prate elektronski prenos novčanih sredstava.** U toku je izrada Smjernica za prepoznavanje neuobičajenih transakcija. U izvještajnom periodu 15 službenika USPNFT učestvovalo je na 10 seminara koji su se odnosili na Borbu protiv organizovanog kriminala, pranja novca, finansiranja terorizma, finansijske istrage i oduzimanja imovine. U skladu s Vladinim programom za zapošljavanje pripravnika USPNFT je zaposlila 7 pripravnika.

3.5. POGLAVLJE 5: JAVNE NABAVKE

3.5.1. Normativni okvir

U oblasti javnih nabavki donijet je Zakon o javnim nabavkama (Sl. list CG, br. 42/11) koji je stupio na snagu osmog dana od dana objavljivanja u Sl. listu CG, a primjenjuje se od januara 2012. Uporedo sa Zakonom o javnim nabavkama, donijeta je implementacijska regulativa: Pravilnik o obrascima u postupku javnih nabavki (Sl. list CG, br. 62/11), Pravilnik o metodologiji iskazivanja podkriterijuma u odgovarajući broj bodova, načinu ocjene i upoređivanja ponuda (Sl. list CG, br. 63/11), Pravilnik o načinu vođenja i sadržaju evidencije o kršenju antikorupcijskih pravila (Sl. list CG, br. 63/11), Pravilnik o evidenciji postupaka javnih nabavki (Sl. list CG, br. 63/11). Izrađena je Strategija razvoja sistema javnih nabavki u Crnoj Gori za period 2011-2015, Akcioni plan za sprovođenje strateškog dokumenta i Strategija održivosti sistema obuke u oblasti javih nabavki[1].

Ministarstvo finansija je donijelo Pravilnik o programu i načinu polaganja stručnog ispita za rad na poslovima javnih nabavki (Sl. list CG, br. 28/12), koji je stupio na snagu 6. VI 2012.

[1] Zakon o javnim nabavkama (Sl. list CG, br.42/11), implementaciona regulativa i Strategija razvoja sistema javnih nabavki u Crnoj Gori za period 2011-2015, objavljeni su na internet stranici Uprave za javne nabavke www.ujn.gov.me na crnogorskoj i engleskoj verziji.

Donijet je Program i način stručnog osposobljavanja i usavršavanja u oblasti javnih nabavki.

Državna komisija za kontrolu postupaka javnih nabavki donijela je Poslovnik o radu (Sl. list CG, br. 16/12 od 19. III 2012).

Vezano za neophodne izmjene i dopune propisa Crne Gore, a kako je to i planirano Programom rada Vlade Crne Gore za IV kvartal, predviđene su izmjene važećeg Zakona o javnim nabavkama koje će u manjem dijelu obuhvatiti klasični sektor u smislu eliminisanja problema koji su se pokazali u praksi u toku godine dana primjene Zakona, komunalni sektor i sektor odbrane će biti preciznije uređen u odnosu na trenutno stanje, a u skladu sa Direktivama EU iz te oblasti. Takođe, nakon izmjene Zakona o javnim nabavkama će se pristupiti i izradi izmjena podzakonskih akata.

Ministar finansija je 25. II 2013. rješenjem formirao Koordinaciono tijelo za praćenje i sprovođenje Strategije razvoja sistema javnih nabavki za period od 2011-2015.

3.5.2. Jačanje administrativnih kapaciteta Državne komisije za kontrolu postupaka javnih nabavki

Jedan član Državne komisije je položio pravosudni ispit čime je stekao uslov za rad u pravosuđu. Takođe, članica Državne komisije je uspješno položila pisane ispite i dobila certifikat da je trener trenera u javnim nabavkama, u okviru projekta EU „Training in Public Procurement in the Western Balkans and Turkey“.

U okviru programa **stručnog osposobljavanja** lica sa stečenim visokim obrazovanjem sprovedenog od strane Uprave za kadrove u Državnoj komisiji su 15. I 2013. počela sa stručnim osposobljavanjem tri pripravnika.

Državna komisija je takođe uzela aktivno učešće u radionici na temu “Legal challenges for State Commission for control of public procurement procedure”, u organizaciji SIGMA-e. Radionica je održana u Podgorici 5. i 6. III 2013. i obuhvatila je temu Zaštite prava u postupku javne nabavke s njihovim efektima u Hrvatskoj i Velikoj Britaniji.

3.5.3. Kontrolni mehanizam Državne komisije

Zakonom o javnim nabavkama kao sredstvo kontrole zakonitosti postupaka javnih nabavki propisana je kontrola postupaka javnih nabavki koju vrši Državna komisija. Naručilac je dužan da u postupku javne nabavke čija vrijednost prelazi 500.000 eura, u roku od pet dana od dana objavljivanja odluke o izboru najpovoljnije ponude, dostavi Državnoj komisiji potpunu dokumentaciju u postupku javne nabavke radi njene kontrole. Kontrolu vrši Državna komisija u roku od 30 dana od dana dostavljanja dokumentacije o sprovođenju postupka javne nabavke. Ako je protiv odluke o izboru najpovoljnije ponude izjavljena žalba, o kontroli i žalbi rješava se istom odlukom.

Ukoliko u vršenju kontrole Državna komisija utvrdi da je postupak javne nabavke sproveden suprotno odredbama ovog zakona, može se u cjelosti ili djelimično poništiti postupak javne nabavke i donijete odluke i ukazati naručiocu na učinjene nepravilnosti. U postupku kontrole primjenjuju se odredbe ovog zakona kojima je uređen postupak rješavanja Državne komisije po žalbi. Ugovor o javnoj nabavci ne smije se zaključiti do donošenja odluke Državne komisije u postupku kontrole.

Postupajući po zakonskim ovlašćenjima propisanim čl 144. Zakona o javnim nabavkama, Državna komisija je u izvještajnom periodu (od 1. IX 2012. do 31. III 2013.) sprovela 38 postupaka kontrole postupka javne nabavke, od čega je:

VRSTA ODLUKA:

Državna komisija je u izvještajnom periodu učinila sljedeće:

- poništila 2 postupka javne nabavke u cijelosti,
- u 8 postupka djelimično poništila postupak javne nabavke kao i radnje i odluke sprovedene odnosno donesene u predmetnom postupku javne nabavke,
- u 2 postupka javne nabavke utvrđeno da naručilac nije bio dužan da Državnoj komisiji u smislu člana 144 stav 1 Zakona dostavlja dokumentaciju radi kontrole postupka javne nabavke.
- dok je u 26 postupaka utvrđeno da su sprovedeni u skladu sa Zakonom o javnim nabavkama.

VRSTA PREDMETA JAVNE NABAVKE

Po vrsti predmeta javne nabavke izvršene kontrole su se odnosile na:
-radove 24
-robe 14

VRSTA POSTUPKA JAVNE NABAVKE

Po vrsti postupka javne nabavke, 37 kontrola se odnosilo na otvoreni postupak javne nabavke, a na jedan na pregovarački postupak bez prethodnog objavljivanja javnog poziva.

U postupcima kontrole postupaka javne nabavke bili su sljedeći naručioci :
Direkcija za saobraćaj 9
EPCG 7
Direkcija javnih radova 6
Fond za zdravstveno osiguranje Crne Gore 5
Crnogorski elektroprenosni sistem 3
Apotekarska ustanova Montefarm 1
Agencija za civilno vazduhoplovstvo 1

JP Vodovod i kanalizacija Podgorica 1
Ministarstvo kulture 1
Ministarstvo prosvjete 1
Luka Kotor 1

Od toga, izvršene kontrole za dva javna poziva su ponovljenje i za naručioca Fond za zdravstveno osiguranje Crne Gore i EPCG

Dok je za 2 javna poziva tj. postupka javne nabavke utvrđeno da isti nisu predmet kontrole u smislu člana 144 Zakona i to:

Klinički centar 1
Fond za zdravstveno osiguranje 1

3.5.4. Statistički podaci

Od 1. IX 2012. do 31. III 2013, Državna komisija je održala 28 sjednica na kojima je donijela 403 odluke, od čega je donijeto :

- 315 odluka po izjavljenim žalbama,
- 3 odluke kojima je prekinut postupak po žalbi do donošenja presude Upravnog suda i
- 22 odluke o spajanju postupka po izjavljenim žalbama i
- 25 odluka po presudama Upravnog suda Crne Gore i
- 38 izvršenih kontrola postupaka javnih nabavki.

Od ukupnog broja donesenih odluka po izjavljenim žalbama (315) :
- usvojeno 150
- odbijeno 76
- odbačeno 76
- obustavljen postupak po žalbi zbog odustanka žalioca od podnijete žalbe.....13

Po vrsti predmeta javne nabavke, žalbe su izjavljivane na:
- robe 116
- usluge 136
- radove 63

Po vrsti postupka javne nabavke, žalbe su izjavljivane na:
- otvoreni postupak javne nabavke 194
- šoping 117
- pregovarački postupak bez javnog otvaranja 2
- konkurs 2

3.6. POGLAVLJE 6: PRIVREDNO PRAVO

U sklopu aktivnosti na unapređenju poslovnog ambijenta, nastavljeno je s kontinuiranim sprovođenjem započetih aktivnosti u oblasti registracije privrednih subjekata i to:

- *Omogućavanje elektronskog podnošenja prijave za registraciju preduzeća.*

U oblasti registracije preduzeća, nakon uspostavljanja jednošalterskog sistema registracije nastavljeno je s daljim aktivnostima na planu elektronske registracije preduzeća, čime je od 15. V 2012. omogućeno elektronsko podnošenje prijave za registraciju preduzeća.

- *Reforma biznis licenciranja u Crnoj Gori (puštanje u rad e-registra)*

Portal www.licenca.me je operativan od 8. XII 2012. i na njemu je identifikovano oko 530 različitih licenci. Kao preduslov za puštanje u rad elektronskog registra bilo je donošenje Uredbe o registru licenci za obavljanje privrednih djelatnosti (Sl. list CG, br. 51/12 od 9. X 2012.), kao i Uredbe o povjeravanju dijela poslova Ministarstva finansija Privrednoj komori Crne Gore (Sl. list CG, br. 7/13 od 4. II 2013.), kojom su poslovi ažuriranja i održavanja elektronskog portala povjereni Privrednoj komori Crne Gore na dvije godine. Pretraživanje baze je moguće izvršiti prema institucijama koje izdaju licence ili prema ključnoj riječi. Prijavne formulare je moguće preuzeti u formatu koji je pogodan za popunjavanje podataka na kompjuteru i njihovo štampanje. Takođe, za pojedine licence omogućeno je direktno podnošenje aplikacije kod resorne institucije.

3.7. POGLAVLJE 7: PRAVO INTELEKTUALNE SVOJINE

Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o pravnoj zaštiti industrijskog dizajna utvrđen je 14. XII 2012, dok je Predlog zakona o potvrđivanju Protokola o izmjenama i dopunama sporazuma TRIPS utvrđen 14. III 2013.

Posjeta Generalne direkcije za unutrašnje tržište i usluge Evropske komisije (DG MARKT) administrativnim kapacitetima u dijelu sprovođenja prava intelektualne svojine organizovana je 28. II i 1. III 2013. Posjeta je uključivala Zavod za intelektualnu svojinu, Ministarstvo ekonomije, Privredni sud, Osnovni sud, Osnovno tužilaštvo, Upravu carina, Upravu policije, Tržišnu inspekciju i Organizaciju za zaštitu autora prava muzike – PAM Crne Gore. Predstavnici EK bili su 28. II 2013. u radnoj posjeti Zavodu, s ciljem utvrđivanja postojećih administrativnih kapaciteta, način rada kao i informatiku opremljenosti.

Direkcija za mala i srednja preduzeća organizovala je u Podgorici 19. i 20. IX 2012. seminar pod nazivom Radionica za promociju intelektualne svojine putem TAIEX-a. Eksperti Evropske komisije imali su prezentacije iz svih oblasti intelektualne svojine. Predstavnici Zavoda su takođe

prezentovali nacionalni okvir zaštite iz oblasti djelokruga rada Zavoda. Seminar je imao za ciljnu grupu mala i srednja preduzeća. Državni zavod za intelektualno vlasništvo Hrvatske je ustupio Zavodu pravo na objavu i korišćenje X izdanja Ničanske klasifikacije roba i usluga. Ničanska klasifikacija prevedena je na crnogorski jezik i objavljena na internetskoj stranici Zavoda.

3.7.1. Saradnja s WIPO i EPO

Saradnja sa Svjetskom organizacijom za intelektualnu svojinu se odvija na osnovu Plana saradnje izmedju Svjetske organizacije za intelektualnu svojinu i Crne Gore.

Zavod za intelektualnu svojinu i Evropski patentni zavod su usaglasili tekst Plana bilateralne saradnje, koji je stupio na snagu 24. IX 2012. Iz okvira Plana bilateralne saradnje, dva predstavnika Zavoda za intelektualnu svojinu pohađala su seminar Intelektualna svojina za Vladine službenike i donosioce odluka, koji je organizovala Evropska patentna akademija 5-7. XI 2012. u Luksemburgu. Dva predstavnika Zavoda za intelektualnu svojinu učestvovovala su 11. i 12. XII 2012. na 134. sastanku Administrativnog odbora Evropskog patentnog zavoda sa statusom posmatrača, koji je Crnoj Gori odobren na 133. sastanku AO EPO-a, održanom 25. X 2012.

3.7.2. Uprava carina

U izvještajnom periodu Uprava je usvojila 26 zahtjeva za preduzimanje mjera za zaštitu prava intelektualne svojine: 17 zahtjeva od 01. IX do 31. XII 2012, dok je u 2013. od 01. I do 31. III 2013. Uprava usvojila devet zahtjeva. Ukazujemo da je u 2012. Uprava usvojila 40 zahtjeva za preduzimanje mjera za zaštitu prava intelektualne svojine koje su podnijeli nosioci prava odnosno kompanije koje su zainteresovane da štite svoja prava od strane carinskog organa.

U izvještajnom periodu prekinuto je šest carinskih postupaka i privremeno je zadržana roba u količini od 583 komada, od čega je jedan carinski postupak prekinut 2012. i tom prilikom zadržano je 153 komada robe a u 2013. zaključno sa 31. III 2013. prekinuto je pet carinskih postupaka i privremeno je zadržano 430 komada robe. Za robu zadržanu u ovoj godini u toku je postupak utvrđivanja prava u skladu sa odredbama Uredbe, dok je za 95 komada robe određen nastavak carinskog postupka jer žigovi kojima je bila obilježena predmetna roba nijesu bili registrovani za teritoriju Crne Gore.

Uprava carina napominje da je u 2012. prekinula 14 carinskih postupaka po osnovu sumnje da zadržana roba povređuje prava intelektualne svojine, prilikom čega je privremeno zadržana roba u ukupnoj količini od 20.510 komada. Radilo se najčešće o mješovitim pošiljkama, koje su sadržale robe obilježene različitim oznakama odnosno robnim markama (primjera radi u jednom prekidu se radilo o 31 robnoj marki/žigu). Privremeno je zadržana sljedeća roba: 10488 litara alkohola (likera), 7468 komada odjeće (majice, farmerice, haljine, bermude, kupaći kostimi, šorcevi i sl.); 341komada dodataka uz odjeću (marame, kaiševi); 1.907 komada obuće od čega 1892 komada ostala obuća (sandale, papuče) i 15 komada sportske obuće (patike); 305 komada tašni/torbi i jedna mašina za lijepljenje oznaka. Od ukupno zadržane robe u 2012, za 13.585 komada robe je pokrenut sudski postupak za utvrđivanje povrede prava intelektualne svojine

odnosno određena privremena mjera kojom se roba zadržava do pravosnažnog okončanja sudskog postupka; za 255 komada robe donijeta je presuda shodno kojoj će se krivotvorena roba uništiti, za 2114 komada robe roba će se uništiti po pojednostavljenom postupku, dok je za 4556 komada robe određen nastavak postupka.

Radi podizanja svijesti javnosti o pravu intelektualne svojine i ulozi carine u zaštiti ovih prava učestvovali smo na seminaru koji je održan u Podgorici 19. i 20. IX 2012. u organizaciji Direkcije za razvoj malih i srednjih preduzeća i Kancelarije za tehničku pomoć i razmjenu informacija (TAIEX). Na seminaru, koji je propraćen i od strane medija, predstavnik Uprave carina je održao prezentaciju na temu "Iskustva carine u oblasti zaštite prava intelektualne svojine".

Obuka za carinske službenike Područne jedinice Bijelo Polje na temu Zaštita prava intelektualne svojine održana je 25. I 2013.. Takođe, na istu temu je 12. II 2013. u prostorijama Uprave carina održana obuka za carinske službenike iz Područnih jedinica Carinarnice Podgorica, Bar i Kotor. Obuke su organizovane u cilju unapređenja znanja carinskih službenika u oblasti sprovođenja mjera zaštite prava intelektualne svojine, s akcentom na probleme u praksi i nedoumice prilikom sprovođenja carinskih kontrola u ovoj oblasti.

U okviru Misije utvrđivanja činjeničnog stanja u oblasti zaštite prava intelektualne svojine u Crnoj Gori, 1. III 2013. u prostorijama Uprave carina održan je sastanak sa predstavnicima Evropske komisije iz Generalnog direktorata za unutrašnje tržište i usluge. Tema sastanka je bila utvrđivanje administrativnih kapaciteta Uprave carina u ovoj oblasti. Nastavljene su aktivnosti na ažuriranju podataka i informacija koje se nalaze na web sajtu Uprave carina, a koje se tiču zaštite prava intelektualne svojine, kao i na ažuriranju podataka na intranet portalu koji koriste carinski službenici koji sprovode carinske postupke i vrše carinski nadzor i kontrolu robe.

3.7.3. Privredni Sud

U Privrednom sudu u Podgorici u izvještajnom periodu je primljeno ukupno 14 predmeta iz oblasti zaštite prava intelektualne svojine i svi predmeti su procesuirani. U sedam predmeta postupak je pravosnažno okončan, a u preostalih sedam prvostepeni postupak u toku. Ovi predmeti se odnose na zaštitu prava na žig i zaštitu prava autora muzike.

3.7.4.Tržišna inspekcija

Tržišna inspekcija vrši nadzor na području intelektualne svojine (autorsko i srodna prava i prava industrijske svojine) po službenoj dužnosti i po zahtjevima (opšti i pojedinačnim) nosilaca prava intelektualne svojine.

U tabeli su dati su podaci o broju inspekcijskih pregleda, utvrđenih nepravilnosti i preduzetih mjera, za izvještajni period:

Autorsko i srodna prava	***Broj insp.pregleda***	***Utvrđ. neprav.***	***Preduzete mjere***
oprički diskovi	**14**	**/**	**/**

(CD,DVD,muzika, fim,igrice)			
softverska piraterija	**/**	**/**	/
ostalo (neovlašćeno umnožavanje knjiga)	**3**	**3**	**3 krivične prijave**
Ukupno:	**17**	**3**	**3 krivične prijave**
Industrijska svojina – žig			
opšti zahtjevi	**18**	**/**	/
pojedinačni zahtjevi	**9**	**4**	**4 ukazivanja**
po službenoj dužnosti	**4**	**/**	/
Ukupno:	**31**	**4**	**4 ukazivanja**
UKUPNO:	**48**	**7**	**3 krivične prijave** **4 ukazivanja**

3.8. POGLAVLJE 8: KONKURENCIJA

3.8.1.KONKURENCJA

3.8.1.1. Zakonodavni napredak

Novi Zakon o zaštiti konkurencije je stupio na snagu 8. X 2012.

Predlozi podzakonskih akata za sprovođenje zakona su u proceduri usaglašavanja i dobijanja neophodnih saglasnosti.

Vlada je 24. I 2013. dala je saglasnost za donošenje *Statuta Agencije za zaštitu konkurencije*, čime su stvorene pretpostavke za formiranje Agencije za zaštitu konkurencije, a čija je registracija u Centralnom registru privrednih subjekata završena 8. II 2013.

Isto tako, Vlada je dala saglasnost za donošenje *Tarifnika o visini naknada za poslove iz nadležnosti Agencije za zaštitu konkurencije*. U pripremi su i ostala interna akta Agencije, prije svega Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta Agencije za zaštitu konkurencije.

3.8.2. Implementacija

Upravi za zaštitu konkurencije (sadašnjoj Agenciji) je, u skladu sa Zakonom o zaštiti konkurencije, u periodu od 1. IX 2012. do 31. III 2013. podnijeto pet zahtjeva za izdavanje odobrenja za sprovođenje koncentracije, od čega su tri predmeta po zahtjevu riješena, dok su dva predmeta po zahtjevima za izdavanje odobrenja za sprovođenje koncentracije u postupku.

U izvještajnom periodu, Upravi je podnijet jedan zahtjev za pokretanje postupka zbog sumnje o postojanju zloupotrebe dominantnog položaja, koji je Zaključkom obustavljen, jer na osnovu dostavljenih i utvrđenih činjenica i dokaza ocijenjeno da nije došlo do povrede konkurencije. Dva postupka koja su bila pokrenuta pred Upravom su zaključcima obustavljena, jer nema dokaza da je izvršena radnja zloupotrebe dominantnog položaja, od čega je na jedan od zaključaka Uprave podnijeta tužba Upravnom sudu.

Pored toga, po presudi Upravnog suda poništeno je jedno rješenje Uprave za zaštitu konkurencije o zloupotrebi dominantnog položaja, zbog pogrešne primjene materijalnog prava, i u izvršenju presude Upravnog suda donijet je zaključak o odbačaju zahtjeva.

U izvještajnom periodu pokrenuto je pred Upravom šest postupaka po zahtjevima za pojedinačno izuzeće sporazuma od zabrane. Uprava (sadašnja Agencija) je rješenjem odobrila četiri pojedinačna izuzeća sporazuma od zabrane, jedan je zaključkom odbačen, dok je jedan predmet u postupku.

3.8.3.Administrativni kapaciteti

U Upravi je trenutno zaposleno 12 službenika i namještenika, uključujući i direktora, od čega poslove zaštite konkurencije obavlja pet službenika.

3.8.4. Međunarodna saradnja i obuke

Predstavnici Uprave prisustvovali su *Seminaru o primjeni zakona o zaštiti konkurencije u energetskom sektoru*, koji je održan u Beču, 23. XI 2012, gdje je istovremeno potpisana i Zajednička deklaracija o saradnji između institucija za zaštitu konkurencije i Energetske Zajednice.

U periodu od 19. do 22. III 2013. predstavnici Agencije za zaštitu konkurencije prisustvovali su 16. Međunarodnoj konferenciji o konkurenciji u Berlinu, organizovanoj od njemačkog tijela za zaštitu konkurencije *Bundeskartellamt*-a.

U istom periodu u Budimpešti se u organizaciji RCC-a (Regionalnog centra za konkurenciju) održala

radionica na temu isključivih i diskriminatornih praksi: vezivanje/grupisanje, cjenovna diskriminacija i rabati za lojalnost, u kojoj su predstavnici Agencije, takođe, imali učešća zajedno s predstavnicima tijela za zaštitu konkurencije iz regiona.

U organizaciji Delegacije EU u Crnoj Gori 21. I 2013. otpočeo je projekat *"Unapređenje politike zaštite konkurencije u Crnoj Gori"* u trajanju od godinu dana. Poseban cilj projekta je jačanje kapaciteta novoosnovane Agencije za zaštitu konkurencije, a obuhvatit će i završetak zakonodavnog okvira, kao i podizanje svijesti i promociju kulture zaštite konkurencije.

3.8.5.Sporazum o saradnji

U izvršavanju svojih zakonskih prava i obaveza, Uprava sarađuje s regulatorima na pojedinim sektorskim tržištima. U tom cilju, Uprava je nastavila aktivnosti na potpisivanju sporazuma o saradnji u oblasti zaštite konkurencije. Sporazum o saradnji potpisan je s Centralnom bankom Crne Gore 15. X 2012.

3.8.2. DRŽAVNA POMOĆ

U cilju poboljšanja već uspostavljenog pravnog okvira za kontrolu državne pomoći, a radi bolje primjene pravila iz ove oblasti, Ministarstvo finansija je u prethodnom periodu pripremilo i izmijenilo pojedina podzakonska akta iz ove oblasti. Naime, radi poboljšanja godišnjeg izvještavanja, a na zahtjev poslanika Skupštine Crne Gore da godišnji izvještaj o dodijeljenoj državnoj pomoći sadrži i analizu efekata dodijeljene pomoći, što je u skladu i s praksom država članica Evropske unije, 11. X 2012. izmijenjena je Uredba o načinu i postupku podnošenja prijave državne pomoći.

U Uredbi, konkretnije Obrascu prijave državne pomoći, dodate su nove kolone koje obavezuju davaoce prilikom prijave državne pomoći (šeme ili individualne pomoći) da odrede polazne vrijednosti, odnosno zatečeno stanje prije intervencije države, kao i da odrede indikatore na osnovu kojih će pratiti ostvarene efekte dodijeljene pomoći.

U oktobru 2012. Godišnji izvještaj o dodijeljenim državnim pomoćima poslat je Evropskoj komisiji na uvid. Ovo je peti izvještaj ove vrste i, za razliku od prethodnih, Godišnji izvještaj za 2011. sadrži i analizu efekata dodijeljene državne pomoći.

Iako je ova analiza više opisnog nego analitičkog karaktera, iz razloga što u tom trenutku nije postojao pravni okvir koji bi normirao izradu analize, predstavlja značajan iskorak u godišnjem izvještavanju i u praćenju politike državne pomoći uopšte jer sadrži dobru osnovu za donošenje odluka koje se odnose na implementaciju i sprovođenje individualnih i šema državnih pomoći.

U period od septembra 2012. do marta 2013, Komisija za kontrolu državne pomoći razmatrala je 15 slučajeva dodjele državne pomoći; 12 je ocijenjeno usklađenim sa Zakonom o kontroli državne pomoći, donijelo dva zaključka dok se jedno rješenje tiče povraćaja pomoći.

3.9. POGLAVLJE 9: FINANSIJSKE USLUGE

3.9. FINANSIJSKE USLUGE

3.9.1. Bankarstvo

Regulatorne aktivnosti koje se odnose na sektor bankarstva u periodu septembar 2012. – mart 2013. dominantno su bile usmjerene na realizaciju projekta kojim se obezbjeđuje primjena MRS/MSFI pri vrednovanju finansijske imovine banaka, a koji je započet u prvom kvartalu 2012. usvajanjem Odluke o minimalnim standardima za upravljanje kreditnim rizikom u bankama. Pomenutom odlukom stvoren je pravni osnov da se vrednovanje finansijske imovine, za namjene sačinjavanja finansijskih iskaza banaka (bilans stanja i uspjeha) vrši primjenom MRS/MSFI.

U oktobru 2012. Savjet CBCG je donio odluke:

- Odluku o Kontnom okviru za banke kojom je način knjigovodstvenog evidentiranja ispravki vrijednosti za bilansne stavke i rezervisanja za vanbilansne stavke usklađen s MRS/MSFI;
- Odluku o dopunama Odluke o minimalnim standardima za upravljanje kreditnim rizikom u bankama, kojom je propisan tretman razlika između rezervacija utvrđenih primjenom lokalne regulative i ispravki vrijednosti utvrđenih primjenom MRS;
- Odluku o izmjenama i dopunama Odluke o adekvatnosti kapitala banaka, kojom je način izračunavanja sopstvenih sredstava i potrebnog kapitala prilagođen novim rješenjima sadržanim u Odluci o minimalnim standardima za upravljanje kreditnim rizikom u bankama.

U novembru 2012. Savjet CBCG je donio sljedeće propise:

- Odluku o izmjenama Odluke o minimalnim standardima za upravljanje rizicima u mikrokreditnim finansijskim institucijama, kojom je stvoren pravni osnov da i ove institucije, počev od 1. I 2013, vrednuju finansijsku imovinu primjenom MRS/MSFI;
- Odluku o izmjeni Odluke o minimalnim standardima za ulaganja banaka u nepokretnosti i osnovna sredstva, kojom se obezbjeđuje da se način evidentiranja nepokretnosti uskladi s novim rješenjima sadržanim u Odluci o kontnom okviru za banke;
- Uputstvo o načinu evidentiranja rezervacija za potencijalne kreditne gubitke, ispravki vrijednosti i otpisanih stavki bilansne aktive pri utvrđivanju početnog stanja u poslovnim knjigama banaka za 2013, kojim se obezbjeđuje jedinstvena primjena odredbi Odluke o minimalnim standardima za upravljanje kreditnim rizikom i Odluke o Kontnom okviru za banke.

U decembru 2012. Savjet CBCG je donio:

- Odluku o izvještajima koje su banke dužne da dostavljaju Centralnoj banci Crne Gore, kojom su izvještajni obrasci usklađeni s Odlukom o minimalnim standardima za upravljanje kreditnim rizikom u bankama, novom Odlukom o kontnom okviru za banke i Odlukom o izmjenama Odluke o minimalnim standardima za upravljanje rizicima u mikrokreditnim finansijskim institucijama;

- Odluku o izmjeni i dopuni Odluke o kreditnom registru, kojom je izvještavanje o kreditnim zaduženjima klijenata banaka prilagođeno novim rješenjima iz Odluke o minimalnim standardima za upravljanje kreditnim rizikom u bankama.

Ovaj set propisa banke su počele da primjenjuju od 1. I 2013.

Buduće regulatorne aktivnosti CBCG koje se odnose na supervizorsku djelatnost dominantno će zavisiti od procesa analitičkog pregleda koji počinje u aprilu 2013.
U pogledu šema za zaštitu depozita, važno je naglasiti da je od 1. I 2013. garantovani depozit u Crnoj Gori povećan na 50 hiljada eura, s 35 hiljada koliko je iznosio do kraja 2012. Rok za početak isplate garantovanog depozita je skraćen s 45 na 20 radnih dana.

3.9.2. Tržište kapitala

Zakon o tržištu kapitala

U izvještajnom periodu je završen projekat Evropske unije IPA 2010 „Tehnička pomoć Komisiji za hartije od vrijednosti Crne Gore" o usklađivanju crnogorskog zakonodavstva s Direktivama EU iz dijela tržišta kapitala, kao i tehnička pomoć za izradu podzakonskih akata Zakona o investicionim fondovima relevantnih za prenošenje EU direktiva.

Kao rezultat ovog projekta izrađeni su sljedeći dokumenti:

1. Izvještaj o trenutnoj situaciji i Preporuke u vezi s harmonizacijom crnogorskog zakonodavstva s Direktivama EU o hartijama od vrijednosti;
2. Nacrt zakona o tržištu kapitala;
3. Nacrt pravila o organizacionim zahtjevima za investiciona društva;
4. Nacrt pravila o zaštiti imovine klijenata od strane investicionog društva;
5. Nacrt pravila o izdvajanju poslovnih procesa investicionih društava;
6. Nacrt pravila o konfliktu interesa za investiciona društva;
7. Nacrt pravila o uslovima poslovanja za investiciona društva;
8. Nacrt pravila koja se odnose na sistematskog internalizatora;
9. Izvještaj o razmatranju podzakonskih akata za sprovođenje Zakona o investicionim fondovima;
10. Nacrt pravila o tekućim infomacijama iz Dijela IV Zakona o tržištu kapitala;
11. Nacrt pravila o jednakim zahtjevima trećih zemalja;
12. Nacrt pravila o minimalnim standardima za distribuiranje propisanih informacija;
13. Nacrt pravila o odlaganju javnog objavljivanja povlaštenih informacija i signala za manipulacije na tržištu;
14. Nacrt pravila u vezi s faktorima i postupcima za prihvatanje tržišnih praksi;
15. Nacrt pravila o uvrštenju hartija od vrijednosti u zvaničnu kotaciju.

Zakon o investicionim fondovima

Saglasno s odredbama Zakona o investicionim fondovima, Komisija je usvojila 16 podzakonskih akata vezanih za implementaciju Zakona o investicionim fondovima:

1. Pravila o bližim uslovima i načinu promocije poslovanja investicionih fondova (Sl. list CG, br. 32/12);
2. Pravila o sadržini potvrde o udjelu vlasnika investicionih jedinica zajedničkog fonda (Sl. list CG, br. 32/12);
3. Pravila o dozvoljenim ulaganjima i ograničenjima ulaganja zajedničkih fondova (Sl. list CG, br. 32/12);
4. Pravila o postupku, troškovima i rokovima likvidacije investicionih fondova (Sl. list CG, br. 32/12);
5. Pravila o načinu prodaje investicionih jedinica zajedničkih fondova (Sl. list CG, br. 32/12);
6. Pravila o metodologiji obračuna tekućih troškova zajedničkih fondova (Sl. list CG, br. 32/12);
7. Pravila o kontnom okviru, sadržaju računa u kontnom okviru i sadržaju i formi finansijskih izvještaja za investicione fondove (Sl. list CG, br. 32/12);
8. Pravila o sadržini i objavljivanju izvještaja o poslovanju društva za upravljanje investicionim fondom (Sl. list CG, br. 32/12);
9. Pravila o utvrđivanju bližih uslova za sticanje zvanja investicionog menadžera investicionog fonda (Sl. list CG, br. 32/12);
10. Pravila o sadržini i objavljivanju izvještaja o poslovanju investicionih fondova (Sl. list CG, br. 32/12);
11. Pravila o metodologiji za obračunavanje neto vrijednosti imovine zajedničkih fondova (Sl. list CG, br. 32/12);
12. Pravila o bližem postupku prenošenja poslova upravljanja investicionim fondovima (Sl. list CG, br. 32/12);
13. Pravila o bližem sadržaju i načinu vođenja registra investicionih jedinica zajedničkog fonda (Sl. list CG, br. 32/12);
14. Pravila o izdavanju dozvole za rad i davanju saglasnosti društvima za upravljanje investicionim fondovima (Sl. list CG, br. 32/12);
15. Pravila o izdavanju dozvole za rad investicionim fondovima (Sl. list CG, br. 32/12);
16. Pravila o načinu upisa i vođenja registra investicionih fondova i registra društava za upravljanje kod Komisije za hartije od vrijednosti (Sl. list CG, br. 32/12).

Kontrolna funkcija

Komisija je u oktobru 2012. usvojila Generalni plan kontrola za 2013. čiji je osnovni cilj dodatno razvijanje kontrolne funkcije i racionalno upravljanje resursima, kadrovskim i materijalnim u cilju postizanja produktivnih rezultata.

U posmatranom periodu je u okviru kontrolne funkcije Komisije poseban značaj stavljen na nadzor nad sprovođenjem Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma i propisa donijetih na osnovu ovog Zakona.

Komisija je pored Uputstva o analizi rizika pranja novca i procedurama „upoznaj svog klijenta“ usvojila i Smjernice za analizu rizika radi sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma kod učesnika na tržištu hartija od vrijednosti.

U izvještajnom periodu Komisija je, između ostalih, usvojila sljedeća dokumenta:

- Program rada za 2013, usvojen 7. IX 2012;
- Finansijski plan za 2013, usvojen 7. IX 2012;
- Generalni plan kontrola za 2013, usvojen 11. X 2012;
- Vodič za slobodan pristup informacijama u posjedu Komisije za hartije od vrijednosti, usvojen 19. X 2012;
- Program obuke zaposlenih za 2013, usvojen 14. XII 2012;

Administrativni kapaciteti

U toku 2012. je završena implementacija dokument menadžment sistema i započeto je kreiranje sveobuhvatne digitalne arhive Komisije.

Takođe, završena je izrada i implementacija softverskog modula za kontrolu poslovanja dobrovoljnih penzionih fondova. Modul za kontrolu omogućava visok stepen automatizacije poslovnih funkcija u procesu kontrole koji se obavlja na dnevnom nivou.

U skladu s Programom obuke, zaposleni u Komisiji su pohađali sljedeće seminare u organizaciji Uprave za kadrove:

- Prekršajni postupak - obuku pohađalo sedam zaposlenih;
- Upravljanje projektima finansiranim iz fondova EU – obuku pohađao jedan zaposleni;
- Borba protiv korupcije - obuku pohađao jedan zaposleni;
- Borba protiv korupcije (specifična obuka) – obuku pohađao jedan zaposleni;
- Vještina prezentacije – obuku pohađao jedan zaposleni;
- Inspekcijski nadzor- obuku pohađalo devet zaposlenih;
- Poslovna korespondencija - obuku pohađalo dvoje zaposlenih;
- Informatička zaštita tajnih podataka- obuku pohađalo dvoje zaposlenih;
- Softverski paket za upravljanje projektima (MS project)- obuku pohađalo dvoje zaposlenih;
- Obuka za polaganje stručnog ispita za rad u državnim organima – obuku pohađao jedan zaposleni;
- Opšti upravni postupak – obuku pohađalo šest zaposlenih;
- Institucije i način donošenja odluka u EU - obuku pohađalo dvoje zaposlenih;
- Pregovori o pristupanju EU - obuku pohađao jedan zaposleni;
- Primjena Zakona o tajnosti podataka - obuku pohađao jedan zaposleni;
- Kako se programiraju IPA sredstva - obuku pohađao jedan zaposleni;
- Crna Gora na putu ka članstvu u EU - obuku pohađao jedan zaposleni.

3.9.3. Osiguranje

Regulativa sektora osiguranja

U ovom periodu, kako su stupili na snagu novi Zakon o obaveznom osiguranju u saobraćaju (Sl.list CG, br. 44/12) i izmjene i dopune Zakona o osiguranju (Sl.list CG, br. 45/12), Agencija za nadzor osiguranja pristupila je sačinjavanju izmjena postojeće regulative kao i predloga novih podzakonskih akata na osnovu usvojenih zakona. Tako su do kraja 2012. pripremljeni i usvojeni sljedeći podzakonski akti:

1. Pravilnik o sadržaju izvještaja, obavještenja i drugih podataka koji se dostavljaju Agenciji za nadzor osiguranja i o načinu i rokovima njihovog dostavljanja;
2. Pravilnik o bližim kriterijumima i načinu obračuna matematičke rezerve i posebnih rezervi za osiguranja kod kojih osiguranik na sebe preuzima investicioni rizik;
3. Pravilnik o bližim uslovima za obavljanje poslova zastupanja u bankama;
4. Pravilnik o sadržini izvještaja, obavještenja i drugih podataka koje Udruženje – Nacionalni biro osiguravača Crne Gore dostavlja Agenciji za nadzor osiguranja i o načinu i rokovima njihovog dostavljanja;
5. Pravilnik o rasporedu vrsta rizika po vrstama osiguranja;
6. Pravilnik o podređenim dužničkim instrumentima;
7. Pravilnik o kriterijumima i načinu obračuna rezervi za izravnanje rizika;
8. Pravilnik o izmjenama pravilnika o utvrđivanju rezultata poslovanja, raspoređivanju ostvarene dobiti, pokriću gubitka i mjerama za pokriće gubitka;
9. Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o sadržini i načinu vođenja registara podataka o društvima za osiguranje i drugih subjekata koji podliježu kontroli Agencije za nadzor osiguranja;
10. Odluka o izmjeni Odluke o načinu procjenjivanja aktive društava za osiguranje.

Navedeni pravilnici objavljeni su u Sl.listu CG br. 01/13 i 06/13, a dostupni su na internet strani Agencije (www.ano.me).

U periodu od januara 2013. zaključno s martom 2013, objavljeni su i stupili na snagu Pravilnik o bližim uslovima za izdavanje dozvole za obavljanje poslova osiguranja i načinu dokazivanja ispunjenosti tih uslova, koji je po predlogu Agencije donijelo Ministarstvo finansija, i Pravilnik o sadržini mišljenja ovlašćenog aktuara. Ovi podzakonski akti objavljeni su u Sl.listu CG br. 15/13 odnosno 17/13, i takođe su dostupni na sajtu Agencije (www.ano.me).

Aktivnosti na izmjeni i izradi nove regulative se nastavljaju i u narednom periodu.

Nadzor nad obavljanjem poslova osiguranja

U dijelu kontrole, od septembra 2012. zaključno s martom 2013. izvršeno je osam kontrola društava za osiguranje, od čega tri posredne, i pet neposrednih kontrola kao i jedna kontrola poslovanja društva za zastupanje u osiguranju.

Pored ovoga, na kvartalnom nivou, vršene su redovne posredne kontrole svih društava za osiguranje, u pogledu pokazatelja finansijskog poslovanja, na osnovu izvještaja koji se kvartalno dostavljaju – finansijski iskazi i podaci propisani pravilnikom kojim se uređuje sadržina podataka koji se dostavljaju tromjesečno.

Administrativni kapaciteti, obuke i međunarodna saradnja

U pogledu broja zaposlenih, u momentu sačinjavanja ovog izvještaja Agencija ima 17 zaposlenih lica, ne računajući u taj broj i predsjednika Savjeta koji svoju funkciju obavlja profesionalno, što ukazuje na značajno kadrovsko unaprjeđenje i što svakako omogućava brže i efikasnije obavljanje zadataka Agencije.

Najveći dio zaposlenih angažovan je u Sektoru za nadzor tržišta osiguranja - sedam lica, od čega je troje lica na obuci za obavljanje aktuarskih poslova (dvogodišnje poslijediplomske studije aktuarstva u Hrvatskoj) a jedno lice je na obuci u oblasti računovodstva (ukupno četiri lica), što je predviđeno internim planovima Agencije usmjerenim na dalje usavršavanje i osposobljavanje zaposlenih, a u cilju je napretka u ostvarivanju osnovnih zakonskih obaveza i efikasnije regulacije tržišta osiguranja. Broj izvršenih kontrola i obimne regulatorne aktivnosti rezultat su pojačanih aktivnosti kontrolnih aktivnosti Agencije u prethodnom periodu.

Kao i ranije, Agencija je angažovala tri stalna spoljna saradnika, takođe iz oblasti aktuarstva, za potrebe kontrole tržišta osiguranja. Angažovanje ovih lica, koje je pomoć drugim zaposlenima, dijelom je predstavljalo i neposrednu obuku za novozaposlena lica.

U pogledu obuka i drugih vidova saradnje, u oktobru je Agencija učestvovala na regionalnom seminaru organizovanom od strane Toronto centra u Varšavi, Poljska, u cilju primjene IAIS principa supervizije osiguranja. U decembru je prisustvovala regionalnoj konferenciji u Ljubljani, Slovenija, a u pitanju je bio polugodišnji sastanak regulatora iz regiona CESEE, na kome se diskutuje o aktuelnim pitanjima iz supervizije osiguranja. U decembru je takođe, u saradnji s regulatorom austrijskog tržišta osiguranja - FMA, organizovana petodnevna radionica, na više aktuelnih tema iz oblasti osiguranja – razmjena informacija, analiza tržišta, reosiguranje, zaštita korisnika osiguranja, idr., kojoj je prisustvovalo ukupno sedmoro zaposlenih, a što je dio redovne saradnje koja se odvija s austrijskim regulatorom.

Takođe, u toku marta 2013, Agencija je ostvarila saradnju s Agencijom za nadzor osiguranja Slovenije, preko TAIEX projekta u oblasti finansijskog izvještavanja društava za osiguranje i usklađivanje s relevatnim direktivama iz te oblasti, na način što su dva eksperta iz slovenačke Agencije u saradnji sa zaposlenima Agencije izvršili analizu relevantnih direktiva i crnogorske regulative, i u toku pet dana sačinili plan daljih aktivnosti za usklađivanje s ovom direktivom.

U dijelu saradnje Agencije s regulatorima iz okruženja u vršenju nadzora, u periodu septembar 2012. - mart 2013, Agencija je nastavila bilateralnu saradnju sa zemljama s kojima ima potpisane

MoU i prisustvovalo se redovnim sastancima regulatora tržišta osiguranja (college meeting), koje organizuju regulatori društava koja imaju ćerke kompanije u Crnoj Gori za osiguravajuće grupe TRIGLAV, SAVA i UNIQA.

3.10. POGLAVLJE 10: INFORMATIČKO DRUŠTVO I MEDIJI

3.10.1. Elektronske komunikacije

Normativni okvir

Predlog zakona o elektronskim komunikacijama je septembra 2012. upućen na međuresorsko usaglašavanje. Tekst ovog zakona je decembra 2012. upućen Evropskoj komisiji na mišljenje i, saglasno dobijenom mišljenju od strane EK, marta 2013, izvršena je dopuna na postojeći tekst Predloga. Vlada je 18. IV 2013. utvrdila Predlog zakona o elektronskim komunikacijama.

Na sjednici Savjeta EKIP 18. IX 2012. usvojeni su Pravilnik o izmjenama Pravilnika o tarifama i paketima univerzalnog servisa za korisnike s niskim primanjima i korisnike s invaliditetom (Sl. list CG, br. 50/12) i Pravilnik o regulaciji maloprodajnih cijena javnih elektronskih komunikacionih usluga (Sl. list CG, br. 50/12).

Zakon o izmjeni i dopuni Zakona o elektronskim komunikacijama usvojen je 31. I 2013 (Sl. list CG, br. 6/13). Usvojenim izmjenama i dopunama predviđena je obaveza EKIP da do 1. I 2016. višak prihoda nad rashodima prebaci u budžet Crne Gore.

Ostvareni rezultati

Na sjednici Savjeta EKIP 18. IX 2012. donijeta je Odluka o relevantnim tržištima usluga koja su predmet provjere ispunjenosti testa tri kriterijuma (Sl. list CG, br. 50/12). Odluka se odnosila na dva tržišta, i to: tržište usluga širokopojasnog pristupa internetu na nivou maloprodaje i tržište javno dostupnih telefonskih usluga na maloprodajnom tržištu javno dostupnih telefonskih usluga u mrežama mobilnih operatora. EKIP je kreirala Upitnike za ova tržišta i dostavila ih operatorima koji pružaju relevantne usluge. Postupak po tim upitnicima je u toku.

Na sjednici Savjeta EKIP oktobra 2012. usvojena je Metodologija računovodstvenog razdvajanja za mobilne mreže. U vezi s tim, krajem decembra 2012. mobilni operatori su dostavili nacrte dokumenata o metodi alokacije i računovodstvenim dokumentima. Proces razmatranja dostavljenih dokumenata je u toku.

Rješenjem MIDT novembra 2012, usvojena je žalba „Teleinfo.me“ d.o.o. Podgorica i poništeno rješenje EKIP iz jula 2012, kojim je utvrđena obaveza naknade neto troška radi obezbjeđivanja usluge pružanja Univerzalne službe informacija za 2011. i predmet vraćen na ponovni postupak. Savjet EKIP, postupajući po rješenju MIDT donio je rješenje za naknadu neto troška pružanja usluge Univerzalnog servisa 19. III 2013.

Na osnovu izvještaja operatora za IV kvartal 2012. o izmjerenim vrijednostima parametara kvaliteta usluga koje pružaju, napravljene su uporedne tabele vrijednosti parametara kvaliteta javnih elektronskih komunikacionih usluga u fiksnoj i mobilnoj mreži. EKIP je te tabele objavila na svojoj internet stranici (www.ekip.me). Takođe, operatori su izmjerene vrijednosti parametara objavili na svojim internet stranicama i na svim prodajnim mjestima i o tome obavijestili EKIP.

Na sjednici Savjeta EKIP 3. II 2013. donijeta je Odluka o pokretanju drugog kruga analiza za sedam relevantnih tržišta u cilju ponovnog određivanja operatora sa značajnom tržišnom snagom (Sl. list CG, br. 09/13). Poslati su upitnici operatorima dana 15. II 2013. Rok za dostavljanje odgovora je istekao 15. III 2013. i postupak po upitnicima je u toku.

U vezi rješenja donijetih od strane EKIP za operatore sa značajnom tržišnom snagom na pet relevantnih tržišta shodno sprovedenim analizama tržišta po osnovu provjere ispunjenosti uslova testa tri kriterijuma, operatori su dostavili Agenciji, i istovremeno objavili referentne ponude shodno obavezama naloženim tim rješenjima. Takođe je Savjet Agencije na sjednici održanoj 27. XI 2012. donio Odluku o otvaranju procesa javnih konsultacija u vezi referentnih ponuda mobilnih operatora sa značajnom tržišnom snagom za pristup mobilnoj mreži.

Na sjednici Savjeta EKIP 21. III 2013. donijeto je rješenje u vezi referentnih ponuda mobilnih operatora sa značajnom tržišnom snagom za pristup mobilnoj mreži, kojim su naložene određene izmjene tih ponuda, a sve ovo nakon okončanog procesa javnih konsultacija sa istima.

Nastavljeno je s mjerenjima kvaliteta servisa mobilnih javnih elektronskih komunikacijskih mreža od strane Odsjeka za monitoring i kontrolu radio frekvencijskog spektra EKIP. Analiza mjernih rezultata i izrada odgovarajućih izvještaja o sprovedenim mjerenjima završeni su do kraja decembra 2012.

Nastavljene su aktivnosti na izdavanju odobrenja za korišćenje radio-frekvencija. Operator Telenor je počeo s implementacijom LTE (3GPP Rel. 8) standarda u opsegu 1710-1785/1805-1880 MHz. Do sada su izdata odobrenja za bazne stanice locirane na teritoriji opština Podgorica, Nikšić, Bar i Cetinje.

Nastavljene su aktivnosti EKIP-a u segmentu upisa u registar operatora elektronskih komunikacionih usluga, izdavanju odobrenja za korišćenje ograničenih resursa i rješenjima o utvrđivanju naknada za operatore elektronskih komunikacionih usluga i druge korisnike ograničenih resursa koji nijesu operatori.

Statistički podaci

MIDiT je obradilo 62 predmeta po žalbama stranaka na rješenja EKIP. U vezi s tim, poništeno je 40 odluka, dok su preostale 22 odluke potvrđene. MIDiT je obradilo 15 odgovora, po tužbi stranaka na rješenja Ministarstva kao drugostepenog organa.

U segmentu zaštite korisnika i postupaka koji se vode pred Agencijom, žalbe korisnika elektronskih komunikacionih usluga su se, u većini, u periodu od septembra do decembra 2012, odnosile na korišćenje usluga rominga i Interneta, kao i na iznos obračuna usluga pri korišćenju najnovijih telefona s android platformom i i-phone telefona. U I kvartalu 2013. većina žalbi korisnika odnosila se na iznos obračuna usluga. EKIP je u izvještajnom periodu primila 86 žalbi korisnika na odluke operatora i donijela 80 odluka.

Služba nadzora je izvršila ukupno 109 kontrola, u septembru 13, u oktobru 10, u novembru 13, u decembru 18, u januaru 12, u februaru 21 i u martu 22 kontrole.

U mobilnim mrežama realizovano je oko 5000 prenosa broja, a u fiksnim mrežama realizovano je više od 300.

Ukupan broj korisnika mobilne telefonije je 964.158, što odgovara penetraciji od 155,50%. U martu 2013. broj korisnika je manji za 2,70 % u odnosu na decembar 2012.

Ukupan broj širokopojasnih Internet priključaka, nezavisno od tehnologije koja se upotrebljava za pristup (ADSL, WiMAX, FTTx, WiFi, KDS) iznosi 85.265. Ovaj broj je u martu 2013. veći za 1,55% u odnosu na decembar 2012.

Ukupan broj pripejd i postpejd korisnika mobilnih operatora koji su pristupili Internetu iznosi 217.480, što je u martu 2013. manje za 1,17% nego u decembru 2012. Od ovog broja 107.486 korisnika je koristilo isključivo 3G tehnologije pristupa.

Međunarodna i regionalna saradnja

Tehnički sporazum između EKIP i Regulatorne Agencije za elektronske i poštanske komunikacije Republike Kosovo vezano za graničnu koordinaciju RF za GSM/DCS1800 sisteme u opsezima 880-915/925-960 MHZ i 1710-1785/1805-1880 MHz, potpisan je 17. I 2013.

Početkom februara 2013. pokrenuta je procedura potpisivanja tehničkog sporazuma za ove opsege i s Republikom Albanijom.

EKIP i MIDT su 20. III 2013. podnijeli zahtjev Međunarodnoj telekomunikacionoj organizaciji (International Telecomunication Unit - ITU) za dodjelu orbitalne pozicije za FSS po Appendixa 30B RR.ije za elektronske komunikacije.

Sprovedene obuke

U izvještajnom periodu, predstavnici EKIP-a učestvovali su na 16 stručnih obuka, prezentacija i kurseva. Takođe, predstavnici EKIP-a su 6-7. IX 2012. U Tirani, Republika Albanija, učestvovali na Regionalnom forumu o širokopojasnom pristupu za Evropu.

3.10.2. Usluge informatičkog društva

Normativni okvir

Donijeto je 12 pravilnika koji se odnose na funkcionisanje CIRT-a i to: Pravilnik o klasifikaciji podataka, Pravilnik o rukovanju podacima, pravilnik o zaštiti podataka, Pravilnik o skladištenju podataka, Pravilnik o širenju informacija, Pravilnik o odnosu sa medijima, Pravilnik o kontroli pristupa, Pravilnik o prihvatljivom korištenju, Pravilnik o upravljanju informacionim siguronosnim incidentima, Pravilnik o upravljanju mrežnom sigurnošću, Pravilnik o upravljanju sa isporukama usluga trećoj strani i Pravilnik o članstvu u cirt.me i isti su objavljeni na sajtu ministarstva u oktobru mjesecu. Pravilnici su donijeti 11. IX 2012.

Novembra 2012. započeta je aktivnost povodom definisanja pravno-normativne regulative u oblasti elektronske uprave, u cilju stvaranja uslova za dalji razvoj elektronske uprave u Crnoj Gori, kroz primjenu standarda i kvaliteta prilagođenih EU.

Ostvareni rezultati

Nastavljene su aktivnosti CIRT-a na rješavanju prijavljenih incidenata. Neki od incidenata su zahtijevali prekograničnu saradnju i razmjenu informacija sa raznim organizacijama (CERT India, CERT Slovenia, NATO, Facebook i sl), kao i međuresornu saradnju državnih organa (Uprava policije, ANB). Takođe, redovno su objavljivane vijesti, obavještenja i savjeti za zaštitu na portalu www.cirt.me.

Vlada je 7. XI 2012. usvojila "Elaborat s definisanim nadležnostima državnih organa u borbi protiv Cyber (računarskog) kriminala".

Povodom aktivnosti zaštite djece na internetu, planirane su početne posjete osnovnim školama kako bi članovi CIRT-a održali prezentaciju i upoznali đake s bezbjednim načinom korišćenja interneta.

U cilju unapređenja infrastrukture mreže državnih organa, za 14 institucija je urađena nadogradnja linkova čime je poboljšana brzina saobraćaja i znatno olakšan rad korisnicima, a na mrežu su priključene i tri nove institucije.

Vlada je 15. XI 2012. usvojila "Informaciju o stanju informatičke infrastrukture državnih organa i organa uprave kojom upravlja Ministarstvo za informaciono društvo i telekomunikacije", kojom je data analiza stanja kompletne infrastrukture uključujući opremu u Centru baze podataka zakup telekomunikacionih linkova, aktivnosti na Disaster Recovery lokaciji, bezbjednosti mreže državnih organa.

U sklopu projekta Disaster Recovery, preuzimanje objekta je izvršeno 8. III 2013, kada je sačinjen zapisnik o preuzimanju objekta na korišćenje. Nakon toga je izvršena provjera funkcionalnosti

sistema za napajanje, nadzor i protivpožarni sistem, montaža komunikacionih rack ormana, konfiguracija i instalacija mrežno komunikacione opreme i provjera GE linka na relaciji MIDT – DRS Bijelo Polje.

MIDiT je razvilo informacioni sistem za podršku zapošljavanju licima sa stečenim visokim obrazovanjem, čije stručno, devetomjesečno, osposobljavanje je započelo 15. I 2013. Realizacija i uspješnost ovog projekta je 100%.

Ministarstvo za informaciono društvo i telekomunikacije je u saradnji s kompanijim Biznis Link iz Beograda, organizovalo Festival informatičkih dostignuća - Infofest, 1-5. X 2012.

Portal za elektronske peticije - „Glas građana“ predstavljen je 9. X 2012, s ciljem da pruži mogućnosti građanima Crne Gore da utiču na kreiranje javnih politika, kroz podnošenje peticija Vladi o pitanjima iz njene ustavne nadležnosti.

Ministarstvo za informaciono društvo i telekomunikacije u saradnji s Ministarstvom prosvjete, u sklopu kontinuiranih aktivnosti na tu temu, organizovalo je 29. XI 2012. radionicu pod nazivom "Zaštita djece na Internetu". Radionica je namijenjena direktorima crnogorskih osnovnih škola i ICT koordinatorima.

U okviru dvogodišnjeg projekta ,,Osvoji Internet, surfuj pametno’’ Ministarstvo za informaciono društvo i telekomunikacije i Ministarstvo prosvjete su 15. XII 2012. organizovali radionicu za 40 osnovaca iz 20 škola i 11 gradova.

Potpredsjednik Vlade i ministar za informaciono društvo i telekomunikacije prof. Dr Vujica Lazović i ambasador NR Kine u Crnoj Gori Ži Žaolin su 20. II 2013. potpisali Potvrdu o primopredaji računara za djecu sa sjevera Crne Gore, a na osnovu prethodno potpisanog Sporazuma o donaciji informatičke opreme.

Statistički podaci

Na portalu e-Uprave aktivirano je sedam novih usluga. Ukupan broj usluga je 30, iz nadležnosti 12 institucija.

Pošta Crne Gore, certifikaciono tijelo na nacionalnom nivou, do sada je izdala više od 2800 digitalnih certifikata, uglavnom pravnim licima.

Certifikaciono tijelo za organe državne uprave kontinuirano radi na izdavanju digitalnih certifikata i do sada je izdato više od 260 cerifikata.

Sprovedene obuke

Predstavnici Ministarstva za informaciono društvo i telekomunikacije su 12. III 2013. prisustvovali u hotelu “City” prezentaciji SafeNet rješenja pod imenom “Secure the Breach with SafeNet and S&T solutions”.

Predstavnici Ministarstva za informaciono društvo i telekomunikacije su 20. III 2013. prisustvovali seminaru na temu razmjene znanja, na kojem su predstavljene najnovije Microsoft tehnologije, i to SQL server, Windows 8, Office 13, Lync i Premier support.

U periodu od 10-14. XII 2012, pet službenika iz MIDiT je boravilo u Torinu i 4-8. III 2013. Takođe, pet službenika iz MIDiT boravili su u Rimu, Italija, u cilju dalje realizacije projekta „Jačanje administrativnih kapaciteta u informacionom društvu“.

CIRT nastavlja da radi na planu obuka na polju računarske bezbjednosti. Nastavljena je saradnja s Japanskom međunarodnom agencijom za saradnju JICA (*Japanesee International Cooperation Agency*) i dogovoreno je prisustvo još jednog člana CIRT-a njihovim obukama. Ostvareni su i kontakti s relevantnim institucijama kako bi se razmotrila mogućnost održavanja vježbe na teritoriji Crne Gore.

Međunarodna i regionalna saradnja

Memorandum o saradnji između CIRT MIDiT i JPCERT timom Japana koji je potpisan 15. II 2013, predstavlja jedan od vodećih timova u svijetu na planu preventivnog i proaktivnog pristupa borbi protiv savremenih prijetnji iz oblasti informatičkih tehnologija.

Nakon apliciranja za članstvo u međunarodnoj organizaciji FIRST, koja okuplja timove za borbu protiv prijetnji infromacionoj bezbjednosti širom svijeta, CIRT-ME je zvanično primljen u zajednicu CIRT-ova 20. II 2013.

CIRT-ME je zvanično registrovan od strane Trusted Introducer-a, u sklopu servisa TERENE, koji obezbjeđuje evropskim CIRT, CERT, CSIRT timovima pristup bazi u kojoj su navedeni svi poznati evropski timovi za obradu računarskih incidenata i pruža informacije i podršku u procesu akreditacije.

Kroz neposrednu komunikaciju i razmjenu ekspertize i iskustva, ojačana je saradnja s timovima CIRT Slovenije i Hrvatske.

Decembra 2012. pokrenute su aktivnosti na kodifikaciji jezika u saradnji s Centrom za informacioni sistem Crne Gore kao i aktivnosti za razmjenu pisama (Memorandum o razumijevanju) u cilju unaprjeđenja međunarodne saradnje u oblasti internet domena sa ICANN organizacijom i članstva u tijelima organizacije GAC (*Government Advisory Committee* – Savjetodavni komitet Vlade) i ccNSO (*Country Codes Names Supporting Organisation* – Organizacija za podršku internet domena imena država.

3.10.4. Audiovizuelna politika

Normativni okvir

U toku su pripreme na utvrđivanje Predloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o elektronskim medijima, povodom ukidanja obaveza Agencije za elektronske medije da podnosi finansijske i druge operativne izvještaje Skupštini Crne Gore, shodno preporuci iz Izvještaja Evropske komisije o napretku Crne Gore za 2012.

Zakon o izmjeni i dopuni Zakona o elektronskim medijima je usvojen 31. I 2013 (Sl. list CG, br. 6/13). Usvojenim izmjenama i dopunama predviđena je obaveza Agencije za elektronske medije da do 1. I 2016, višak prihoda nad rashodima Agencije prebaci u budžet Crne Gore.

Nastavak implementacije Akcionog plana za praćenje sprovođenja preporuka iz Mišljenja Evropske komisije - oblast medija

U kontekstu finalizacije trogodišnjeg programa državne pomoći elektronskim emiterima/medijima na osnovu kojeg je utvrđena dinamika preuzimanja duga koji komercijalni emiteri imaju prema EKIP i Radio-difuznom centru (RDC) poslije realizovanih obaveza za 2011. i 2012, u potpunosti je realizovana i obaveza za 2013. u iznosu od 787.267,34 eura čime je Program državne pomoći uspješno sproveden prema utvrđenoj dinamici isplate.

Shodno Akcionom planu praćenja sprovođenja preporuka iz Mišljenja EK, a u kontekstu stvaranja osnovnih tehničko-tehnoloških uslova za funkcionisanje novinarskog samoregulatornog tijela, definisan je trogodišnji transparentan i nezavisan model finansiranja ovog samoreglatornog tijela. Shodno definisanom modelu, obaveza za 2012. je izvršena prema utvrđenoj dinamici.

Međunarodna i regionalna saradnja

Na poziv Generalnog direktorata za komunikacione mreže, sadržaj i tehnologiju, predstavnici Agencije za elektronske medije su učestvovali na sastanku Radne grupe regulatornih organa za audiovizuelne medijske usluge, 16. XI 2013. u Briselu, kao i na 37. sastanku Kontakt komiteta za Direktivu o audiovizuelnim medijskim uslugama, u svojstvu posmatrača, 21. XI 2012. u Briselu.

U saradnji s Misijom OEBS-a u Crnoj Gori, u IV kvartalu 2012. sproveden je projekat „Podrška za analizu Zakona o elektronskim medijima“ čiji je cilj da se podrži razvoj medijskog zakonodavstva u skladu sa međunarodnim standardima i najboljim iskustvima. U sklopu projekta, priređeni su komentari na postojeći Zakon o elektronskim medijima i organizovana javna rasprava o Zakonu, implementaciji i komentarima na Zakon.

Predstavnici Agencije za elektronske medije su aktivno učestvovali u nastavku realizacije projekta SEE Digi.TV (www.see-digi.tv) i započeli u novembru 2012. učešće u projektu SEE TV WEB (www.see-tvweb.eu). Njihovo učešće u projektima se finansira iz IPA fondova a projekti se realizuju u okviru Transnacionalnog programa saradnje država jugoistočne Evrope (SEE) za period 2007 – 2013 (SEE Transnational Cooperation Programme 2007 – 2013).

Statistički podaci

U Crnoj Gori 31,30% domaćinstava koristi zemaljski (analogni) tj. „besplatan“ prijem radio i TV programa, dok 68,70% domaćinstava koristi jednu od alternativnih platformi za distribuciju radio i TV programa. [10]

Sprovedene obuke

Predstavnici Agencije su učestvovali na seminaru „Uloga nacionalnih parlamenata u ostvarivanju nezavisnosti rada javnih servisa“, u organizaciji Savjeta Evrope, održanom u Zagrebu, Hrvatska (15. X 2012), i Transnacionalnom IPA seminaru, u organizaciji MVPEI u saradnji s programskim strukturama Mediteranskog programa transnacionalne saradnje (MED), održanom u Budvi, Crna Gora (04. X 2012).

3.11. POGLAVLJE 11: POLJOPRIVREDA I RURALNI RAZVOJ

3.11. Poljoprivreda i ruralni razvoj

Vlada je 11. IV 2013. donijela **Uredbu o uslovima, načinu i dinamici sprovođenja mjera agrarne politike za 2013 (Agrobudžet).** Agrobudžetom za 2013. definisano je u okviru tržišno-cijenovne politike osam mjera za koje je izdvojeno 6.183.420,00 €, ili 30,44% i 12 mjera u okviru politike ruralnog razvoja za koje je izdvojeno 5.615.000 ili 27,64%. U okviru direktnih plaćanja, ukinuta je mjera podrške za otkup i klanje goveda i, za narednu godinu, najavljeno ukidanje podrške mljekarama za otkup mlijeka. Povećan je broj mjera u okviru ruralnog razvoja. Jedan broj mjera će se realizovati putem javnih poziva. Time će se omogućiti bolja transparetnost i praćenje implementacije. Novina je da su, za sljedeću godinu, najavljene izmjene kriterijuma za sve mjere pojedinačno.

Potpisan je Sporazum o razumijevanju između Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Crne Gore i Španske zajednice La Rioha u oblasti poljoprivrede. Težište saradnje biće vinogradarstvo i vinarstvo, sa ciljem da se uspostavi saradnja i razmjena iskustava u oblasti kontrole proizvodnje i prodaje vina, kao i pružanje pomoći pri usklađivanju vinogradarstva i prizvodnje vina sa zahtjevima EU.

U okviru projekta „*Razvojna pomoć farmerima u udaljenim oblastima Crne Gore*”, koji sprovodi Agencija Ujedinjenih nacija za poljoprivredu i proizvodnju hrane (FAO), potpisan je sporazum o predaji vlasništva nad poljoprivrednom mehanizacijom sa 17 udruženja poljoprivrednih proizvođača sjevernog dijela Crne Gore. Riječ je o regionalnom projektu koji je obuhvatio sjeverni

[10] Aneks 2: Izvještaj o stanju tržišta usluga distribucije radio i televizijskih programa do krajnjih korisnika – decembar 2012, objavljen početkom 2013.

dio Crne Gore i dio regiona na Kosovu. Investiciona vrijednost projekta je 6.6 miliona dolara. Projektom su prvobitno bile obihvaćene obuhvaćene opštine: Andrijevica, Berane, Bijelo Polje, Plav i Rožaje. Od 2009. oblast projekta je proširena na: Pljevlja, Žabljak, Mojkovac i Kolašin. Projekat se nalazi u završnoj fazi i očekuje se njegovo okončanje u julu 2013.
Nastavljene su aktivnosti na implementaciji Projekta institucionalnog razvoja i jačanja poljoprivrede Crne Gore – projekt MIDAS, koji realizuje Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja iz kredita Svjetske Banke i GEF.

Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja je 4. X 2012. objavilo Treći javni poziv MIDAS – GEF za dodjelu bespovratnih sredstava za investicije u poljoprivredna gazdinstva. Prijem aplikacija je obavljen od 15. X 2012. do 15. I 2013.

U okviru drugog i trećeg javnog poziva podržane su dvije mjere: Mjera 1: Poljoprivredno-ekološke investicije u planinska poljoprivredna gazdinstva i Mjera 2: Upravljanje stajskim đubrivom i sprečavanje erozije. U okviru ova dva poziva ukupno je pristiglo 199 zahtjeva za odobravanje projekta, od kojih je do sada odobreno i ugovoreno 98 projekata ukupne vrijednosti 1.005.123,55 eura.

Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja je 28. I 2013 objavilo Četvrti javni poziv za dodjelu bespovratnih sredstava za investicije u poljoprivredna gazdinstva. Sektor za ruralni razvoj u saradnji sa Sektorom za plaćanje, MIDAS kancelarijom, Veterinarskom i Fitosanitarnom upravom pripremio je Operativni priručnik. Ovim pozivom učinjen je dodatni pomak približavanju kriterijumima i procedurama definisanim IPARD programom i Sektorskim sporazumom. Sektor za plaćanje je tokom prethodna tri poziva bio odgovoran za: pripremu zahtjeva, objavljivanje poziva, kontrolu i odobravanje projekata, autorizaciju plaćanja i računovodstvo. Tokom implementacije IV Javnog poziva Sektor za plaćanje će biti uključen i tokom izvršavanja plaćanja, što je odobreno od strane Svjetske banke. Ovim je planirano da se osnovne funkcije IPARD agencije implementiraju kroz projekt MIDAS.

Završen je proces ugovaranja za Tvining projekt IPA 2011: Jačanje ruralnog razvoja u okviru IPARD-a u Crnoj Gori. Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja je ispunilo sve uslove za početak projekta koji je bio planiran za april 2013.

Vlada je 21. II 2013 usvojila **Informaciju o procesu unapređenja struktura neophodnih za uspostavljanje decentralizovanog sistema upravljanja IPA komponente V (IPARD)**, čime su imenovana tehnička tijela za potrebe realizacije IPARD Programa. Na osnovu ove Informacije MPRR je 29. III 2013. formiralo Radnu grupu za praćenje aktivnosti na uspostavljanju decentralizovanog sistema upravljanja IPA komponente V (IPARD).

U okviru jačanja buduće IPARD Agencije Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja je zaposlilo 13 službenika u Sektoru za plaćanje. Sa novim zaposlenjem, Sektor za plaćanje (buduća IPARD Agencija) broji 25 zaposlenih, dok je plan da Sektor za plaćanje do akreditacije ima 35 zaposlenih.

Tokom februara 2013. predstavnici Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja boravili su u četvorodnevnoj studisjkoj posjeti Agenciji za plaćanje Slovenije u cilju upoznavanja sa njihovim načinom organizacije.

Službenici Operativne strukture za komponentu V učestvovali su na Tajeksovoj radionici o mjerama ruralnog razvoja u okviru IPA II/IPARD 2014-2020, održanoj u Briselu, 19-20. II 2013.

Programom stručnog osposobljavanja lica sa stečenim visokim obrazovanjem Vlade Crne Gore u MPRR je zaposlen 41 pripravnik. Pripravnici su raspoređeni u svim sektorima ministarstva.

3.11.1. Organska poljoprivreda

Predlog zakona o organskoj proizvodnji je u skupštinskoj proceduri.

Nastavljene su aktivnosti u okviru projekta ''Program razvoja organske poljoprivrede“ koji Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja realizuje uz podršku Ministarstva vanjskih poslova Kraljevine Danske.

Ministar poljoprivrede i ruralnog razvoja Petar Ivanović sastao se u Briselu 19. II 2013. sa komesarom za poljoprivredu i ruralni razvoj Daćijanom Ćološom. Na sastanku je bilo riječi o nastavku podrške EK Crnoj Gori, prije svega oko osnivanja Agencije za plaćanje, obuke službenika i oko primjene procedura.

3.12. POGLAVLJE 12: BEZBJEDNOST HRANE, VETERINARSKA I FITOSANITARNA POLITIKA

3.12.1. BEZBJEDNOST HRANE

Donijet je Pravilnik o mikrobiološkim kriterijumima za bezbjednost hrane (Sl. list CG, br. 53/12). Laboratorije koje vrše ispitivanja na osnovu ovog pravilnika su usvojile sedam novih metoda ISO i iste su akreditovane od Akreditacionog tijela Crne Gore.

Kontinuirano su sprovedene i završene, u decembru 2012. aktivnosti i ispitivanja po: Programu monitoringa rezidua pesticida u hrani biljnog i životinjskog porijekla za 2012. i Programu monitoringa nitrata u hrani biljnog porijekla - lisnatom povrću za 2012.

Obuke u okviru unaprijeđenog treninga za bezbjednost hrane (BTFS), u dijelu zvaničnih kontrola prilikom uvoza hrane i hrane za životinje biljnog porijekla, graničnih inspekcijskih mjesta, higijene hrane životinjskog porijekla – meso, riba i mlijeko pohađalo je šest službenika iz organa nadležnih za bezbjednost hrane (Veterinarska uprava, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Ministarstvo zdravlja, Institut za javno zdravlje, Fitosanitarna uprava).

Održano je prvo učešće i prezentacija Crne Gore na godišnjem sastanaku Mediteranske grupe za istraživanje pesticida i Konferencija o hrani i zdravstvenoj ispravnosti: „Put prema održivoj poljoprivredi“, koji je održan u Beogradu (Srbija) 11. i 12. X 2012. uz učešće Slovenije, Hrvatske, BiH, Makedonije, Luksemburga, Grčke, Španije, italije, Turske, Njemačke i Brazila.

3.12.2. VETERINARSKA POLITIKA

Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja donijelo je Program monitoringa rezidua kod životinja i u proizvodima životinjskog porijekla namijenjenim za ishranu ljudi u 2013.

Međunarodnoj organizaciji za zdravlje životinja (OIE) dostavljen je godišnji izvještaj o kretanju zaraznih bolesti u 2012. kao i kvartalni izvještaji o slučajevima bjesnila i broju ispitanih životinja na bjesnilo Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji WHO.

Operativni program o zdravstvenoj zaštiti životinja u 2012. realizovan je kroz 18 posebnih programa na cijeloj teritoriji Crne Gore.

Izvršen je odabir i potpisan ugovor sa dobavljačem Bioveta (Republika Češka) po tenderu koji je raspisala Veterinarska uprava za nabavku vakcina-mamaca za oralnu vakcinaciju divljih životinja protiv bjesnila i vazdušnu distribuciju vakcina-mamaca za oralnu vakcinaciju divljih životinja protiv bjesnila (jesen 2012. i proljece 2013.) na cijeloj teritoriji Crne Gore, osim urbanih područja i velikih vodenih površina. Nabavka je finansirana u potpunosti iz budžeta Crne Gore.

Treća oralna vakcinacija lisica i drugih divljih životinja (vazdušna distribucija) izvršena tokom novembra 2012.

Početkom novembra 2012. po prvi put, je započet monitoring divljih svinja radi utvrđivanja prisustva virusa klasične kuge svinja u prirodi, među populacijom divljih svinja. Planirani obuhvat je 300 uzoraka. Na ispitanim uzorcima, (125 uzoraka) koji su dostavljeni Specijalističkoj veterinarskoj labaratoriji nije utvrđeno prisustvo virusa klasične kuge svinja. Takođe je sprovedena i kontrola imunog statusa kod domaćih svinja. Od prikupljenih 1445 uzoraka, 1315 uzoraka bilo je imunizovano protiv klasične kuge svinja, odnosno nivo imunizacije je 91%.

Crna Gora je krajem 2012 započela aktivnosti u IPA projektu pod akronimom: CAPS 2 “Jačanje centara za ribarsku proizvodnju i jačanje nadzora zdravstvene bezbjednosti u Jadranskom moru”(Strengthening of Centres for Aquaculture production and Safety surveillance in Adriatic), u kojem je Veterinarska uprava Crne Gore jedan od partnera na projektu. Projekt se fininsira iz komponente II IPA fondova (Instrument for Pre-Accession Asssitence), a u okviru posebnog IPA Adriatic programa za prekograničnu saradnju 2007-2013 (IPA Adriatic Cross Border Coopeartion Programme). U projektu učestvuje osam partnera iz Italije, Crne Gore, Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Albanije, a lider projekta je Regionalni veterinarski institut iz Splita (Hrvatska). Trajanje projekta je tri godine.

Monitoring rezidua je sproveden u objektima u kojima se životinje uzgajaju i drže odnosno objektima za klanje, mljekarama, objektima za uzgoj i preradu ribe, meda, objektima za proizvodnju jaja, u skladu sa Programom monitoringa rezidua za 2012. U 2012 nije bilo pozitivnih nalaza na prisustvo rezidua.

Sedam službenika Veterinarske uprave i Specijalističke veterinarske laboratorije pohađalo je radionice i obuke za dijagnostiku bolesti pčela i egzotičnih životinja iz zoo vrtova, kao i dijagnostiku transmisivnih spongioformnih encefalopatija, za prevenciju kontrolu zdravlja akvatičnih životinja,

zatim za izradu *Contingency plan* za bolesti životinja i veterinarsko medicinske proizvode u okviru TAIEX-a, BTSF, FAO.

3.12.3. FITOSANITARNA POLITIKA

Donijeti su:

- **Zakon o potvrđivanju Međunarodne konvencije o zaštiti novih biljnih sorti** (Sl. list CG-međunarodni ugovori, br. 4/13);
- **Pravilnik o fitosanitarnim mjerama za sprječavanje unošenja, širenja i suzbijanje Rhynchophorus ferrugineus (Oliver)** (Sl. list CG, br. 54/12);
- **Akcioni plan za eradikaciju i suzbijanje crvenog surlaša palmi - Rhynchophorus ferrugineus (Oliver) (novembar 2012 do novembar 2015)** (Sl. list CG, br.60/12);
- **Pravilnik o uslovima za upis u registar proizvođača, prerađivača, uvoznika, distributera i skladištara bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom** (Sl. list CG, br.15/13);
- **Pravilnik o bližim uslovima u pogledu prostora za skladištenje i promet sredstava za zaštitu bilja** (Sl.list CG, br.15/13).

Kontinuirano su sprovedene i završene, u decembru 2012. aktivnosti i ispitivanja po Programu fitosanitarnih mjera za 2012. kao i vanredne, hitne mjere za eradikaciju i suzbijanje crvenog surlaša palmi, karantinski štetnog organizma.

Nastavljene su aktivnosti na realizaciji Projekta jačanja administrativnih kapaciteta Fitosanitarne uprave Crne Gore IPA 2010 (Twinning Project MN-10-IB-AG-01 Strengthening the administrative capacities of the Phytosanitary Directorate of Montenegro), koji je započeo aprila 2012. U okviru projekta organizovana je studijska posjeta nadležnom organu Velike Britanije za fitosanitarne poslove (FERA), tokom septembra 2012.

Zaposleni u Fitosanitarnoj upravi i Fitosanitarnoj laboratoriji i fitosanitarni inspektori (67 učesnika) pohađalo je radionice i obuke za: kontrolu štetnih organizama bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom, izradu priručnika za fitosanitarne kontrole, upis u registar proizvođača, prerađivača, uvoznika, distributera i skladištara bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom, biljne pasoše, zaštičene zone, posebne nadzore, komunikacione tehnike, promet pesticida, rezidue pesticida, sertifikacione šeme u sjemenskoj proizvodnji, zaštitu biljnih sorti, stavljanje u promet sadnog materijala voća kao i razvoj fitosanitarnog informacionog sistema.

Ministar poljoprivrede i ruralnog razvoja Petar Ivanović sastao se u Briselu 18. II 2013. sa komesarom za zdrastvo i zaštitu potrošača Tonijem Borgom. Na sastanku je bilo riječi o podršci EK u procesu pregovora.

3.13. POGLAVLJE 13: RIBARSTVO

3.13. RIBARSTVO

U okviru FAO projekta "Održivi razvoj sektora akvakulture s posebnim osvrtom na kvalitet, sledljivost i zdravstvenu bezbijednost proizvoda akvakulture nakon uzgoja" održane su dvije radionice:

- Bezbjednost hrane u proizvodnji kalifornijske pastrmke (25–27 IX 2012, Podgorica)
- Regionalna radionica na temu prezentacije aktivnosti u akvakulturi (Turska, Hrvatska, Albanija i Crna Gora), 31. X – 2. XI 2012, Bodrum, (Turska).

Takođe, kroz ovaj projekat u Marinskom institutu Galvej, (Irska) (26–28. XI 2012.), organizovana je obuka za analize biotoksina za dva zaposlena iz Instituta za biologiju mora iz Kotora.

Od 1-5. X 2012, u Ljubljani (Slovenija) je odžan sastanak FAO AdriaMed radne grupe za pelagične resusre, gdje su metode za procjenu resursa koje se primjenjuju u Jadranu usklađivane s metodama koje primjenjuju druge zemlje Mediterana.

Od 13. do 15. III 2013. u Parizu (Francuska) održana je osma sjednica Komiteta GFCM za akvakulturu (CAQ). Na ovom zasijedanju predstavljen je trenutni status i trendovi akvakulture u Mediteranu, i razmatrani su rezultati i aktivnosti projekata koji se realizuju u okviru ovog komiteta.

Crnogorska delegacija je učestvovala na sastancima naučnih podkomiteta GFCM u Rimu (Itaija), od 18 - 22. II 2013, gdje je predstavljen napredak u funkcionisanju Ribarskog informatičkog sistema i dogovoreni planovi za nastavak podrške ribarskom sektoru Crne Gore kroz projekt FAO AdriaMed.

Na Kritu je od 12.-14. III 2013. održan godišnji sastanak naučnog komiteta MEDITS projekta. Na ovom sastanku predstavljeni su rezultati istraživanja demerzalnih resursa Mediterana za 2012. Takođe, ovom prilikom usvojen je novi protokol za prikupljanje podataka.

Crnogorska delegacija učestvovala je na 14, koordinacionom komitetu FAO AdriaMEd projekta od 18-20 III 2013 na Braču (Hrvatska), na kome su prezentovane aktivnosti u 2012 i predstavljen plan rada za 2013.

U periodu od 20 - 22. III 2013. u Splitu (Hrvatska) je održan regionalni sastanak Generalne komisije za ribarstvo mediterana (GFCM) radne grupe za Jadransko more, na kome su predstavljeni načini prikupljanja podataka i odrađena je priprema za zajednički plan upravljanja pelagičnim resursima na Jadranu.

Ministar poljoprivrede i ruralnog razvoja Petar Ivanović sastao se u Briselu 19. II 2013. sa komesarom za ribarstvo i pomorstvo Marijom Damanaki. Na sastanku je bilo riječi o nastavku podrške EK Crnoj Gori. Posebno je istaknut značaj međusobne saradnje u oblasti ribarstva, za šta se Crna Gora priprema kroz analitičke preglede pravne tekovine EU.

3.14. POGLAVLJE 14: SAOBRAĆAJNA POLITIKA

3.14.1. POMORSKI SAOBRAĆAJ

Predlog zakona o sigurnosti pomorske plovidbe je u fazi usaglašavanja s predlozima nadležnih državnih organa. Ovim zakonom biće usklađene sve direktive koje se odnose na pomorsku sigurnost i to:
Direktiva 94/57/EZ, izmijenjena Direktivom 97/58/EZ i 2001/105/EZ o uslovima koje treba da ispunjava određeno društvo-kompanija da bi obavljalo statutarnu certifikaciju brodova koji viju zastavu zemalja članica EU, način ovlašćivanja i oduzimanja ovlašćenja, te odgovornost država i kompanija, Direktiva 96/98/EZ o pomorskoj opremi, Direktiva 2002/84/EZ o pomorskoj sigurnosti i zaštiti mora od zagađivanja, Direktiva 95/21/EZ, izmijenjena Direktivom 97/70/EZ o primjeni međunarodnih standarda u vezi sa sigurnosnim, životnim i radnim uslovima na brodove, Direktiva 2009/21/EZ o udovoljavanju zahtjevima zemlje zastave broda, Direktiva 2002/59/EZ o sistemu nadzora brodova i razmjene informacija,koja je dopunjena i izmijenjena Direktivom 2009/17/EZ, Direktiva 1995/21/EZ o kontroli države luke, Direktiva 2001/25/EZ o minimalnim standardima obuke pomoraca, Direktiva 92/29/EEZ o minimalnim sigurnosnim i zdravstvenim zahtjevima radi poboljšanja medicinskog tretmana na brodovima, Direktiva 2002/6/EZ o formalnostima izvještavanja brodova koji uplovljavaju u/ili isplovljavaju iz luka, Regulativa 336/2006 o implementaciji ISM Kodeksa i Regulativa 3577/92 o primjeni principa slobode obezbjeđivanja usluga za pomorski saobraćaj unutar Zemalja članica-kabotaža, Direktiva 2009/15 o pravilima i standardima za inspekciju brodova i nadzornim organizacijama, Direktiva 2009/21 o zahtjevima države zastave, Direktiva 2009/16 o kontroli države u luci, Direktiva 2009/18 o ispitivanju pomorskih nezgoda.
Potvrđene su i sljedeće konvencije:
Aneks VI MARPOL 73/78 Konvencije (Sl. list CG - Međunarodni ugovori, br. 3/13 od 14. III 2013.)

Ministarstvo je započelo aktivnosti na izradi novog pravilnika o zvanjima i ovlaštenjima o osposobljenosti pomoraca, kojim će biti implementirana STCW Konvencija (Konvencija IMO-a o standardima za obuku izdavanju uvjerenja i vršenju brodske straže pomoraca)

U novembru 2012, Vlada Crne Gore je dala saglasnost Barskoj plovidbi AD Bar za kupovinu dva nova broda uz davanje garancije za kreditni aranžman koji je zaključen između Barske plovidbe i banke EXIM.

U sektoru pomorskog saobraćaja, nastavljene su intenzivne aktivnosti usmjerene na revitalizaciju crnogorske pomorske flote. Osim dva broda koja su u eksploataciji, tokom 2014, crnogorska pomorska flota će biti upotpunjena s još dva broda. Tokom pomenute posjete Kini, ministri će obići brodogradilište u Šangaju u kojem se grade dva broda za kompaniju "Barska plovidba". Ugovor o kupovini dva broda za kompaniju „Barska plovidba" potpisan je 12. VI 2012. i izgradnja je počela u brodogradilištu „Đinling''.

U okviru IPA projekta za 2011, u toku je realizacija projekata VTMIS i nabavka opreme za zaštitu mora od zagađenja sa plovnih objekata, za šta je opredijeljeno 3, 5 miliona eura. EU učestvuje s 80% tj 2, 8 miliona eura, dok je nacionalno kofinansiranje koje obezbjeđuje Ministarstvo saobraćaja i pomorstva 20 % ili 700.000 eura. Tender za nabavku VTMIS opreme i opreme za

zaštitu mora od zagađenja sa plovnih objekata koje se finansiraju od strane EU je raspisan u ovoj godini i evaluacija ponuda je urađena.

3.14.2. DRUMSKI SAOBRAĆAJ

Potpisan je Sporazum između Vlade Crne Gore i Kabineta ministara Ukrajine o međunarodnom drumskom prevozu putnika i tereta.

Pripremljen je Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o ugovorima o prevozu u drumskom saobraćaju. U toku je njegovo usvajanje u Skupštini.

3.14.3. ŽELJEZNIČKI SAOBRAĆAJ

Javna rasprava Nacrta zakona o bezbjednosti i interoperativnosti na željeznici je završena 19. XI 2012, u toku je usaglašavanje s primjedbama relevantnih organa, a planirano je da Predlog zakona o bezbjednosti i interoperabilnosti na željeznici bude usvojen na Vladi do kraja II kvartala.

Vlada je 15. XI 2012. utvrdila Predlog zakona o potvrđivanju Sporazuma između Vlade Crne Gore i Savjeta ministara Republike Albanije o organizovanju graničnog željezničkog saobraćaja i u narednom periodu se očekuje potpisivanje protokola koji proizilaze iz ovog Sporazuma, čime će se postići njegova potpuna implementacija.

Za realizaciju projekta „Tehnička pomoć za institucionalni razvoj Direkcije za željeznice“, Evropska komisija odobrila je bespovratna sredstva u iznosu od 142.000 eura. U okviru navedenog projekta, pripremljen je i usvojen Izvještaj o razvoju kapaciteta Direkcije za željeznice, kao i petogodišnji Plan poslovanja, koji se nalazi u fazi usvajanja. Primjena navedenih dokumenata, omogućiće potpunu usklađenost s evropskim zakonodavstvom, u dijelu uspostavljanja Nacionalnog tijela za bezbjednost u željezničkom saobraćaju, kao i osposobljavanje Direkcije za željeznice da vrši poslove regulatornog organa. Projekt se nalazi u završnoj fazi.

3.14.4. VAZDUŠNI SAOBRAĆAJ

U septembru 2012, u Crnoj Gori su boravili predstavnici EK, kako bi, kroz trodnevnu reviziju svih vazduhoplovnih subjekata u Crnoj Gori ocijenili napredak Crne Gore u implementaciji legislative Evropske unije iz oblasti navedene u Aneksu 1 ECAA Sporazuma. Krajem februara 2013, Crnoj Gori je dostavljen preliminarni nacrt izvještaja, u kojem je istaknut veliki napredak koji je ostvaren u prenošenju EU legislative u crnogorsko zakonodavstvo. Crna Gora je 20. III 2013. bila domaćin ECAA Joint Committee-a, sastanka koji na godišnjem nivou okuplja predstavnike vazduhoplovnih vlasti svih evropskih država. Od potpisivanja ECAA Sporazuma održano je ukupno šest sastanaka ovog tipa, a čast da bude domaćin ovogodišnjeg Joint Committee-a Crna Gora je zaslužila kroz napor prepoznat od strane eksperata EK iz oblasti vazduhoplovstva, da u svoj pravni sistem inkorporira legislativu Evropske unije iz ove oblasti. Bitno je napomenuti da je na navedenom sastanku s predstavnicima Evropske komisije, konstatovano da je Crna Gora pri kraju 1. tranzicone

faze ECAA Sporazuma, što je veliki napredak ako se uzme u obzir da je u regionu samo Republika Hrvatska završila prvu tranzicionu fazu.

Vlada je usvojila:

- Odluku o osnivanju Nacionalne Komisije za istraživanje nesreća i ozbiljnih nezgoda vazduhoplova (Sl. list CG, br. 49/12 od 21. IX 2012, stupila na snagu danom objavljivanja)
- Odluku o osnivanju Nacionalnog odbora za upravljanje vazdušnim prostorom (Sl. list CG, br. 49/12 od 21. IX 2012, stupila na snagu danom objavljivanja)
- Nacionalni program sigurnosti vazdušnog saobraćaja-SSP- donijet zaključkom Vlade Crne Gore, br. 06/1476/4.

Ministarstvo saobraćaja i pomorstva donijelo je:

- Pravilnik o sadržini i izgledu legitimacije inspektora za vazdušni saobraćaj (Sl. list CG, br. 11/13)
- Pravilnik o mjestu i načinu nanošenja oznaka državne pripadnosti i registarskih oznaka na vazduhoplovima (Sl. list CG, br. 57/12);
- Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja Registra civilnih vazduhoplova Crne Gore (Sl. list CG, br. 63/12);

Agencija za civilno vazduhoplovstvo, uz prethodnu saglasnost Ministarstva saobraćaja i pomorstva, donijela je:

- -Pravilnik o pružanju usluga spasilačko - vatrogasne zaštite na aerodromima (Sl. list CG, br. 47/12 od 7. IX 2012. stupio na snagu 15. IX 2012.)
- -Pravilnik o osnovnim pravilima u oblasti civilnog vazduhoplovstva i nadležnostima Evropske Agencije za sigurnost vazdušnog saobraćaja (Sl. list CG, br. 48/12 od 14. IX 2012, stupio na snagu 22. IX 2012.)
- Pravilnik o zajedničkom korišćenju vazdušnog prostora i operativne procedure za izbjegavanje sudara u vazduhu (Sl. list CG, br. 48/12 od 14. IX 2012, stupio na snagu 22. IX 2012.)
- Pravilnik o uslugama zemaljskog opsluživanja (Sl. list CG, br. 48/12 od 14. IX 2012, stupio na snagu 22. IX 2012.)
- Pravilnik o uslovima i načinu vanaerodromskog slijetanja i polijetanja vazduhoplova (Sl. list CG, br. 62/12);
- Pravilnik o radnom vremenu, vremenu leta, dnevnom, nedeljnom i godišnjem odmoru, trajanju prevoza i obaveze dežurstva, broju polijetanja i slijetanja kao i zdravstvenim i mjerama zaštite u vezi sa obavljanjem dužnosti posade vazduhoplova (Sl. list CG, br. 65/12);
- Pravilnik o uslovima i načinu stručnog osposobljavanja, sticanja, izdavanja, obnavljanja i produžavanja važenja dozvole i ovlašćenja vazduhoplovnom osoblju za pripremu, otpremu i praćenje leta (Sl. list CG, br. 65/12);
- Pravilnik o zajedničkim zahtjevima, sigurnosnom nadzoru nad upravljanjem vazdušnim

saobraćajem i uslugama u vazdušnoj plovidbi, sistemu za obezbjeđivanje sigurnosti softvera i programu efikasnosti (Sl. list CG, br. 65/12);

- Pravilnik o posadi vazduhoplova (Sl. list CG, br. 08/13).
- Pravilnik o pružanju usluga kalibraže iz vazduha (Sl. list CG, br. 13/13).
- Pravilnik o načinu obavještavanja, ispitivanja, analiziranja i postupanja sa podacima o ugrožavanju sigurnosti, nesrećama i ozbiljnim nezgodama vazduhoplova (Sl. list CG, br. 14/13).
- Pravilnik o izmjenama pravilnika o radnom vremenu, vremenu leta, dnevnom, nedeljnom i godišnjem odmoru, trajanjuprevoza i obaveze dežurstva, broju polijetanja i slijetanja kao i zdravstvenim i mjerama zaštite u vezi sa obavljanjem dužnosti posade vazduhoplova (Sl. list CG, br. 14/13).
- -Pravilnik o organizaciji radnog vremena mobilnih radnika u civilnom vazduhoplovstvu. (Sl. list CG, br. 14/13).
- Pravilnik o stručnom osposobljavanju i izdavanju potvrde o osposobljenosti pomoćnom vazduhoplovnom osoblju za obavljanje poslova održavanja i nadziranja rada ispravnosti vazduhoplovno tehničkih uređaja i sistema kontrole letenja pružalaca usluga u vazdušnoj plovidbi (Sl. list CG, br. 15/13)
- Pravilnik o primjeni tehničkih zahtjeva za plovidbenost vazduhoplova, motora, elise, djelova i uređaja ili njihovih djelova, (Sl. list CG, br. 16/13)
- -Pravilnik o primjeni međunarodnih tehničkih standarda za sigurnost vazdušnog saobraćaja, (Sl. list CG, br. 16/13).

3.15. POGLAVLJE 15: ENERGETIKA

3.15.1. Normativni okvir

Regulatorna agencija za energetiku je donijela sljedeće akte:

1. Odluku o odobravanju Tržišnih pravila, broj 12/1209-3 od 25. VII 2012.
2. Odluku o odobravanju Pravila za funkcionisanje distributivnog sistema električne energije, broj 12/1601-4 od 20. IX 2012.
3. Odluka o odobravanju Metodologije za utvrđivanje cijena, rokova i uslova za priključenje na distributivni sistem električne energije, broj 12/74-21 od 20. IX 2012.
4. Pravila za izmjenu tarifa za električnu energiju na zahtjev energetskog subjekta, odnosno na inicijativu Agencije, broj 12/2154-3 od 22. XI 2012.
5. Metodologiju za utvrđivanje naknada za licence, broj 13/655-1 od 15. III 2013.

Agencija je 28. IX 2012. izdala licencu za djelatnost snabdijevanja električnom energijom ''MONTENEGROBONUS'' DOO Cetinje, tako da je počeo proces ukidanja monopola jednog snabdjevača na tržištu.

Navedeni akti objavljeni su u Sl. listu CG i na internetskoj stranici Agencije www.regagen.co.me

U decembru 2012. počela je realizacija projekta podrške Delegacije EU u Crnoj Gori pod nazivom »Podrška RAE (Regulatornoj agenciji za energetiku) u ekonomskom regulisanju sektora energetike u Crnoj Gori«.

Agencija je u prvoj polovini decembra dala sve elemente izabranom konsultantu (Kompanija EXERGIJA) za izradu početnog izvještaja vezano za aktivnosti koje su planirane da se realizuju u okviru četiri zadatka:

1) Pomoć zaposlenima RAE u implementaciji nove tarifne metodologije;
2) Razvoj standarda kvaliteta snabdijevanja;
3) Razvoj specifikacije za IT sistem RAE;
4) Prenošenje trećeg energetskog paketa.

Svi početni izvještaji su urađeni i dostavljeni Agenciji. Realizacija projekta je nastavljena u 2013. po svim zadacima, što je uključilo i boravak i rad konsultanata sa osobljem u Agenciji u januaru, februaru martu i aprilu. Projekat će se realizovati zaključno s avgustom 2013.

3.15.1.1. Statistički podaci

Regulatornoj agenciji za energetiku je podnijeto 30 žalbi. Donijeto je 12 odluka, od kojih 10 u korist kupaca, a 2 u korist energetskog subjekta. Najveći broj žalbi je podnijet zbog isključenja kupaca s distributivne mreže i na obračun neovlašćeno preuzete električne energije.

Izvršeno je 157 inspekcijskih pregleda iz oblasti elektroenergetike, izdato je 25 rješenja i 67 naloga, a donijeto je 157 akata (zapisnici, saglasnosti, izvještaji). U oblasti termoenergetske inspekcije, obavljena su 105 inspekcijska pregleda, donijeto je ukupno 71 rješenja, od čega 9 rješenja za uklanjanje nedostataka i 62 odobrenja na dokumentaciju, izdato je 81 izvještaja i 21 odobrenja.

3.15.1.2. Međunarodna saradnja

Početkom 2013. Regulatorna agencija za energetiku je bila domaćin predstavnicima Regulatorne kancelarije za energetiku Kosova. Cilj posjete je bio da regulator iz Crne Gore detaljno upozna kolege iz Kosova sa dostignućima regulatornog procesa u Crnoj Gori, što je 14-15 I 2013. urađeno u okviru više stručnih prezentacija i u višečasovnoj diskusiji i razmjeni mišljenja.

Uz finansijsku podršku Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori inovira se Strategije razvoja energetike Crne Gore do 2030. Kroz njemačku bilateralnu saradnju od KfW banke dobijena je podrška za angažovanje konsultanta koji radi Stratešku procjenu uticaja na životnu sredinu Strategije razvoja energetike CG do 2030.

Na Konferencije Energetske povelje koja je održana u Varšavi 26. i 27. XI 2012, Crna Gora je potpisala Deklaraciju o pristupanju Energetskoj povelji čime postala posmatrač. U narednom periodu će se raditi na izradi izvještaja koji su uslov za dobijanje punopravnog članice.

3.15.1.3 Sigurnost snabdijevanja

Kao konkretan korak trebalo bi istaći da se sastanak Koordinacione grupe Energetske zajednice za sigurnost snabdijevanja održao 17. X 2012. u Budvi. Koordinacionu grupu je formalno osnovao Savjet ministara u decembru 2008, s osnovnim zadatkom da se bavi regionalnim aspektima snabdijevanja energijom i energetskom sigurnošću.

3.15.2.ENERGETSKA EFIKASNOST

3.15.2.1. Normativni okvir

Zakonom o energetskoj efikasnosti (Sl. list CG, br. 29/10 od 20. V 2010.) uređuje se način efikasnog korišćenja energije, mjere za poboljšanje energetske efikasnosti i druga pitanja od značaja za energetsku efikasnost. U cilju usklađivanja nacionalnog zakonodavstva s novonastalim obavezama, usvojeni su sljedeći propisi:

- Uputstvo o mjerama energetske efikasnosti i smjernicama za njihovo sprovođenje (Sl. list CG, br. 51/12 od 9. X 2012.).

Takođe, u procesu usvajanja su podzakonski akti koji uređuju oblast energetske efikasnosti zgrada i njihova objava u Sl. listu CG se očekuje u aprilu 2013.:

1. Pravilnik o minimalnim zahtjevima energetske efikasnosti zgrada;
2. Pravilnik o sertifikovanju energetskih karakteristika zgrada;
3. Pravilnik o metodologiji energetskih pregleda zgrada;
4. Pravilnik redovnim energetskim pregledima sistema za klimatizaciju i grijanje;
5. Pravilnik o programu obuke za energetske preglede, sadržaju zahtjeva za izdavanje ovlašćenja i registra ovlašćenih lica.

3.15.2.2.Bilans ostvarenih rezultata

Vlada je dobila zajam od Međunarodne banke za obnovu i razvoj (IBRD) u iznosu od 6,5 miliona eura u cilju finansiranja projekta Energetska efikasnost u Crnoj Gori (MEEP), kojim je predviđeno poboljšanje energetske efikasnosti u obrazovnim i zdravstvenim ustanovama, kao i povećanje obaviještenosti javnosti o mjerama energetske efikasnosti. Odabrano je 15 ustanova i to, osam škola, jedan studentski dom i šest bolnica. Projekt se implementira od februara 2009, a implementacija će trajati do 30. VI 2013.

Ministarstvo ekonomije u saradnji s Njemačkom bankom za razvoj (KfW) pokrenulo je „Program energetske efikasnosti u javnim zgradama“ (EEPPB) u vrijednosti 13 miliona eura. Cilj Programa je unapređenje energetske efikasnosti i uslova komfora u ciljnim zgradama, koje su u nadležnosti Ministarstva prosvjete i sporta (osnovne, srednje i specijalne škole, vrtići i studentski domovi). Planirano trajanje Programa je 2011-2014.

Ministarstvo ekonomije u saradnji sa partnerima - Programom životne sredine pri Ujedinjenim nacijama (UNEP) i italijanskim Ministarstvom životne sredine, kopna i mora (IMELS) implementira projekt MONTESOL, koji ima za cilj uspostavljanje atraktivnog i održivog finansijskog mehanizma za obezbjeđivanje kredita za domaćinstva za ugradnju solarnih kolektora. Za potrebe MONTESOL projekta obezbijeđena su sredstva u visini od 1 milion USD, koja su predviđena za implementaciju i subvencioniranje kamatne stope kod komercijalnih banaka.

Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja u saradnji s Ministarstvom ekonomije u 2011. je pokrenulo projekt "Solarni katuni" koji ima za cilj ugradnju solarnih panela za proizvodnju električne energije na crnogorskim katunima. Solarni sistemi se finansiraju 80% od strane države, dok je učešće krajnjih korisnika 20%. U okviru prve faze projekta u 2011. ugrađeno je 87 sistema. U toku druge faze projekta u koju su se uključile i jedinice lokalnih samouprava, u periodu od maja do jula 2013, biće instalirano 115 sistema.

3.15.3. NUKLEARNA ENERGIJA I PITANJA RADIJACIJE

3.15.3.1. Bilans ostvarenih rezultata

U izvještajnom periodu izrađen je Predlog zakona o prevozu opasnih materija, koji je trenutno u proceduri konsultacija sa nadležnim institucijama. Novim Predlogom zakona će se uspostaviti kvalitetnije usklađivanje zakonodavstva vezanog za prevoz opasnih materija sa Evropskim sporazumom o međunarodnom prevozu opasnih materija u drumskom saobraćaju (ADR), Konvencijom o međunarodnom željezničkom prevozu, Evropskim sporazumom o međunarodnom prevozu opasnih materija unutrašnjim plovnim putevima, Konvencijom o međunarodnom civilnom vazduhoplovstvu i Zajedničkom Konvencijom o sigurnosti upravljanja istrošenim gorivom i sigurnosti upravljanja radioaktivnim otpadom, kao i sa Direktivama Evropske unije koje regulišu ovu značajnu oblast.

Vlada je 11. X 2012, na predlog Ministarstva održivog razvoja i turizma, usvojila Informaciju o implementaciji projekta tehničke saradnje sa Evropskom komisijom sa akcentom na projekat IPA 2009/021-640 „Upravljanje zatvorenim izvorima, uklanjanje radioaktivnog otpada (radioaktivni gromobrani) i jačanje efektivnosti regulatorne infrastrukture u oblasti zaštite od zračenja u Crnoj Gori, Makedoniji i na Kosovu (UNSCR 1244/99)“, s predlogom Ugovora o korišćenju privremenog skladišta radioaktivnog otpada, i zaključkom ovlastila ministra održivog razvoja i turizma da potpiše Ugovor sa D.O.O. „Centar za ekotoksikološka ispitivanja“, nosiocem dozvole za upravljanje skladištem radioaktivnog otpada.

U cilju dalje implementacije Sporazuma o zaštitnim mjerama, Dodatnog protokola i protokola o malim količinama, Vlada je 14. III 2012. usvojila Treći nacionalni izvještaj i izjave o nuklearnim materijalima, koji ima za cilj da pokaže da Crna Gora ispunjava svoje obaveze, čime doprinosi globalnom okviru unaprjeđenja sigurnosti i bezbjednosti.

U drugoj polovini septembra 2012. održan je sastanak sa predstavnicima Evropske komsije i Delegacije Evropske unije, posvećen sljedećim koracima i rokovima dostavljanja potrebne dokumentacije za sprovođenje treće i četvrte faze projekta koje se odnose na nabavku opreme i sve operativne i administrativne radnje za skidanje radioaktivnih gromobrana, njihov transport i smještanje u skladište radioaktivnog otpada, kao i za skladištenje iskorištenih zatvorenih izvora koji se nalaze u 14 privremenih spremišta na teritoriji Crne Gore. Na sastanku su definisane i dogovorene obaveze i uloge Ministarstva održivog razvoja i turizma, Agencije za zaštitu životne sredine i D.O.O. „Centar za ekotoksikološka ispitivanja“ u okviru pomenutog projekta.

U oktobru 2012. nastavljeno je sa aktivnostima na implementaciji projekta tehničke saradnje sa Evropskom komisijom IPA 2009/021-640 „Upravljanje zatvorenim izvorima, uklanjanje radioaktivnog otpada (radioaktivni gromobrani) i jačanje efektivnosti regulatorne infrastrukture u oblasti zaštite od zračenja u Crnoj Gori, Makedoniji i na Kosovu (UNSCR 1244/99)“ u okviru kojih je realizovana posjeta eksperata. Cilj posjete je bio usaglašavanje komentara na radnim procedurama i sigurnosnom izvještaju, kao i planu implementacije, koji su izrađeni za potrebe sprovođenja projekta. U okviru posjete posebna pažnja je posvećena dijelu koji se odnosi na provjeru stepena usklađenosti zakona i podzakonskih akata u ovoj oblasti sa direktivama Savjeta i međunarodnim standardima u oblasti upravljanja zatvorenim radioaktivnim izvorima i upravljanju radioaktivnim otpadom.

U cilju provjere Prvog nacionalnog izvještaja i izjava o nuklearnim materijalima i verifikacije podataka iz izvještaja i izjava o nuklearnim materijalima, koje je Crna Gora prijavila u okviru implementacije Sporazuma o zaštitnim mjerama, Dodatnog protokola i protokola o malim količinama, u periodu 12-14. IX 2012. uspješno je realizovana prva inspekcija Odjeljenja za zaštitne mjere Međunarodne agencije za atomsku energiju. Tokom posjete inspektori IAEA su uz prisustvo ekološke inspekcije i predstavnika Ministarstva održivog razvoja i turizma, potvrdili podatke o inventaru nuklearnog materijala koje je dostavila Crna Gora.

Centar za ekotoksikološka ispitivanja D.O.O. Podgorica je potpisao Ugovor sa Evropskom komisijom o donaciji za realizaciju III i IV faze Projekta „Upravljanje zatvorenim izvorima, uklanjanje radioaktivnog otpada (radioaktivni gromobrani) i jačanje efektivnosti regulatorne infrastrukture u oblasti zaštite od zračenja u Crnoj Gori, Makedoniji i na Kosovu (UNSCR 1244/99)“. Vrijednost potpisanog Ugovora je 454.000 eura i rok za realizaciju projekta je 12 mjeseci.

3.15.3.2. Statistički podaci

Na osnovu Zakona o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti (Sl. list CG, br. 56/09, 58/09) Agencija za zaštitu životne sredine je u izvještajnom periodu izdala sljedeće dozvole:

- Dozvola za obavljanje radijacione djelatnosti-korištenje izvora jonizujućeg zračenja: 35
- Dozvole za uvoz, izvoz i tranzit: 18
- Dozvola za privremeno obavljanje radijacione djelatnosti: 1

Službenici Agencije za zaštitu životne sredine kroz aktivnosti nacionalnog projekta projekta, MNE9003 "Podrška jačanju regulatorne infrastrukture u oblasti radijacione sigurnosti i zaštite, faza II" izradili su radne verzije sljedećih procedura:

- Procedura izdavanja dozvole za industrijsku radiografiju (gama defektoskop)
- Procedura izdavanja dozvole za obavljanje radijacione djelatnosti-korišćenje stomatološkog rendgen aparata
- Procedura izdavanja dozvole za obavljanje prometa izvora jonizujućeg zračenja

Shodno Zakonu o prevozu opasnih materija Sektor za vanredne situacije i civilnu bezbjednost izdao je devet (9) saglasnosti za prevoz opasnih materija u postupku redovne procedure izdavanja dozvola za promet radioaktivnih materijala koje izdaje Agencija za zaštitu životne sredine.

Na osnovu Zakona o inspekcijskom nadzoru (Sl. list RCG, br. 39/03 i Sl. list CG, br. 76/09, 57/11) i Zakona o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti (Sl. list CG, br. 56/09, 58/09), međunarodno potvrđenih ugovora i konvencija i drugih zakonskih propisa, ekološki inspektor za zaštitu od jonizujućeg zračenja je:

- Izvršio 77 redovnih inspekcijskih nadzora za kontrolu lica koja obavljaju radijacionu djelatnost (usmene opomene za manje nepravilnosti pri radu ...)

- Donio 48 rješenja koja se odnose na preduzimanje određenih mjera i radnji, u cilju: otklanjanja utvrđenih nepravilnosti, mjerenja stepena individualnog spoljašnjeg izlaganja profesionalno izloženih lica, vršenja zdravstvenih pregleda profesionalno izloženih lica koja rade u zoni zračenja, dozimetrijskih ispitivanja, kontroli radne sredine i mjerenja radi sprovođenja programa osiguranja i kontrole kvaliteta za izvore jonizujućeg zračenja, pribavljanja Rješenja o ispunjenosti propisanih uslova za korištenje izvora jonizujućeg zračenja.

- Podnio 2 zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka na osnovu Zakona o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti

- Izvršio 23.987 kontrola na radioaktivnost roba pri uvozu u saradnji sa JU »Centrom za ekotoksikološka ispitivanja Crne Gore« i »Institutom za crnu metalurgiju« AD Nikšić i na osnovu izvještaja odobrila uvoz.

3.15.3.3. Međunarodna saradnja

Nastavljeno je s implementacijom projekata iz oblasti zaštite od jonizujućeg zračenja i radijacione sigurnosti podržanih od strane Međunarodne agencije za atomsku energiju (IAEA), potpisani su aneksi na Finansijske sporazume za Horizontalni program nuklearne sigurnosti i zaštite od zračenja za 2009. i 2011.
Okvirni program za Crnu Goru (CPF) između Vlade Crne Gore i IAEA potpisan je 2008. i predstavlja ključni dokument koji definiše prioritete ove uzajamne tehničke saradnje. Okvirni program - CPF obuhvata razvojne prioritete za period 2008-2013 u oblasti zaštite životne sredine, medicine i ilegalnog prekograničnog tranzita nuklearnog i radioaktivnog materijala. Crna Gora je kandidovala projekat „Izrada radonske mape i unaprjeđenje nacionalnog sistema za zaštitu od uticaja radona u Crnoj Gori“, koji je u prvoj fazi odobren od strane Međunarodne agencije za atomsku energiju.

3.15.3.4. Jačanje administrativnih kapaciteta

U izvještajnom periodu nije bilo jačanja administrativnih kapaciteta u smislu novih zapošljavanja.

U izvještajnom periodu održane su tri sjednice Savjetodavnog odbora Agencije za zaštitu od jonizujućeg zračenja i radijacionu sigurnost, a teme koje su bile obrađivane odnosile su se na: nedostatke postojećeg Zakona o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti, procedure za izdavanje dozvola, stručni kadar u ovoj oblasti u Crnoj Gori, način kako naći dodatna sredstva za usavršavanje za službenike, licenciranje odgovarajuće institucije za obuku profesionalno izloženih lica itd.

<u>Prikaz sprovedenih obuka</u>

U izvještajnom periodu održane su sljedeće obuke:

- Radionica na temu *„Razvoj i implementacija Nacionalnog plana za odgovor i svjesnost nuklearnih forenzičara”*, 1-2. X 2012, Rumunija, Bukurešt;
- Seminar o CBRN zastiti (hemijska biološka i radijaciono- nuklearna zaštita), 26-30. XI 2012, Beč, Austrija;
- Trening kurs okviru Ipa 2009 projekta *„Upravljanje zatvorenim izvorima, uklanjanje radioaktivnog otpada (radioaktivni gromobrani) i jačanje efektivnosti regulatorne infrastrukture u oblasti zaštite od zračenja u Crnoj Gori, Makedoniji i na Kosovu“,* 3-7. XII 2012;
- Trening kurs *„International Training Course on the Practical Aspect of Information and Records Management for Control of Sealed Radioactive Sources“*, u okviru interregionalnog projekta INT2010003 *“Jačanje kontrole iskorišćenih zatvorenih radioaktivnih izvora u Mediteranu” (“Strengthening Cradle-to-Grave Control of Radioactive Sealed Sources in the Mediterranean Region”*), 10-14 XII 2012, Ljubljana-Slovenija;
- *Regionalna konferencija o tehnologiji i aspektima bezbijednosti čuvanja radioaktivnog otpada i kriterijumi prihvatljivosti otpada i ambalaže*, 26-29. III 2013, Istanbul, Turska;

- Regionalna radionica *Dizajniranje projekta koristeći pristup logičke matrice,* 4-8. II 2013, Bratislava, Slovačka.
- Internacionalna radionica projekta INT1976 *„Elaboracija i implementacija model sistema za upravljanje istrošenim zatvorenim radioaktivnim izvorima",* 25-29. III 2013, Sarajevo, Bosna i Hercegovina.
- *Regionalni sastanak o implementaciji Kodeksa ponašanja sigurnosti i bezbjednosti radioaktivnih izvora,* 25-29. III 2013, Tirana, Albanija.

3.15.4. ENERGETSKO TRŽIŠTE

3.15.4.1. Bilans ostvarenih rezultata

Kada je riječ o obavezama vezanim za unutrašnje tržište električne energije, preostaje usvajanje sljedećih akata tokom prve polovine 2013:

- Plan dinamike zamjene električnih brojila u vlasništvu pravnih i fizičkih lica,
- Program mjera za objezbjeđenje nediskriminatornih uslova za pristup sistemu, (KOMENTAR: energetski subjekti nijesu dostavili navedeni akt)
- Pravila za utvrđivanje transparentnih cijena struje za krajnje industrijske potrošače,
- Program mjera elektroprenosnog sistema za otkrivanje, dokazivanje i sprečavanje neovlašćene upotrebe struje.(Komentar: ovaj akt nije dostavljan na odobravanje)

Svi zahtjevi u pogledu prenošenja trećeg energetskog paketa će biti ispunjeni usvajanjem izmjena i dopuna Zakona o energetici tokom 2014.

3.15.5.OBNOVLJIVI IZVORI ENERGIJE

3.15.5.1. Bilans ostvarenih rezultata

U martu 2013 počela je saradom mala hidroelektrana "Jezerštica" u opštni Berane. Sa dva koncesionara za izgradnju malih hidroelktran okrenut je sporazumni je raskid ugovora. Izdati su inovinarani urbanističko tehnički uslovi u decembru 2012, a zatim i pokrenut postupak ekpropriacije zemljišta neophodnog za izgradnju vjetroelektrane na lokaciji Krnovo,Nikšić.

Pokrenute su aktivnosti na definisanju lokaciju i pripremi neophodne tenderske dokumentacije, kao preduslovima za objavljivanje novog javnog poziva za dodjelu koncesija za izgradnju malih hidroelektrana u toku 2013.

U dogovoru sa konsultantskom kućom “Economic Consultants Associates,London“ pokrenut je proces pisanja Nacionalnog programa razvoja obnovljivih izovora energije,koji se očekuje da bude usvojen i predat Sekretarijatu Energetske Zajednice do druge polovine 2013.

Proces izdavanja energetske dozvole je stopiran do donošenja izmjena i dopuna Pravilnika o kriterijumima za izdavanje energetske dozvole, sadržini zahtjeva i registru energetskih dozvola’’. Predlog izmjena pomenutog pravilnika je napravljen i pokrenuta je procedura izmjena i dopuna ovog akta nakon čega bi se ponovo pokrenuo proces izdavanja energetskih dozvola. Nacrt ’’Uredbe o visini naknade za podsticanje proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora energije i kogeneracije’’ je u finalnoj fazi. Donošenje ovog akta se očekuje u prvoj polovini 2013.

Dogovorena je saradnja sa International Finance Cooperation agencijom, koja je članica grupacije Svjetske banke, u cilju pružanja ekspertske pomoć u oblasti obnovljivih izvora energije. Dogovorena saradnja je operacionalizovan potpisivanjam zvaničnog Sporazuma o saradnji na osnovu kojeg će IFC finansirati angažovanje međunarodnih eksperata koji će pružiti pomoć Ministarstvu ekonomije u prioritetnm aktivostima iz oblasti obnovljivih izvora energije.

3.16. POGLAVLJE 16: OPOREZIVANJE

3.16.1. Normativni okvir

U izvještajnom periodu, donijeti su sljedeći propisi:

- *Zakon o dopunama Zakona o porezu na dohodak fizičkih lica;*
- *Zakon o potvrđivanju Ugovora između Crne Gore i Ujedinjenih Arapskih Emirata o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja u odnosu na poreze na dohodak i na imovinu;*
- *Predlog zakona o izmjenama i dopuni Zakona o porezu na dodatu vrijednost;*
- *Uredba o dopunama Uredbe o obilježavanju duvanskih proizvoda i alkoholnih pića kontrolnim akciznim markicama;*
- *Uredba o dopunama Uredbe o obilježavanju duvanskih proizvoda i alkoholnih pića kontrolnim akciznim markicama;*
- *Uredba o izmjeni Uredbe o odloženom plaćanju carinskog duga;*
- *Uredba o uslovima i kriterijumima objavljivanja liste poreskih dužnika;*
- *Pravilnik o izmjenama Pravilnika o raspodjeli i korištenju sredstava Egalizacionog Fonda;*
- *Pravilnik o utvrđivanju iznosa najpopularnije cijene cigareta;*
- *Pravilnik o izmjenama i dopuni Pravilnika o primjeni Zakona o akcizama;*
- *Pravilnik o izmjenama Pravilnika o primjeni Zakona akcizama;*
- *Ugovor između Vlade Crne Gore i Vlade Republike Azerbejdžan o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja i sprječavanju izbjegavanja plaćanja poreza na dohodak;*

- *Predlog zakona o porezu na promet nepokretnosti.*

Zakon o dopunama Zakona o porezu na dohodak fizičkih lica (Sl. list CG, br. 6/13), primjenjuje se od 8. II 2013. Navedenim zakonom uvodi se oporezivanje po višoj stopi od 15% ličnih primanja koja su u mjesečnom bruto iznosu veća od 720€, na iznos preko 720€. Ovo rješenje je privremena mjera, koja će se primjenjivati do kraja 2013.

Zakon o potvrđivanju Ugovora između Crne Gore i Ujedinjenih Arapskih Emirata o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja u odnosu na poreze na dohodak i na imovinu**,** Skupština je donijela 19. VI 2012. (Sl. list CG - Međunarodni ugovori, br. 09/12), a primjenjuje se od 1. I 2013. Ovim ugovorom postiže se: eliminisanje dvostrukog oporezivanja dohotka rezidenata; obezbjeđenje fiskalne i pravne sigurnosti; osiguranje pozitivnog dejstva poreskih olakšica radi stimulisanja ulaganja; generalna primjena načela jednakog poreskog tretmana fizičkih i pravnih lica; unapređenje saradnje poreskih organa.

Predlog zakona o izmjenama i dopuni Zakona o porezu na dodatu vrijednost usvojen je 21. II 2013. i poslat je u skupštinsku proceduru. Navedenim zakonom, u cilju efikasnije borbe protiv sive ekonomije i njenog poreskog sveobuhvata i uvođenja u legalne tokove povećane su novčane kazne za prekršaje propisane zakonom. Tako će se, između ostalog, novčana kazna za pravno lice koje kupcu proizvoda, odnosno naručiocu usluga ne izda račun, ne podnese obračun PDV-a, ne iskaže gotovinski promet preko poreske registar kase, novčana kazna koja je propisana u rasponu od 1.000 € do 6.000 € povećati na iznos od 3.000 € do 10.000 €.

Uredba o dopunama Uredbe o obilježavanju duvanskih proizvoda i alkoholnih pića kontrolnim akciznim markicama (Sl. list CG, br. 53/12), usvojena je 20. IX 2012, a kojom su izvršena poboljšanja postojećih rješenja u pogledu zaštite akciznih markica i stvaranja uslova za bolju kontrolu prometa akciznih proizvoda.

Uredba o dopunama Uredbe o obilježavanju duvanskih proizvoda i alkoholnih pića kontrolnim akciznim markicama, usvojena je 24. I 2013, a kojom se propisuje prelazni rok, odnosno primjena rješenja zaštite akciznih markica putem hologramske zaštite, nakon isteka 60 dana od zaključivanja ugovora, kako bi se za potencijalne dobavljače stvorile tehničke pretpostavke za njegovu implementaciju.

Uredba o izmjeni Uredbe o odloženom plaćanju carinskog duga (Sl. list CG, br. 3/13), čija rješenja su u primjeni od 12. I 2013, omogućava da se u 2013. i 2014. vrši odlaganje plaćanja carinskog duga (carine i PDV) koji je nastao prilikom uvoza proizvoda, na rok od 30 dana od dana prihvatanja carinske deklaracije.

Uredba o uslovima i kriterijumima objavljivanja liste poreskih dužnika (Sl. list CG, br. 56/12), primjenjivaće se od 1. VII 2013. Navedenom uredbom propisano je da poreski organ, kvartalno na svojoj internet stranici, objavljuje listu od 100 poreskih dužnika koji, prema evidenciji tog organa, imaju najveći poreski dug, a dospjele poreske obaveze (PDV, dobit, koncesije i porez na promet

nepokretnosti) nijesu izmirili u periodu dužem od 12 mjeseci u kontinuitetu. Takođe, ovom uredbom propisano je da poreski organ kvartalno objavljuje i listu 50 poreskih dužnika koji ne izmiruju obaveze po osnovu poreza i doprinosa za obavezno socijalno osiguranje na lična primanja, u periodu dužem od šest mjeseci u kontinuitetu.

Pravilnik o izmjenama Pravilnika o raspodjeli i korištenju sredstava Egalizacionog fonda (Sl. list CG, br. 50/12), se primjenjuje od 1. X 2012. Izmjenama Pravilnika omogućeno je maksimalno korištenje neraspoređenih sredstava Egalizacionog fonda (10%) za odobravanje bezkamatnih pozajmica opštinama koje su korisnici sredstava Egalizacionog fonda, a koje opštine koriste za pokriće deficita budžeta.

Pravilnik o utvrđivanju iznosa najpopularnije cijene cigareta (Sl. list CG, br. 61/12), se primjenjuje od 1. I 2013, a kojim se propisuje iznos najpopularnije cjenovne kategorije cigareta koje su imale najveći obim prodaje u 2012.

Pravilnik o izmjenama i dopuni Pravilnika o primjeni Zakona o akcizama (Sl. list CG, br. 66/12), se primjenjuje od 8. I 2013. i istim su izvršene izmjene u pogledu ostvarivanja prava na povraćaj akcize za tečni naftni gas.

Pravilnik o izmjenama Pravilnika o primjeni Zakona akcizama (Sl. list CG, br. 4/13), se primjenjuje od 18. I 2013. i istim je izvršena tehnička ispravka prethodno objavljenog rješenja.

Ugovor između Vlade Crne Gore i Vlade Republike Azerbejdžan o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja i sprječavanju izbjegavanja plaćanja poreze na dohodak**,** potpisan je na Cetinju 12. III 2013. Ovim ugovorom postiže se: eliminisanje dvostrukog oporezivanja dohotka rezidenata; obezbjeđenje fiskalne i pravne sigurnosti; osiguranje pozitivnog dejstva poreskih olakšica radi stimulisanja ulaganja; generalna primjena načela jednakog poreskog tretmana fizičkih i pravnih lica; unapređenje saradnje poreskih organa. U toku je priprema Predloga zakona o potvrđivanju Ugovora između Vlade Crne Gore i Vlade Republike Azerbejdžan o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja i sprječavanju izbjegavanja plaćanja poreza na dohodak.

Predlog zakona o porezu na promet nepokretnosti utvrđen je 11. IV 2013 i očekuje se njegovo upućivanje u skupštinsku proceduru, radi usvajanja.

Predloženim rješenjima novi zakon se usaglašava sa Zakonom o finansiranju lokalne samouprave u pogledu raspodjele prihoda od poreza budžetima jedinica lokalne samouprave i Egalizacionom fondu, otklanjaju se uočeni nedostaci kod utvrđivanja poreske osnovice, bliže se definišu poreska oslobađanja i uvodi se prvi put samooporezivanje kod utvrđivanja poreske obaveze. Donošenjem novog zakona će se postići brže i efikasnije utvrđivanje i naplata poreza na promet nepokretnosti, a time i ostvarivanje većeg obima prihoda od poreza na promet nepokretnosti.

3.17. POGLAVLJE 17: EKONOMSKA I MONETARNA POLITIKA

S obzirom na tekuću regulatornu prazninu u domenu definisanja „Usury rate“ i negativni uticaj koji visoke aktivne kamatne stope imaju na finansijsku stabilnost sistema, CBCG je, u domenu svojih nadležnosti, privremenom mjerom, definisala maksimalnu kamatnu stopu na bankarske kredite na nivou od 14% za pojedinačni kredit koji banka odobri pravnim licu ili preduzetniku, odnosno, 15% za pojedinačni kredit koji banka odobri fizičkom licu. Takođe, analiza trendova na tržištu je ukazala da je zbog smanjenja sklonosti matičnih banaka da kreditiraju subsidijarna lica u Crnoj Gori, došlo do preusmjeravanja kursa komercijalnih banaka na domaće izvore – depozite. Kako bi privukli što veći depozitni potencijal, banke su primjenile agresivniju politiku pasivnih kamatnih stopa i na taj način sistemom prelivanja nivoa cijene koštanja dodatno uticali na rast aktivnih kamatnih stopa. CBCG nije ograničila nivo pasivnih stopa, već je njihov nivo vezala za nivo zahtijevanog regulatornog kapitala. Naime, za banke koje u svojim izvorima imaju depozite ukamaćene po višim kamatnim stopama zahtijeva se i izdvajanje dadatnog regulatornog kapitala zbog povećanog preuzimanja rizika.

Korporativno finansijsko restrukturiranje

S ciljem kreiranja rešenja za upravljanje nekvalitetnim kreditima u bankarskom sektoru, CBCG je inicirala projekat rešavanja ovog pitanja u formi finansijskog restrukturiranja preduzeća. Model restrukturiranja kredita preduzeća CBCG radi u saradnji sa Svjetskom bankom. Model je osmišljen da na sistemski način, kroz saradnju dužnika, banaka, Centralne banke, Udruženje banaka i ostalih povjerioca, a uz eventualno učešće države, preko potencijalnih poreskih oslobađanja/stimulansa, podstakne oporavak ovih kompanija koji bi trebao da u budućnosti omogući redovno servisiranje obaveza.
Cilj modela je da se smanji iznos nekvalitetnih kredita (NPL) u bankarskom sektoru i poveća likvidnost preduzeća i privrede.

Planom aktivnosti za ispunjavanje preporuka Evropske komisije predviđeno je da se odgovarajuća izmjena svih navedenih propisa izvrši najkasnije do kraja 2014.

U sklopu aktivnosti na usklađivanju regulative EU i ECB-a koja se tiče zaštite integriteta eura (i to: EK 1338/2001, EK 44/2009, EK 1339/2001, EK No 45/2009, EU 1210/2010, ECB/2010/14), Savjet Centralne banke Crne Gore, na sjednici održanoj 1. VII 2011, donio je dvije odluke:

- Odluku o provjeri podobnosti i autentičnosti i vraćanju u opticaj euro novčanica i kovanog novca (Sl. list CG, br. 35/11);
- Odluku o postupanju sa sumnjivim primjercima euro novčanica i kovanog novca i drugim aktivnostima za zaštitu eura od falsifikovanja (Sl. list CG, br. 35/11).

Odlukom o provjeri podobnosti i autentičnosti i vraćanju u opticaj euro novčanica i kovanog novca, uvodi se evropski standard u radu s novcem i u potpunosti su uređuju pitanja provjere

autentičnosti i podobnosti euro novčanica i kovanog novca, uslovi, način vraćanja u opticaj, način i postupak zamjene, povlačenja i uništavanja euro novčanica i kovanog novca.

Kao obveznici implementacije pomenute Odluke, prevashodno su označene banke i druge finansijske institucije, ali i ostali rukovaoci gotovinom (ovlašćeni mjenjači, prevoznici euro novčanica i kovanog novca, trgovci, kazina i dr.), koji se na sekundarnoj osnovi bave obradom i distribucijom novčanica i kovanog novca preko bankomata, kao i Centralna banka u obavljanju poslova platnog prometa u zemlji.

U cilju zaštite integriteta euro novčanica i kovanog novca od falsifikovanja, Odlukom o postupanju sa sumnjivim primjercima euro novčanica i kovanog novca i drugim aktivnostima za zaštitu eura od falsifikovanja, definišu se sumnjive i fasifikovane euro novčanice i kovani novac, utvrđuje se postupanje sa sumnjivim i falsifikovanim primjercima euro novčanica i kovanog novca, razmjena informacija i saradnja s domaćim i međunarodnim institucijama.

Proces usklađivanja s navedenom regulativom i uvođenje evropskih standarda u radu s novcem podijeljen je u nekoliko faza od kojih su realizovane sljedeće:

- Propisivanje usklađene regulative kroz navedene odluke;
- Nabavka i instaliranje standardizovane opreme za redovan rad s novčanicama i kovanim novcem, koja se nalazi na listama uspješno testiranih uređaja ECB i OLAF/ETSC za rad s papirnim i kovanim novcem eura od strane CBCG;
- Upoznavanje rukovaoca gotovinom s donijetom regulativom;
- Izrada Poslovnih planova za rukovanje gotovim novcem od strane rukovaoca gotovinom u skladu s propisanom obavezom, u saradnji sa Centralnom bankom;
- sve poslovne banke (osim jedne čiji proces nabavke je u toku) su izvršile nabavku uređaja s lista ECB, EC/OLAF/ETSC, CBCG i otpočele upotrebu istih.

Preostala faza u ovom domenu je testiranje nabavljenih uređaja na samom mjestu upotrebe i kao takva biće realizovana do polovine 2013.

U tehničkom dijelu, izvršena je nabavka uređaja za mjerenje provodljivosti i namagnetisanja kovanog novca, kojom je Centralna banka kompletirala nabavku standardizovanih uređaja za tehničku analizu kovanog novca eura;

U toku 2013, CBCG će realizovati još jednu obuku zaposlenih (oko 600 učesnika), kod rukovaoca gotovinom koja ima za cilj detaljnu primjenu usklađene regulative i sertifikovanje zaposlenih na poslovima s gotovim novcem kod rukovaoca gotovinom. Cilj ove aktivnosti je potpuna implementacija važeće regulative i uspostavljanje kontrole rada s eurom kod svih rukovaoca gotovinom u Crnoj Gori.

U dijelu jačanja institucionalnog okvira, značajno je navesti sljedeće:

- Centralna banka je osnovala tri nacionalna centra, i to: Nacionalni centar za borbu protiv falsifikovanja, Nacionalni centar za analizu novčanica i Nacionalni centar za analizu kovanog novca;
- unaprijedila je saradnju s Upravom policije i Vrhovnim državnim tužilaštvom, koja je formalizovana 10. VII 2012, potpisivanjem Protokola o saradnji;
- nastavila je uspješnu saradnju sa EK/OLAF-om i ECB-om u cilju poboljšanja kapaciteta za borbu protiv falsifikovanja eura, a kao posebni oblici saradnje su bili aktivno učešće na više seminara i radionica.

3.18. POGLAVLJE 18: STATISTIKA

3.18.1. Normativni okvir

U cilju implementacije i promocije 5. načela Evropskog kodeksa prakse – statistička povjerljivost, Zavod za statistiku je pripremio tri podzakonska akta: Pravilnik o načinu vođenja statističkih podataka, koji je usvojen 6. IX 2012. (Sl. list CG, br. 47/12), Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja evidencije o pojedinačnim korisnicima statističkih podataka, koji je usvojen 24. X 2012. (Sl. list CG, br. 53/12), i Pravilnik o sadržaju, čuvanju i korištenju podataka iz statističkih registara, usvojen 25. I 2013. (Sl. list CG, br. 06/13).

Zavod za statistiku je pripremio Godišnji plan zvanične statistike za 2013. koji je usvojen 10. I 2013, a objavljen 12. II 2013. (Sl. list CG, br. 09/13).

Kalendar objavljivanja statističkih podataka za 2013. objavljen je na zvaničnom sajtu Zavoda za statistiku 20. XII 2012.

3.18.1.1 Administrativni kapaciteti

Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji (donijet 02. IV 2008.) predviđeni broj zaposlenih službenika i namještenika u Zavodu za statistiku iznosi 203. Formalna procedura prijema 11 službenika na neodređeno vrijeme je završena u septembru 2012. tako da je ukupan broj zaposlenih na neodređeno vrijeme na kraju 2012. bio 109 lica. U martu 2013. jedan službenik je napustio Zavod za statistiku sa čim je trenutan ukupan broj zaposlenih u Zavodu za statistiku 108.

U cilju jačanja ljudskih kapaciteta Zavod za statistiku je angažovao 17 pripravnika za period od devet mjeseci u okviru projekta "Stručno osposobljavanje osoba sa stečenim stručnim obrazovanjem".

Ukupno 8 službenika Zavoda za statistiku je stažiralo na različitim temama u EUROSTAT-u i zemljama članicama EU, šest službenika u periodu od septembra 2012. do decembra 2012, dok je dvoje službenika trenutno na stažiranju u periodu od januara 2013. do juna 2013.

3.18.1.2. Prenos podataka EUROSTAT-u

Zavod za statistiku šalje EUROSTAT-u putem Edamis portala i Edamis web aplikacije podatke iz 16 domena (popis poljoprivrede, spoljna trgovina, statistika sudstva, statistika demografije, nacionalni računi, HICP, anketa o radnoj snazi, migracije, paritet kupovne moći, građevinarstvo, turizam, statistika informacionogdrustva, energetika, trgovina, podaci iz statističkog biznis registra i anketa o potrošnji domaćinstva). Zavod za statistiku je povećao broj poddomena koji se šalju EUROSTAT-u. Takođe, izvršena je obuka zaposlenih za transmisiju podataka.

3.18.1.3. Registri

Ostvaren je napredak u korišćenju i ažuriranju biznis registra. Objavljene su analize o broju i strukturi poslovnih subjekata za III i IV kvartal 2012.
U toku februara 2013. pripremljen je upitnik i metodološka objašnjenja za istraživanje o poslovanju srednjih i velikih preduzeća koje će se sprovesti od 1. IV 2013. i koje će, između ostaloga, obezbijediti ažurne podatke o grupama preduzećašto znači potpunu usklađenost Biznis Registra s Regulativom EK br. 177/2008. Istraživanje će biti sprovedeno elektronskim putem što predstavlja napredak u odnosu na dosadašnji način sprovođenja istraživanja što u značajnoj mjeri umanjuje troškove kao i vrijeme neophodno za njegovo popunjavanje.

3.18.2. STATISTIČKE OBLASTI

3.18.2.1. Nacionalni računi

U izvještajnom periodu su objavljeni konačni rezultati obračunatog godišnjeg Bruto domaćeg proizvoda za 2011. po proizvodnoj i potrošnoj metodi. Obračun je sproveden u tekućim i stalnim cijenama, i u skladu je sa novom klasifikacijom djelatnosti Nace Rev2. Raspoloživi rezultati obračuna poslati su EUROSTAT-u, putem eDamisa u okvire ESA Data Rev.2

Takođe su u izvještajnom periodu objavljeni konačni rezultati kvartalnog BDP-a za 2011. i preliminarni rezultati BDP-a za prva tri kvartala 2012. Obračuni su sprovedeni sa proizvodne strane, u tekućim i stalnim cijenama primjenom indirektne metode i u skladu su na novom klasifikacijom Nace Rev.2. Rezultati obračuna BDP-a za IV kvartal 2012. su objavljeni u martu 2013.

Izrađena je i objavljena Publikacija „Obračun bruto domaćeg proizvoda po institucionalnim sektorima za period 2010 - 2011 prema metodologiji Sistema nacionalnih računa (ESA'95)“, po NACE Rev2 klasifikaciji.

Izrađen je radni dokumenat kojim će se olakšati razumijevanje nove metodologije (ESA2010), a kojim su prikazane glavne izmjene metodologije SNA 2008 u odnosu na SNA 1993: „Implementacioni plan za revizuju podataka nacionalnih računa“.

Urađenje eksperimentalni obračun bruto nacionalnog dohotka (BND) Crne Gore za period 2010-2011.

3.18.2.2. Poslovna Statistika

SBS statistika: U okviru strukturalne biznis statistike, pripremljena je i u decembru 2012. objavljena publikacija: ”Poslovanje preduzeća u Crnoj Gori, 2011”. Izrađen je radni plan za poboljšanje prikupljanja podataka iz administrativnih izvora za potrebe strukturalne biznis statistike, što za cilj ima i rasterećenostizvještajnih jedinica.

FATS statistika: Od 2013. FATS statistika se sprovodi kao samostalno statističko istraživanje.

3.18.2.2.3. Statistika platnog bilansa

Centralna banka je, u 2012, nastavila s aktivnostima u okviru regionalnog IPA 2009 projekta za komponentu ***6 Platni bilans,*** koju je realizovao ICON institut. Cilj aktivnosti je procjena usklađenosti statistike platnog bilansa sa standardima EU i davanja preporuka za dalje usklađivanje. Nakon misije i dostavljenog izvještaja, pripremljen je Plan za implementaciju preporuka u cilju daljeg usklađivanja sa standardima EU u kompiliranju statistika platnog bilansa Crne Gore.

CBCG takođe kontinuirano sarađuje s ekspertima MMF-a u oblasti platnog bilansa. U Centralnoj banci je, u 2012, boravila tehnička misija MMF-a s ciljem analize kvaliteta izrade statistike platnog bilansa i davanja preporuka za dalje unaprijeđenje, odnosno usklađivanje s propisanom metodologijom.

Svjesna značaja proizvodnje pravovremenih i tačnih podataka o platnobilansnim kretanjima u Crnoj Gori i kompatibilnosti statistike platnog bilansa s najboljom međunarodnom praksom i standardima Evropske unije, Centralna banka kontinuirano vrši metodološka poboljšanja statistike platnog bilansa s ciljem ispunjavanja međunarodnih standarda. Realizovane su sljedeće aktivnosti:

- Uveden je sistem direktnog izvještavanja u oblasti direktnih investicija i privatnog spoljnog duga; Urađena je revizija procjene prihoda od turizma i pozicije gotovina i depoziti ostalih sektora (u okviru sredstava) u cilju povećanja kvaliteta i obuhvatnosti statistike platnog bilansa; Sprovodi se pilot projekat kompiliranja statistike međunarodne investicione pozicije (IIP); Radi se na postepenoj implementaciji novog, šestog izdanja Priručnika za platni bilans i međunarodnu investicionu poziciju (BPM6), kao i izradi nove prezentacijske šeme u skladu sa BPM6 i BOP Vademecum.

3.18.2.3. Kratkoročne statistike i cijene

Oblast kratkoročnih statistika je proširena za novu statistiku, istraživanje *Ostale usluge* koje se realizuje u kvartalnoj dinamici. Serija podataka je raspoloživa od prvog kvartala 2012. Cilj istraživanja je da se obezbijede podaci neophodni za praćenje i analizu konjunkturnih kretanja, kao

i za obim i strukturu prometa u ostalim uslugama. Ostale usluge su usluge u svim uslužnim djelatnostima osim trgovine na veliko i malo.

U izvještajnom periodu, napravljen je napredak u statistici industrije obračunom PRODCOM statistike za 2011. Obračunata PRODCOM lista za 2011. sadrži 110 industrijskih proizvoda.

U statistici energetike obračunati su podaci za cijene električne energije, za sektore domaćinstva i industrije, koji su poslati EUROSTAT-u, čime je u potpunosti usklađena oblast evropske statistike *Modul 3.03.03 Energy* prices.

3.18.2.4. Statistika poljoprivede

Statistika biljne proizvodnje - U oblasti statistike biljne proizvodnje, u decembru 2012. po prvi put je sprovedeno Pilot istraživanje o biljnoj proizvodnji i jesenjoj sjetvi.

Statistika otpada i opasnih supstanci - Centar podataka „Otpad". Na osnovu potpisanog Aneksa I – Ugovora o racionalizaciji prikupljanja i objedinjavanja podataka iz oblasti statistike otpadau Crnoj Gori, u saradnji sa Agencijom za zaštitu životne sredine CG započeto je sprovođenje pilot projekata iz oblasti statistike otpada. Aneksom su obuhvaćeni sljedeći pilot projekti: istraživanje o broju i kapacitetima postrojenja za tretman otpada; istraživanje o količinama otpada dovezenim na odlagalište – deponiju; istraživanje o otpadu iz poljoprivrede; istraživanje o otpadu stvorenom u sektoru građevinarstva i uslužnim djelatnostima; istraživanje o sakupljanju i tretmanu otpada. Redovna statistička istraživanja o stvorenom otpadu u industriji i o komunalnom otpadu su revidirana i usaglašena sa EU standardima.

Statistika šumarstva – Na osnovu potpisanog Memoranduma o saradnji između Zavoda za statistiku i FODEMO projekta u periodu od 1. do 15. X 2012. realizovano je istraživanje Potrošnja drvnih goriva za 2011. u Crnoj Gori. Cilj istraživanja je prikupljanje podataka o vrstama, količinama i vrijednosti drvnih goriva koja se proizvode, uvoze i troše u Crnoj Gori, kao i izvoze iz Crne Gore. U februaru 2013. na osnovu podataka dobijenih istraživanjem objavljena je publikacija „Potrošnja drvnih goriva za 2011. u Crnoj Gori – novi energetski bilansi za drvna goriva."

3.18.2.5. Društvene statistike

Istraživanje i razvoj - Prvi put je u 2012. realizovano redovno statističko istraživanje „Istraživanje i razvoj u 2011.". Rezultati istraživanja su objavljeni u februaru 2013.

Redovno istraživanje o prihodima i uslovima života (SILC) sprovešće se u aprilu 2013. Dizajnirana su tri upitnika (A-struktura domaćinstva, B-podaci o podjeli troškova, C-lični podaci) koja su urađena u skladu sa metodologijom EUROSTAT-a (DOCUMENT 065).

Tržište rada: U IV kvartalu 2012. u Anketi o radnoj snazi je dodat set pitanja o zdravstvenim problemima, koji predstavlja ad hoc modul. Takođe, u ovom istom periodu je u upitniku Ankete o

radnoj snazi dodat i set pitanja o obrazovanju kako bi slijediti preporuke radi usklađivanja sa Bolonjskom deklaracijom.

Tokom druge polovine 2012. realizovana su tri nova istraživanja u saradnji sa međunarodnim organizacijama:

U saradnji sa UNICEF-om, Zavod za statistiku je u septembru 2012. prezentovao Izvještaj o djeci baziran na rezultatima Popisa 2011. Izvještaj obuhvata podatke o djeci iz oblasti, demografije, obrazovanja, ranog braka, državljanstva, radne snage i etničko-kulturoloških karakteristika, kao i analizu i interpretaciju istih.

U periodu od oktobra do decembra 2012. sprovedeno je prikupljanje podataka za Istraživanje o bezbijednosti i kriminalu nad poslovnim subjektima, koje je sprovedeno u saradnji sa UNODC organizacijom. U toku je priprema izvještaja na osnovu rezultata ovog istraživanja.

Novi projekat istraživanje višestrukih pokazatelja – MICS 5 u saradnji sa UNICEF-om je započet u septembru 2012. potpisivanjem memoranduma o saradnji sa UNICEF-om. MICS istraživanje (Multiple indicator cluster surveys) se sprovodi na teritoriji Crne Gore tokom marta i aprila 2013.

3.19. POGLAVLJE 19: SOCIJALNA POLITIKA I ZAPOŠLJAVANJE

3.19.1. Radno pravo

3.19.1.1. Prikaz usvojenog normativnog okvira

Skupština je 28. XII 2012. donijela **Zakon o dopuni Zakona o radu** (Sl. list CG, br. 66/12). **Predlog zakona o štrajku** je upućen u Vladinu proceduru, na razmatranje i utvrđivanje. Donijet je **Pravilnik o izmjeni Pravilnika o obrascu volonterske knjižice (**Sl. list CG, br. 51/12). Na osnovu Zakona o zabrani zlostavljanja na radu, donijet je **Pravilnik o pravilima ponašanja poslodavca i zaposlenog o prevenciji i zaštiti od zlostavljanja na radu** (Sl. list CG, br. 56/12).

3.19.2. Socijalni dijalog

U toku 2013. pristupljeno je formiranju radne grupe, koju čine predstavnici svih socijalnih partnera s ciljem pripreme Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o Socijalnom savjetu. Osnovni razlog za reviziju Zakona o socijalnom savjetu je stvaranje zakonskog osnova za formiranje Sekretarijata Socijalnog savjeta, budući da odredbe sadržane u važećem tekstu Zakona o Socijalnom savjetu ne daju tu mogućnost. Stoga će se revizijom ovog zakona steći osnov formiranja Sekretarijata i time ojačati administrativni kapaciteti.

3.19.3. Zaštita na radu

U periodu od 1. IX 2012 - 31. III 2013. nastavljen je rad na realizaciji Tvining projekta u okviru IPA 2009 Project Fiche-a pod nazivom **„Harmonizacija i implementacija zakonske regulative za inspektore rada i inspektore zaštite na radu sa EU *acquis-em*“.**

Na osnovu obrazaca koji se koriste u Sloveniji urađeni su obrasci prijave povrede na radu, šifranti povrede na radu u skladu s ESAW (European Statistics on Accidents at Work) metodologijom, kratki izvještaj o povredi na radu, kao i kontrolne liste ("check liste") u PDF obliku, koje su prilagođene radu u budućem informacionom sistemu i koje su date inspektorima rada za oblast zaštite na radu na korišćenje.

Urađen je predlog Strategije Inspekcije rada za zaštitu i zdravlje na radu za period 2013-2020, u skladu sa preporukama SLIC-a (Senior Labour Inspectors Committee).

Kao dio planirane aktivnosti, pod pokroviteljstvom EU, u organizaciji Ministarstva rada i socijalnog staranja, Uprave za inspekcijske poslove – Odsjeka za inspekciju rada i Privredne komore Crne Gore, 3. X 2012. održana su dva seminara s temom "Zaštita na radu – očekivanja Evropske unije" i "Zaštita na radu – regulativa vezana za buku, vibracije i rad sa ekranima, kao i aktivnosti na podizanju svijesti" s preko 60 učesnika. Predmet seminara je bio upoznavanje inspektora rada za oblast zaštite na radu i drugih zainteresovanih subjekata s regulativom EU u oblasti zaštite na radu, postupcima inspekcijskog nadzora i analizom postojećih akata o procjeni rizika u Crnoj Gori, a predavači su bili eksperti iz Slovenije koji su tvinning partner u realizaciji gore navedenog projekta.

U okviru komponente II projekta pod nazivom: "Harmonizacija pravne legislative iz oblasti zaštite na radu sa EU acquis-em" urađena je analiza postojeće regulative iz oblasti zaštite na radu, utvrđeni su prioriteti u prenošenju pravne tekovine EU u pravni sistem Crne Gore i urađene su draft verzije Zakona o zaštiti i zdravlju na radu i sljedećih podzakonskih akata: Pravilnik o upotrebi sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu, Pravilnik o zaštiti i zdravlju na radu trudnica, porodilja i dojilja, Pravilnik o znacima za zaštitu i zdravlje na radu, Pravilnik o zaštiti i zdravlju na radnom mjestu, Pravilnik o zaštiti i zdravlju na radu od rizika izloženosti buci, Pravilnik o zaštiti i zdravlju na radu od rizika izloženosti vibracijama, Pravilnik o zaštiti i zdravlju na radu pri radu sa opremom sa ekranima, Pravilnik o zaštiti i zdravlju na radu sa sredstvima za rad, Pravilnik o zaštiti i zdravlju na radu na ribarskim brodovima, Pravilnik o zaštiti i zdravlju na radu radnika od rizika izloženosti eksplozivnoj atmosferi, Pravilnik o zaštiti i zdravlju na radu pri ručnom prenošenju tereta, Pravilnik o zaštiti mladih ljudi na radu.

Nastavljena je saradnja s Evropskom Agencijom za zaštitu na radu (EU-OSHA) i potpisan ugovor između pomenute Agencije i Uprave za inspekcijske poslove, Odsjeka za inspekciju rada s rokom važenja do novembra 2014. Izrađen je nacrt budžeta za potrebe EU-OSHA Focal Point-a, nacrt programa uključivanja zaštite i zdravlja u obrazovni sistem Crne Gore i nacrt internetske stranice "Bezbjedan početak". Izvršen je i prenos autorskih prava za korišćenje teksta i ilustracija za izradu priručnika koji se koriste za podizanje svijesti u oblasti zaštite na radu.

U sklopu realizacije komponente III „Aktivnosti vezane za procjenu rizika“ koja se odnosi na procjenu rizika na radnim mjestima tim eksperata iz Slovenije je zajedno s inspektorima rada za oblast zaštite na radu iz Crne Gore je na licu mjesta radio na procjeni rizika na konkretnim radnim mjestima kod poslodavaca u Crnoj Gori.

Sprovedene su radionice - obuka na izradi akta o procjeni rizika u pogledu izloženosti zaposlenih riziku od dejstva buke, vibracija, osvjetljenja, mikroklime i rada s ekranima, kao i nacrt verzije 10 akata o procjeni rizika za konkretna radna mjesta kod poslodavca u različitim djelatnostima.

Tabela realizacije projekta po komponentama

	Komponenta I	Komponenta II	Komponenta III
Ukupan broj planiranih radnih dana	145	400	260
Realizovani radni dani	116	88	75
Procenat realizacije	80.0%	22.0%	28.9%

Usvojen je **Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Ministarstva rada i socijalnog staranja** kojim je predviđen poseban Odsjek za poslove zaštite na radu u okviru Sektora za rad, koji bi se bavio poslovima izrade regulative, analizom, statistikom i drugim poslovima u vezi zaštite na radu, a poteškoće u vezi istog vezane su za racionalizaciju zapošljavanja u državnoj upravi.

3.19.4. Politika zapošljavanja

Vlada je 27. XII 2012. utvrdila **Akcioni plan zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa za 2013,** čija je implemantacija u toku**.** Akcioni plan za 2013. definisao je mjere i aktivnosti koji prate ciljeve definisane Nacionalnom strategijom zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa 2012 - 2015. Realizacija mjera i aktivnosti treba da doprinese povećanju zaposlenosti i smanjenju stope nezaposlenosti, unapređenju znanja i vještina u cilju povećanja mogućnosti zapošljavanja i promovisanju socijalne inkluzije i smanjenju siromaštva. Takođe, usljed budžetskih ograničenja, prioritet će imati mjere i aktivnosti koje će biti usmjerene ka zapošljavanju teže zapošljivih kategorija nezaposlenih lica, posebno mladih i dugoročno nezaposlenih.

Prema Monstatovom mjesečnom statističkom pregledu br.3/2013, zaposlenost tokom prva dva mjeseca 2013. je veća za 3,7% u odnosu na isti period u 2012. Takođe, broj lica koja traže zaposlenje je veći za 2,7%.

3.19.5. Socijalna zaštita

Usvojen je **Zakon o dopuni Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju** (Sl. list CG, br. 66/12), na osnovu kojeg se penzije i druga prava iz penzijskog i invalidskog osiguranja zadržavaju na zatečenom nivou, odnosno neće se usklađivati u 2013.

Tekst **Predloga zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti,** koji je prethodno vraćen iz skupštinske procedure na doradu, utvrđen je 28. III 2013. Predlog zakona je proslijeđen Skupštini na dalju proceduru.

Nastavljena je realizacija **IPA projekta "Reforma sistema socijalne i dječje zaštite: Unapređenje socijalne inkluzije"**, u okviru kojeg je **u sklopu komponente III**, koju sprovodi MRSS u partnerstvu s UNDP-em, urađeno sljedeće: kreiran je internetski portal za razmjenu iskustava, znanja i informacija između pružaoca usluga socijalne zaštite, korisnika i ostalih zainteresovanih strana www.inkluzija.me; mapiranjem usluga socijalne zaštite identifikovano je ukupno 8.539 korisnika postojećih usluga socijalne zaštite, od kojih je 17% korisnika usluga podržanih kroz projekat; definisane i u šest opština pilotirane procedure i kriterijumi za finansijsku podršku pružaocima usluga socijalne zaštite; organizovan veliki broj obuka, individualnih konsultacija, studijska posjeta Srbiji, tri konferencije na temu planiranja, razvoja, pružanja i održivosti usluga socijalne zaštite; izrađeno Uputstvo o jedinstvenom postupanju u procesu izrade, usvajanja i implementacije lokalnih planova i distribuirano svim opštinama u Crnoj Gori; podržana izrada opštinskih planova za razvoj usluga socijalne zaštite na nivou lokalne zajednice u devet opština; sprovodi se 17 usluga socijalne zaštite u šest opština; 781 korisnik je evidentiran u prvoj fazi podrške uslugama socijalne zaštite, u drugoj fazi predviđeno je 1.452 korisnika; 60 osoba zaposleno kroz podržane usluge socijalne zaštite, od čega 14 osoba s invaliditetom (38 osoba s invaliditetom zaposleno na teritoriji Crne Gore).

U **sklopu komponente III Projekta** realizovano je sljedeće: utvrđen je Predlog zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti; izrađeni su nacrti standarda za dnevne centre za djecu sa smetnjama u razvoju, za skloništa za djecu žrtve nasilja i za hraniteljstvo; izrađena i instalirana u svim centrima za socijalni rad i u MRSS elektronska baza podataka dječje zaštite; Lokalni plan akcije za djecu usvojen u Opštini Cetinje i podržan u još tri opštine. Lokalni planovi akcije za djecu trenutno su na snazi u osam crnogorskih opština; organizovane su obuke o porodičnom savjetovanju i hraniteljstvu; urađena analiza organizacije i kapaciteta centara za socijalni rad; urađena analiza zdravstvenog i sektora socijalne zaštite u oblasti prevencije institucionalizacije djece od 0 do tri godine; održane su stručne obuke za dnevne centre za djecu sa smetnjama u razvoju u Bijelom Polju, Nikšiću, Pljevljima i Igalu; opremljen je dnevni centar u Plavu i nabavljena senzorna soba za DC u Pljevljima.

3.19.6. Pripreme za ESF (Evropski socijalni fond)

Članovi Operativne strukture su imali niz obuka i treninga, kako bi poboljšali svoje kapacitete u oblasti programiranja i implementacije u okviru komponente za razvoj ljudskih resursa. Za dodatna sredstva iz IPA I komponente koja se odnose na jačanje kapaciteta Operativne strukture za IPA IV komponentu, pripremljen je *Twinning light fiche* koji je upućen od strane Delegacije EU u Crnoj Gori, Evropskoj komisiji na usvajanje. Operativna struktura za IPA IV komponentu je dobila odobrenje od strane DEU u Crnoj Gori za korišćenje dodatnih sredstva koja će se upotrijebiti za unapređenje znanja engleskog jezika službenika. U procesu izrade je grant aplikacija za navedena sredstva.

Imajući u vidu novu Uredbu o organizaciji i načinu rada državne uprave Crne Gore, a shodno organizacijonoj strukturi koja je propisana Priručnikom o procedurama IPA IV komponente, osnovana je nova organizaciona jedinica - Odjeljenje za programiranje i implementaciju EU fondova koja je izdvojena iz Sektora tržišta rada i zapošljavanja, kao samostalna jedinica u okviru Ministarstva rada i socijalnog staranja. U navedenom odjeljenju su popunjena sva radna mjesta, koja su tražena od strane revizora Evropske komisije.

Paralelno s navedenim procesom za realizaciju finansijskog razdoblja 2012-2013, otpočelo se s pripremom programiranja finansijskog razdoblja 2014-2020. Imajući u vidu podršku dva projekta Evropske komisije, koja realizuju Evropska trening fondacija i Svjetska banka, operativna struktura je otpočela s pripremama za programiranje potrebnih dokumenata za period 2014-2020.

3.19.7. Anti diskriminacija i jednake mogućnosti (vidjeti Političke kriterijume i poglavlje 23. Pravosuđe i temeljna prava)

3.20. POGLAVLJE 20: PREDUZETNIČKA I INDUSTRIJSKA POLITIKA

U oblasti **principa preduzetničke i industrijske politike**, Vlada je izradila i usvojila, u januaru 2013: Izvještaj o realizaciji Strategije razvoja MSP 2011-2015, za 2012, Izvještaj o realizaciji Strategije podsticanja konkurentnosti na mikro nivou 2011-2015, za 2012. i Izvještaj o realizaciji Strategije za cjeloživotno preduzetničko učenje 2008-2013, za 2012. Takođe, u martu 2013. urađeni su i upućeni na usvajanje Akcioni plan 2013. Strategije razvoja MSP, Akcioni plan 2013. Strategije podsticanja konkurentnosti na mikro nivou i Akcioni plan 2013. Strategije za cjeložovotno preduzetničko učenje.

Vlada je u septembru 2012. usvojila Program podsticanja razvoja klastera u Sjevernom regionu i manje razvijenim opštinama Crne Gore za 2012-2016, u cilju dodjele finansijske podrške za preduzetnike, mikro, mala i srednja privredna društva koji su dio klastera radi prevazilaženja „uskih grla“ u poslovanju kroz nabavku proizvodne opreme (izuzev IT opreme i saobraćajnih sredstava), a zasnovano na principu refundacije (povraćaja dijela troškova). Program je dio odobrene državne pomoći za regionalni razvoj, a opredijeljeni iznos sredstava u okviru Programa za 2012. je 40.000 eura.

Kada je u pitanju usklađivanje politike MSP sa principima SBA, finalni izvještaj je objavljen u oktobru 2012. Prema rezultatima SME Policy Index za 2012, Crna Gora je dostigla srednji nivo u implementaciji principa SBA.

Savjet za regulatornu reformu i unaprjeđenje poslovnog ambijenta i Ministarstvo finansija su, u saradnji sa resornim ministarstvima i privatnim sektorom, nastavili sa realizacijom mjera u svim oblastima ekonomskog sistema u cilju stvaranja što povoljnijih uslova za poslovanje. Uvažavajući značaj realizacije aktivnosti na unaprjeđenju poslovnog ambijenta, u decembru 2012. izmijenjena je Odluka o obrazovanju Savjeta u dijelu koji se odnosi na proširivanje nadležnosti ovog tijela, pa je i naziv Savjeta promijenjen u Savjet za unaprjeđenje poslovnog ambijenta, regulatornih i strukturnih reformi. U sklopu aktivnosti na unaprjeđenju poslovnog ambijenta, nastavljeno je s kontinuiranim sprovođenjem započetih aktivnosti u sljedećim oblastima:

-Primjena RIA (Regulatory Impact Assessment)
Od formalnog uvođenja RIA u crnogorski regulatorni sistem 01. I 2012. do kraja marta 2013, Ministarstvo finansija je dalo mišljenje na 113 zakona, 178 podzakonskih akata i ostalo 105 (mišljenja se odnose na sprovedenu RIA, uticaj akta na poslovni ambijent i uticaj na budžet Crne Gore). U periodu mart – decembar 2012, u saradnji sa USAID-om sprovedene su još 3 obuke za sprovođenje RIA, koje je ukupno pohađalo 50 državnih službenika.

-Dalja realizacija aktivnosti na projektu Giljotine propisa
Akcioni plan za primjenu preporuka Giljotine propisa, koji obuhvata 1872 preporuke, usvojen je u maju 2012, sa periodom implementacije datih preporuka 2012 – 2015. Od 1872 preporuke, 416 preporuka je do maja 2012. već implementirano, a 470 preporuka nije prihvaćeno. Na 45 preporuka nijesu data izjašnjenja o mogućnosti realizacije. Od preostalih 941 preporuke, od maja 2012. do marta 2013. realizovano je 205 preporuka.

- Reforma biznis licenciranja u Crnoj Gori (puštanje u rad E-registra)
Portal www.licenca.me je operativan od 08. XII 2012. i na njemu je identifikovano oko 530 različitih licenci. Kao preduslov za puštanje u rad elektronskog registra bilo je donošenje Uredbe o registru licenci za obavljanje privrednih djelatnosti (Sl. list CG, br. 51/12 od 09.X 2012), kao i Uredbe o povjeravanju dijela poslova Ministarstva finansija Privrednoj komori Crne Gore (Sl. list CG, br. 7/13 od 4. II 2013), kojom su poslovi ažuriranja i održavanja elektronskog portala povjereni Privrednoj komori Crne Gore na dvije godine.

- Omogućavanje elektronskog podnošenja prijave za registraciju preduzeća
U oblasti registracije preduzeća, nakon uspostavljanja jednošalterskog sistema registracije nastavljeno je sa daljim aktivnostima na planu elektronske registracije preduzeća, čime je od 15. V 2012. omogućeno elektronsko podnošenje prijave za registraciju preduzeća. U nastavku je planirano omogućavanje registracije preduzeća i u 8 područnica Poreske uprave širom Crne Gore, kao i uvođenje pune elektronske registracije preduzeća do kraja 2013.

U **oblasti instrumenata preduzetničke i industrijske politike,** na osnovu raspisanog Javnog poziva za projekat "Vaučerske šeme za inovativna mala i srednja preduzeća", u decembru 2012. podržano je 16 preduzeća kojima su sufinansirane konsultantske usluge u cilju realizacije inovativnih aktivnosti u iznosu od 20.351,66 eura.
U skladu sa promocijom programa CIP/EIP i potpisanim sporazumom između Crnogorske komercijalne banke-članice OTP grupe sa EIF o garantnom aranžmanu za mala i srednja preduzeća

vrijednosti 20 mil eura, realizuje se finansijska podrška za MSP u vidu odobravanja kredita do 25.000 eura, bez potrebe obezbjeđivanja hipoteke i bez žiranata. CKB je u saradnji sa Direkcijom za razvoj MSP realizovala projekat "CKB business challenge – Zato što vjerujemo u inovaciju" u okviru kojeg je za 3 prvorangirane biznis ideje u toku definisanje kreditnog aranžmana.

IRFCG je nastavio sa pružanjem finansijske podrške sektoru MSP u vidu kredita i faktoring aranžmana. Odbor direktora IRFCG je u 2012. usvojio Odluke o odobrenju ukupno 146 projekata malih i srednjih preduzeća, preduzetnika i poljoprivrednika. Od pomenutog broja uspješno je realizovano 145 Odluka o odobrenim kreditima. Ukupna sredstva IRFCG opredijeljena u ove svrhe iznose 14,46 mil eura, dok su Banke realizaciju onih projekata koji su realizovani uz njihove garancije i učešće dodatno kreditno podržale sa 2,34 mil eura.
Takođe, potpisivanjem Ugovora o kreditnom aranžmanu sa EIB u ukupnom iznosu od 50 miliona eura, obezbijediće se veći kreditni potencijal IRFCG, koji će u narednom periodu biti iskorišten u svrhu finansiranja i jačanja mikro, malog i srednjeg biznisa.

U periodu od 1. I – 31. III 2013. godine IRFCG je odobrio ukupno 26 kredita usmjerenih ka sektoru MSP, preduzetnika i poljoprivrednika u iznosu od 3,25 mileura.

U pogledu poslova faktoringa u 2013. u izvještajnom periodu (31. III), sklopljeni su ugovori sa 10 preduzeća, od kojih su 6 iz oblasti proizvodnje. Za iste su odobreni limiti u ukupnom iznosu 5,205,000 eura. Vrijednost otkupljenih potraživanja u istom periodu je 4,7 mil eura.

Zavod za zapošljavanje je u 2012. finansirao 80 kredita u vrijednosti od 0.5mil eura namijenjenih otvaranju 100 novih radnih mjesta. U periodu 01. I -31. III 2013. odobren je 1 kreditni zahtjev, čijom realizacijom je omogućeno zapošljavanje 3 lica, a za realizaciju projekta izdvojeno je 15.000 eura. U istom periodu su finansirana 4 projekta u vrijednosti 38.000 eura za otvaranje 8 novih radnih mjesta.

U pogledu **industrijske politike**, u toku su aktivnosti na izradi dokumenta Strategija razvoja prerađivačke industrije 2013-2017, čiji je akcenat na ključnim industrijskim podsektorima poput metaloprerađivačke, drvne industrije, uključujući podsektore sa značajnijim doprinosom GDP, zapošljavanju, izvozu i dr. Ovom strategijom će se dati analiza postojećeg stanja i strukture industrijske proizvodnje u Crnoj Gori, sa posebnim osvrtom na podsektor metalne i drvne industrije i, na osnovu toga, ukazati na strateško-razvojne ciljeve i prioritete u ovoj oblasti.

U okviru dosadašnjih aktivnosti, završena je analiza prikupljenih statističkih podataka, pregled dosadašnjeg stanja u pojedinim sektorima - postojećih proizvodnih programa, tehnologije i tehnoloških sistema sa mogućnostima revitalizacije i modernizacije, kao i mogući strateško razvojni ciljevi sa analizom unutrašnjih i spoljnih ograničenja. U narednom periodu slijede aktivnosti na finalizaciji dokumenta, čiji je završetak i usvajanje od strane Vlade CG, shodno utvrđenom Programu rada Vlade predviđen za III kvartal 2013.

3.21. POGLAVLJE 21: TRANSEVROPSKE MREŽE

3.21.1. TRANSEVROPSKE TRANSPORTNE MREŽE

3.21.1.1. Putevi

U okviru MAP-a 2010-2014, na prioritetnoj listi projekata za Crnu Goru su se našli sljedeći projekti:

Ruta1: Rehabilitacija puta Debeli Brijeg-Bar, MONRD030

U periodu 2011 - 2012. iz budžetskih sredstava izvršeni su radovi: bulevar Bar, klizišta Kumbor, Đenovići, Baošići, zamjena asfaltnog sloja i prateći radovi.

Planirani radovi za 2013. su: izgradnja bulevara od Budve do Bečića (spajanje dva postojeća bulevara), završni radovi na mostu Port Milena Ulcinj, rekonstrukcija puta M-2.4 Dionica Ulcinj-Krute- izrada Tehničke dokumentacije i raspisaće se Tender za izvođenje 0.1 mil eura, rekonstrukcija puta M 2-4 Dionica Krute – Vladimir (raskrsnica za Ostros) vrijednost 2.1 mil eura., izrada tehničke dokumentacije za raskrsnicu u Morinju (Lipci) na magistralnom putu M-2 i raskrsnicu na magistralnom putu M.2 u Baru (skretanje ka bolnici).

U okviru Programa eliminisanja uskih grla intenzivno se radi na realizaciji projekata izgradnje zaobilaznice Herceg Novi, Bar, Budva i Tivat.

Ruta 2b: Obilaznica oko Nikšića, MONRD28

Obrazloženje: U toku je izvođenje radova na izgradnji obilaznice oko Nikšića II faza; vrijednost radova 8.874.899,99 eura, dužine 9,0 km.
Na ovoj Ruti će se raditi i na rekostrukciji II dionice puta M-18 Tuzi-Božaj (Tuzi-Pljoče) vrijednost 1.2 milionaeura, dok je I dionicaPljoče-Božaj) završena u 2012.
Ruta 2b: Rehabilitacija puta Plužine-Šćepan polje, MONRD038

Obrazloženje: Prva faza realizacije projekta je okončana izradom Finalnog Izvještaja Studije izvodljivosti, a prema preliminarnim procjenama.
Za drugu fazu, Crnoj Gori su u decembru 2009. naknadno odobrena dodatna sredstva u iznosu od 550.000eura, što je za izradu studijske dokumentacije za predmetni projekat od strane Evropske komisije.

Druga faza Studije izvodljivosti (do nivoa Idejnog projekta) za dionicu magistralnog puta u Crnoj Gori, trebalo je da bude završena do kraja decembra 2010, ali je došlo do velikog kašnjenja, zbog čega je 30. VI 2011. održan sastanak u Ministarstvu saobraćaja i pomorstva, s glavnim konsultantom „WYG International“ Ltd., u vezi intenziviranja početka realizacije projekta Faze 2 Studije izvodljivosti, „Rekonstrukcije magistralnog puta Šćepan Polje-Plužine, na kome je predloženo da se formira zajednička komisija Ministarstva i Direkcije, koja će imati zadatak praćenja i koordinacije realizacije predmetnog projekta, koji se u ovom moment nalazi u završnoj fazi.

Zajednički rezultat aktivnosti završetka I i II faze predmetnog projekta, biće Studija izvodljivosti sa kompletnom projektnom dokumentacijom na nivou Idejnog projekta i neophodnom pratećom dokumentacijom u skladu sa zakonodavstvom Crne Gore, nakon čega će se stvoriti uslovi za početak realizacije radova na rekonstrukciji/izgradnji predmetne dionice puta.

Ruta 4 Autoput Bar- Boljare, MONRD045

Engleska kompanija URS Infrastructure and Environment UK Limited (Scott Wilson), koju je Vlada Crne Gore angažovala kao konsultanta, u septembru 2012, zaključila je Finalne izvještaje (Technical Options Report, Economics Report, Traffic Modelling Report, Preliminary Environment and Social Impact Assessment and Resettlement Framework), vezane za Studiju izvodljivosti o Investicionom planu za SEETO putni pravac 4 (evropska oznaka autoputnog pravca Bar-Boljare), koja je finansirana iz granta Investicionog okvira za Zapadni Balkan (WBIF), uz podršku Evropske investicione banke (EIB). Tokom januara 2013, Evropska investiciona banka je zatražila da Vlada Crne Gore eksplicitno pokaže da li još uvijek namjerava da prati preporuke konsultanta, URS Infrastructure and Environment UK Limited (Scott Wilson), i dalje nadograđuje istraživanja i dokumentaciju za izgradnju kombinovanog novog pravca single/dual carriegeway za prioritetnu dionicu od Podgorice do Mateševa, i u tom smislu dalje aplicira kod WBIF, uz podršku Evropske investicione banke, i podsredstvom Ministarstva finansija, pokrene proceduru formalnog obraćanja EIB-u i drugim međunarodnim finansijskim institucijama za dobijanje preliminarnih kriterujuma za kredit za prioritetnu dionicu.
Pored opcije realizacije projekta autoputa uz podršku Evropske investicione banke, razmatraju se i inovirane ponude, inicirane od strane tursko-američkog konzorcijuma Bechtel-Enka, i kineskih partnera CCCC/CRBC, koji su ponudili saradnju pod okriljem najavljenje kreditne linije od strane kineskog Premijera, za zemlje centralne i istočne Evrope. U najskorije vrijeme, joint-venture turskih kompanija Dogus i Gulsan, je takođe pokazao zavidno interesovanje za realizaciju projekta autoputa Bar-Boljare, tj. prioritetne dionice Smokovac-Mateševo.

Odluka oko realizacije projekta autoputa, odnosno u prvom redu prioritetne dionice, je predviđena da bude predložena od strane Ministarstva saobraćaja i pomorstva, Vladi CG tokom II kvartala 2013.

3.21.1.2. Željeznica

Projekti iz Operativnog programa reginalnog razvoja 2012-2013 (IPA III):

Ugovor između predstavnika Evropske Komisije Crne Gore i engleske firme OVE ARUP & PARTNERS INTERNATIONAL LTD iz Londona, za izradu Studije izvodljivosti i Elaborata o zaštiti životne sredine za implementaciju projekta „Demontaža postojećeg, nabavka i ugradnja novog elektrovučnog postrojenja Trebješica“ potpisan je 9. X 2012. Shodno ugovornoj klauzuli, projektant je u dostavio

Elaborat o zaštiti životne sredine 1. II 2013, a finalnu verziju Idejnog rješenja 7. II 2013. Projekt se realizuje u skladu s planiranom dinamikom.

Za projekt Rehabilitacija velikih kosina (12 kosina), nestabilnog terena i izgradnja zaštitnih galerija na najkritičnijim dionicama glavne željezničke pruge Bar-Vrbnica (Kos-Trebešica-Lutovo-Bratonožići-Bioče-Podgorica) rok za dostavljanje ponuda je bio otvoren do 8. II 2013. U toku je vrednovanje i ocjenjivanje ponuda kvalifikovanih ponuđača. Kompletan postupak odabira budućeg projektanta sprovodi Delegacija Evropske unije u Crnoj Gori.

Odobrenje od Evropske Investicione banke za finansiranje izrade Glavnog projekta za sanaciju 16 čeličnih mostova na pruzi Vrbnica-Bar dobijeno je 23. XI 2012. Međunarodni poziv objavljen je u Sl. listu Evropske unije i primjenjivaće se otvoreni postupak nabavke, s rokom za dostavljanje od 37 dana. Konsultantske firme su pozvane da odgovore na Zahtjev za dostavljanje Izraza interesovanja (REI), do 9. I 2013 do 12:00h, obezbjeđujući informacije koje pokazuju da su kvalifikovani da obezbijede tražene usluge (opis sličnih zadataka, iskustvo u sličnim uslovima, dostupnost odgovarajućih vještina osoblja, itd.). Na osnovu dobijenih Izraza interesovanja, biće formirana kratka lista od 6 kompanija, za svaki lot. Konsultanti će biti izabrani u skladu s procedurama koje su predviđene Vodičem za nabavke Evropske investicione banke, metodom zasnovanom na kvalitetu i cijeni (QCBS), nakon čega će se Zahtjev za dostavljanje ponuda poslati kvalifikovanim kandidatima sa kratke liste.

Nakon uspješno sprovedene tenderske procedure, nakon evaluacije ponuda i odobrenog Izvještaja o ocjenjivanju istih od strane Evropske investicione banke, stvoreni su uslovi za potpisivanje Ugovora za izradu Glavnog Projekta za sanaciju mosta Trebaljevo. Ugovor o uslugama za izradu Glavnog projekta Željeznička Infrastruktura Crne Gore je potpisala s projektantskom kućom Saobraćajni institut CIP iz Srbije 16. X 2012. Ugovor za izradu Glavnog Projekta podrazumijeva sljedeće aktivnosti: Detaljno snimanje mosta i izrada Elaborata postojećeg stanja; Projekat oskultacije mosta i izrada Izvještaja; Projekat sanacije i antikorozione zaštite; Program ispitivanja mosta pod uticajem probnog opterećenja u fazi projektovanja. Implementacija ovog Ugovora se očekuje u periodu od 7 mjeseci. Projekat se realizuje u skladu sa aktivnostima predviđenim opisom projekta, a za njegovu realizaciju se izdvaja 120.000,00eura iz kreditnih sredstava Evropske investicione banke.

Završeni su radovi na projektu „Elektrifikacije i osiguranja VI i VII kolosijeka u željezničkoj stanici u Bijelom Polju“ 13. XI 2012. Potpisivanjem Sporazuma između Vlada Crne Gore i Srbije o graničnoj kontroli u željezničkom saobraćaju, željeznička stanica Bijelo Polje je definisana kao granična stanica. U stanici Bijelo Polje prilikom elektrifikacije pruge Beograd–Vrbnica– državna granica–Bar, elektrificirano je prvih pet kolosijeka. Kako je u međuvremenu stanica Bijelo Polje postala granična stanica primopredaje vozova, postojeći broj kolosijeka nije zadovoljavao kapacitete granične stanice, pa se ukazala potreba za elektrifikacijom VI i VII kolosijeka. Čime se postiže uklanjanje uskih grla na željezničkoj infrastrukturi u cilju omogućavanja prijema većeg broja vozova.

3.22. POGLAVLJE 22: REGIONALNA POLITIKA I KOORDINACIJA STRUKTURNIH INSTRUMENATA

3.22.1. Prikaz usvojenog normativnog okvira

U cilju postizanja usaglašenosti sa zahtjevima EU, odnosno ispunjenja uslova za prenos odgovornosti za samostalno upravljanje IPA sredstvima, u periodu od 1. IX 2012. do 31. III 2013. uspostavljen je zakonski okvir, tj. izrađena su i usvojena sljedeća dokumenta:

- Izrađeni su ***Priručnici o procedurama za III i IV IPA komponentu***, za sva relevantna tijela (oktobar 2012.), kao i njihove izmjene, u martu 2013;
- Izrađeni su i potpisani ***Implementacioni sporazumi za III i IV IPA komponentu*** (IS IPA III 22. XI 2012. i IS IPA IV 14. XII 2012.)
- Izrađeni su i potpisani ***Operativni sporazumi za III i IV IPA komponentu*** (OS IPA III 23. XI 2012 i OS IPA IV 17. XII 2012.);
- Usvojena je ***Odluka o izmjeni Odluke o imenovanju lica odgovornih za vršenje decentralizovanog upravljanja pretpristupnim fondovima Evropske unije*** od 25. X 2012. i marta 2013;
- Usvojena je ***Informacija o napretku ostvarenom u procesu uvođenja decentralizovanog sistema upravljanja u vezi sa pretpristupnim fondovima za period jul 2012 - septembar 2012.*** (8. XI 2012.);
- Usvojena ***Informacija o napretku u procesu uvođenja decentralizovanog sistema upravljanja pretpristupnim fondovima EU u periodu oktobar-decembar*** (14. III 2013., br.06-347/3);
- Pripremljena i podnijeta Vladi na usvajanje ***Informacija o uspostavljanju Kancelarije prvog nivoa kontrole za transnacionalne programe (Mediteranski program - MED i Program saradnje Jugoistočne Evrope – SEE)*** (26. III 2012.);
- ***Informacija o ocjeni usklađenosti sistema i donošenju odluke o nacionalnoj akreditaciji u slučaju komponenti III i IV*** podnešena je Vladi na razmatranje i usvajanje posljednje nedjelje marta i biće razmatrana na prvoj sljedećoj sjednici u aprilu 2013.

3.22.2. Bilans ostvarenih rezultata

Predstavnici Nacionalnog fonda i Sektora za finansiranje i ugovaranje sredstava EU pomoći, kao i ostala ključna IPA tijela, tokom ***oktobra 2012.*** bila su uključena u pružanje odgovora na ***upitnik revizora Generalnog direktorata za proširenje Evropske komisije***, prije zvanične odluke o prenosu odgovornosti sprovođenja projekata finansiranih sredstvima EU. Upitnik se odnosio na specifična pitanja iz oblasti uspostavljenog institucionalnog okvira i operativnih procedura, koje će se koristiti u decentralizovanom upravljanju sredstvima, u slučaju I i IIb IPA komponente.

Nakon proslijeđivanja odgovora na upitnik, ***u periodu od 10. do 14. XI 2012***, ***sprovedena je prva revizija*** odnosno provjera definisanog sistema upravljanja i kontrole, u slučaju I i IIb Ipa

komponente, kao i njegova usklađenost sa pravilima, od strane revizora Generalnog direktorata za proširenje EK. U periodu od 15. do 19. IV 2013. sprovedena je druga revizija.

Pripremljena je tenderska dokumentacija, raspisan javni poziv i izabrana nezavisna revizorska kuća, za sprovođenje ***faze Ocjene usklađenosti (Compliance Assessment),*** Mape puta za uspostavljanje decentralizovanog upravljanja sredstvima iz Ipa komponenti III i IV. S tim u vezi, od strane Ministarstva finansija izabrana je međunarodna revizorska kompanija KPMG. Revizija je otpočela ***u decembru 2012, a u martu 2013. uspješno završena***, odnosno nalazi o obavljenoj reviziji su bili pozitivni, što znači da je crnogorska administracija stekla uslov da podnese aplikaciju za prenos odgovornosti upravljanja III i IV IPA komponentom. S tim u vezi, pripremljena je dokumentacija koja je neophodna za podnošenje aplikacije i proslijeđena predstavnicima Evropske komisije, ***31.III 2013.***

U okviru prvog i drugog poziva za dostavljanje predloga projekata za IPA Jadranski program, ***Kancelariji prvog nivoa kontrole u okviru Sektora za finansiranje i ugovaranje sredstava EU pomoći, na kontrolu je dostavljeno ukupno 16 izvještaja o napretku projektnih aktivnosti korisnika*** (15 iz prvog, 1 iz drugog poziva). Takođe, izdato je 8 finalnih Izjava o prihvatljivosti troškova za sve prijavljene troškove i 15 Izjava o prihvatljivosti troškova za dio prijavljenih troškova. U okviru drugog poziva, 20 projekata je odobreno, a učešće iz Crne Gore je uzelo 25 krajnjih korisnika. S tim vezi, ***održano je 18 sastanaka u vezi sa kontrolnim aktivnostima, sa predstavnicima krajnjih korisnika, oba poziva***.

3.22.3. Prikaz sprovedenih obuka

U toku izvještajnog perioda, održane su sledeće obuke:

- Seminar iz oblasti ***finansijskog upravljanja i kontrole***, održanog od strane eksperta u okviru projekta *„Jačanje sistema upravljanja i kontrole za finansijsku podršku EU“*;
- Praktičan trening iz oblasti ***računovodstvene evidencije IPA projekata***, održan od strane eksperta u okviru projekta *„Jačanje sistema upravljanja i kontrole za finansijsku podršku EU“*;
- Seminar iz oblasti IV IPA komponente: ***operativni program-razvoj ljudskih resursa***, *Generalni direktorat za proširenje, socijalna pitanja i inkluziju i Instrument tehničke pomoći i razmjene informacija (TAIEX)*;
- Seminar iz oblasti ***prvog nivoa kontrole*** odnosno implementacije i kontrolnih aktivnosti, u okviru IPA Jadranskog programa, *Njemačka organizacija za razvojnu saradnju (GIZ) i Institutom za evropsku politiku (IEP)*;
- Seminar iz oblasti ***upravljanja nepravilnostima***, *Instrument tehničke pomoći i razmjene informacija (TAIEX)*;
- Seminar iz oblasti ***IPA 2- Uputstvo za programiranje uz primjenu sektorskog pristupa***, *Ministarstvo vanjskih poslova i evropskih integracija*;
- Seminar iz oblasti ***Zaštite na radu – Sigurnost i zaštita na radu,*** održanog od strane experta iz oblasti zaštite na radu a u saradnji između Uprave za kadrove i Nacionalnog fonda.

Pored navedenih obuka, pod pokroviteljstvom projekta *„Jačanje sistema upravljanja i kontrole za finansijsku podršku EU“* održan je ***niz konsultativnih sastanaka*** sa kratkoročnim ekspertima a u vezi sa pripremnim aktivnostima za posjetu Glavnog revizora Generalnog direktorata za proširenje, pripremnim aktivnostima u vezi sa funkcionisanjem decentralizovanog upravljanja i td.
Predstavnici Sektora za finansiranje i ugovaranje sredstava EU pomoći, su učestvovali u ***evaluacionom odboru za sprovođenje tenderskih procedura,*** za implementaciju projekata manje razvijenih crnogorskih opština, korisnica donacija dodijeljenih kroz projekat *“Donacije za razvoj opština kroz male infrastrukturne projekte”*, u svojstvu ***predsjedavajućeg i sekretara, za opštine Nikšić, Šavnik i Berane***. Takođe, radili su na pripremi Izvještaja o sprovedenim evaluacijama ponuda, za navedene opštine.

3.22.4. Jačanje administrativnih kapaciteta

Imajući u vidu potrebu za dodatnim zapošljavanjem i jačanjem administrativnih kapaciteta u oblasti upravljanja IPA sredstvima, ***u Sektoru za finansiranje i ugovaranje sredstava EU pomoći je povećan broj zaposlenih za 4 dok je u Odsjeku za Nacionalni fond*** u cilju uspješnije koordinacije i ispunjavanja uslova Evropske komisije o jasnoj podjeli nadležnosti unutar jedinice ***zapošljen jedan novi službenik*** zadužen za poslove računovodstva u vezi sa pretpristupnim fondovima

Takođe, ***predstavnici Sektora za finansiranje i ugovaranje sredstava EU pomoći***, u izvještajnom periodu, su pružili ***obuke, koje su obuhvatile najvažnije tematske cjeline IPA Priručnika o procedurama***, zaposlenima u operativnim strukturama za I, II i IV IPA komponentu.

3.22.5. Statistički podaci

Tabelarni prikaz o sprovednim obukama, kao i novozaposlenih, tokom izvještajnog perioda, dat je u nastavku:

Tabela 1: ***Prikaz sprovedenih obuka za period od 01. IX 2011.-31. III 2012.***

Obuka	Broj sprovedenih obuka
Seminar iz oblasti finansijskog upravljanja i kontrole	2
Praktičan trening iz oblasti računovodstvene evidencije IPA projekata	1
Seminar iz oblasti IV IPA komponente: operativni program-razvoj ljudskih resursa	1
Seminar iz oblasti prvog nivoa kontrole odnosno implementacije i kontrolnih aktivnosti, u okviru IPA Jadranskog programa	1

Seminar iz oblasti upravljanja nepravilnostima	1
Seminar iz oblasti IPA 2- Uputstvo za programiranje uz primjenu sektorskog pristupa	1
Seminar iz oblasti Zaštite na radu – Sigurnost i zaštita na radu	1
Ukupno:	**9**

Tabela 2: ***Broj novozaposlenih u periodu od 1. IX 2012.-31. III 2013.***

Institucija	Broj novozaposlenih	
	Novembar 2012	Januar 2013
Sektor za finansiranje i ugovaranje sredstava EU pomoći (CFCU)	2	2
Nacionalni fond	1	
Ukupno:	**5**	

3.22.6. Međunarodna saradnja

Sektor za finansiranje i ugovaranje sredstava EU pomoći Ministarstva finansija, u izvještajnom periodu, takođe, ostvario je saradnju sa Njemačkom organizacijom za razvojnu saradnju (GIZ-Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit) i Institutom za evropsku politiku (IEP - Institute for European Politic), u pogledu organizovanja obuka u oblasti javnih nabavki za sve vrste ugovora, za zaposlene u Jedinicama za implementaciju projekata i jedinicama lokalne samouprave, koji će biti uključeni u upravljanje EU sredstvima.
Takodje je, kroz projekat *„Jačanje sistema upravljanja i kontrole za finansijsku podršku EU“,* realizovana studijska posjeta i ostvarena saradnja sa institucijama uključenim u korištenje sredstava pretpristupnih fondova Malte.

3.23. POGLAVLJE 23: PRAVOSUĐE I TEMELJNA PRAVA

Prvi nacrt akcionog plana za 23. pregovaračko poglavlje utvrđen je i dostavljen Evropskoj komisiji, koja nam je 19. IV 2013, uputila komentare.

Tokom marta su u posjeti Crnoj Gori boravili eksperti Evropske komisije posredstvom Tajeksa, koji su sa crnogorskim kolegama zajedno radili na formulisanju mjera u akcionim planovima.

U periodu od 22. do 26. IV 2013, u Crnoj Gori boravi sedam ekspertskih misija za oblasti koje pokrivaju poglavlja 23. i 24, čiji je cilj procjena napretka u svim oblastima u odnosu na prošlu godinu.

3.23.1. PRAVOSUĐE (vidjeti 1.1.5. Pravosudni sistem)

3.23.1.1. Normativni okvir

Vlada je 18. IV 2013. utvrdila Predlog Zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika. Tekst Predloga zakona je fokusiran na usaglašavanje materijalnog krivičnog zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU, standardima SE i UN, kao i preporukama brojnih međunarodnih tijela kao što su MONEYVAL, UNCAC, CEDAW, GRETA, GRECO i dr. U opštem dijelu KZ predviđena je mogućnost izvršenja kazne zatvora u prostorijama za stanovanje, zatim posebna okolnost za odmjeravanje kazne za krivično djelo učinjeno iz mržnje, proširene su mjere bezbjednosti na još dvije mjere i to zabranu približavanja i udaljenje iz stana, kao i date definicije žrtve, imovinske koristi i mita. U posebnom dijelu KZ-a predloženo je dalje unapređenje brojnih postojećih rješenja kao i uvođenje novih krivičnih djela kao što su mamljenje djeteta u cilju vršenja krivičnih djela protiv polne slobode, protivzakonito zapošljavanje, dogovaranje ishoda takmičenja, manipulacija na tržištu hartija od vrijednosti ili drugih finansijskih instrumenata, trgovina djelovima ljudskog tijela, oštećenje ozonskog omotača, ometanje pravde, nasilničko ponašanje na sportskoj priredbi ili javnom skupu.

U skladu sa Zakonom o izmjenama i dopunama **Zakona o posredovanju** pripremljeni su Pravilnik o programu obuke za posrednike, Pravilnik o obrascu licence za rad posrednika, Pravilnik o sadržini obrasca registra posrednika i Uredba o visini nagrade za rad posrednika i naknade troškova posrednika.

3.23.1.2. Bilans ostvarenih rezultata

Urađena je **Analiza za potrebe racionalizacije pravosudne mreže i Analiza mreže organa za prekršaje**, koju je Vlada usvojila 14. II 2013. Predmet Analize za potrebe racionalizacije pravosudne mreže bila je mreža svih sudova i državnih tužilaštava sa posebnim osvrtom na stvarnu nadležnost osnovnih sudova u krivičnim predmetima i mjesnu nadležnost privrednih sudova. Rezultati Analize su pokazali da racionalizacija postojeće mreže sudova treba da obuhvati kako normativne tako i institucionalne promjene. Naime, potrebno je izmijeniti Zakon o sudovima, Zakon o izvršenju i obezbjeđenju, Zakonik o krivičnom postupku, Tarifu o nagradama za rad notara u ostavinskim predmetima i Pravilnik o orijentacionim mjerilima za određivanje potrebnog broja sudija i ostalih zaposlenih u sudovima. Što se tiče institucionalnih promjena potrebno je izvršiti spajanje dva privredna suda u jedan sa sjedištem u Podgorici, zatim centralizaciju nadležnosti, formiranjem jednog specijalizovanog odjeljenja u Višem sudu u Podgorici za krivična djela organizovanog kriminala, korupcije, terorizma i ratnih zločina, kao i promjene u organizaciji Specijalizovanog odjeljenja za borbu protiv organizovanog kriminala, korupcije, terorizma i ratnih zločina pri Vrhovnom državnom tužilaštvu. Navedene promjene biće detaljnije uređene Planom racionalizacije koji će sadržati konkretne aktivnosti koje treba preduzeti, rokove i nadležne organe. Rezultati Analize mreže organa za prekršaje su pokazali da bi postojeću mrežu organa za prekršaje trebalo racionalizovati s obzirom na to, da preveliki i neodgovarajući broj područnih organa za prekršaje u odnosu na veličinu države i broj stanovnika, ne dovodi do postavljenog cilja efikasnosti i efektivnosti a istovremeno zahtijeva određena finansijska sredstva za njihov rad i funkcionisanje. Nova mreža organa za prekršaje odnosno sudova koji će voditi prekršajni postupak trebala bi da obezbijedi ravnomjernije opterećenje sudova i sudija, bolju organizaciju rada, veću fleksibilnost i ekonomičnost u radu, a sve u cilju jačanja povjerenja građana u pravosuđe

U završnoj je fazi nova **Strategija reforme pravosuđa 2012-2018** koja će odrediti dalje pravce reforme pravosuđa.

Sudstvo

Sudski savjet je izabrao šest sudija: troje sudija Osnovnog suda u Kotoru i po jednog sudiju Osnovnog suda u Rožajama, Osnovnog i Višeg suda u Podgorici.

Nije bilo disciplinskih postupaka i postupaka za razrješenje sudija.

Konstatovan je prestanak sudijske funkcije na lični zahtjev trojici sudija (sudija Višeg suda u Bijelom Polju, sudija Privrednog suda u Podgorici i sudija Osnovnog suda u Podgorici).

Sudski savjet je 12. XII 2012. usvojio Povelju unutrašnje revizije i Pravilnik o popisu imovine potraživanja i obaveza.

Sudski savjet ukinuo odluku od 22. X 2008. o privremenom udaljenju sudije Osnovnog suda u Baru, jer su prestali razlozi za udaljenje sa sudijske funkcije.

Vrhovni sud je u okviru sudskog internetskog portala izradio verziju stranice na engleskom jeziku.

Vrhovni sud je 18. III 2013. donio novi Vodič za pristup informacijama Vrhovnog suda Crne Gore usklađenog sa novim Zakonom o slobodnom pristupu informacijama.

Na prvoj sjednici Sudskog savjeta 29. III 2013. razmatran je i usvojen Godišnji izvještaj za 2012.

Sudski savjet dao mišljenje na Predlog zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika i usvojio Inicijativu za izmjenu i dopunu odredaba Poslovnika Sudskog savjeta.

Usvojen je Plan revizije za 2013. Odjeljenja za unutrašnju reviziju Sekretarijata Sudskog savjeta, Vodič za pristup informacijama u posjedu Sudskog savjeta, Interno pravilo o postupku primjene Zakona o slobodnom pristupu informacijama u Sekretarijatu i Izvještaj o realizaciji budžetskih sredstava potrošačke jedinice “Sudstvo” za 2012.

Tužilaštvo

Tužilački savjet je imao u radu 4 predmeta protiv 4 zamjenika osnovnih tužilaca iz osnova disciplinske odgovornosti državnih tužilaca i zamjenika tužilaca, kao i jednu inicijativu za razrješenje zamjenika Osnovnog državnog tužioca u Podgorici.

Javni izvršitelji

Stvorene su pretpostavke za uvođenje **javnih izvršitelja** u cilju povećanja efikasnosti izvršenja sudskih odluka i postupaka izvršenja. Donijeti su podzakonski akti, održana je obuka za pripremu kandidata za polaganje ispita za javnog izvršitelja i organizovan je ispit.

Registar novčanih kazni i prekršajne evidencije

Pripremljena je Informacija o rezultatima reforme prekršajnog sistema za period od 1. IX 2011. do 1. IX 2012. koju je usvojila Vlada 14. XII 2012.

Registar novčanih kazni i prekršajne evidencije uspostavljen je 1. IX 2011. U izvještajnom periodu unijeto je ukupno 101.213 prekršajnih naloga/rješenja.

Razvoj pravosudnog informacionog sistema (PRIS)

U saradnji s ekspertima angažovanim od strane Internacionalne Menadžment grupe-IMG i East West Management Instituta-EWMI, urađene Funkcionalna analiza PRIS-a i Analiza poslovnih prosesa u sudovima sa preporukama za njihovo unaprjeđenje. Na osnovu ovih analiza izvršene određene izmjene u funkcionalnostima PRIS-a i pripremljeni materijali za njihovu implementaciju. Na osnovu izmjena 19. XI 2012. Je započeta implementacija novih funkcionalnosti PRIS-a. Do sada je implementacija završena u 19 sudova, a završetak svih implementacionih aktivnosti je planiran za april 2013. U dosadašnjem toku implementacije obučeno je preko 600 korisnika.

Za potrebe Godišnjeg izvještaja o radu sudova za 2012. svi podaci su izvučeni iz PRIS-a u čemu je klučnu ulogu imalo Odjeljenje za IKT i multimediju. Ovim korakom Sudski savjet se opredjelio na korišćenje podataka i statističkih izvještaja iz PRIS-a kao glavnog izvora podataka. Takođe, započete su aktivnosti na implementaciji CEPEJ standarda u PRIS-u, što za cilj ima automatsku izradu izvještaja za potrebe pridruživanja EU.

Statističke podatke o dužini trajanja postupka IKT Odjeljenje može dobiti za jedan dan. U sklopu planirane aktivnosti usaglašavanja izvještavanja sa CEPEJ i EU metodologijom, izradiće se i automatski izvještaji koji će biti dostupni rukovodiocima i osobama zaduženim za statistiku u Sudskom savjetu i sudovima.

Uz finansijsku podršku IMG, koji realizuje donaciju Vlade Kraljevine Norveške, nabavljena je vrijedna serverska i mrežna oprema.

Nastavljena je realizacija projekta Data Centar sudstva, koji će biti završen u II kvartalu 2013. Ovim projektom će se stvoriti preduslovi za dalje tehničko unapređenje sistema, veću bezbjednost podataka, kao i povećanje brzine u radu PRIS-a.

U saradnji sa EWMI, koji realizuje projekat Good Governance Activity in Montenegro, finansiranog od strane USAID, pokrenuta inicijativa za unapređenje prisustva sudova na internetu i spajanje PRIS-a sa portalom sudovi.me u cilju automatske objave podataka na portalu.

Započeta je saradnja sa UNDP na izgradnji modula PRIS-a za besplatnu pravnu pomoć. Započeta je saradnja sa UNICEF na projektu “Pravda za djecu”. Započeta je saradnja za Vrhovnim državnim tužilaštvom i Organima za prekršaje na daljoj implementaciji PRIS-a u tim institucijama.

Budžet sudova:

Za 2013, Ministarstvo finansija je potrošačkoj jedinici “Sudstvo” opredijelilo finansijska sredstva u iznosu od 20.296.297,73 eura.

Saradnja sudstva sa nevladinim organizacijama:

Produžen je monitoring rada sudova koji sprovodi NVO Centar za demokratiju i ljudska prava-CEDEM do 15. XII 2013. kao dio projekta „Podrška integraciji Crne Gore u Evropsku uniju-Podrška reformi pravosuđa". Projekat je podržan od Ambasade Kraljevine Norveške u Beogradu i ima za cilj praćenje krivičnih postupaka za korupciju i organizovani kriminal pred višim sudovima, treninge za predstavnike sudstva na temu prakse Evropskog suda za ljudska prava u krivičnim stvarima, kao i reformu pravosuđa.

Vrhovni sud potpisao je Memorandum o saradnji sa Centrom za građansko obrazovanje za realizaciju aktivnosti projekta “Praćenje sudskih procesa vezanih za krivična djela korupcije".

NVO Juventas i NVO Centar za monitoring (CEMI) su 20. III 2013. javno predstavili Izvještaj o realizaciji projekta "Dokumentovanje slučajeva kršenja ljudskih prava korisnika droga u pravosudnom sistemu Crne Gore". Projekat se realizuje uz podršku Open Society Instituta iz Budimpešte.

NVO Građanska alijansa javno predstavila Izvještaj o monitoringu sudova sa fokusom na transparentnost rada, pristup pravdi i efikasnost sudova.

3.23.1.3. Prikaz sprovedenih obuka

Od **1. IX 2012. do 31. III 2013.** u okviru Programa inicijalne edukacije generacije polaznika za 2012. i za 2013. sprovedeno **je 16 aktivnosti, od kojih, 13 dvodnevnih modula inicijalne edukacije**, zatim objavljivanje **oglasa za Prijem u Program inicijalne edukacije za 2013**, **Završni ispit za generaciju polaznika 2012. i Prijemni ispit za generaciju polaznika za 2013.** U ovim aktivnostima učestvovao je 41 polaznik ovih Programa.

Od **1. IX 2012. do 31. III 2013.** u okviru Programa kontinuirane edukacije sprovedeno je **35 aktivnosti kontinuirane edukacije**, U pomenutim aktivnostima ukupno je učestvovalo oko 578 predstavnika pravosuđa, od kojih 389 predstavnika sudstva i 189 predstavnika tužilaštva.

3.23.1.4. Statistički podaci

Na osnovu rezultata izviđaja primjenom instituta odloženog gonjenja riješeni su predmeti protiv 357 lica, zaključenjem sporazuma o priznanju krivice riješeni su predmeti protiv 17 lica, optužni predlozi podnijeti su protiv 2.183 lica, dok su neposredne optužnice podignute protiv 133 lica.

Što se tiče faze istrage u navedenom periodu donijete su naredbe za sprovođenje istrage protiv 341 lica, a protiv 277 lica istraga je završna, dok je protiv 64 lica istraga u toku.

U fazi optuženja u navedenom periodu nakon sprovedene istrage podignute su optužnice protiv 364 lica.

Od ukupnog broja optužnica potvrđeno je 464 optužnica, 33 optužnica je vraćeno na ispravku.

3.23.1.5. Međunarodna i regionalna saradnja

Centar za edukaciju nosilaca pravosudne funkcije aplicirao je za sticanje statusa posmatrača u Evropskoj mreži za pravosudnu obuku. Aplikacija će biti razmatrana na upravnom odboru, a nakon toga na sledećoj sjednici Generalne skupštine EJTN-a 6-7. VI 2013. u Dablinu.

Vrhovni sud Crne Gore aplicirao je za sticanje statusa posmatrača u Asocijaciji državnih savjeta i vrhovnih upravnih jurisdikcija EU. Pozitivna odluka biće donijeta na sjednici Generalne skupštine ove pravosudne mreže 26-27. V 2013. u Parizu.

3.23.2. BORBA PROTIV KORUPCIJE (vidjeti 1.1.6.. Antikorupcijska politika)

3.23.2.1. Normativni okvir

U izvještajnom periodu, izrađena je analiza Zakona o finansiranju političkih partija, kao i analiza Zakona o sprječavanju sukoba interesa i Zakona o odgovornosti pravnih lica za krivična djela.

Shodno Zakonu o državnim službenicima i namještenicima (Sl. list CG, br. 39/11, 50/11 i 66/12), donijet je tekst **Smjernica za izradu plana integriteta**

Državna revizorska institucija je u novembru objavila Izvještaj o reviziji godišnjih finansijskih izvještaja političkih partija za 2011. uključujući i set preporuka koje se odnose na unapređenje zakonodavnog okvira koji reguliše poslovanje političkih partija i revidiranih subjekata. Takođe, u skladu sa nadležnostima propisanim **Zakonom o finansiranju političkih partija** DRI je marta 2013. izvršila i objavila reviziju Izvještaja o porijeklu, visini i strukturi prikupljenih i utrošenih sredstava za parlamentarne i lokalne izbore održane oktobra 2012.

Formirana je radna grupa u cilju izmjene zakonskog okvira u oblasti finansiranja političkih partija i izrade nacrta Zakona o finansiranju političkih subjekata i izbornih kampanja, kojim će biti obuhvaćeni dosadašnji Zakon o finansiranju političkih partija i Zakon o finansiranju kampanje za izbor Predsjednika Crne Gore. U Zakonu će posebna pažnja biti posvećena unaprjeđenju postojećih odredbi u cilju uklanjanja primijećenih nedostataka kao i preciznijeg definisanja i razdvajanja dvije važne funkcije - nadzora nad primjenom zakona i revizije, kao i jasnijeg uređenja nadležnosti za pokretanje sankcija i prekršajnih prijava.

Analiza **Zakona o odgovornosti pravnih lica za krivična djela** se očekuje u maju, preliminarni nalazi eksperta upućuju na visok stepen usaglašenosti zakona sa međunarodnim i standardima EU, tako da će se preporuke odnositi na unaprijeđenje implementacije.

Analiza Zakona o sprječavanju sukoba interesa trebalo bi da bude okončana u maju. Takođe, kroz projekat IPA planirana je izrada posebnog softvera, preko kojeg bi Komisija za sprečavanje sukoba interesa vršila provjeru podataka iz izvještaja o imovini i prihodima javnih funkcionera. Dogovorena razmjena podataka između KSSI i šest crnogorskih institucija (MUP, Ministarstvo pomorstva i saobraćaja, Uprava za javne nabavke, Uprava za nekretnine, Poreska uprava, Komisija za hartije od vrijednosti). Početni korak za uspostavljanje interfejsa biće potpisivanje memoranduma o saradnji između KSSI i svake od pomenutih institucija, kojima će, između ostalog, biti precizirano kojim podacima će KSSI imati pristup i ostala pitanja u vezi sa njihovom razmjenom.

UAI je shodno obavezi iz zaključka Vlade CG, izradila **Predlog mjera za unapređenje, jačanje i konkretizovanje modaliteta koordinacije u oblasti prevencije i Informaciju o efikasnosti sprovođenja antikorupcijskih zakona, kojima su zadnjim izmjenama proširene kontrolne nadležnosti.**

Usvojen je **Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o staranju o privremeno i trajno oduzetoj imovini** (Sl. list CG, br. 31/12). Usvajanjem pomenutog Zakona zaštitila se privremeno oduzeta imovina od propadanja, smanjili su se troškovi održavanja iste, omogućila se efikasnija i adekvatnija reakcija države. U cilju njegove bolje implementacije, donijeti su sljedeći podzakonski akti: Uredba o načinu i postupku davanja u zakup privremeno oduzete imovine (Sl. list CG, br. 57/12) i Uredba o načinu i postupku prodaje privremeno oduzete nepokretne imovine (Sl. list CG, br. 57/12).

3.23.2.2. Bilans ostvarenih rezultata

Ministarstvo pravde pripremilo je **Informaciju o primjeni Zakonika o krivičnom postupku** koju je Vlada usvojila u januaru 2013.

Na planu jačanja borbe protiv organizovanog kriminala i korupcije, a u susret racionalizaciji pravosudne mreže, planirana je izrada **Analize kojom će se obraditi podaci o vrsti, organizacionoj strukturi, nadležnostima i ovlašćenjima državnih organa i posebnih organizacionih jedinica u borbi protiv organizovanog kriminala i korupcije**. Statistički podaci o rezultatima rada ovih državnih organa daće presjek uspješnosti dosadašnje međuinstitucionalne saradnje i nivoa razmjene podataka neophodnih za efikasno sprovođenje istraga, odnosno krivičnog postupka u predmetima organizovanog kriminala i korupcije. Analiza će sadržati i predlog mjera za prevazilaženje postojećih normativnih i institucionalnih ograničenja u borbi protiv organizovanog kriminala i korupcije.

Sekretarijat Nacionalne komisije je izradio **Predlog V Izvještaja**, koji nije još uvijek usvojen na sjednici NK (čije se održavanje očekuje krajem aprila 2013) ali je usaglašen sa predstavnicima NVO sektora (MANS i CEMI). U izvještajnom periodu (jun-decembar 2012.), realizovana je 161 mjera ili 43,28%. Istovremeno, djelimično realizovanih mjera ima 109 (29,30%), dakle ukupan zbir realizovanih i djelimično realizovanih mjera je 270 ili 72,58%. Broj mjera koje nijesu realizovane je 102 (27,42%).

Uprava za antikorupcijsku inicijativu je izradila 2 Izvještaja **o prijavama korupcije** i to za period jul - septembar 2012. oktobar - decembar 2012. UAI je primila **38** prijava, dok su svi organi koji imaju mogućnost prijema prijava korupcije primili ukupno **67** prijava. Sljedeći izvještaj UAI podnosi do 15. jula, za period januar – jun 2013.

U saradnji sa Specijalnim državnim tužiocem sprovođena je istraga prema jednom licu pod nazivom **Hip**. Službenici Odsjeka za borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije Uprave policije su 19. IX 2012. nadležnom tužiocu procesuirali krivičnu prijavu protiv tog lica, zbog osnovane sumnje da je izvršilo krivično djelo primanje mita.

Istraga pod nazivom **Hajla** je sprovođena prema jednom licu, zbog postojanja osnova sumnje da vrši ili se priprema za izvršenje krivičnog djela primanje mita. Nakon isteka mjera tajnog nadzora, predmet je dostavljen zamjeniku Specijalnog državnog tužioca.

U saradnji sa Specijalnim državnim tužiocem započeta je istraga prema ukupno šest lica, pod nazivom **Klopka,** zbog postojanja osnova sumnje da vrše ili se pripremaju za vršenje koruptivnih krivičnih djela protivzakoniti uticaj iz člana 422 KZ i davanje mita iz člana 424 KZ.

U saradnji sa Specijalnim državnim tužiocem započeta je istraga pod nazivom **Zaliv,** prema jednom licu, zbog postojanja osnova sumnje da vrši ili se priprema za vršenje krivičnih djela zloupotreba službenog položaja i primanje mita.

Službenici Odsjeka za borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije Uprave policije su Specijalnom državnom tužiocu, procesuirali jednu krivičnu prijavu protiv jednog lica, zbog osnovane sumnje da je izvršilo krivično djelo primanje mita.
U slučaju „Zavala“ Apelacioni sud Crne Gore je, odlučujući po žalbi tužioca i branilaca u jednom dijelu ukinuo je prvostepenu presudu i predmet vratio na ponovni postupak i odluku. Takođe, odlukom Apelacionog suda, prvostepena presuda je potvrđena u odnosu na optuženog Sekulić Dragana koji je oslobođen od optužbe da je izvršio krivično djelo zloupotreba službenog položaja

putem pomaganja i zloupotreba ovlašćenja u privredi, kao i u odnosu na optuženu Nataliju Paninu koja je osuđena zbog krivičnog djela utaja poreza i doprinosa.

U slučaju „Telekom“ tužilaštvo nije dobilo odgovor od nadležnih organa Sjedinjenih Američkih Država. Takođe, u cilju pribavljanja dokaza neophodnih za donošenje odluke u konkretnoj krivično-pravnoj stvari, tužilaštvo je uputilo zamolnice za dostavljanje dokaza nadležnim organima Njemačke i Slovenije.

U predmetu formiranom protiv predsjednika i sudije Osnovnog suda na Cetinju, optužnica tužilaštva je stupila na pravnu snagu, a 27. V 2013. zakazan je glavni pretres pred Višim sudom u Podgorici.

U predmetu „Orjen“ osuđujuća presuda donijeta protiv dva komunalna redara iz HN postala je pravosnažna 5. XI 2012.

U predmetu „Kopča“ u Višem sudu u Podgorici zakazan je glavni pretres. Optužnica je podignuta protiv 17 lica zbog krivičnog djela primanja i davanje mita, protivzakoniti uticaj i falsifikovanje isprave.

Specijalno državno tužilaštvo je 21. III 2013. donio naredbu za sprovođenje istrage protiv 6 lica zbog krivičnih djela primanje i davanje mita. Tri lica su službenici Uprave carine i sva tri lica se nalaze u pritvoru.

U predmetu „CKB“ tužilaštvo je donijelo naredbu za sprovođenje istrage protiv 6 lica zbog krivičnog djela zloupotreba ovlašćenja u privredi.

Odjeljnje za suzbijanje organizovanog kriminala, korupcije, terorizma i ratnih zločina sprovodi finansijske istrage u dva predmeta.

Kancelarija za prijavu korupcije u sudovima, koja funkcioniše pri Sekretarijatu Sudskog savjeta, u izvještajnom periodu u radu imala 44 prijave. Sve prijave su sadržinski bile pritužbe koje su se odnosile na nezadovoljstvo stranaka sudskim postupkom ili odlukom suda. Nijedna prijava nije potkrijepljena dokazima ili tvrdnjama koje bi mogle ukazati na osnov sumnje da su u radnjama sudija ili sudske administracije stekla obilježja koruptivnog ili bilo kojeg drugog krivičnog djela i da na taj način budu proslijeđene nadležnom državnom tužiocu.

Uprava za imovinu je pokrenula postupak izdavanja u zakup nepokretne i prodaje pokretne Imovine, oduzete rješenjima Višeg suda u Bijelom Polju od 27. VII 2011, slučaj Šarić i 4. VIII 2011, slučaj Kalić. Javnim pozivom za učešće na javnom nadmetanju za davanje u zakup privremeno oduzete imovine, oduzete rješenjem suda broj 3/11 od 27. VII 2011. objavljenim u jednim dnevnim novinama i sprovedenim postupkom, okončanim dana 28. XII 2012. izdata je benzinska pumpa u Pljevljima. Javnim pozivom za učešće na javnom nadmetanju – licitacija izvršena je prodaja privremeno oduzete pokretne imovine (automobila) iz razloga što je predmetnoj imovini prijetila opasnost od propadanja a troškovi održavanja iste bili su visoki.

Kampanju pod nazivom **„Ni centa za mito”** UAI je pokrenula 24. X 2012. posredstvom IPA 2010 projekta i trajaće 18 mjeseci.

UAI je realizovala **Program obilježavanja 9. decembra - Međunarodnog dana borbe protiv korupcije**. Održana je konferencija za medije na kojoj su predstavnici UAI, Delegacije EU u CG, i nevladinog sektora, svako iz svog ugla, govorili o antikorupcijskim aktivnostima u ovoj godini.

Od ukupno evidentiranih 3.495 javnih funkcionera, njih 3.363 ili 96,2% dostavilo je Izvještaj o prihodima i imovini za 2011/12 sa stanjem na dan 31. XII 2012. Od 1.393 državnih funkcionera 1.364 ili 98,0%, dostavilo je Izvještaj o prihodima i imovini, a od ukupno 2.102 opštinskih funkcionera, njih 1.999 ili 95,1% je dostavilo Izvještaj o prihodima i imovini 2011/12. Protiv svih javnih funkcionera koji nijesu dostavili svoje imovno stanje pokrenuti su prekršajni postupci i donijete odluke u skladu sa Zakonom i javno i transparentno objavljene na sajtu Komisije, kao i imovno stanje svih javnih funkcionera.
Do 1. IV 2013. evidentirano je 3.565 javnih funkcionera u Crnoj Gori, od kojih su 1.438 (40%) državni, a 2.127 (60%) lokalni funkcioneri. Od ukupnog broja 2.873 ili 80,6 % javnih funkcionera dostavilo je Izvještaj o prihodima i imovini za 2012/13. od kojih državni 1184 ili 82,3%, a lokalni 1.689 ili 79,4%.

Komisija za sprječavanje sukoba interesa je u izvještajnom periodu 29. III 2013. **potpisala Memorandum o saradnji sa Upravom za nekretnine Crne Gore**, dok je usaglasila tekst Memoranduma sa Upravom za sprječavanje pranja novca i finansiranje terorizma, Vijećem za prekršaje i Komisijom za hartije od vrijednosti koji će biti potpisani u narednom periodu. Takođe, u pripremi je potpisivanje sa Državnom izbornom komisijom posebno u vezi finansiranja političkih partija.

3.23.2.3. Sprovedene obuke

Za članove Međuresorske radne grupe, od 2-4. IX 2012. u organizaciji UNDP, organizovana je obuka posvećena upravljanju zasnovanom na rezultatima (*Result Based Management – RBM*), kao priprema za rad na novom Akcionom planu. Takođe, u sklopu projekta IPA 2010 obezbijeđen je nezavisni ekspert, koji je članovima Sekretarijata NK pružio stručnu pomoć prilikom definisanja indikatora za novi AP.

U novembru 2012, kroz IPA 2010, održan je seminar na temu sprječavanja sukoba interesa, na kome su eksperti iz Rumunije i Poljske predstavili regulativu i načine za provjeru imovine i prihoda javnih funkcionera u ovim zemljama.

Održane su tri obuke pod nazivom „Borba protiv korupcije“ i pet obuka pod nazivom „Plan integriteta“ u Upravi za kadrove. Na Policijskoj akademiji UAI je učestvovala u dvije obuke, na teme “Prijavljivanje slučajeva korupcije” i „Korupcija – integritet – prijavljivanje“. UAI je učestvovala i na dvodnevnom predavanju na temu “Jačanje saradnje između policije, tužilaštva, drugih državnih i međunarodnih institucija” čiji organizator je bio GIZ u saradnji sa Vrhovnim državnim tužilaštvom Crne Gore.

U oblasti borbe protiv korupcije, u organizaciji Centra za edukaciju nosilaca pravosudne funkcije, sprovedeno je **osam aktivnosti kontinuirane edukacije** (8 dvodnevna seminara), u kojim aktivnostima je učestvovao ukupno 130 nosilaca pravosudne funkcije, od kojih 74 predstavnika sudstva i 56 predstavnik tužilaštva. Teme ovih seminarima su bile: *lični i institucionalnom integritet; Upravljanje sudovima i upravljanje tužilaštvima sa posebnim osvrtom na postupak*

javnih nabavki i etičke posledice konflinkta interesa; Finansijska istraga i oduzimanje imovine stečene krivičnim djelom.

Devet službenika Uprave za imovinu, pohađalo je dvodnevnu obuku, u periodu 26-27. X 2012. na temu – Najbolja iskustva iz oblasti upravljanja privremeno i trajno oduzetom imovinom, u organizaciju OEBS-a.

Komisija za sprečavanje sukoba interesa je održala **5 edukativnih seminara**.

3.23.2.4. Jačanje administrativnih kapaciteta

Implementacija projekta IPA 2010 „Podrška implementaciji antikorupcijske strategije i Akcionog plana“, zvanično je počela u septembru 2012. Projekat sprovodi Uprava za antikorupcijsku inicijativu (UAI) u saradnji sa Federalnom kancelarijom za administraciju Njemačke. Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta Uprave za imovinu predviđeno je jačanje administrativnih kapaciteta.

3.23.2.5. Statistički podaci

Službenici Odsjeka za suzbijanje privrednog kriminaliteta Uprave policije podnijeli su nadležnim tužiocima 22 krivične prijave za koruptivna krivična djela (19 prijava podnijeto je Osnovnom državnom tužiocu, dok su tri krivične prijave podnijete Specijalnom državnom tužiocu) protiv 29 fizičkih i jednog pravnog lica za 31 krivično djelo, pri čemu je pričinjena materijalna šteta u ukupnom iznosu od 118.863 eura. Struktura krivičnih djela: zloupotreba položaja u privrednom poslovanju (22 krivična djela), zloupotreba službenog položaja (jedno krivično djelo), davanje mita (pet krivičnih djela) i primanje mita (tri krivična djela).

U skladu sa Stručnim uputstvom o procedurama za prijavu krivičnih djela sa elementima korupcije i zaštiti lica koja prijavljuju ova djela Upravi policije, primljeno je devet prijava građana koji su izrazili sumnju u postojanje koruptivnih krivičnih djela.

Odjeljenje za suzbijanje organizovanog kriminala, korupcije, terorizma i ratnih zločina donijelo je protiv 12 lica naredbu za sprovođenje istrage (protiv 6 lica zbog krivičnog djela zloupotreba ovlašćenja u privredi, dok je protiv 6 lica naredba donijeta zbog krivičnih djela primanje i davanja mita). U navedenom periodu Višem sudu u Podgorici su podnijeta 2 optužna predloga protiv 2 lica zbog krivičnog djela davanje mita, dok su dvije optužnice (zbog krivičnog djela zloupotreba ovlašćenja u privredi i zloupotreba službenog položaja ustupljene od strane Osnovnog tužilaštva u Kotoru).

3.23.2.6. Međunarodna i regionalna saradnja

Prvi nacrt sažetog izvještaja za Crnu Goru o primjeni poglavlja III i IV Konvencije UN za borbu protiv korupcije (UNCAC), evaluacioni tim (eksperti UNODC i država evaluatora za CG – Jermenije i Velike Britanije) dostavio je sredinom septembra 2012. Konačni sadržaj tog izvještaja usaglašen je u februaru 2013. u komunikaciji nadležnih crnogorskih organa, prvenstveno UAI, kao nosioca aktivnosti na nacionalnom nivou, i evaluacionog tima. Sažeti izvještaj se prevodi na šest službenih jezika UN-a i biće objavljen na internet stranicama UNODC, najkasnije uoči narednog zasijedanja Grupe za ocjenu primjene UNCAC krajem maja 2013.

Delegacija UAI učestvovala je u radu 58. Plenarnog zasijedanja Grupe država za borbu protiv korupcije (GRECO), u Strazburu, decembra 2012. na kojoj je razmatran i usvojen Izvještaj o usaglašenosti za Crnu Goru u okviru III evaluacije. U tom izvještaju je zaključeno da je od ukupno 14 preporuka, 10 preporuka zadovoljavajuće primijenjeno, dok su četiri preporuke ocijenjene kao djelimično primijenjene (oblast finansiranja političkih partija). Nijedna preporuka nije ocijenjena kao neispunjena. Prema proceduri GRECO-a, u odnosu na četiri djelimično primijenjene preporuke, Crna Gora će izvijestiti GRECO do 30. VI 2014.

Krajem 2012. UAI je započela pripremu sporazuma o saradnji sa Kancelarijom Vlade Republike Slovačke za borbu protiv korupcije.

UAI je učestvovala u nastavku rada RG za prevenciju u okviru Evropske antikorupcijske obuke (European Anti-Corruption Training – EACT) 22-24. X 2013. u Bledu.

Na sastanku Rukovodne grupe Regionalne antikorupcijske inicijative (RAI), januara 2013. u Sarajevu usvojen je nacrt Protokola uz postojeći Memorandum o saradnji, kojim će se produžiti funkcionisanje ove inicijative za minimalno naredni trogodišnji period.

Potpisan je Memorandum o saradnji sa Centrom za monitoring (CEMI) i USAID-om radi realizacije projekta - izrade platforme- baze podataka, u kojoj će biti objedinjeni podaci različitih institucija i koja će raspolagati sa podacima koje sadrže brojne Baze pojedinih institucija. Započeta je realizacija ovog projekta i izrađena je baza podataka za Državnu izbornu komisiju, koja je uvezana sa bazom podataka Komisije. Planirano je da se u prvoj polovini 2013. u tu bazu uvežu i baze podataka CRPS, Državne komisije za javne nabavke i Komisije za kontrolu postupka javnih nabavki.

3.23.3. TEMELJNA PRAVA (vidjeti 1.2. TEMELJNA PRAVA I ZAŠTITA MANJINA)

3.23.3.1. Bilans ostvarenih rezultata

Vlada je 25. X 2012. usvojila Drugi periodični izvještaj Komitetu protiv torture Ujedinjenih Nacija (CAT) koji je Crna Gora u obavezi da dostavlja u skladu sa članom 19 Konvencije protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni ili postupaka.

U toku su dva predmeta s elementima nasilja nad novinarima, dok su svi ostali ili pravosnažni ili presuđeni u prvom stepenu.

2.23.3.2. Sprovedene obuke

U periodu od **1. IX 2012. do 31. III 2013.** na planu edukacije o EKLJP i praksi Evropskog suda za ljudska prava sprovedene je **pet aktvinosti kontinuirane edukacije** (5 seminara), u kojim aktivnostima je učestvovalo ukupno 62 nosioca pravosudne funkcije, od kojih 47 predstavnika sudstva i 15 predstavnik tužilaštva.

Na planu edukacije o zabrani diskrimacije i rodnoj ravnopravnosti, sprovedene su **tri aktvinosti kontinuirane edukacije** u kojim aktivnostima je učestvovalo ukupno 37 nosilaca pravosudne funkcije, od kojih 17 predstavnika sudstva i 20 predstavnika tužilaštva.

3.24. POGLAVLJE 24: PRAVDA, SLOBODA, BEZBJEDNOST

Zamjenik generalnog direktora za proširenje EK Joost Korte 16. I 2013. godine boravio je u posjeti Crnoj Gori i tom prilikom se susreo sa ministrom unutrašnjih poslova Crne Gore Raškom Konjevićem.
U periodu 5-22. III 2013. u Crnoj Gori su boravili eksperti Evropske komisije, u cilju zajedničkog rada sa članovima RG 24 u dijelu inoviranja Nacrt akcionog plana za Poglavlje 24. Boravilo je 12 eksperata za 9 podoblasti Poglavlja 24, osim za podoblast Carinska saradnja, za koju je Komisija ocijenila da nije potrebno angažovanje eksperta u ovoj fazi pripreme. Eksperti su boravili za sljedeće oblasti: migracije, vanjske granice i Šengen, pravosudna saradnja u građanskim i krivičnim stvarima, vizna politika, borba protiv terorizma, azil, policijska saradnja i borba protiv organizovanog kriminala, saradnja u oblasti suzbijanja droga, falsifikovanje eura. Evropska komisija je eksperte obezbijedila kroz instrument podrške TAIEX. Nakon ekspertskih posjeta izvršeno je inoviranje Nacrta akcionog plana, koji je preveden od strane Ministarstva vanjskih poslova i evropskih integracija, nakon čega je upućen Evropskoj komisiji na dodatne sugestije i komentare.

Evropska komisija 15. IV 2013. dostavila je opšte komentare na nacrte akcionih planova za poglavlja 23 i 24. Evropska komisija 19. IV 2013. dostavila je konkretne komentare na nacrte akcionih planova za poglavlja 23 i 24. Kolegijum za pregovore je, kojim je predsjedavao predsjednik Vlade Crne Gore Milo Đukanović, održan je 22. IV 2013. na temu aktivnosti na izradi akcionih planova za poglavlja 23 i 24 i rada radnih grupa po navedenim pitanjima. Sjednici Kolegijuma za pregovore prisustvovao je i šef Radne grupe za Poglavlje 24, Dragan Pejanović.

U periodu 22-26. IV 2013. u Crnoj Gori borave predstavnici resornih generalnih direktorata Evropske komisije, kao i eksperti za pojedine oblasti za poglavlja 23 i 24, u okviru 7 ekspertskih misija za 7 oblasti iz poglavlja 23 i 24. Za poglavlje 24 u pitaju su 3 oblasti: Migracije i azil, Upravljanje granicom i Borba protiv organizovanog kriminala.

U cilju razmatranja komentara Evropske komisije na Nacrt akcionog plana za Poglavlje 24, glavni pregovarač održava konsultacije u periodu 22-24. IV 2013.

Ministar unutrašnjih poslova mr Raško Konjević, 25. IV 2013. održaće sastanak sa šefom Jedinice za Hrvatsku i Crnu Goru Generalnog direktorata za proširenje Evropske komisije, na teme u vezi političkih kriterijuma i poglavlja 24.

Uz održavanje ekspertskih misija, članovi RG 24 održaće se i poseban sastanak sa predstavnicima resornih generalnih direktorata na kojem će biti diskutovano o dostavljenim komentarima Evropske komisije na Nacrt akcionog plana 24, nakon čega će se pristupiti unaprjeđenju teksta Nacrta akcionog plana za poglavlje 24.

3.24.1. AZIL

3.24.1.1. Bilans ostvarenih rezultata

Vlada je 14. III 2013. usvojila Informaciju sa zaključcima o sistemu azila u Crnoj Gori, sa jasnim preporukama svim državnim subjektima uključenim u ovaj sistem, da se dodatno angažuju na jačanju administrativnih, tehničkih i finansijskih kapaciteta, i to povećanjem broja službenika,

obezbjeđivanjem adekvatne opreme i slično.

U cilju pune informisanosti tražilaca azila o pravima i obavezama propisanim Zakonom o azilu, publikovana je nova serija višejezičnih brošura, u saradnji sa UNHCR-om.

3.24.1.2. Prikaz sprovedenih obuka

Službenici Kancelarije za azil prisustvovali su i Radionici, održanoj u Sarajevu u organizaciji TAIEX-a i MARRI-ja, na temu ”Utvrđivanje zemlje porijekla tražilaca azila”.

3.24.1.3. Statistika

Od 1. IX 2012. do 3. IV 2013. u Crnoj Gori zahtjev za dobijanje azila podnijela su 1.174 lica. U ovom izvještajnom periodu jednom licu je odobren status izbjeglice i produžene su 4 dodatne zaštite.

3.24.2. UPRAVLJANJE MIGRACIJAMA

3.24.2.1. Readmisija

3.24.2.1.1. Normativni okvir

Protokol između Crne Gore i Država Beneluksa o implementaciji Sporazuma između Republike Crne Gore i Evropske zajednice o readmisiji lica koja su bez dozvole boravka, je objavljen 2. XI 2012 u Sl. listu CG - Međunarodni ugovori, br. 12/12. Odluka o objavljivanju stupila je na snagu 9. XI 2012.

Skupština je 1. III 2013. usvojila Zakon o potvrđivanju Sporazuma između Vlade Crne Gore i Vlade Republike Moldavije o readmisiji (vraćanje i prihvatanje) lica koja su bez dozvole boravka (Sl. list CG - Međunarodni ugovori, br. 3/13). Zakon je stupio na snagu 21. III 2013.

Odluka o objavljivanju Protokola između Vlade Crne Gore i Vlade Slovačke Republike o implementaciji Sporazuma između Crne Gore i Evropske Zajednice o readmisiji lica koja su bez dozvole boravka, je objavljena 20. III 2013. u Sl. listu CG- Međunarodni ugovori, br. 4/13. Odluka o objavljivanju stupila je na snagu 27. III 2013.

Ministri unutrašnjih poslova Crne Gore i Turske potpisali su 18. IV 2013, u Istanbulu Sporazum o readmisiji lica koja su bez dozvole boravka.

3.24.2.1.2. Statistika

U pogledu postupanja po zamolnicama, za period 1. IX 2012. - 31. III 2013. u primjeni sporazuma o readmisiji zaprimljeno je ukupno 124 zahtjeva za readmisiju koji su se odnosili na prihvat ukupno 243 lica. Od broja primljenih zahtjeva pozitivno je riješeno 92 zahtjeva, odnosno data je saglasnost za prihvatanje ukupno 193 lica. Negativno je riješeno 32 zahtjeva, odnosno nije data saglasnost za prihvatanje ukupno 50 lica.

Shodno svojim nadležnostima, sprovođenje skraćenog postupka readmisije i sprovođenje tranzita, Uprava policije preduzima neophodne mjere za efikasnu implementaciju zaključenih sporazuma o readmisiji (vraćanje i prihvatanje) lica čiji je ulazak ili boravak nezakonit.

Prihvaćena lica po sporazumima o readmisiji u skraćenom postupku

	Sep.	Okt.	Nov.	Dec.	Jan.	Feb.	Mart
Od Republike Hrvatske	25	24	39	4	16	3	7
Od Bosne i Hercegovine	4	34	2	15	/	7	/
Predata lica po sporazumima o readmisiji u skraćenom postupku							
Republika Albanija	1	/	/	/	/	/	/

3.24.2.1.3. Međunarodna i regionalna saradnja

Pregovori između delegacije Vlade Crne Gore i delegacije Vlade Ruske Federacije o zaključivanju Sporazuma između Vlade Crne Gore i Vlade Ruske Federacije o readmisiji lica koja su bez dozvole boravka i Protokola o njegovom sprovođenju, održani su 19-20. III 2013. u Podgorici. Delegacije su uspjele da, u najvećem dijelu, usaglase tekst Sporazuma i Protokola o njegovom sprovođenju.

Pregovori između delegacije Vlade Crne Gore i delegacije Vlade Estonije o zaključivanju Protokola između Vlade Crne Gore i Vlade Republike Estonije o implementaciji Sporazuma između Crne Gore i Evropske zajednice o readmisiji (vraćanje i prihvatanje) lica koja su bez dozvole boravka, održani su 9-10. IV 2013. u Podgorici. Tekst Protokola je u potpunosti usaglašen na ovim pregovorima i isti je parafiran od strane šefova obje delegacije. Nakon što se sprovedu odgovarajuće interne procedure odobravanja Protokola, pristupiće se potpisivanju istog.

Vlada je 25. X 2012. dala saglasnost na tekst Sporazuma između Vlade Crne Gore i Vlade Republike Srbije o readmisiji (vraćanje i prihvatanje) lica čiji je ulazak ili boravak nezakonit i Protokola za njegovo sprovođenje i istovremeno usvojila Informaciju o pregovorima održanim 5-6. IX 2012. u Beogradu. Sporazum i Protokol su potpisani 12. IV 2013. u Beogradu.

3.24.2.2. Raseljena i interno raseljena lica

3.24.2.2.1. Normativni okvir

Vlada je 24. I 2013. utvrdila je Prijedlog zakona o dopuni Zakona o strancima, kojim će rok za podnošenje zahtjeva za odobravanje stalnog nastanjenja i privremenog boravka raseljenim i interno raseljenim licima biti produžen do 31. XII 2013. Prijedlog zakona se nalazi u skupštinskoj proceduri.

3.24.2.2.2. Bilans ostvarenih rezultata

U pogledu rada Regionalne tehničke radne grupe za pribavljanje dokumentacije (čine je predstavnici Crne Gore, Srbije, Hrvatske i Bosne i Hercegovine, kao i predstavnici UNHCR-a), kojom koordinira Crna Gora, treba istaći da je 17. I 2013. u Podgorici, održan peti sastanak ove radne grupe.

Zavod za zbrinjavanje izbjeglica kontinuirano sprovodi mjere na identifikaciji najugroženijih lica kojima je potrebna pomoć u obezbjeđivanju dokumentacije iz države porijekla i plaćanja administrativnih taksi za izdavanje ovih dokumenata, i u tom cilju, organizuje kolektivne odlaske za Srbiju i Kosovo. Do sada je organizovano 14 kolektivnih odlazaka za Srbiju i Kosovo, koje su obuhvatile 547 interno raseljenih lica iz naselja kamp Konik u Podgorici i Riversajd u Beranama. U planu su novi kolektivni odlasci za Kosovo i Srbiju. Tokom januara 2013. identifikovano je 200 interno raseljenih lica, koji su izrazili želju za odlazak na Kosovo radi pribavljanja dokumentacije,

čiji odlazak će se organizovati u narednom periodu.

U cilju trajnog i održivog rješavanja položaja raseljenih i interno raseljenih lica, u januaru 2013. Vlada je donijela Akcioni plan za implementaciju Strategije za 2013.

3.24.2.2.3. Statistika

U periodu od 7. XI 2009. (datum stupanja na snagu Zakona o dopunama Zakona o strancima), zaključno sa 31. XII 2012. raseljena lica su podnijela ukupno 3.728 zahtjeva za odobravanje stalnog nastanjenja. Od ovog broja, pozitivno je riješeno 2.908 zahtjeva, negativno su riješena 4 zahtjeva, dok je po ostalim zahtjevima postupak u toku.

U istom periodu, interno raseljena lica su podnijela ukupno 5.320 zahtjeva za odobravanje stalnog nastanjenja. Od ovog broja, pozitivno je riješen 2.991 zahtjev, negativno je riješen 31 zahtjev, dok je po ostalim zahtjevima postupak u toku.

Takođe, u istom periodu, raseljena i interno raseljena lica su podnijela ukupno 366 zahtjeva za odobravanje privremenog boravka. Od ovog broja, pozitivno je riješeno 107 zahtjeva, dok je po ostalim zahtjevima postupak u toku.

Razlog za odbijanje 35 zahtjeva za odobravanje stalnog nastanjenja je u tome što je podnosiocima zahtjeva prestao status raseljenog ili internog raseljenog lica, ili su osuđivani za krivična djela koja se gone po službenoj dužnosti.

Treba istaći da određeni broj raseljenih i interno raseljenih lica koji su podnijeli zahtjev za odobravanje privremenog boravka, u neposrednom kontaktu sa službenicima Ministarstva, iznosi molbu da Ministarstvo ne donosi odluke po njihovim zahtjevima za privremeni boravak, iz razloga što su u postupku pribavljanja pasoša, nakon čijeg pribavljanja će promijeniti osnov svog zahtjeva, to jest, da osnov više ne bude zahtjev za privremeni boravak, već zahtjev za stalno nastanjenje.

3.24.2.3. Sprečavanje i kontrola ilegalne imigracije

3.24.2.3.2. Prikaz sprovedenih obuka

U skladu sa preporukama Evropske komisije iz Mape puta za liberalizaciju viznog režima sa Crnom Gorom, u cilju sticanja novih znanja i obnavljanja postojećih, na Policijskoj akademiji u Danilovgradu, službenici Odsjeka za strance i suzbijanje nezakonitih migracija realizovali su obuku za 227 službenika granične policije.

3.24.2.3.3. Statistika

Na planu suzbijanja nezakonitih migracija, pripadnici granične policije u periodu od 1. IX 2012 – 31. III 2013. spriječili su 369 lica u nezakonitom prelasku državne granice. Najviše pokušaja nezakonitog prelaska državne granice bilo je od strane državljana Alžira (74), Sirije (70), Albanije (43), Kosova (35), Pakistana (21), Avganistana (19) i dr. Statistika potvrđuje da nestabilno stanje političkih i ekonomskih prilika i dalje utiče na povećanje broja ilegalnih migranata sa područja afro-azijskih zemalja.

Prema njihovim izjavama, kao i prema informacijama koje dobijamo putem međunarodne saradnje, ova lica ilegalno dolaze u Crnu Goru rutom Turska – Grčka – Republika Makedonija – Republika Albanija ili Republika Kosovo – Crna Gora i dalje. Iz tog razloga, i shodno preporukama

Evropske komisije, vrši se pojačani nadzor granice i pojačane granične provjere na graničnim prelazima iz pravca Republike Albanije i Republike Kosovo.

Statistički podaci o nezakonitim migracijama							
	Sep.	Okt.	Nov.	Dec.	Jan.	Feb.	Mart
Otkriveno lica u nezakonitom boravku	42	38	31	32	39	64	47
Spriječeno lica u nezakonitom prelasku d/g	56	44	61	43	63	49	53
Nije dozvoljen ulazak u Crnu Goru	110	136	76	62	47	73	57

3.24.2.4. Prihvatilište za strance

3.24.2.4.1. Bilans ostvarenih rezultata

U martu 2013. od strane Opštine Danilovgrad izdata je upotrebna dozvola za Prihvatilište za strance u Spužu.

Shodno Pravilniku o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Ministarstva unutrašnjih poslova, vrši se raspored službenika koji će biti radno angažovani u Prihvatilištu za strance. Nastavljeno je sa njihovom obukom i pripremom za rad u Prihvatilištu.

3.24.3. VIZNA POLITIKA

3.24.3.1. Normativni okvir

Vlada je 4. IV 2013. donijela Odluku o privremenom oslobađanju od pribavljanja vize za državljane Republike Azerbejdžan. Navedenom Odlukom predviđeno je da državljani Azerbejdžana u periodu od 31. V do 31. X 2013. mogu bez vize ulaziti, izlaziti, prelaziti preko teritorije i boraviti u Crnoj Gori do 30 dana.

3.24.3.2. Bilans ostvarenih rezultata

Sektor granične policije u skladu sa Zakonom o strancima, Uredbom o viznom režimu i ratifikovanim međunarodnim ugovorima preduzima aktivnosti na djelotvornom sprovođenju vizne politike.

Kontinuirano se sprovode mjere iz preporuka Evropske komisije po pitanju smanjenja broja viza izdatih na graničnim prelazima (2008. godine – 2606, 2009. godine – 897, 2010. godine – 280, 2011. godine – 102, 2012. godine - 84).

Izdato viza na graničnim prelazima po mjesecima						
Sep.	Okt.	Nov.	Dec.	Jan.	Feb.	Mart
8	43	3	2	/	/	/

U oktobru 2012. su izdate 43 tranzitne vize (B) na graničnom prelazu Luka Bar za državljane Indonezije – 32 i Filipina – 11. Radi se o pomorcima sa broda, koji je po odluci Privrednog suda zadržan do okončanja postupka.

Nije odobren ulazak u Crnu Gora za 561 lice. Najčešći razlozi zbog kojih nije dozvoljen ulaz u Crnu Goru su: neispunjavanje uslova za ulazak, neposjedovanje novčanih sredstava za izdržavanje, nevažeća putna isprava i odbijanje plaćanja carinskih troškova.

Nije odobren izlazak iz Crne Gore za 711 lica, i to: lica bez putne isprave, upotreba tuđe putne isprave, nevažeće, lažne putne ili druge isprave – 294 lica, namjera da izbjegne krivično, odnosno prekršajno gonjenje, izdržavanje kazne, izvršenje sudske naredbe ili lišenje slobode – 8 lica, nepostojanje uredne dokumentacije za vozilo – 14 lica, ne ispunjava uslove za ulazak u zemlje Evropske unije – 127 lica, maloljetna lica bez pratnje – 12 lica, neprijavljen boravak, neispunjavanje propisanih uslova – 157 lica i ostalo – 99 lica.

3.24.4. VANJSKE GRANICE I ŠENGEN

3.24.4.1. Bilans ostvarenih rezultata

Svi granični prelazi uvezani su u jedinstveni informacioni sistem I 24/7, putem kojeg se vrše provjere lica, vozila i putnih isprava kroz nacionalnu i INTERPOL-ovu bazu podataka. Instaliran je infomacioni sistem MIND za provjeru podataka, kao i optički čitači dokumenata i fotografija iz putnih isprava i njihovo registrovanje u bazu podataka.

Efikasnom upotrebom informacionog sistema na graničnim prelazima u periodu od 1. IX 2012. do 31. III 2013. ostvareni su dobri rezultati po pitanju pronađenih lica, vozila i dokumenta po INTERPOL-ovim i nacionalnim potjernicama i to: 38 motorna vozila po potjernici INTERPOL-a, 110 lica (21 po INTERPOL-ovim i 89 po nacionalnim potjernicama), 40 dokumenata po potjernici INTERPOL-a.

Pronađeno je 18 falsifikovanih putnih isprava i 19 drugih dokumenata na graničnim prelazima u Crnoj Gori.

Nastavljene su aktivnosti na izgradnji, opremanju i testiranju patrolnih brodova PB-101 i PB-110 kroz projekat IPA 2010 u brodogradilištu „Mont-montaža Greben“ u Hrvatskoj, čija je primopredaja predviđena za maj 2013.

Projekt „Rad granične policije u zajednici“, uspješno se implementira uz državnu granicu prema Bosni i Hercegovini, Srbiji, Hrvatskoj, Kosovu i Albaniji. Cilj projekta je jačanje međusobnog povjerenja lokalne zajednice i granične policije i efikasnije obavljanje poslova granične bezbjednosti.

Elektronska razmjena operativnih informacija (INFOSTREAM - softverski modul) kroz projekat „Policija vođena obavještajnim radom“ uspostavljena je sa svim ispostavama granične policije i pripadajućim graničnim prelazima, osim u ispostavama granične policije Nikšić i Pljevlja, gdje je sistem djelimično uspostavljen.

Shodno potpisanim sporazumima i protokolima, realizovano je deset regionalnih i 62 lokalna sastanaka sa graničnim policijama susjednih zemalja, na osnovu čega su sačinjeni planovi, utvrđene konkretne zajedničke aktivnosti i izvedene akcije na sprječavanju prekograničnog kriminala.

3.24.4.2. Statistika

U izvještajnom periodu, u skladu sa potpisanim protokolima o zajedničkim patrolama duž državne granice Crne Gore, realizovane su zajedničke patrole sa: graničnom policijom Albanije - 98 patrola; graničnom policijom Bosne i Hercegovine – 152 patrole; graničnom policijom Srbije - 131 patrola, graničnom policijom Kosova realizovano je 25 sinhronizovanih patrola. U okviru sprovođenja Protokola o privremenom režimu na Prevlaci, akcija Zona, sa graničnom policijom Hrvatske realizovano je devet patrola.

Zajedničkim aktivnostima sa graničnim policijama Srbije i Bosne i Hercegovine, spriječeno je 9 lica u nezakonitom prelasku državne granice (3 državljanina Bangladeša, 3 državljanina Kosovo, 2 državljanina Srbije i 1 državljanin Avganistana).

3.24.4.3. Međunarodna i regionalna saradnja

Prvi sastanak komisija za razgraničenje između Crne Gore i Kosova održan je u Podgorici, 7. XI 2012. na kojem je utvrđena dinamika u obavljanju poslova razgraničenja i pripremama za zaključivanje međunarodnog ugovora o državnoj granici. Drugi sastanak je održan u Podgorici 25-26. III 2013. na kojem je usaglašen i potpisan Poslovnik o zajedničkom radu komisija i Upustvo za identifikaciju-utvrđivanje pravca protezanja granične linije između Crne Gore i Republike Kosovo. Treći sastanak će se održati krajem aprila 2013. u Prištini, na kojem će se komisije baviti usaglašavnjem granične linije na osnovu raspoložive dokumentacije i pripremiti pravni dio ugovora o granici.

Crnogorska strana inicirala je kosovskoj strani da se potpišu i sporazumi o policijskoj saradnji i sporazumi o graničnim prelazima i režimu pograničnog saobraćaja između Vlade Crne Gore i Vlade Republike Kosovo.

Sa Hrvatskom se vode pregovori o zaključivanju Sporazuma o graničnim prelazima i sporazuma o režimu pograničnog saobraćaja između Vlade Crne Gore i Vlade Republike Hrvatske.

3.24.5. PRAVOSUDNA SARADNJA U GRAĐANSKIM I KRIVIČNIM STVARIMA

3.24.5.1. Normativni okvir

Predlog zakona o međunarodnom privatnom pravu nalazi se u skupštinskoj proceduri.

Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima nalazi se u skupštinskoj proceduri.

3.24.5.2. Bilans ostvarenih rezultata

Otpočeti su pregovori u cilju potpisivanja Ugovora o međusobnom izvršavanju sudskih odluka u krivičnim stvarima, Ugovora o pravnoj pomoći u krivičnim stvarima i Ugovora o izručenju sa Kosovom**.**

Vođeni su i intenzivni pregovori sa Italijom u pravcu potpisivanja Dodatnog bilateralnog ugovora uz Evropsku konvenciju o ekstradiciji od 13. XII 1957. i Dodatnog bilateralnog ugovora uz Evropsku konvenciju o uzajamnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima od 20. IV 1959.

Takođe, otpočet je i pregovarački proces sa Turskom u cilju potpisivanja ugovora o međusobnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima, izručenju i transferu osuđenih lica.

3.24.5.3. Statistički podaci

Tokom 2012. u radu je bilo 1.497 predmeta **međunarodne pravne pomoći u građanskim i privrednim stvarima**, što u odnosu na 2011. predstavlja povećanje od 21,70 %. Aktivne zamolnice, kada su pravosudni organi Crne Gore podnosioci zamolnica za pravnu pomoć, čine 41,88 %, a pasivne 58,12 %, što je na prošlogodišnjem nivou. Najveći dio saradnje pravosudnih organa odvijao se sa državama u neposrednom okruženju i to sa Kosovom 27,99 %, Srbijom 19,97 %, Hrvatskom 15,36% i Bosnom i Hercegovinom 10,89 %, što predstavlja 75% od ukupnog broja zamolnica.

Tokom 2012. bilo je u radu 2.299 predmeta **međunarodne pravne pomoći u krivičnim stvarima** što je za 179 predmeta više nego u 2011. Po strukturi bilo je 145 predmeta izručenja, odnosno upućene su 104 molbe za izručenje stranim državama (aktivne), i primljena je 41 molba stranih država za izručenje (pasivna). Primljeno je i obrađeno 35 molbi za transfer osuđenih lica, od čega 30 molbi za transfer osuđenih u Crnu Goru i 5 molbi osuđenih lica za transfer iz Crne Gore u stranu državu. U radu je bilo 26 predmeta za priznanje i izvršenje strane sudske odluke, 202 predmeta ustupanja krivičnog gonjenja, 178 zamolnica za uručenje pismena, 648 zamolnica za dostavljanje izvoda iz kaznene evidencije, a 155 predmeta su podaci o osudi, 84 zamolnice kojima se tražila provjera podataka a ostalo se odnosi na zahtjev za privremenu predaju lica lišenog slobode, provjeru bankarskih računa i kao i 3 zahtjeva za lociranje eventualnih svjedoka od strane tužilaštva Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju.

3.24.5.5. Međunarodna i regionalna saradnja

Stalni predstavnik Ministarstva pravde u Komitetu PC-OC Savjeta Evrope prisustvovao je 63. Zasijedanju Komiteta održanom 13-15. XI 2012.

U izvještajnom periodu, članovi Regionalnih ekspertskih timova Jugoistočne Evrope za pravosudnu saradnju u građanskim i krivičnim stvarima učestvovali su u radu 2. sastanka Regionalnog ekspertskog tima za pravosudnu saradnju u građanskim stvarima (4-7. XII 2012. u Holandiji), 2. sastanka Regionalnog ekspertskog tima za pravosudnu saradnju u krivičnim stvarima (26-27. IX 2012. u Crnoj Gori), 3. sastanka Regionalnog ekspertskog tima za pravosudnu saradnju u građanskim stvarima (26-27. IX 2012. u Crnoj Gori).

Predstavnik Ministarstva pravde učestvovao je na Forumu ministara pravde i unutrašnjih poslova „EU –Zapadni Balkan“, posvećenom pitanjima iz oblasti pravosuđa a koji je organizovan u okviru kiparskog predsjedavanja Evropskom unijom.

Predstavnici Ministarstva pravde uzeli su učešća u radu Konferencije o strateškim prioritetima, održane u sklopu CyberCrime@IPA Regionalnog projekta o borbi protiv računarskog kriminala, 13-15. II 2013. u Hrvatskoj.

3.24.6. POLICIJSKA SARADNJA I BORBA PROTIV ORGANIZOVANOG KRIMINALA

3.24.6.1. Normativni okvir

Skupština je 4. III 2013. donijela Zakon o potvrđivanju Sporazuma između Vlade Crne Gore i Vlade Republike Makedonije o policijskoj saradnji (Sl. list CG - Međunarodni ugovori, br. 3/13), koji je potpisan 16. III 2012. u Skoplju.

Skupština je 4. III 2013. donijela Zakon o potvrđivanju Sporazuma između Crne Gore i Republike Češke o saradnji u oblasti borbe protiv kriminala (Sl. list CG - Međunarodni ugovori br. 3/13), koji je potpisan 22. VI 2012. u Podgorici.

Donijet je Zakon o unutrašnjim poslovima (Sl. list CG, br. 44/12), kojim su na sveobuhvatan način uređena pitanja koja se odnose na jasno definisanje policijskih poslova, ovlašćenja i statusa policijskih službenika, čime je postignuto da policijsko postupanje bude u granicama zakona, jasno uređeno, jednostavnije, brže i ekonomičnije. Policijski posao je precizno uređen, posebno u situacijama u kojima se njegovim obavljanjem zadire u osnovna prava i slobode građana.

Na osnovu Zakona o unutrašnjim poslovima donijeti su sljedeći podzakonski akti: Pravilnik o uslovima koje moraju da ispunjavaju prostorije za zadržavanje lica lišenih slobode (Sl. list CG, br. 52/12), koji je stupio na snagu 19. X 2012, Pravilnik o uslovima i načinu izbora policijskog službenika koji se upućuje u inostranstvo (Sl. list CG, br. 55/12), koji je stupio na snagu 9. XI 2013, Pravilnik o uslovima i načinu pružanja pomoći državnim organima, organima državne uprave, organima lokalne samouprave i pravnim licima u postupku izvršenja njihovih odluka (Sl. list CG, br. 15/13), koji je stupio na snagu 29. III 2013, Pravilnik o sadržini i obrascu službene legitimacije i izgledu službene značke ovlašćenog službenika za vršenje unutrašnje kontrole (Sl. list CG, br. 16/13), koji je stupio na snagu 5. IV 2013, Pravilnik o sadržini i obrascu službene legitimacije i izgledu policijske značke.

Na osnovu Zakona o bezbjednosti saobraćaja na putevima (Sl. list CG, br. 33/12), donešeni su sljedeći podzakonski akti: Uredba o visini naknade troškova za premještanje vozila (Sl. list CG, br. 7/13), koja je stupila na snagu 4. II 2013, Uredba o visini troškova pregleda uređaja i opreme za tehnički pregled vozila (Sl. list CG, br. 16/13), koja je stupila na snagu 5. III 2013, Uredba o visini troškova za tehnički pregled vozila (Sl. list CG, br. 16/13'), koja je stupila na snagu 5. III 2013.

Na osnovu Zakona o graničnoj kontroli (Sl. list CG, br. 72/09), donešen je Pravilnik o obrascu, sadržini i načinu izdavanja odobrenja za ulazak pripadnika stranih službi bezbjednosti (Sl. list CG, br. 51/12), koji je stupio na snagu 16. X 2013.

Vlada je 26. VII 2012. donijela Odluku o upućivanju jednog službenika Uprave policije u mirovnu misiju UN na Kipru a je 7. III 2013. donijela Odluku o upućivanju dva službenika Uprave policije u mirovnu misiju UN na Kipru.

3.24.6.1.2. Bilans ostvarenih rezultata

Klasifikovana verzija MNE OCTA 2011 dostavljena je krajem 2012. Državnom tužilaštvu.

Paralelno sa aktivnostima na realizaciji preporuka iz prethodne OCTA-e 2011. a u skladu sa promjenama u oblasti borbe protiv organizovanog kriminala na nivou Evropske unije i dobijenim preporukama i metodologijom EUROPOL-a, Uprava policije je tokom 2012. započela proces izrade „Procjene opasnosti od teškog i organizovanog kriminala“ (MNE SOCTA 2013). Početno usklađivanje metodologije i prelazak sa OCTA na SOCTA, realizovan je uz podršku eksperata iz Savezne kriminalističko-obavještajne službe Austrije. U pravcu usvajanja novih standarda, izvršeno je usklađivanje Upitnika i indikatora za organizovane kriminalne grupe, usvojen je SLEIPNIR 2.0 model za izradu rang matrica grupa, na osnovu kojeg je izrađena i nova baza podataka za automatsko rangiranje organizovanih kriminalnih grupacija.

U svrhu izrade MNE SOCTA 2013, formiran je tim od šest strateških i operativnih analitičara, koji je u prvoj fazi pripremio „Analizu uticaja teškog i organizovanog kriminala u regionu na stanje u Crnoj Gori“, a u drugoj fazi kroz „Plan obavještajnog rada“ usmjerava se ciljano prikupljanje podataka o organizovanim kriminalnim grupama i ključnim prioritetima obavještajnog rada.

Strateška upravna grupa Uprave policije je početkom 2012. na bazi preporuka iz MNE OCTA 2011 izradila interni „Plan aktivnosti za borbu protiv organizovanog kriminala“, na osnovu kojeg su tokom 2012. i početkom 2013. realizovane konkretne prioritetne preventivne, obavještajne i operativno-istražne policijske aktivnosti. Neki od primjera ciljanog obavještajnog rada su dugoročni obavještajni projekti: „KOSTA“ kroz koji se prikupljaju obavještajni podaci o našim pomorcima povezanim sa organizovanim kriminalnim grupama i međunarodnim krijumčarenjem kokaina ili „DUGA“ kroz koji se prikupljaju obavještajni podaci o problemu zelenašenja. U odnosu na pojedine organizovane kriminalne grupe identifikovane prethodnom OCTA-om, u periodu do kraja 2012. planski su realizovane brojne operativno-istražne aktivnosti, od kojih su najznačajnije bile usmjerene prema organizovanim kriminalnim grupama Šarić, Kelmendi ili Kalić, dok su druge pod kodnim nazivima Zelena milja, Veliki prasak, Trio, Makondo, Beverli, Paladijum, Galeb, prvenstveno bile usmjerene na kriminalne grupacije koje su aktivne u međunarodnim lanacima krijumčarenja kokaina, heroina i skanka.

U cilju unaprjeđenja implementacije modela „Policija vođena obavještajnim radom“, realizovane su specijalističke obuke za kriminalističko-obavještajne poslove i DESK funkciju, obavještajnu analitiku (ANAKAPA metod), upotrebu analitičkog softvera i2 Notebook, kao i za korišćenje softvera INFOSTREAM.

Presudom Apelacionog suda od 8. II 2013. U predmetu „Šarić“ povodom žalbe tužilaštva, a po službenoj dužnosti, preinačena je presuda Višeg suda u Bijelom Polju od 3. V 2013. u oslobađajućem dijelu, na način što je optuženi oslobođen od optužbe da je izvršio krivično djelo stvaranje kriminalne i krivično djelo neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih

droga, jer djela za koja je optužen po zakonu nijesu krivična djela u vremenu izvršenja. Novi glavni pretres je zakazan za 22. IV 2013.

3.24.6.1.3. Sprovedene obuke

Predstavnici Uprave policije kontinuirano pohađaju specijalističke obuke, u cilju unapređenja profesionalnih kompetencija policijskih službenika angažovanih na poslovima suzbijanja organizovanog kriminala. Realizovane su 52 obuke na kojima je učestvovalo 335 službenika.

3.24.6.1.4. Statistika

Ukupni podaci za slučajeve organizovanog kriminala

	2012		2013 (1. I - 31. III)	
	Broj slučajeva	Broj lica	Broj slučajeva	Broj lica
ISTRAGE				
OPTUŽNICE				
PRESUDE	**15(6)**[11]	**70**	**2(1)**	**16**
Oslobađajuće	4	22	1	8
Osuđujuće	**14**	**45**	**2**	**8**
Odbijajuće	3	3	0	0

3.24.6.1.5. Regionalna i međunarodna policijska saradnja

U cilju uspješne saradnje u učešću policijskih službenika u mirovne misije u Avganistanu Ministarstvo unutrašnjih poslova i Ministarstvo odbrane potpisali su 19. XI 2012. Sporazum o međusobnoj saradnji na pripremi i angažovanju savjetodavnih policijskih timova u okviru mirovne misije ,,International Security Assistance Force (ISAF)'' u Avganistanu.

U cilju prevencije, vođenja istraga, rasvjetljavanja i otkrivanja krivičnih djela organizovanog kriminala, putem razmjene strateških i operativnih informacija, realizovani su sastanci sa šefovima bezbjednosnih struktura zemalja regiona i država članica Evropske unije.

U okviru programa bilateralne saradnje sa policijskim organizacijama Njemačke, Austrije, Holandije i Slovenije, realizovani su zajednički projekti usmjereni na dalju profesionalizaciju i usvajanje savremenih policijskih praksi i metoda rada u oblasti borbe protiv transnacionalnog organizovanog kriminala.

Kroz jedinice međunarodne policijske saradnje–ILECUs, omogućena je brža razmjena informacija i efikasnija koordinacija zajedničkih prekograničnih istraga. Kontinuirano se razmjenjuju

[11] Kod presuda, brojevi u zagradama pokazuju broj presuda u kojima je istom presudom npr. nekoliko okrivljenih osuđeno, neki oslobođeni, a u odnosu na neke okrivljene donijeta odbijajuća presuda. Zbog te činjenice postoji razlika u zbiru ukupnog broja presuda i vrsta presuda (oslobadjajuca, osudjujuća, odbijajuća).

obavještajni podaci, kroz sigurne komunikacione linkove (posredstvom INTERPOL-a , EUROPOL-a[12] i SELEC-a) u cilju prevencije i suzbijanja kriminala.

3.24.6.2. ZAŠTITA SVJEDOKA

3.24.6.2.1. Bilans ostvarenih rezultata

U cilju unaprjeđenja efikasnosti i efektivnosti u borbi protiv transnacionalnog organizovanog kriminala, Uprava policije je uzela učešće u projektu „Zaštita svjedoka u borbi protiv organizovanog kriminala i terorizma-WINPRO II“, koji je usmjeren na intenziviranje saradnje na regionalnom i evropskom nivou putem jačanja institucionalnih kapaciteta jedinica za zaštitu svjedoka i drugih relevantnih agencija, time omogućujući zaštitu svjedoka i saradnika organa pravosuđa, prije, tokom i nakon suđenja, u okviru ili van teritorije odnosne države.

U skladu sa Sporazumom o razumijevanju i saradnji u oblasti zaštite svjedoka i drugih učesnika u krivičnom postupku, Jedinica za zaštitu svjedoka Uprave policije je u oblasti svoje nadležnosti ostvarila operativnu saradnju sa partnerskom jedinicom iz Srbije u konkretnim predmetima.

3.24.7. SPREČAVANJE PRANJA NOVCA

3.24.7.1. Normativni okvir

Na osnovu Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma (Sl. list CG, br. 14/07 i 14/12), 27. XI 2012. usvojen je Pravilnik o sadržaju i vrsti podataka o uplatiocu koji prate elektronski prenos novčanih sredstava (Sl. list CG, br. 60/12). Pravilnik je stupio na snagu 7. XII 2012. U toku je izrada Smjernica za prepoznavanje neuobičajenih transakcija.

3.24.7.2. Bilans ostvarenih rezultata

USPNFT je u izvještajnom periodu dala 7 naloga za privremenu blokadu (na 72 sata) 6 transakcija i sredstava na 4 računa u ukupnom iznosu od 2.334.217,70 eura i 212.323,00 dolara.

Prvostepeni postupak u slučaju **Kalić** je u toku pred Višim sudom u Bijelom Polju. U krivičnom predmetu zbog produženog krivičnog djela pranje glavni pretres započet 30. V 2012. pred vijećem Višeg suda u Bijelom Polju. Glavni pretres je počeo iznova zbog promjene u sastavu vijeća 12. XI 2012. Nastavak glavnog pretresa održan je 4. i 5. IV 2013.

3.24.7.3. Prikaz sprovedenih obuka

U izvještajnom periodu 15 službenika USPNFT učestvovalo je na 10 seminara koji su se odnosili na Borbu protiv organizovanog kriminala, pranja novca, finansiranja terorizma, finansijske istrage i oduzimanja imovine.

[12] Uprava policije Crne je dio INTERPOL-ovih projekata koji se bave suzbijanjem kriminala, a tiču se regiona jugoistočne Evrope (projekat Pink Panthers koji se bavi istragama u vezi sa razbojništvima, i BESA u vezi organizovanog kriminala počinjenog od strane lica iz jugoistočne Evrope, sa albanskog govornog područja). Crna Gora je druga u Evropi gdje je tokom ljetnje sezone 2012. godine implementiran projekat zajedničkih INTERPOL-ovih timova (IMEST), koji je imao za cilj sveobuhvatne provjere lica koja tokom turističke sezone posjete Crnu Goru.

3.24.7.4. Jačanje administrativnih kapaciteta

U skladu sa Vladinim Programom stručnog osposobljavanja za lica sa stečenim visokim obrazovanjem USPNFT je zaposlila 7 pripravnika.

3.24.7.5. Statistički podaci

U periodu od 1. IX 2012. do 31. III 2013. Sektor za prijem obradu i analizu podataka otvorio je 168 predmeta. U istom periodu primljen je 81 izvještaj o sumnjivim transakcijama i 2 izvještaja o neuobičajenim transakcijama. Takođe, u istom periodu, drugim nadležnim državnim organima (Tužilaštvu, Upravi policije i ANB) proslijeđeno je 83 informacija i obavještenja. Od ovog broja na inicijativu USPNFT upućeno je 26 obavještenja, 26 informacija je upućeno kao odgovor na zahtjeve ovih državnih organa. U istom periodu ovim državnim organima proslijeđeno je i 31 dopunskih informacija. Stranim finansijsko obavještajnim službama proslijeđeno je 125 zahtjeva, a od stranih FOS je primljen 21 zahtjev za dostavu finansijsko obavještajnih podataka.

3.24.7.6. Međunarodna i regionalna saradnja

U toku su dogovori u vezi sa potpisivanjem Sporazuma o saradnji sa finansijsko obavještajnim službama Paname, Indije i Saudijske Arabije.

3.24.8. BORBA PROTIV TRGOVINE LJUDIMA

3.24.8.1. Normativni okvir

U cilju usklađivanja nacionalnog zakonodavstva s pravnom tekovinom EU, Ministarstvo pravde je 10. XII 2012. organizovalo Okrugli sto na kojem je prezentovan tekst radne verzije Zakona o izmjenama I dopunama Krivičnog zakona Crne Gore. Ovim tekstom radne verzije Zakona predložena je izmjena člana 444 u dijelu uvođenja dva nova oblika eksploatacije, koji nastaju kao rezultat vršenja KD Trgovina ljudima: - „ropstva i radnji sličnih ropstvu“ i - „sklapanja nedozvoljenog braka“. Zatim, predložena je i odredba koja tretira irelevantnost pristanka žrtve trgovine ljudima na namjeravanu eksploataciju. Kao otežavajuće okolnosti za odmjeravanje kazne predloženo je i uvođenje odredbi koje obuhvataju izvršenje KD od strane službenog lica prilikom obavljanja njegovih-njenih dužnosti.

Takođe, predloženo je proširenje člana 445 koji kriminalizuje trgovinu djecom radi usvojenja, pomijeranjem starosne granice sa 14 na 18 godina. Članom 142, stav 11 predloženo je definisanje termina žrtve krivičnog djela. Radnom verzijom Zakona o izmjenama i dopunama KZ-a predloženo je uvođenje dva nova člana u KZ Crne Gore 295a – Trgovina djelovima ljudskog tijela i 295b – Oglašavanje trgovine djelovima ljudskog tijela

Vlada je utvrdila Nacrt zakona o naknadi štete žrtvama krivičnih djela u decembru 2011. Nacrt zakona je bio predmet ekspertize Savjeta Evrope i Evropske komisije. O nacrtu zakona je 19. XII 2012. organizovana stručna rasprava na kojoj su učestvovali predstavnici pravosudnih organa, međunarodnih organizacija i nevladinih organizacija. Programom rada Vlade za 2013. predviđeno je utvrđivanje predloga zakona.

3.24.8.2. Bilans ostvarenih rezultata

Vlada je 13. IX 2012. usvojila novu Strategiju za borbu protiv trgovine ljudima za period od 2012. do 2018. i prateći dvogodišnji Akcioni plan. Novim strateškim dokumentom definisani su ciljevi, načela i pravci u borbi protiv trgovine ljudima i određene su mjere za unapređenje efikasnosti uspostavljenog sistema za borbu protiv trgovine ljudima u javnom, privatnom i civilnom sektoru.

Evropski dan borbe protiv trgovine ljudima – 18. oktobar, obilježen je sprovođenjem regionalne kampanje u saradnji sa Crvenim krstom Crne Gore.

Komitet članica Vijeća Savjeta Evrope u borbi protiv trgovine ljudima, na sastanku održanom 12-13. XI 2012. objavio je Izvještaj o implementaciji Konvencije Savjeta Evrope za borbu protiv trgovine ljudima u Crnoj Gori.

Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima je, u cilju kvalitetnije evaluacije postignutih rezultata i transparentnosti izvještavanja, unaprijedila Obrazac za izvještavanje o aktivnostima na implementaciji Strategije za borbu protiv trgovine ljudima i Akcionog plana i dopunila Metodološko uputsvo koje služi kao vodič za popunjavanje obrasca. Godišnji izvještaj o implementaciji Strategije za borbu protiv trgovine ljudima i Akcionog plana za 2012. je razmatran i usvojen na sastanku Radne grupe za praćenje implemetacije Strategije, koji je održan 1. III 2013. i isti je proslijeđen na dalju proceduru u cilju usvajanja od strane Vlade.

Tokom izvještajnog perioda Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima je unaprijedila postojeći sistem prikupljanja, analize i izvještavanja o trgovini ljudima. Obrazac za statističko izvještavanje o trgovini ljudima je usklađen sa trenutnim zakonskim rješenjima. Statistički izvještaji urađeni po novoj metodologiji su dostupni na web stranici Kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima.

Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima izradila je Nacrt javnog poziva nevladnim organizacijama za predlaganje kandidata za člana Radne grupe za praćenje implementacije Nacionalne strategije za borbu protiv trgovine ljudima.

U saradnji sa turskom agencijom TIKA ojačani su kapaciteti Skloništa za žrtve trgovine ljudima tehničkim opremanjem istog, čime je unaprijeđen kvalitet usluga koje su dostupne korisnicima Programa zaštite žrtava i potencijalnim žrtvama trgovine ljudima koje u njemu borave. Istovremeno, uspostavljen je novi koncept funkcionisanja Skloništa, uz odgovarajuću procjenu predstavnika nadležnih institucija.

U IV kvartalu 2012. Institucija Zaštitnika ljudskih prava je predstavila je Istraživanje o seksualnom iskorišćavanju djece u Crnoj Gori. Istraživanje je imalo za cilj utvrđivanje stepena razumijevanja fenomena od strane nadležnih službi i organa i sagledavanje trenutne situacije u ovoj oblasti.

Centar za edukaciju nosilaca pravosudne funkcije, početkom ove godine je uključio temu o trgovini ljudima u redovan program obuke za nosioce pravosudne funkcije.

3.24.8.3. Prikaz sprovedenih obuka

Dva predstavnika Uprave za inspekcijski nadzor i 2 predstavika Kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima učestvovali su radu regionalnog seminara "Jačanje kapaciteta za borbu protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije" (Septembar 2012. Sarajevo, BIH).

Predstavnici crnogorskih organa za sprovođenje zakona uzeli su učešće u radu međunarodnog seminara "Suprotstavljanje trgovini ljudima - najnovija dešavanja, standardi Evropske Unije, međunarodna saradnja i iskustva iz država članica (Beč, Austrija, 6-8. XII 2012.). U radu navedenog seminara učešće su uzela: 3 predstavnika Kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima, 3 predstavnika Uprave policije, 2 predstavnika Vrhovnog državnog tužilaštva i 2 predstavnika Vrhovnog suda.

Jedan tužilac i tri službenika Uprave policije su uzela učešće na V završnoj radionici u okviru projekta Zajedničkih istražnih timova (ZIT) u oblasti borbe protiv trgovine ljudima u Jugositočnoj Evropi (JIT THB). Radionica je odžana u Kranju u Sloveniji, u decembru 2012.

Tokom decembra 2012. održan je seminar sa predstavnicama nevladinih organizacija koje se bave pitanjima žena iz romske i egipćanske populacije u organizaciji Ministrastva za ljudska i manjinska prava. Tema seminara bila je jačanje mreže ženskih romskih nevladinih organizacija u borbi protiv ugovorenih brakova u RAE populaciji.

Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima je u saradnji sa ICMPD bila domaćin regionalne obuke na temu „Izgradnja kapaciteta za borbu protiv trgovine ljudima za radnu eksploataciju“. Trening se odžao u Budvi 6.-7. III 2013. i pohađala su ga 4 predstavnika Kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima, 2 predstavnika Tužilaštva i 1 predstavnik Uprave policije Crne Gore.

U organizaciji Misije OSCE-a u Crnoj Gori organizovan je seminaru na temu “Sprečavanje trgovine ljudima i krijumčarenja” u period od 25-28. III 2013. u Miločeru. Seminar su pohađala 2 predstavnika Kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima, 11 predstavika Sektora granične policije, 5 predstavnika Sektora kriminalističke policije i 3 predstavnika Uprave carina.

3.24.8.4. Jačanje administrativnih kapaciteta

U izvještajnom periodu Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima je pored 6 državnih službenika i namještenika uposlila jos dva lica u okviru Programa stručnog osposobljavanja lica sa stečenim visokim obrazovanjem.

3.24.8.5.1. Statistika

U periodu od 1. IX 2012 - 30. III 2013. u Skloništu za žrtve trgovine ljudima boravile su dvije štićenice koje su na teritoriji Srbije identifikovane kao žrtve trgovine ljudima.

U istom periodu od strane nadležnog crnogorskog tužilaštva vođena je jedna istraga i podnijeta jedna optužnica za krivično djelo trgovine ljudima iz člana. Bilo je sedam potencijalnih žrtava trgovine ljudim od kojih su dvije maloljetnice.

U toku prvostepeni postupak u dva predmeta trgovine ljudima u svrhu seksualne eksploatacije.

Jedan je protiv šest lica, a drugi protiv osam lica zbog krivičnih djela izvršenih na organizovan način.

Završen je jedan krivični postupak s elementima trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije, gdje je jedno lice osuđeno na zatvorsku kaznu od dvije godine i devet mjeseci.

3.24.8.6. Međunarodna i regionalna saradnja

Predstavnici crnogorske Uprave policije i Vrhovnog državnog tužilaštva učestvovali su u projektu „Zajednički istražni timovi u oblasti borbe protiv trgovine ljudima u Jugositočnoj Evropi (JIT THB)“, koje je iniciralo Ministarstvo unutrašnjih poslova Slovenije.

U cilju jačanja bilateralne saradnje izmedju Crne Gore i Kosova na planu borbe protiv trgovine ljudima, šef Kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima predvodio je crnogorsku delegaciju na sastanku koji je održan u Prištini s predstavnicima kosovskih organa za sprovođenje zakona.

3.24.9. SARADNJA U OBLASTI DROGA

3.24.9.1. Normativni okvir

U okviru aktivnosti kontinuiranog usklađivanja propisa s pravnom tekovinom EU, Ministarstvo zdravlja je donijelo sljedeće podzakonske akte: Pravilnik o sadržini i obrascu posebne dozvole za uvoz, izvoz i tranzit droga (Sl. list CG, br. 44/12), koji je stupio na snagu 16. VIII 2012, Pravilnik o utvrđivanju spiska droga, psihotropnih supstanci i bilja koje se može koristiti za proizvodnju droga (Sl. list CG, br. 56/12), koji je stupio na snagu 16. XI 2012.

Vlada Crne Gore, je 7. III 2013. usvojila Izvještaj o evaluaciji Strategije za droge 2008/2012 i donijela Strategiju Crne Gore za sprečavanje zloupotrebe droga 2013/2020 i Akcioni plan za implementaciju Strategije 2013/2016.

Prvi ciklus realizacije ciljeva prepoznatih strategijom realizovaće se kroz Akcioni plan za implementaciju Strategije 2013/2016.

3.24.9.2. Bilans ostvarenih rezultata

U avgustu 2012. na području Ulcinja, realizovana je akcija u kojoj je lišeno slobode pet lica, albanskih državljana, a zaplijenjeno je 2 kg heroina i 3 kg smješe paracetamola i kofeina, za koje je utvrđeno da je iz Albanije, preko Crne Gore, dalje trebao biti prokrijumčeren prema Hrvatskoj.

Službenici Uprave policije realizovali su policijsku akciju Zvijezda, i tom prilikom na teritoriji Podgorice i Rožaja lišili slobode deset lica koja su procesuirana Višem državnom tužiocu u Podgorici. Akcijom je prekinut lanac krijumčarenja opojnih droga, koji je vodio iz pravca Kosova ka Crnoj Gori. U periodu od sedam mjeseci, koliko je vođen ovaj predmet, ukupno je lišeno slobode 16 lica, i u tom periodu zaplijenjeno je oko 5 kg heroina visokog procenta čistoće, 1,65 kg marihuane i 3 kg smješe namijenjene miješanju sa heroinom. Predmet je vođen u saradnji sa Specijalnim i Višim državnim tužiocem.

U toku 2012. završena je finansijska istraga za predmet Trio, otvorena u odnosu na 17 lica, koja su prepoznata kao organizatori i ključni članovi kriminalne grupe. Podsjećamo da je u toku vođenja ove akcije, izvršeno 18 zaplijena marihuane tipa skank u ukupnoj količini od oko 360 kg. Predmet Trio, realizovan je 2011. na području Crne Gore, slobode je lišeno 16 lica, Republike Srpske i Bosne i Hercegovine 16 lica, Hrvatske devet lica i Albanije četiri lica.

Službenici Uprave policije, angažovani na suzbijanju inkriminacija u vezi sa opojnim drogama, podnijeli su 80 krivičnih prijava protiv 120 lica, zbog počinjenih 110 krivičnih djela u vezi sa zloupotrebom opojnih droga (član 300 i član 301 KZ CG).

Takođe, podnijeta je 41 prekršajna prijava protiv 41 lica za počinjen 41 prekršaj iz člana 52 stav 1 tačka 5 u vezi člana 45 stav 1 Zakona o sprječavanju zloupotrebe droga.

U 159 pojedinačnih zaplijena, ukupno je pronađeno i oduzeto 1.455,08 kg opojnih droga i to u strukturi: marihuana – 1.45 kg heroin – 4.78 kg, kokain – 0.069 kg.

U oblasti suzbijanja krijumčarenja narkotika, Uprava policije kontinuirano preduzima aktivnosti na sprovođenju međunarodnih istraga, u saradnji sa nadležnim državnim tužiocima, policijskim službama zemalja regiona, zemalja Evropske unije i međunarodnim policijskim organizacijama: ''Kristal'', ''Grom'', ''Linija'', ''Marta'', ''Skuter'', "Bijela kugla", "Kvart" i "Maraton".

Predmet Kristal, koji se realizuje u saradnji sa policijom Holandije, Kancelarijom DEA u Rimu i Agencijom SOCA, a u okviru EUROPOL-ovog projekta Mozzarella, usmjeren je ka organizovanoj kriminalnoj grupi koja se na međunarodnom planu bavi krijumčarenjem kokaina. Mjere tajnog nadzora po ovom predmetu su istekle u februaru 2013. čime je on završen.

Predmet Grom, koji se realizuje u saradnji sa Specijalnim državnim tužiocem, usmjeren je ka organizovanoj kriminalnoj grupi koja se bavi krijumčarenjem više vrsta droga na regionalnom planu.

Predmet Linija, koji je otvoren u saradnji sa Specijalnim državnim tužiocem, usmjeren je ka organizovanoj kriminalnoj grupi koja se bavi krijumčarenjem heroina i skanka iz Albanije, preko teritorije Crne Gore ka Srbiji, Bosni i Hercegovini i Njemačkoj.

Predmet Marta', koji se realizuje u saradnji sa Višim državnim tužiocem, usmjeren je ka kriminalnoj grupi koja se bavi krijumčarenjem i uličnom prodajom heroina.

Predmet Skuter, koji se realizuje u saradnji sa Višim državnim tužiocem, usmjeren je ka kriminalnoj grupi koja se bavi krijumčarenjem heroina.

Predmet Bijela kugla, koji se realizuje u saradnji sa Specijalnim državnim tužiocem, usmjeren je ka organizovanoj kriminalnoj grupi koja se bavi krijumčarenjem kokaina na međunarodnom planu.

Predmet Kvart, koji se realizuje u saradnji sa Višim državnim tužiocem, usmjeren je ka organizovanoj grupi koja se bavi distribucijom i uličnom prodajom heroina.

Predmet Maraton, koji se realizuje u saradnji sa Specijalnim državnim tužiocem, usmjeren je ka organizovanoj kriminalnoj grupi koja se bavi krijumčarenjem skanka. Predmet se sprovodi kroz razmjenu informacija sa Ministarstvom unutrašnjih poslova Hrvatske.

3.24.9.3. Prikaz sprovedenih obuka

Radionici "Razmjena iskustava u pružanju rehabiltacionih i usluga socijalne integracije zavisnicima od droga" održanoj u Zagrebu, 10-12. X 2012. prisustvovao je jedan službenika Ministarstva zdravlja.

Seminaru u organizaciji Pompidu Grupe, u Budimpešti od 17-21. IX 2012. na temu preventivnih programa u lokalnoj zajednici, prisustvovao jedan službenik opštinske kancelarija za prevenciju.

3.24.9.4. Jačanje administrativnih kapaciteta

Shodno preporukama Evropske komisije izvršena je nabavka opreme za kontakt tačku za saradnju sa Evropskim centrom za praćenje droga i zavisnosti od droga (EMCDDA).

3.24.9.5. Statistika

U radu bilo 134 predmeta protiv 218 lica. Riješeno je 60 predmeta protiv 83 lica. U 54 predmeta protiv 76 lica donijete osuđujuće presude i izrečene kazne zatvora u trajanju od četiri mjeseca do pet godina. U tri predmeta donijeta oslobađajuća presuda za tri lica. U jednom predmetu za dva lica donijeta je presuda kojom se optužba odbija. U jednom predmetu protiv jednog lica obustavljen je postupak zbog smrti. U jednom predmetu izrečena je mjera bezbijednosti obavezno psihijatrijsko liječenje i čuvanje u zdravstvenoj ustanovi.

3.24.9.6. Međunarodna i regionalna saradnja

U okviru bilateralne saradnje sa Slovenijom kroz projekat tehničke podrške razvoju administrativnih kapaciteta u oblasti droga i zavisnosti, realizovana je prva faza ovog projekta u septembru 2012. Realizacija druge faze projekta očekuje se u 2013.

Pokrenuta je zajednička inicijativa od strane Savjeta Evrope Pompidou grupe, Hrvatske i Crne Gore za organizovanje regionalnog skupa čiji će domaćin biti Crna Gora, sa ciljem jačanja regionalne saradnje na liniji strateškog okvira evropske unije u oblasti sprečavanja zloupotrebe droga.

3.24.10. BORBA PROTIV TERORIZMA

3.24.10.1. Bilans ostvarenih rezultata

Vlada je 17. I 2013. usvojila je četvrti izvještaj o sprovođenju Strategije za prevenciju i suzbijanje terorizma, pranja novca i finansiranja terorizma za period 2010-2014. i Akcionog plana za period 2010-2012. Izrađen je predlog inoviranog Akcionog plana za prevenciju i suzbijanje terorizma, pranja novca i finansiranja terorizma za period 2013-2014. urađen predlog i dostavljen Nacionalnoj komisiji na usvajanje.

3.24.10.2. Prikaz sprovodenih obuka

U saradnji s partnerskim službama regiona i Evrope, realizovano je 14 obuka za 72 službenka Uprave policije, koji su angažovani na poslovima suprotstavljanja terorizmu.

3.24.11. SARADNJA U OBLASTI CARINA

3.24.11.1. Bilans ostvarenih rezultata

U procesu usklađivanja s pravnom tekovinom EU priprema se izmjena Zakon o carinskoj službi i Carinskog zakona, kojima će se stvoriti uslovi za pristupanje Konvenciji o uzajamnoj saradnji između carinskih uprava (Napulj II), Konvenciji o zajedničkom tranzitu i Odluci o primjeni informatičke tehnologije u carinske svrhe.

Krajem janura 2013. započeta je realizacija projekta „Priprema Uprave carina za implementaciju Novog kompjuterizovanog tranzitnog sistema-NCTS“, koji će trajati 6 mjeseci. Projekat čija je vrijednost 250.000 eura se realizuje sa Tvining partnerima iz austrijske carinske službe iz sredstava IPA 2011. Tokom trajanja projekta izradiće se dokumenta koja su potrebna za implementaciju ove aplikacije u carinsko informacioni sistem CIS.

U toku je implementacija novog elektronskog sistema za analizu rizika koji je donirala Uprava carina Slovenije. Elektronski sistem je instaliran krajem 2012. i toku su aktivnosti na pripremi i unosu profila rizika i druge aktivnosti neophodne za stavljanje sistema u operativnu funkciju. U okviru Western Balcan Trade Logistics Project (2011-2014) Uprava carina dobija stručnu pomoć i smjernice za kreiranje profila rizika, opis poslova i organizaciju sistema za upravljanje rizikom.

Sprovedena je implementacija ILECUs projekta. Poseban računar koji je namijenjen isključivo za potrebe razmjene informacija u okviru ovog Projekta, instaliran je u Upravi carina. Projekat ILECUs. U okviru Regionalnog programa UNODC-a za bolje upravljanje, pravdu i bezbjednost u Jugoistočnoj Evropi 2012-2015, Crna Gora je uzela aktivno učešće u projektu UNODC-a i Svjetske carinske organizacije „Kontrola kontejnera“. U okviru ovog programa 18. II 2013. donirana je od strane UNODC-a tehnička oprema za potrebe Uprave carina i Uprave policije, dok je u Baru, 26. III 2013. u saradnji Uprave carina i Uprave policije održana prezentacija predstavnicima diplomatskog kora „Kontrola granice na putu ka članstvu u EU – kontrola kontejnera“.

Uprava carina jača kapacitete Odsjeka za naknadnu kontrolu, svjesna značaja njegove funkcije u odnosu na pojednostavljenja carinskog postupka koja se trenutno sprovode.

U Upravi carina počela je da funkcioniše koordinaciona jedinica za međunarodnu saradnju tj. Odjeljenje za međunarodnu carinsku saradnju i evropske integracije u skladu sa preporukama EU.

3.24.11.2. Prikaz sprovedenih obuka

Uprava carina je izradila Strategiju obuke. U skladu sa Strategijom, a u saradnji sa drugim organima u Crnoj Gori kao i međunarodnim organizacijama održan je znatan broj različitih vidova stručnog usavršavanja za carinske službenike kao što su: obuka za korišćenje mobilnog skenera zajednička obuka albanskih i crnogorskih policijskih i carinskih službi o kontroli kontejnera, obuka za graničnu policiju i carinu za identifikaciju krijumčara i njihovih metoda rada na zeleno plavoj granici, analiza

rizika i identifikacija narkotika, radionica WCO na temu Upravljanje rizikom i procjena rizika u kojoj je učestvovalo 16 službenika, kontrola kontejnerskog saobraćaja.

3.24.11.3. Statistika

Na graničnim prelazima Sukobin, Debeli Brijeg, Božaj i Šćepan Polje zaplijenjeno je 957,718 kg droge od čega marihuane 941,532 kg, 15,5 kg heroina i 686 grama kokaina. Navedene zapljene izvršene su u saradnji sa službenicima Uprave policije. Ukupan broj zaplijena u ovom periodu je 35.

Vrijednost oduzete robe iznosila je 117.672,00 eura od čega se 76.982,00 odnosi na akcizne proizvode, a 40.690,00 na ostale. Odsjek za istrage je proslijedio tužiocu 14 obavještenja. U ovom periodu izdato je 118 prekršajnih naloga. Ukupan iznos izrečenih novčanih kazni 120.200,00 eura. Naknadna naplata carinskog duga u 2012. i prva tri mjeseca 2013.iznosi 4.530.499,3 eura.

3.25 POGLAVLJE 25: NAUKA I ISTRAŽIVANJE

3.25.1. Bilans ostvarenih rezultata

Nakon održanog analitičkog za pregovaračko poglavlje Nauka i istraživanje u Briselu, 24. i 25. IX 2012, pripremljena je pregovaračka pozicija Crne Gore za Međuvladinu konferenciju o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji, koju je usvojila Vlada 15. XI 2012. Crna Gora je u Pregovaračkoj poziciji prihvatila pravnu tekovinu EU u oblasti Nauke i istraživanja. Pregovaračka pozicija podnijeta je Evropskoj komisiji 19. XI 2012. Nije bilo mjerila za otvaranje pregovora. Pregovori su otvoreni 18. XII 2012. u Briselu i istog dana privremeno zatvoreni.

Vlada je 27. XII 2012. usvojila Izmjene Strategije naučnoistraživačke djelatnosti (2012-2016), koja je usaglašena s novim Zakonom o naučnoistraživačkoj djelatnosti (donijet u decembru 2010). Ovim Zakonom su uvedeni novi instrumenti razvoja naučnoistraživačkog sistema, i to: 14 programa od opšteg interesa; mogućnost osnivanja centra uspješnosti i uključivanje većeg broja licenciranih naučnoistraživačkih ustanova, u državnoj i privatnoj svojini. Pored toga, u Izmjenama Strategije NID razrađeni su novi instrumenti razvoja naučnoistraživačkog sistema koji se po prvi put uspostavljaju u Crnoj Gori, a to su: Centar uspješnosti i Naučno-tehnološki park; detaljnije je razrađeno 10 prioriteta u istraživanju i reprogramirano je utvrđeno dostizanje cilja od 1,4% BDP-a ulaganja u I&R do 2016. Akcioni plan za implementaciju mjera utvrđenih u Izmjenama Strategije NID, Vlada je usvojila na sjednici od 28. III 2013.

Naučno-tehnološki park iz Trsta- AREA, koji je izabran na osnovu Međunarodnog konkursa za izradu Strateškog plana za uspostavljanje Naučno-tehnološkog parka (NTP) u Crnoj Gori (objavljen 11. VII 2012.), izradio je Strateški plan uvođenja NTP-a u Crnoj Gori i dostavio ga Ministarstvu nauke 14. XII 2012. Strateškim planom uvođenja NTP u Crnoj Gori utvrđeni su ciljevi, zadaci, Akcioni plan za praćenje uspješnosti NTP, razvijanje detaljnog strateškog koncepta, plan mjera i aktivnosti za ostvarivanje strateških ciljeva i razvoj detaljnog obračuna troškova, kao i finansijski plan neophodan za uspostavljanje NTP. Strateški plan Vlada je usvojila 27. XII 2012. Strateškim planom utvrđeno je da se NTP u Crnoj Gori koncipira kao umrežena struktura koja će imati svoje

sjedište u Podgorici i tri decentralizovane jedinice – Impulsna centra, i to u: Nikšiću, Baru i Pljevljima. Pored toga, Ministarstvo nauke je u oktobru 2012. predstavilo idejno rješenje za rekonstrukciju i adaptaciju Doma Vojske Crne Gore u Nikšiću, u kojem treba da se smjesti Inovaciono preduzetnički centar „Tehnopolis“, koji treba da objedini preduzetničke, inovativne, naučne i privredne kapacitete, kako u samom gradu tako i u regiji. Projekat će realizovati MN u saradnji s MPRR, IRF i Opštinom Nikšić, u toku 2013-2014. Informaciju o realizaciji ovog projekta, Vlada je usvojila na sjednici od 24. I 2013.

Objavljena su dva konkursa, 24. X i 3. XII 2012, za izbor konsultanata za izradu Priručnika za realizaciju kolaborativnih istraživačkih grantova i centara uspješnosti, kao i dva konkursa objavljena 8. XI 2012. za izradu Studije o kapitalnoj i srednjoj istraživačkoj opremi. Konsultanti su izabrani i počeli su sa radom.

Ministarstvo nauke je organizovalo festival „Otvoreni dani nauke“, najveći promotivni događaj za nauku i istraživanje, koji je održan u periodu 24-28. IX 2012. U okviru ove manifestacije održan je „Evropski dan nauke“ 28. IX 2012. i promovisani su međunarodni programi i mogućnosti saradnje: Sedmi okvirni program za istraživanja i tehnološki razvoj i ogledne aktivnosti (FP7), predstojeći okvirni program HORIZONT 2020, COST program (Evropski program za saradnju u nauci i tehnologiji), Udruženi istraživački centar (JRC), Međunarodna agencija za atomsku energiju (IAEA) i EUREKA, s posebnim osvrtom na prezentaciju EUREKA IT klastera.

Ministarstvo nauke je 14. XII 2012. dodijelilo nagrade za naučna dostignuća u 2012. u pet kategorija: najuspješnijem mladom istraživaču-talentu do 20 godina života; najuspješnijem mladom naučniku do 35 godina života; rukovodiocu naučnoistraživačkog projekta i istraživačkom timu koji su realizovali najuspješniji nacionalni naučnoistraživački projekat; najuspješnijoj ženi u nauci; i pronalazaču – inovatoru za najuspješniji patent ili inovativno rješenje.

Ministarstvo nauke izdalo je četiri nove licence za obavljanje naučnoistraživačke djelatnosti u izvještajnom periodu, tako da je trenutno licencirano 50 naučnoistraživačkih ustanova u Crnoj Gori.

Na osnovu projekcije ulaganja u I&R za 2012. koje je sproveo MONSTAT i Ministarstvo nauke, dobijen je procenat ulaganja od 0,43% BDP-a (13,3 eura). Podaci su rezultat obrade istraživanja o predviđenim ulaganjima u I&R za 2012. koji su dobijeni od licencirnih ustanova koje ulažu u I&R i sredstava opredijeljenih iz državnog budžeta.

3.25.2. Prikaz sprovedenih obuka

Službenici Ministarstva nauke pohađali su sedam seminara, 23 obuke i četiri radionice.

3.25.3. Međunarodna i regionalna saradnja

Zaključen je Sporazum o naučnoj i tehnološkoj saradnji s Mađarskom, 25. IX 2012. u Podgorici i Sporazum o saradnji u oblasti kulture, obrazovanja i nauke s Republikom Poljskom, 25. X 2012. u Varšavi, kao i Sporazum o naučnoj i tehnološkoj saradnji s Republikom Turskom i Protokol o saradnji Ministarstva nauke i TUBITAK-a, 12. IV 2013. u Ankari.

MN je 22. X 2012. objavilo konkurs za sufinansiranje naučne i tehnološke saradnje s Republikom Hrvatskom. Na zasijedanju Mješovite crnogorsko-hrvatske komisije za naučnu i tehnološku saradnju 7. II 2013, prihvaćeno je 15 projekata.

Po osnovu bilateralnih konkursa za sufinasiranje naučne i tehnološke saradnje realizuju se ukupno 72 bilateralna projekta, i to: sa Slovenijom 25 projekata, Hrvatskom 15 projekata, Bosnom i Hercegovinom 15 projekata, Austrijom 11 projekata i NR Kinom šest projekata.

Od 1. XI 2012. počeo je s relizacijom FP7 projekat u okviru pod-programa „Saradnja“, oblast ICT, LEXNET „Low EMF Exposure Future Networks“. U martu 2013. odobren je projekat iz oblasti FP7 – Kapaciteti – Izgradnja istraživačkih potencijala (REGPOT), koji počinje s realizacijom u junu 2013, tako da Crna Gora u okviru ovog programa trenutno učestvuje u 32 projekta.

U toku su promotivne aktivnosti Ministarstva nauke za tri nova poziva za stipendije u okviru FP7 podprograma “Ljudi” – Marija Kiri akcije”, koje je EK objavila 14. III 2013. Takođe, MN pruža podršku zainteresovanim kandidatima za prijavljivanje na poziv CIG (Grantovi za integraciju u karijeri) u okviru “Marija Kiri Akcije”.

Vlada je Evropskoj komisiji izrazila interes za pridruživanje novom Okvirnom programu EU “Horizon 2020”. MN radi na formiranju mreže nacionalnih kontakt osoba (NCP) za „Horizon 2020“, u skladu s „Minimumom standarda i ključnim principima“. Predstavnici MN učestvuju na seminarima i obukama vezanim za „Horizon 2020“.

U okviru saradnje s Međunarodnom agencijom za atomsku energiju (IAEA) u toku je relizacija tri nacionalna projekta, 55 regionalnih projekata i dva interregionalna projekta. U okviru NATO programa „Nauka za mir i bezbjednost“ u izvještajnom periodu realizuju se četiri projekta.

Crnogorski istraživački timovi do sada su učestvovali u devet COST akcija, od kojih su dvije akcije uspješno realizovane, a sedam akcija je u toku, i to iz sljedećih oblasti: tri iz oblasti „ICT”, dvije iz oblasti „Hrana i poljoprivreda”, jedna iz oblasti „Pojedinci, društva, kulture i zdravlje”, i jedna iz oblasti „Nauka o zemlji i upravljanju životnom sredinom”.

U dva EUREKA projekta trenutno su uključeni timovi iz kompanije 13. jul Plantaže i MG Soft-a.

3.26 POGLAVLJE 26: OBRAZOVANJE I KULTURA

3.26.1.OBRAZOVANJE

Na Međuvladinoj konferenciji u Briselu, 15. IV 2013, privremeno je zatvoreno 26. poglavlje Obrazovanje i kultura.

3.26.1.1. Normativni okvir

U skladu sa Zakonom na nacionalnom okviru kvalifikacija (Sl. list CG, br. 80/10), donešen je **Pravilnik o procedurama razvijanja kvalifikacija od šestog do osmog nivoa kvalifikacija** (Sl. list CG, br. 52/12)**.** Ovim pravilnikom uređuju se procedure razvijanja kvalifikacije nivoa i stručne kvalifikacije u okviru šestog, sedmog i osmog nivoa Okvira kvalifikacija.
U toku je izrada Zakona o visokom obrazovanju. Formirana je radna grupa koju čine predstavnici svih relevantnih institucija uključujući i predstavnike studenata. Usvajanje ovog dokumenta je planirano za drugi kvartal 2013.

3.26.1.2. Bilans ostvarenih rezultata

Primarna aktivnost u procesu razvoja novog modela finansiranja visokog obrazovanja je procjena postojećeg mehanizma finansiranja i priprema detaljne preporuke za poboljšanje istog, uz korišćenje najbolje evropske prakse u oblasti finansiranja visokog obrazovanja. Preporuke, na osnovu rezultata procjene, treba da sadrže niz praktičnih savjeta Ministarstvu prosvjete i drugim relevantnim akterima, detaljnu razradu predloženog procesa reforme, kao i sve neophodne aktivnosti za sprovođenje iste. U tom cilju MP je već angažovalo eksperta, koji je, u okviru svoje prve posjete Crnoj Gori, razgovarao s relevantnim predstavnicima ustanova visokog obrazovanja i Savjeta za visoko obrazovanje. U skladu s utvrđenim planom procjena postojećeg mehanizma finansiranja i preporuke biće završeni do kraja juna 2013, kada će izvještaj eksperta biti predstavljen relevantnim akterima.
Inicijalna aktivnost u oblasti unapređenja kapaciteta za implementaciju normi za obezbjeđenje kvaliteta se odnosi na angažovanje međunarodnog eksperta koji će odraditi procjenu postupaka, kriterijumima i procedura za obezbjeđenje kvaliteta u visokom obrazovanju i izložiti detaljne preporuke/aktivnosti za poboljšanje istih, kako bi se stekli preduslovi za članstvo u Evropski registar agencija za obezbjeđenje kvaliteta i Evropsku mrežu za obezbjeđenje kvaliteta.
Ministarstvo prosvjete je u završnoj fazi sklapanja ugovora s kompanijom koja će sprovesti monitoring i evaluaciju studije o "Percepciji poslodavaca o relevantnosti visokoobrazovnih programa i zvanja". Studija će dati ocjenu o percepciji poslodavaca u Crnoj Gori o relevantnosti visokoobrazovnih programa i zvanja, kao informaciju o zapošljivosti svršenih studenata i ocjenu o njihovom radu na konkretnom radnom mjestu.
U skladu sa Zakonom o nacionalnom stručnom osposobljavanju lica sa stečenim visokim obrazovanjem, a nakon sprovedenih javnih poziva za poslodavce i studente, preko 4.000 lica sa stečenim visokim obrazovanjem dobilo je priliku da se stručno osposobi za samostalno obavljanje djelatnosti. Nakon obavljenog stručnog osposobljavanja ova lica će moći da polažu stručni ispit.

3.26.1.3. Statistički podaci

Ustanove visokog obrazovanja iz Crne Gore učestvuju u 67 prijava u okviru Tempus programa, koji predstavlja pripremu ustanova visokog obrazovanja za učešće u Programu cjeloživotnog učenja. Ova statistika predstavlja dobar pokazatelj unaprijeđenih akademskih i administrativnih kapaciteta ustanova visokog obrazovanja u Crnoj Gori. Pored ustanova visokog obrazovanja, u projekte su uključene i druge ustanove iz javnog sektora i privrede.

3.26.2. KULTURA

3.26.2.1. Normativni okvir

U periodu od 1. IX 2012 - 31. III 2013. usvojena su sljedeća podzakonska akta: Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja Registra samostalnih umjetnika i samostalnih stručnjaka u kulturi (po Zakonu o kulturi), Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja Kinematografskog registra (po Zakonu o kinematografiji), Pravilnik o kriterijumima i uslovima za naknadu troškova umjetnicima za nabavljenu opremu, instrumente ili materijal za rad (po Zakonu o kulturi), Pravilnik o bližim uslovima i načinu izdavanja licence za uzajamnu katalogizaciju (po Zakonu o bibliotečkoj djelatnosti) i Pravilnik o nacionalnim standardima za digitalizaciju bibliotečke građe (po Zakonu o bibliotečkoj djelatnosti).

3.26.2.2. Bilans ostvarenih rezultata

U okviru **programa Evropske unije Kultura 2007 – 2013**, prijavljeno je 11 projekata s učešćem crnogorskih organizacija (u svojstvu nosioca projekta ili koorganizatora) na konkurs za sufinansiranje projekata kulture saradnje i dva projekta na Konkurs za sufinansiranje evropskih kulturnih festivala. Odobreni su sljedeći projekti:

ECLECTIS; koordinator - organizacija Dedale iz Francuske; koorganizatori – Expeditio iz Crne Gore, Idensitat Associacio D'Art Contemporani iz Španije, Kulturno društvo prostoRož iz Slovenije, Stichting Waag Society iz Holandije, i Transforma iz Portugala. Odobrena sredstva EU su 199 877,00 €, a ukupni budžet projekta je 399 754,00 €.
No Borders - No Nations. Exhibition and Concerts; koordinator – organizacija Jugokoncert, ustanova za muzičko-scensku djelatnost iz Srbije; koorganizatori: Muzički centar Crne Gore i Koncertna direkcija Zagreb iz Hrvatske. Odobrena sredstva EU su 90 000,00 €, a ukupni budžet projekta je 280 560,00 €.
Kotorski festival pozorišta za djecu je ostvario 50 000,00 €, na ime realizacije ovogodišnjeg izdanja festivala, u okviru Konkursa za sufinansiranje evropskih kulturnih festivala.

Crna Gora je postala članica programa **Evropa za građane** potpisivanjem Memoranduma o razumijevanju. Memorandum je usvojen na Vladi Crne Gore 27. IX 2012, a nakon toga je potpisan u Briselu 24. X 2012.
U februaru 2013. Ministarstvo kulture je organizovalo Info dan o programu uz učešće predstavnika Izvršne agencije za obrazovanje, audiovizuelnu djelatnost i kulturu iz Brisela na kojem je prezentovana informacija o programskim konkursima i detaljne instrukcije za apliciranje.

U septembru 2012. je potpisan **Sporazum između Vlade CG i Poljske o saradnji u oblasti kulture, obrazovanja i nauke**.

Ministarstvo kulture je u okviru obezbjeđivanja mjera javne finansijske pomoći za razvoj kulture objavilo konkurs za sufinansiranje crnogorskog učešća na međunarodnim manifestacijama i festivalima u 2013, konkurs za realizaciju programa "Razvoj kulture na sjeveru" u 2013. i konkurs za sufinansiranje projekata i programa od značaja za ostvarivanje javnog interesa u oblasti kulturno-umjetničkog stvaralaštva u 2013.

U decembru 2012. je održana godišnja **sjednica Nacionalnog savjeta za kulturu** radi prezentacije Izvještaja o realizovanim aktivnostima iz Akcionog plana za sprovođenje Nacionalnog programa razvoja kulture za 2012, uz nacrt Akcionog plana za 2013.
Crna Gora je 21. II 2013. postala punopravna članica najznačajnije panevropske filmske mreže za promociju i obuku talenata, industrijskih profesionalaca, te prezentovanje najnovijih filmskih ostvarenja i komplementarnih kinematografskih djelatnosti - **European Film Promotion**.
U okviru manifestacije „**Dani savremene crnogorske kulture u Rusiji**", koja je održana u skladu s Protokolom o saradnji zaključenim između Ministarstva kulture Ruske federacije i Ministarstva kulture Crne Gore, otvorena je izložba „Ukrštanja – crnogorska savremena umjetnost u XXI vijeku" 17. X 2012, u muzeju "Erarta" u Sankt Petersburgu i 5. XI 2012. u Državnom centru savremene umjetnosti u Ekaterinburgu.

Istaknuti crnogorski umjetnik Vojo Stanić predstavio se kineskoj publici 28. IX 2012. izložbom u Muzeju umjetnosti Kineskog milenijumskog spomenika u Pekingu i Šangaju 13. X 2012. u Umjetničkom muzeju Lju Haisu. Pokrovitelji izložbe „Jedrenje na snovima" bili su Ministarstvo kulture Crne Gore i Ministarstvo kulture Narodne Republike Kine.

U Podgorici je od 1. XI 2012. je otpočela realizacija umjetničkog projekta **„Penelopolis: žensko mapiranje kulture mediteranskog grada / Podgorica 2013"**, koji je podržala Fondacija Ana Lind, a partnerski realizuju NVO NOVA Centar za feminističku kulturu iz Podgorice, i Koza Visual, asocijacija za kulturu i umjetnost, iz Istanbula.

Na međunarodnom literarnom konkursu za **najbolje kratke priče mladih autora Euro Mediteranskog prostora - A Sea of Words**, koji već pet godina objavljuje Međunarodna fondacija Ana Lind (Aleksandija) i Institut za mediteran iz Barselone, od 283 prijavljene priče iz 43 zemlje, internacionalna komisija sastavljena od referentnih pisaca odabrala je 14 najboljih, među kojima je i priča crnogorske književnica Dragane Tripković. Tema konkursa bila je Budućnost mladih i dijalog među generacijama.

Organizacija Ujedinjenih nacija za obrazovanje, nauku i kulturu (UNESCO) 4. IV 2013. objavila je četvrti konkurs za podnošenje zahtjeva za finansiranje programa/projekata i pripremnih asistentskih aktivnosti od strane Međunarodnog fonda za kulturnu raznolikost.

Ministarstvo kulture je 12. IV 2013. u Crnogorskom narodnom pozorištu organizovalo Info dan: Fondovi i upravljanje projektom, namijenjen članovima crnogorske mreže Fondacije Ana Lind. Info dan za izgradnju kapaciteta članova mreže je prisutnima omogućio uvid u aktuelnosti finansiranja projekata i projektnog menadžmenta.

Ministarstvo kulture je u periodu od 17-18. IV 2013. bilo domaćin transnacionalne ekspertske konferencije na temu Prostorno planiranje i upravljanje za poboljšanje kulturne baštine u Jugoistočnoj Evropi, koja se organizuje u okviru CHERPLAN projekta. Konferenciji su prisustvovali nacionalni, regionalni i međunarodni eksperti iz oblasti kulturne baštine i prostornog planiranja.

3.27 POGLAVLJE 27: ŽIVOTNA SREDINA

3.27.1. HORIZONTALNO ZAKONODAVSTVO

3.27.1.1. Normativi okvir

- Ministarstvo održivog razvoja i turizma, donijelo je Pravilnik o uslovima zaštite životne sredine tokom operacija sa ugljovodonicima (Sl. list CG, br. 60/12). Ovaj pravilnik je donijet na osnovu člana 60 Zakona o istraživanju i proizvodnji ugljovodonika.

- Vlada je 8. II 2013, donijela Program monitoringa životne sredine Crne Gore za 2013.

3.27.2. KVALITET VAZDUHA

3.27.2.1.Bilans ostvarenih rezultata

- Vlada je 15. XI 2012. na osnovu Zakona o zaštiti vazduha (Sl.list CG, br. 25/10), donijela Uredbu o djelatnostima koje utiču ili mogu uticati na kvalitet vazduha (Sl.list CG, br. 61/12).

- Vlada je 8. II 2013. na osnovu Zakona o zaštiti vazduha (Sl.list CG, br. 25/10), donijela Nacionalnu strategiju upravljanja kvalitetom vazduha sa akcionim planom za period 2013.-2016. u cilju očuvanja i poboljšanja kvalieta vazduha i izbjegavanja, sprječavanja ili smanjenja štetnih posledica po zdravlje ljudi i životnu sredinu.

- Vlada je 14. III 2013. na osnovu Zakona o životnoj sredini (Sl.list CG, br. 48/08), usvojila Uredbu o Nacionalnoj listi indikatora zaštite životne sredine.

- Ministarstvo održivog razvoja i turizma je 28. II 2013. donijelo Plan kvaliteta vazduha za opštinu Pljevlja.

3.27.3. UPRAVLJANJE OTPADOM

3.27.3.1. Normativni okvir

Na osnovu Zakona o upravljanju otpadom (Sl. list CG, br. 64/11), tokom 2012. donijeti su sljedeći podzakonski akti:

- Pravilnik o postupanju sa otpadnim uljima (Sl. list CG, br. 48/12);
- Pravilnik o postupanju sa opremom i otpadom koji sadrži PCB (Sl. list CG, br. 48/12);
- Pravilnik o postupanju sa građevinskim otpadom, načinu i postupku prerade građevinskog otpada, uslovima i načinu odlaganja cement azbestnog građevinskog otpada (Sl. list CG, br. 50/12);
- Pravilnik o načinu vođenja evidencije otpada i sadržaju formulara o transportu otpada (Sl. list CG, br. 50/12);
- Pravilnik o uslovima koje treba da ispunjava privredno društvo odnosno preduzetnik za preradu i/ili odstranjivanje otpada (Sl. list CG, br. 53/12);
- Pravilnik o bližem sadržaju i načinu podnošenja godišnjih izvještaja o sprovođenju planova upravljanja otpadom (Sl. list CG, br. 53/12);
- Pravilnik o bližem sadržaju plana upravljanja otpadom proizvođača otpada (Sl. list CG, br. 5/13);
- Pravilnik o načinu pakovanja i odstranjivanja otpada koji sadrži azbest (Sl. list CG, br. 11/13).

3.27.4. KVALITET VODA

3.27.4.1. Normativni okvir

- Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja je 26. IX 2012. donijelo Pravilnik o bližim uslovima koje treba da ispunjava privredno društvo za eksploataciju rječnih nanosa (Sl. list CG, br. 51/12 od 9. X 2012);
- Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja je 26. XII 2012. donijelo Pravilnik o bližim uslovima koje treba da ispunjavaju pravna lica koja vrše ispitivanja kvaliteta voda (Sl. list CG, br. 66/12 od 31.XII 2012).

3.27.5. ZAŠTITA PRIRODE

3.27.5.1. Normativni okvir

- Vlada je 24. I 2013. usvojila Drugi izvještaj o implementaciji Nacionalne strategije biodiverziteta (2010-2015) za period 2011-2012;

- Vlada je 28. III 2013. usvojila I Izvještaj o realizaciji mjera iz Akcionog plana za smanjenje negativnog uticaja na životnu sredinu.

- Izmjene i dopune Zakona o zaštiti prirode nalaze u Skupštinskoj proceduri.

3.27.6. INDUSTRIJSKO ZAGAĐENJE I UPRAVLJANJE HEMIKALIJAMA

3.27.6.1. Normativni okvir

U izvještajnom periodu donijeta su sljedeća podzakonska akta, vezana za oblast upravljanja hemikalijama:

- Pravilnik o kriterijumima i načinu klasifikacije, pakovanja i označavanja hemikalija i određenog proizvoda u klase opasnosti (Sl. list CG, br. 53/12);
- Lista klasifikovanih supstanci (Sl. list CG, br. 58/12);
- Pravilnik o utvrđivanju liste supstanci koje izazivaju visoku zabrinutost (Sl. list CG, br. 13/13);
- Pravilnik o kriterijumima za identifikaciju supstance kao perzistentne, bioakumulativne i toksične i veoma perzistentne i veoma bioakumulativne supstance (Sl. list CG, br. 13/13);
- Pravilnik o sadržaju bezbjednosnog lista za hemikalije (Sl. list CG, br. 13/13);
- Pravilnik o postupaku prethodnog obavještavanja i postupku davanja saglasnosti na osnovu prethodnog obavještenja za izvoz hemikalija (Sl. list CG, br. 13/13).

3.27.7. ŠUMARSTVO

3.27.7.1. Normativni okvir

Na osnovu važećeg Zakona o šumama (Sl. list CG, br. 74/10), kao i Zakona o divljači i lovstvu (Sl. list CG, br. 52/08), u ovom izvještajnom periodu, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, donijelo je sljedeća podzakonska akta:

- Pravilnik o bližim uslovima koje u pogledu tehničko-tehnološke opremljenosti i broja zaposlenih, treba da ispunjavaju pravna lica za korišćenje šuma putem koncesije (Sl. list CG, br. 50/2012 od 1.X 2012.);
- Pravilnik o uslovima za formiranje šumskih područja, gazdinskih jedinica i nižih prostornih jedinica i načinu obilježavanja granica (Sl. list CG, br. 50/2012 od 1.X 2012.);
- Pravilnik o bližim uslovima koje u pogledu opreme i broja zaposlenih treba da ispunjava pravno lice odnosno preduzetnik za vršenje stručnih poslova u šumarstvu (Sl. list CG, br. 50/2012 od 1.X 2012.);
- Pravilnik o Programu i načinu polaganja stručnog ispita za čuvare šuma (Sl. list CG, br. 50/2012 od 1.X 2012.);
- Pravilnik o programu i načinu polaganja stručnog ispita za sticanje licence za vršenje stručnih poslova u šumarstvu (Sl. list CG, br. 51/2012 od 9. X 2012.);
- Pravilnik o programu, sadržaju i načinu polaganja lovačkog i sokolarskog ispita i ispita za ocjenjivača trofeja divljači (Sl. list CG, br. 57/2012 od 16. XI 2012.);
- Pravilnik o držanju divljači u ograđenom prostoru (Sl. list CG, br. 58/2012 od 19. XI 2012.);
- Pravilnik o bližim uslovima pod kojima se može vršiti paša, kresanje grana i sakupljanje opalog lišća (Sl. list CG, br. 59/2012 od 26. XI 2012.);
- Pravilnik o doznaci i sječi stabala, načinu prijema i obilježavanju drvnih sortimenata (Sl. list CG, br. 62/2012 od 14. XII 2012.);
- Pravilnik o kriterijumima i indikatorima za upravljanje i gazdovanje šumama i šumskim zemljištem na održiv i multifunkcionalan način (Sl. list CG, br. 63/2012 od 21. XII 2012.);

- Odluka o određivanju vrijednosti trofeja divljači koje je zabranjeno iznositi iz zemlje (Sl. list CG, br. 66/2012 od 31. XII 2012.);
- Pravilnik o načinu i uslovima za uzgajanje divljači (Sl.list CG, br. 66/2012 od 31. XII 2012.);
- Pravilnik o načinu vrednovanja funkcija i namjeni šuma (Sl. list CG, br. 9/2013 od 12. II 2013.);
- Odluka o dodjeli Lovišta „Nikšić“ na korištenje (Sl. list CG, br. 14/2013 od 15. III 2013.)

BILANS OSTVARENIH REZULTATA

Ministarstvo održivog razvoja i turizma, sektor za životnu sredinu, koordinira projektom **Regionalne mreže za pristupanje u životnoj sredini (Regional Environmental Network for Accession-RENA)**, koji predstavlja podršku procesu evropskih integracija za oblast životne sredine. Jedna od aktivnosti je Progress Monitoring - *„Praćenje napretka transpozicije i implementacije Acquis-a u oblasti životne sredine i klimatskih promjena*“. Do kraja marta 2013, u skladu s unaprijed utvrđenim rokovima, Ministarstvo održivog razvoja i turizma, dostavilo je obrasce iz oblasti životne sredine. Finalni izvještaj RENA tim dostavlja Evropskoj komisiji do 1. IX 2013.

Od strane RENA Sekretarijata, u okviru projekta Regionalnog treninga za zemlje Zapadnog Balkana i Turske, u cilju jačanja kapaciteta na državnom nivou, Ministarstvo održivog razvoja i turizma uzelo je učešće na poslednjem sastanku EIA/SEA podgrupe, u okviru Radne grupe 3. Radionica je održana u periodu od 12. XII 2012. – 14. XII 2012.

Nastavljena je intenzivna saradnja sa nevladinim organizacijama. U izvještajnom periodu, upućeno je 20 javnih poziva nevladinim organizacijama za učešće u izradi prijedloga zakona i podzakonskih akata. Ukupno 2 nevladine organizacije su se prijavile na 2 javna poziva. Održane su dvije tribine: za Nacionalnu strategiju upravljanja kvalitetom vazduha i Zakon o zaštiti od nejonizujućih zračenja, na kojima su nevladine organizacije uzele značajno učešće.

Ministarstvo održivog razvoja i turizma, aktivno je učestvovalo u implementaciji projekta„ Nacionalna konvencija o evropskoj integraciji Crne Gore“ (NKEI 2012), koji su realizovali Evropski pokret u Crnoj Gori i Slovačka asocijacija za spoljnu politiku, uz podršku Ministarstva vanjskih poslova Republike Slovačke i SLOVAKAID-a, i učešće Vlade i Skupštine Crne Gore.

Projekat se sprovodio u periodu januar – decembar 2012.

Predstavnici Ministarstva održivog razvoja i turizma, odnosno sektora za životnu sredinu, su u ovom ciklusu projekta bili aktivni članovi **Radne grupe IV-Zaštita životne sredine**. Na sesijama u okviru Radne grupe IV je usvojeno ukupno **36 preporuka**.

3.27.1. HORIZONTALNO ZAKONODAVSTVO

3.27.1.2. Bilans ostvarenih rezultata

Ministarstvo održivog razvoja i Agencija za zaštitu životne sredine, uz podršku Misije OEBS-a u Crnoj Gori, u septembru 2012. otvorili su treći Arhus Centar u Beranama. Arhus centar Berane je otvoren u okviru regionalne kancelarije Agencije za zaštitu životne sredine, sa ciljem da se građanima sjevera Crne Gore omogući pristup informacijama iz oblasti životne sredine, podstakne njihovo uključivanje u proces donošenja odluka iz oblasti životne sredine i obezbijedi besplatna pravna pomoć u ovoj oblasti.

3.27.3. UPRAVLJANJE OTPADOM

3.27.3.2. Bilans ostvarenih rezultata

U izvještajnom periodu nastavljene su aktivnosti na stvaranju pretpostavki na izgradnji komunalne infrastrukture u oblasti upravljanja otpadom:

- Koordinacija aktivnosti na izradi Studije izvodlivosti i Elaborata procjene uticaja na životnu sredinu za izgradnju regionalnog centra za obradu otpada u Pljevljima;
- Koordinacija aktivnosti na izradi Glavnog projekta i novog Elaborata o procjeni uticaja na životnu sredinu (prethodnom elaboratu istekao rok) za izgradnju regionalnog centra za obradu otpada u Nikšiću;
- Koordinacija aktivnosti na izradi Glavnog projekta za izgradnju regionalnog centra za obradu otpada u Beranama;
- Koordinacija aktivnosti na izradi tendersku dokumentaciju za izbor projektanta i izvođača radova za izgradnju sistema ocjednih voda na deponiji u Podgorici;
- Koordinacija aktivnosti na izradi Analize načnina sakupljanja, transporta i obrade otpada iz Prijestonice Cetinje, za sanaciju nesanitarnog odlagališta otpada “Vrtijeljka” – Cetinje;
- Koordinacija aktivnosti na pripremi tenderske dokumentacije za projektovanje i sanaciju odlagališta “Ćafe” i izradi Projektnog zadatka za geološka, geomehanička i hidrološka istraživanja;
- Koordinacija aktivnosti na izradi Studije izvodljivosti za izgradnju transfer stanica u opštinama Andrijevica, Plav, Rožaje, Mojkovac, Kolašin i Žabljak.

Kroz IPA 2009 nacionalni program, obezbijeđena su sredstva u iznosu od 4,8 miliona eura od kojih je 4,0 miliona eura bilo opredijeljeno za nabavku opreme za rad komunalnih preduzeća, a 800.000 eura za izradu Državnog i lokalnih planova upravljanja otpadom.

Aktivnost koja je doprinijela da se poboljša stanje u oblastima upravljanja otpadom je nabavka vozila i oprema za šesnaest javnih komunalnih preduzeća u Crnoj Gori (Cetinje, Nikšić, Ulcinj, Kolašin, Mojkovac, Rožaje, Berane, Plav, Žabljak, Andrijevica, Bijelo Polje, Plužine, Pljevlja, Šavnik, Podgorica i Kotor) u vrijednonosti od prethodno 4,0 miliona eura, iz sredstava obezbijeđenih u okviru IPA 2009 programa.

U skladu sa Zakonom o upravljanju otpadom (Sl. list CG, broj 64/11) utvrđena je obaveza izrade Državnog plana upravljanja otpadom. Ovaj dokument kao što je prethodno navedeno radi se iz sredstava IPA i njegova izrada je počela krajem oktobra 2012, a završetak se planira u aprilu 2014.

3.27.4. KVALITET VODA

3.27.4.2. Bilans ostvarenih rezultata

U izvještajnom periodu nastavljene su aktivnosti na izgradnji komunalne infrastrukture u oblasti vodosnabdijevanja i otpadnim vodama:

- Započeli su radovi na izgradnji II faze vodovodne i kanalizacione infrastrukture u opštini Kotor, odnosno na izgradnji priobalnog kolektora sa dvije kanalizacione pumpne stanice i sekundarnog kanalizacionog sistema na potezu Peluzica – Glavati. Radovi su otpočeli 14. XI 2012. i u izvještajnom periodu završeno je 40 % ugovorenih radova;
- Nastavak radova na izgradnji vodovodne i kanalizacione mreže u opštini Tivat, sa izgradnjom 12 pumpnih stanica. U izvještajnom periodu završeno je oko 15 % ugovorenih radova čija je ukupna vrijednost 940.000 eura**;**
- Započeli su radovi na izgradnji vodovodne i kanalizacione mreže u opštini Herceg Novi 17. IX 2012. U izvještajnom periodu završeno je 12% ugovorenih radova čija ugovorena vrijednost iznosi 18,522 miliona eura;
- Ugovoreni su radovi za izgradnju postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda u Herceg Novom kapaciteta 65.000 ES (po sistemu „design & build“) i u toku je izrada i revizija Glavnog projekta;
- U toku je tenderski postupak za odabir izvođača radova na izgradnji postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda u opštini Bar (kapaciteta 68.600 ES), nakon što su 15. I 2013. otvorene tehničke ponude pristigle na tender i evaluacioni postupak za izbor izvođača radova na izgradnji vodvodne i kanalizacione mreže u ovoj opštini;
- U okviru projekta izgradnje zajedničkog postrojenja za tretman otpadnih voda za opštine Kotor i Tivat, u toku je procedura tenderske evaluacije ponuda. Četiri kompanije su otkupile tenderski dokument i predale svoje ponude;
- Započeli su radovi na izgradnji postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda u Nikšiću i završeno je preko 20% ugovorenih radova u vrijednosti od 15 miliona eura;
- Nastavljene su pripremne aktivnosti vezane za izgradnju postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda i kanalizacione mreže u opštinama Bijelo Polje (u završnoj fazi je izrada Idejnog projekta i njegovo usaglašavanje sa primjedbama Revidenta), Pljevlja (raspisan je tender za izbor projektanta i izvođača radova za izgradnju postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda i kanalizcione mreže), Plav (u završnoj fazi je izrada Idejnog projekta i aktivnosti na definisanju prostorno - planskih pretpostavki za realizaciju projekta), Cetinje (u završnoj fazi je izrada Idejnog projekta i obezbijeđeni urbanističko-tehnički uslovi za izgradnju kanalizacione mreže), Berane (u završnoj fazi je izrada Idejnog projekta i izrada prostorno-planske dokumentacije) i Rožaje (završena je izrada Studije izvodljivosti, usvojen je Prostorno urbanistički plan opštine Rožaje, urađen je Nacrt EIA, započela je izrada

Idejnog projekta), Kolašin (urađen EIA), Žabljak (zaključen je ugovor za izvođenje radova na izgradnji PPOV po sistemu „design & buld“ i završena izrada glavnog projekta čija revizija je u toku), Danilovgrad (završen je tenderski postupak za izbor izvođača radova za izgradnju vodovodne mreže).

3.27.5. ZAŠTITA PRIRODE

3.27.5.2. Bilans ostvarenih rezultata

Projekat “Jačanje sistema održivosti zaštićenih područja (PAS)” se implementira uz podršku UNDP-a kao implementacione agencije, uz podršku GEF-a kao donatora za iznos od 950.000 $. Kroz projekat je urađen nacrt Studije zaštite za uspostavljanje regionalnog parka »Komovi« i prijedlog Studije zaštite za uspostavljanje regionalnog parka »Piva« i urađen je finalni nacrt Gap analize za zaštićena prirodna dobra u Crnoj Gori. U pripremi Prijedloga zakona o nacionalnim parkovima od strane UNDP-a je obezbijeđena konsultantska pomoć.

3.27.6. INDUSTRIJSKO ZAGAĐIVANJE I UPRAVLJANJE HEMIKALIJAMA

3.27.6.2. Bilans ostvarenih rezultata

U okviru projekta „Upravljanje industrijskim otpadom i čišćenje“ urađena su istraživanja terena i pripremna studija za remedijaciju svih idustriskih deponija u Crnoj Gori - Kombinat Aluminijuma Podgorica (dva bazena crvenog mulja i deponija čvrstog otpada), Željezara Nikšić (deponija opasnog otpada), Jadransko brodogradilište Bijela (deponija grita), Termo-elektrana Pljevlja (deponija pepela i šljake Maljevac) i Rudnik „Šuplja stijena“ Pljevlja (flotacijsko jalovište Gradac).

Na predlog Upravnog odbora projekta, Vlada je 24 I 2013. usvojila Informaciju o projektu „Upravljanje industrijskim otpadom i čišćenje“ sa prijedlogom opcija za sanaciju lokacija i izgradnju nacionalnog postrojenja za opasan otpad. Bord direktora Svjetske banke će u maju donijeti odluku o dodjeli kredita Crnoj Gori u visini od oko 50 miliona eura za fazu realizacije projekta.

3.27.7. ŠUMARSTVO

3.27.7.2. Bilans ostvarenih rezultata

U cilju finalizacije rezultata Nacionalne inventure šuma, sređena je baza prikupljenih podataka prve Nacionalne inventure šuma Crne Gore i održana je konferencija “Prezentacija rezultata Nacionalne inventure šuma i mogućnosti korišćenja dobijenih podataka“, na kojoj su predstavljeni zvanični rezultati. Podaci koji su dobijeni iz NIŠ-a, smatraju se zvaničnim i sve državne institucije će ih koristiti u svom redovnom radu i kao podlogu za svoje strateške odluke i inicijative. Pored toga, ovi podaci će se koristiti i za relevantna međunarodna izvještavanja, a biće i dostupni zainteresovanim stranama u sektoru šumarstva i drugim relevantnim sektorima, kako bi se mogli koristiti i za druge specifične analize.

Objavljeno je drugo izdanje publikacije o zdravstvenom stanja šuma Crne Gore, gdje su obrađeni podaci iz 2011.

Završena je izrada Analize poslovnih procesa, urađena u okviru projekta „Analiza poslovnih procesa i dizajna šumarskog informacionog sistema u šumarstvu“, koja je definisala poslovne procese u šumarstvu u Crnoj Gori. Takođe, izrađena je „Studija finansiranja šuma i šumarstva u Crnoj Gori“ za naredno, srednjoročno plansko razdoblje, koja se bazira na stanju i potrebama šuma, kao i očekivanim izvorima sredstava.

U cilju finalizacije plana razvoja šuma za šumsko područje (PRŠ), izrađen je nacrt dokumenta o kartiranju i vrednovanju funkcija šuma.

Pokrenute su aktivnosti i odobren je projekat WISDOM (Woodfuels Integrated Supply/Demand Overview Mapping) - u saradnji sa FAO. Cilj ovog projekta je da se integrišu podaci o ponudi i potražnji drvnih energenata kroz pregledno mapiranje i kao ulazne informacije obuhvata podatke Nacionalne inventure šuma, planiranja gazdovanja šumama, postojeće baze podataka i GIS-a o potencijalima drvne biomase u Crnoj Gori. Takođe, kao izlazne podatke, daje realne scenarije razvoja ponude i potražnje drvnih energenata porijeklom od drvne biomase na nivou opština i regiona.Uspostavljena je radna grupa za realizaciju projekta i odabran je tim eksperata iz zemlje i regiona za realizaciju projekta.

Rezultati o potrošnji drvnih energenata za grijanje, dobijeni kroz statističko istraživanje u saradnji sa MONSTAT-om, predstavljeni su na konferenciji „Predstavljanje rezultata istraživanja o potrošnji drvnih goriva u Crnoj Gori i novih energetskih bilansa za drvna goriva“ i takođe će biti objavljeni u statističkom godišnjaku za 2012. Po prvi put predstavljeni su izuzetno precizni podaci potrošnje drveta u Crnoj Gori za potrebe industrije i stanovništva.

Radna grupa za razvoj obrazovanja u šumarstvu, zajedno sa međunarodnim konsultantima uradila je finalni dokument “Analiza trenutnog stanja obrazovanja u šumarstvu sa pregledom sveobuhvatnog programa obrazovanja u šumarstvu“.U dokumentu se nalaze i preporuke za izmjene i dopune postojećih nastavnih planova koji se tiče šumarstva za učenike i odrasle da bi se pokrile utvrđene potrebe za obukom.

Što se tiče podrške šumarskom sektoru u vezi sa odredbama NATURA 2000, započete su aktivnosti na integrisanje zahtjeva Nature 2000 prilagođavanjem Priručnika za planiranje gazdovanja šumama, kao osnove za integrisanje ovih zahtjeva u svu plansku dokumentaciju iz oblasti planiranja gazdovanja šumama. Pored toga, zaokružiće se regulatorni okvir Zakona o šumama da bi se osigurala usklađenost sa NATURA 2000 i drugim propisima EU iz oblasti zaštite životne sredine, što podrazumijeva izradu uredbi/djelova određenih uredbi u cilju usaglašavanja odredbi Zakona o šumama sa zahtjevima NATURA 2000 i propisima EU u oblasti zaštite životne sredine.

Izabrana je Italijanska firma BIOETIC koja je učestvovala na tenderu za kupovinu hardvera i softvera za šumarski informacioni sistem i pružanje potrebne obuke za njegovo korištenje.
Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja je formiralo Radnu grupu za izradu Strategije sa planom razvoja šuma i šumarstva (Nacionalne šumarske strategije), kao jednom od osnovnih planskih dokumenta u šumarstvu. Obezbijeđena je i podrška u izradi Strategije, angažovanjem regionalnih i međunarodnih konsultanata. Do sada su održana 3 sastanka Radne grupe i definisane su prioritetne teme koje Strategija treba da naročito fokusira, a urađen je i Nacrt analize stanja u šumarstvu, koji je predstavljen na radionici krajem januara 2013. Predstavljen je i nacrt dokumenta „Priprema nacrta strategije sa planom razvoja šuma i šumarstva“.

3.27.8. BUKA

3.27.8.2. Bilans ostvarenih rezultata

U izvještajnom periodu šest opština uradilo je akustičko zoniranje svoje teritorije u skladu sa Zakonom o zaštiti od buke i odredbama Pravilnika o graničnim vrijednostima buke u životnoj sredini, načinu utvrđivanja indikatora buke i akustičkih zona i metoda ocjenjivanja štetnih efekata buke (Sl.list CG, br. 60/11).

3.27.9. KLIMATSKE PROMJENE

3.27.9.2. Bilans ostvarenih rezultata

Nastavljeno je s implementacijom projekta “Izrada strategija niskokarbonskog razvoja u regionu Jugoistočne Evrope (LOCSEE)”.

PRIKAZ SPROVEDENIH OBUKA

U izvještajnom periodu službenici sektora životne sredine Ministarstva održivog razvoja i turizma, učestvovali su na brojnim obukama, radionicama, seminarima, konferencijama, i to:

- 11 seminara
- 12 radionica
- 4 okrugla stola
- 7 konferencija
- 1 studijska posjeta

3.27.3. UPRAVLJANJE OTPADOM

3.27.3.3. Prikaz sprovedenih obuka

U izvještajnom periodu, službenici Sektora za upravljanje otpadom i komunalni razvoj Ministarstva održivog razvoja i turizma, učestvovali su na sljedećim obukama, radionicama, seminarima, i to:

- 3 radionice
- 2 seminara

3.27.7. ŠUMARSTVO
3.27.7.3. Prikaz sprovedenih obuka

Na radionicama „Obuka trenera za savjetovanje u šumarstvu“, u periodu novembar 2012. - februar 2013, izvršena je obuka za predstavnike Uprave za šume sa prezentovanim modulima: „Uzgoj šuma”, „Zaštita šuma od požara”, „Ruralni razvoj” i „Bezbjedan rad sa motornom testerom“.

U okviru projektne aktivnosti „Podrška sektoru šumarstva vezano za propise NATURA 2000”, održan je teoretski dio obuke o primjeni Natura 2000 standarda u izradi Programa gazdovanja šumama. Pored inženjera šumarstva iz Uprave za šume, obuci su prisustvovale i kolege iz Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja, predstavnici izvođača radova u procesu izrade PGŠ (Institut za šumarstvo-Podgorica, Šuma Plan - Banja Luka i Taxus-Pljevlja), Agencije za zaštitu životne sredine i šumarske inspekcije.

3.27.9. KLIMATSKE PROMJENE
3.27.9.3. Prikaz sprovedenih obuka

Na temu klimatskih promjena, u periodu septembar 2012- mart 2013. održane su dvije obuke:

- EU ETS i MMD/MMR radionica 25-26. X 2012, u okviru projekta RENA

- Seminar „Podrška crnogorskim institucijama u jačanju administrativnih kapaciteta u procesu pristupanja EU u oblasti klimatskih promjena-iskustva Hrvatske“, 11-12. III 2013.

JAČANJE ADMINISTRATIVNIH KAPACITETA

U izvještajnom periodu, u Sektoru za upravljanje otpadom i komunalni razvoj, primljena su tri pripravnika na period od 9 mjeseci, odnosno godinu dana.

U izvještajnom periodu, u Sektoru za životnu sredinu, primljena su 4 pripravnika na period od 9 mjeseci, odnosno godinu dana.

STATISTIČKI PODACI

U periodu 1. IX 2012. - 31. III 2013, Ekološka inspekcija je, na osnovu važeće zakonske regulative izvršila:

- **986** inspekcijskih nadzora i donijela
- **344** rješenja koja se odnose na preduzimanje mjera i radnji u cilju sprječavanja zagađenja životne sredine i otklanjanja utvrđenih nepravilnosti.

U strukturi inspekcijskih pregleda, najveći broj se odnosi na redovne kontrole i to u sljedećim oblastima:

- postupanje sa posebnim vrstama otpada i tehnološkim otpadom
- zaštita kvaliteta vazduha,
- primjena propisanih tehnologija, odnosno korišćenje propisanih uređaja ili postrojenja u proizvodnji u smislu kontrole praćenja ulaznih sirovina, ispuštanja tehnoloških voda,
- kontrola preuzetih obaveza po dobijenim ekološkim saglasnostima,
- mjere zaštite u zaštićenim dobrima,
- strateška procjena
- sanacija ugroženih lokacija,
- realizacija programa praćenja kvaliteta goriva,
- upravljanje izvorima jonizujućeg zračenja i drugo.

U izvještajnom periodu ekološka inspekcija je :

- donijela **33 rješenja o zabrani obavljanja djelatnosti zagađivačima** do otklanjanja nepravilnosti.
- izvršila **22747** kontrola na radioktivnost roba pri uvozu u saradnji sa J.U.«Centrom za ekotoksikološka ispitivanja Crne Gore«, Podgorica i »Institutom za crnu metalurgiju« AD Nikšić i na osnovu izvještaja odobrila uvoz (zaključeno s februarom 2012.);
- kontrolisala **115** dozvola za promet otpada;
- kontrolisala **18** dozvola prometa izvora jonizujućih zraćenja;
- kontrolisala **6** dozvola za promet roba koja sadrži supstance koje oštećuju ozonski omotač;
- kontrolisala **101** dozvola za uvoz polovnih mašina;
- kontrolisala **1** dozvolu za obavljanje djelatnosti održavanja i/ili popravke i isključivanja iz upotrebe proizvoda koji sadrže supstance koje oštećuju ozonski omotač i/ili alternativne supstance;

U izvještajnom periodu ekološka inspekcija je izdala **14** prekršajnih naloga i podnijela Područnom organu za prekršaje **25** zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka;

- podnijela **2** krivične prijave, i to iz oblasti zaštite prirode. Za obje krivične prijave proces je u toku kod Osnovnog državnog tužioca.

U cilju realizacije Programa praćenja kvaliteta tečnih goriva naftnog porijekla za 2012/13, u izvještajnom periodu ekološka inspekcija je kontrolisala **163** uzorka goriva sa benzinskih pumpi na čitavoj teritoriji Crne Gore kao i **4** uzorka sa skladišta »Jugopetrol« ad Kotor, koji su smješteni u Luci Bar. Dva uzorka eurodizela nijesu zadovoljavali propisane zahtjeve/standard. Ekološki inspektor je donio rješenje o zabrani stavljanja predmetnog goriva na tržište do otklanjanja

nepravilnosti. Takođe, po nalogu ekološkog inspektora subjekti su preko ovlašćenog pravnog lica izvršili čišćenje i pranje rezervoara.

Ekološka inspekcija je kontrolisala operatere koji su bili u obavezi da podnesu zahtjev za izdavanje integrisane dozvole po Programu kojim su propisani rokovi za usklađivanje pojedinih privrednih grana sa odredbama Zakona o integrisanom sprjecavanju i kontroli zagađivanja životne sredine.

Po nalogu ekološke inspekcije, Pivara Trebjesa ad Nikšić je izvršila niz aktivnosti na kotlovskom postrojenju, u cilju otklanjanja utvrđenih nepravilnosti, a kako bi se emisija zagađujućih materija u vazduh svela na zakonom propisane granice.

Od početka marta 2013, Uprava za inspekcijske poslove – Odsjek za ekološku inspekciju sprovodi akciju pojačane kontrole pravnih lica, preduzetnika i fizičkih lica koja obavljaju djelatnost sakupljanja, odnosno transporta otpada i/ili prerade otpada. Predmet kontrole su prvenstveno dozvole sa obavljanje djelatnosti sakupljanja otpada (potvrde o upisu u registar za sakupljanje, odnosno transport otpada) koje u skladu sa članovima 36 i 37 Zakona o upravljanju otpadom (Sl. list CG, br. 64/11) izdaje Agencija za zaštitu životne sredine. Trenutno je akcenat stavljen na pravna i druga lica koja vrše sakupljanje otpada (sekundarne sirovine i posebne vrste otpada – otpadna vozila, otpad od električne i elektronske opreme) sa teritorije Glavnog grada Podgorica. U narednom periodu akcija pojačane kontrole u cilju implementacije sprovođenja odredbi Zakona o upravljanju otpadom biće proširena i na druge gradove u Crnoj Gori.

U skladu sa Uredbom o visini naknada, načinu obračuna i plaćanja naknada zbog zagađivanja životne sredine, ekološka inspekcija je Agenciji za zaštitu životne sredine dostavila podatke o količinama opasnog otpada koje se stvaraju i deponuju u privrednim subjektima za 2012, kao i izvještaje emisionih mjerenja izlaznih polutanata iz ložišnih postrojenja i postrojenja za električnu energiju instalisane snage veće od 1 MW. Agencija za zaštitu životne sredine će na osnovu podataka donijeti rješenja za naplatu naknade zbog zagađivanja životne sredine.

Predstavnici ekološke inspekcije u toku septembra 2012, zajedno s predstavnicima Agencije za zaštitu životne sredine, izvršili su obilazak objekata koji su privatizovani s aspekta stvaranja posebnih vrsta otpada (cementno azbestnog otpada, staklene vune) koje će nastati nakon rušenja vojnih objekata.

Jedna od aktivnosti ekološke inspekcije je takođe, i aktivnost na implementaciji integralnog katastra zagađivača kojim se identifikuju zagađivači životne sredine u Crnoj Gori kako po vrsti i obliku, tako i intenzitetu zagađivanja. Katastar zagađivača se radi u cilju prikupljanja i dostavljanja podataka o ispuštanju, prenosu i odlaganju zagađujućih materija i otpada u životnu sredinu.

U skladu sa odredbama Zakona o zaštiti prirode zaštićenim prirodnim dobrima upravlja upravljač zaštićenog prirodnog dobra. Neposredna kontrola i nadzor istog vrše se kako od strane upravljača tako i nadležnih inspekcija.

Za realizaciju pojedinih projekata izgradnje objekata shodno Zakonu o procjeni uticaja na životnu sredinu i Uredbi o projektima za koje se vrši procjena uticaja na životnu sredinu, ekološka inspekcija kontroliše da li je sproveden postupak procjene, kao i da li se poštuju mjere zaštite i praćenja uticaja na životnu sredinu projekata za koje je data saglasnost na elaborat o procjeni uticaja na životnu sredinu.

U izvještajnom periodu ekološka inspekcija je podnijela **krivičnu prijavu** protiv Javnog preduzeća za stambeno komunalnu djelatnost Plav kao pravnog lica i Mehmeta Gjombaljaja kao odgovornog lica u pravnom licu, zbog toga što nijesu izvršili uklanjanje deponovanog komunalnog otpada sa prostora Nacionalnog parka „Prokletije“, čime je počinjeno krivično djelo iz člana 316 tačka 1 Krivičnog zakonika.
Takođe, ekološka inspekcija je podnijela **krivičnu prijavu** protiv NN lica zbog postojanja sumnje da je dana 30. XI 2012. u mjestu Izvorišta – Delišan u zoni NP Skadarsko jezero ubio pticu – crnog orla (Aquila clanga) koja pripada posebno zaštićenim životinjskim vrstama, kao i prekršajnu prijavu protiv pravnog lica JP Nacionalni parkovi i odgovornog lica u pravnom licu zbog toga što nijesu preduzeli mjere zaštite u zaštićenom prirodnom dobru.

Ekološka inspekcija je podnijela prekršajnu prijavu zbog nelegalne gradnje nasipanja zemlje i kamena na obali mora i u moru u cilju stvaranja uslova proširenja plaže i izgradnje ponte u zaštićenom prirodnom dobru na lokaciji Kostajnica, Opština Kotor. Takođe, donijela je rješenje da se izvrši sanacija predmetne lokacije.

Što se tiče šumarstva i lovstva, inspekcija je učinila sljedeće:

- Izvršeno je 514 pregleda (šumarstvo 415, lovstvo 109);
- Donijeto je 15 rješenja (šumarstvo 11,lovstvo 4);
- Donijeto je 72 ukazivanja (šumarstvo 55,lovstvo 17);
- Podnijeta su 47 zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka(šumarstvo 32, lovstvo 15);
- Izdato je 5 prekšajnih naloga(šumarstvo 3, lovstvo 2).

MEĐUNARODNA SARADNJA

U Beogradu je 1. III 2013, potpisan Memorandum o razumijevanju i saradnji u oblasti održivog razvoja između Ministarstva energetike, razvoja i zaštite životne sredine Republike Srbije i Ministarstva održivog razvoja i turizma Crne Gore.
Sa Centrom za međunarodnu saradnju i razvoj (CMSR) Republike Slovenije, zaključen je ugovor o donaciji za izgradnju postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda u opštini Žabljak.

U saradnji sa UNDP-om, nastavljeno je sa implementacijom Druge nacionalne komunikacije ka Okvirnoj konvenciji Ujedinjenih nacija o promjeni klime.
Vlada je 14. III 2013. usvojila Sporazum između Azerbejdžana i Crne Gore u oblasti zaštite životne sredine. Sporazum će doprinijeti unaprijeđenju saradnje i razmjeni iskustava između dvije zemlje

na obostranu korist, a sve sa ciljem očuvanja životne sredine i promovisanja racionalnog korišćenja prirodnih resursa.

3.28 POGLAVLJE 28: ZAŠTITA POTROŠAČA I ZDRAVLJA

3.28.1. ZAŠTITA POTROŠAČA

Vlada je 27. IX 2012. utvrdila Predlog zakona o potrošačkim kreditima, koji je trenutno u skupštinskoj proceduri, dok se Predlog zakona o zaštiti potrošača nalazi u proceduri međuresorskog usaglašavanja.

U septembru 2012. formirane su dvije međuresorske radne grupe koje, uz stručnu podršku IPA projekta „Zaštita potrošača i tržišni nadzor“, rade na daljem usklađivanju nacionalnog potrošačkog zakonodavstva s pravnom tekovinom EU. U tom smislu, pripremljena je radna verzija Zakona o oglašavanju, kojim se preuzima Direktiva o obmanjujućem i komparativnom reklamiranju 2006/114/EEC, a radi se i na uskljađivanju nacionalnih propisa sa Direktivom o paket aranžmanima 90/314/EC.

Uz stručnu podršku pomenutog projekta, radna grupa, koju čine predstavnici Ministarstva ekonomije, Uprave za inspekcijske poslove odsjeka Tržišne inspekcije i Privredne komore CG, izradila je prvu radnu verziju Pravilnika o Arbitražnom odboru za vansudsko rješavanje sporova potrošača, čije odredbe su u skladu sa Predlogom zakona o zaštiti potrošača i relevantnim EU propisima.

Vlada je 6. IX 2012. usvojila drugi godišnji Izvještaj o realizaciji Nacionalnog programa zaštite potrošača za period jul 2011 – jun 2012. Takođe, 4. X 2012. Vlada je usvojila treći Nacionalni program zaštite potrošača (2012-2015), s godišnjim Akcionim planom za njegovu realizaciju (2012-2013). Formirana je međuresorska Komisija za praćenje realizacije Nacionalnog programa zaštite potrošača za period 2012-2015, koja je svoju prvu sjednicu održala 14. III 2013.

Početkom februara 2013. u Privrednoj komori Crne Gore održana je konstitutivna sjednica drugog saziva Arbitražnog odbora za rješavanje sporova potrošača. Na pomenutoj sjednici izabran je predsjednik Odbora na period od tri godine.

Podrškom IPA projekta održano je nekoliko obuka/radionica za predstavnike Tržišne inspekcije, kao i druge relevantne organe nadležne za oblast zaštite potrošača. Održan je seminar za novinare vezano za informisanje o zaštiti potrošača i tržišnom nadzoru u EU i Crne Gore, načine predstavljanja potrošačkih tema u medijima, kao i razne informativne materijale o izvorima / linkovima za dalja istraživanja.

U izvještajnom periodu, posvećena je pažnja podizanju svijesti građana o zaštiti potrošača. U tom smislu, uz pomoć IPA projekta i Delagicije EU, početkom februara započeta je kampanja o zaštiti

potrošača, u okviru koje su se emitovale informacije o pravima potrošača i mehanizmima njihove zaštite. Takođe, obilježen je 15. mart - Svjetski dan zaštite potrošača, kroz gostovanja u medijima i organizovanjem javnog događaja, kojem su prisustvovali potrošači CG.

3.28.2. ZDRAVSTVENA ZAŠTITA

U sektoru zdravstva utvrđeni su :

Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sprječavanju zloupotrebe droga, kojim je produžen rok za postupak izvoza i uvoza droga **i Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zdravstvenoj zaštiti,** kojim je stvorena normativna osnova za zdravstvene centre. Oba zakona su u skupštinskoj proceduri.

Donijeti su podzakonski akti za implementaciju usvojenih zakona, i to:

1. **Pravilnik o načinu, postupku i medicinskim kriterijumima za utvrđivanje smrti lica čiji se djelovi tijela mogu uzimati radi presađivanja u svrhu liječenja** (Sl.list CG, br. 48/12)

2. **Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o rasporedu radnog vremena u zdravstvenim ustanovama** (Sl.list CG, br. 51/12)

3. **Pravilnik o utvrđivanju spiska droga, psihotopnih supstanci i bilja koje se može koristiti za proizvodnju droga** (Sl.list CG, br. 56/12)

4. **Pravilnik o obliku, sadržaju, periodu za koji se dostavlja i načinu dostavljanja izvještaja o prodaji ljekova** (Sl.list CG, br. 2/13)

5. **Pravilnik o bližim uslovima, dužini trajanja, načinu obavljanja pripravničkog staža, polaganju stručnog ispita, planu i programu praktičnog rada i obuke za pripravnike - zdravstvene radnike i zdravstvene saradnike sa visokim obrazovanjem** (Sl.list CG, br. 13/13)

6. **Pravilnik o bližim uslovima u pogledu opreme i organizovanja prve pomoći na skijalištima** (Sl. list CG, br. 65/12)

7. Uredbu o obimu prava i standardim zdravtvene zaštite iz obaveznog zdravstvenog osiguranja na sekundarnom i tercijarnom nivou zdravstvene zaštite (Sl. list CG, br. 18/13)

8. Odluku o mreži zdravstvenih ustanova (Sl. list CG, br. 18/13)

Vlada je usvojila strateške dokumente :

- **Plan ljudskih resursa u zdravstvu u periodu 2013-2022;**
- **Nacionalnu strategija za kontrolu rezistencije bakterija na antibiotike za period od 2012.-2016;**
- **Nacionalni program kontrole tuberkuloze u Crnoj Gori 2013-2017;**
- **Nacionalna strategiju za rijetke bolesti u Crnoj Gori 2013 – 2020;**
- **Nacionalnu strategija prevencije štetne upotrebe alkohola i alkoholom uzrokovanih poremećaja u Crnoj Gori 2013-2020;**
- **Strategiju Crne Gore za sprečavanje zloupotrebe droga 2013-2020 i Akcioni plan 2013-2016 s Izvještajem o evaluaciji sprovođenja Strateškog odgovora na droge 2008 – 2012.**

Krajem 2012. završena je izgradnja prvog postrojenja za obradu medicinskog otpada u okviru Opšte bolnice u Beranama. Instaliran je konvertor za obradu i očekuje se početak njegovog rada.

Program saradnje sa Regionalnim transplantacionim centrom u Zagrebu , rezultirao je prvom transplantacija bubrega sa živog davaoca u Crnoj Gori, koja je obavljena 25. IX 2012.
Drugi ciklus transplantacije bubrega je izveden 19 i 20 II 2013. Benefiti transplantacije su značajni, budući da, osim što daju nov kvalitet života pacijentima, donose uštede zdravstvenom sistemu.

3.29 POGLAVLJE 29: CARINSKA UNIJA

Zakonodavstvo

Vlada je 20. XII 2012. donijela **Uredbu o Carinskoj tarifi za 2013.** (Sl. list CG, br. 3/13), koja je u potpunosti usaglašena sa Kombinovanom nomenklaturom EU za 2013. Osim redovnih carinskih stopa, predmetnom Uredbom obuhvaćene su sve izmjene koje se odnose na carinske stope utvrđene sporazumima o slobodnoj trgovini (EU, CEFTA, EFTA, Rusija, Turska, Ukrajina).

U toku su izmjene Carinskog zakona radi njegovog usklađivanja sa zakonodavstvom EU, u dijelu koji se odnosi na oslobođenje od plaćanja carine, sprovođenje tranzitnih postupaka u skladu sa Konvencijom o zajedničkom tranzitnom postupku, i sigurnost i bezbjednost u međunarodnoj trgovini robom.

U cilju stvaranja uslova za elektronsko praćenje pojednostavljenih postupaka deklarisanja robe na osnovu knjigovodstvenog upisa, u saradnji sa slovenačkim ekspertima pripremljen je Nacrt uredbe o izmjenama i dopunama Uredbe za sprovođenje Carinskog zakona (Regulativa Evropske komisije br. 2454/93)

U procesu prilagođavanja zakonodavstva pravnoj tekovini EU, Uprava carina sprovodi intenzivne aktivnosti na izmjeni odgovarajućih Zakona (Zakon o krivičnom postupku, Zakon o carinskoj službi, Carinski zakon itd.), kojima će se stvoriti uslovi za pristupanje Konvenciji o uzajamnoj saradnji

između carinskih uprava (Napulj II), Konvenciji o zajedničkom tranzitu i Odluci o primjeni informatičke tehnologije u carinske svrhe.

Uprava carina

U cilju vršenja kvalitetnog nadzora i postizanja veće efikasnosti, kao i bržeg i jednostavnijeg sprovođenja carinskih procedura, u TARICG (Elektronska integrisana tarifa Crne Gore) su implementirane Uredba o Carinskoj tarifi za 2012. (Sl. list CG, br. 43/12), Uredba o carinskoj tarifi za 2013, Lista nevojnih ubojnih sredstava, Spisak roba koje podliježu fitosanitarnoj kontroli, Spisak roba koje podliježu zdravstveno-sanitarnoj kontroli, Spisak zaštićenih biljnih i životinjskih vrsta i njihovih proizvoda (CITES Konvencija, Rješenje o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta i Pravilnik o bližem načinu i uslovima sakupljanja, korišćenja i prometa nezaštićenih divljih vrsta životinja, biljaka i gljiva koje se koriste u komercijalne svrhe).

U TARICG su u 2012. implementirane carinske stope utvrđene po sporazumu EFTA-e, sa sljedećim datumima primjene: 1. IX 2012. sa Švajcarskom i Lihteštajnom, 1. X 2012. sa Islandom, 1. XI 2012. sa Norveškom. Takođe, u 2012. su u TARICG implementirane i carinske stope na uvoz roba iz Ukrajine sa datumom primjene 01. I 2013.

U cilju daljeg olakšanja trgovine, Uprava carina je započela aktivnosti na uvođenju aplikacije za pojednostavljene postupke deklarisanja robe na osnovu knjigovodstvenog upisa u Carinski informacioni sistem. Uvođenje i implementacija ove aplikacije za izvozni postupak planira se u aprilu 2013, a za ostale postupke do kraja maja ove godine.

U toku je implementacija novog elektronskog sistema za analizu rizika koji je donirala Uprava carina Slovenije. Elektronski sistem je instaliran krajem 2012. i u toku su aktivnosti na pripremi i unosu profila rizika i druge aktivnosti neophodne za stavljanje sistema u operativnu funkciju. U okviru *Western Balkans Trade Logistics Project (2011-2014),* Uprava carina dobija stručnu pomoć i smjernice za kreiranje profila rizika, opis poslova i organizaciju sistema upravljanja rizikom. Analizom rizika obuhvaćeni su svi carinski postupci, a takođe je omogućena kompatibilnost sa elektronskim sistemima za razmjenu informacija zemalja EU.

Završena je implementacija SEED projekta (faza II). Potpisani su Protokoli o implementaciji faze II SEED projekta sa Albanijom, Srbijom, Kosovom i Bosnom i Hercegovinom, shodno kojim se vrši automatsko uparivanje podataka i kreiranje izvještaja o neuparenim podacima kao osnova za efikasnu kontrolu i analizu rizika. Nakon sprovedenog monitoringa, Uprava carina Crne Gore dobila je najvišu ocjenu (A) za implementaciju regionalnog SEED projekta.

Potpisan je ugovor za održavanje sistema SEED između Evropske komisije i Carinske agencije Italije koja vodi projekat SEED (15. X 2012). Glavne aktivnosti Projekta ”SEED održavanje” su: održavanje SEED ICT modula infrastrukture i softvera u koji je uključen, implementacija novih funkcionalnosti SEED web aplikacije, proširenje obima funkcionalnosti SEED platforme implementacijom modula “prekogranično prenošenje novca”, aktivnosti vezane za aplikaciju zaštite prava intelektualne

svojine (INES i system), strateške aktivnosti za održivost kao i regionalni sastanci kako bi se podržalo održavanje SEED sistema.

U okviru operativnog centra unutar kojeg funkcioniše Carinska otvorena linija i u okviru kojeg se vrši praćenje informacija iz SEED Sistema praćenje i ažuriranje baza podataka, instaliran je video nadzor sa Graničnih prelaza Dobrakovo i Dračenovac. Uspostavljen je elektronski link sa Upravom policije u cilju unapređenja efikasnosti integrisanog upravljanja granicom.

U januaru 2013, počela je realizacija projekta ”Priprema Uprave carina za implementaciju Novog kompjuterizovanog tranzitnog sistema - NCTS’’, koji će trajati 6 mjeseci. Projekat čija je vrijednost 250 000 eura se realizuje sa twinning partnerima iz austrijske carinske službe, kroz twinning light, iz sredstava IPA 2011. Tokom trajanja projekta izradiće se dokumenta koja su potrebna za implementaciju ove aplikacije u Carinsko informacioni sistem. Na sastanku Upravnog odbora Projekta, koji je održan 19. III 2013, predstavnici Delegacije EU u Crnoj Gori ocijenili su da se aktivnosti sprovode u skladu s planiranom dinamikom.

U cilju postizanja standarda Evropske unije za obezbjeđivanje potrebnih uslova za rad carinske laboratorije, urađen je projekat za rekonstrukciju carinske laboratorije koja se nalazi u upravnoj zgradi Uprave carina u Podgorici. Radovi na rekonstrukciji su u završnoj fazi.

Uprava carina je izradila Nacrt poslovne strategije 2013-2015 kojim je definisana Vizija, Misija i strateški ciljevi za navedeni period. Strategija definiše šta Uprava carina želi da ostvari do kraja ovog perioda u oblasti usklađivanja zakonodavstva sa zakonodavstvom EU, zaštite carinskog područja, trgovinskih olakšica, naplate prihoda, informacionih tehnologija integriteta, upravljanja ljudskim resursima, infrastrukture i opreme.

Uprava carina je u saradnji sa DG TAXUDOM pripremila tehničku specifikaciju za izradu nove ICT strategije, koja se bazira na novoj Poslovnoj strategiji. Na osnovu pripremljene tehničke specifikacije, Delegacija EU je raspisala tender i nakon obavljene tenderske procedure, EK je poslala Ugovor na potpis izabranoj kompaniji ADE - Belgija.

U periodu od 26. do 29. III 2013. u Upravi carina je održana Monitoring Misija DG TAXUD-a o procjeni zadovoljavanja uslova za interkonektivnost i interoperabilnost EU IT sistema. Cilj misije je da se identifikuje vrsta pomoći koju je potrebno pružiti Upravi u oblasti IIS, potom, da se analiziraju trenutni statusi implementacije projekata i preporuče određene tehnike upravljanja projektom.

Sprovedena je implementacija ILECUs projekta. Poseban računar koji je namijenjen isključivo za potrebe razmjene informacija u okviru ovog Projekta, instaliran je u Upravi carina. Cilj projekta ILECUs je uspostavljanje i konsolidacija međunarodnih jedinica za koordinaciju radi poboljšanja strateške i operativne saradnje službi za sprovođenje zakona. U Crnoj Gori, jedinica za koordinaciju smještena je u Upravi policije.

U sklopu Regionalnog programa za bolje upravljanje, pravdu i bezbjednost u jugoistočnoj Evropi 2012-2015, Uprava carina učestvuje u programu UNODC - Kontrola kontejnerskog sadržaja (Container Control Program). U okviru ovog programa, 18. III 2013. donirana je tehnička oprema za potrebe Uprave carina i Uprave policije od strane UNODOC-a.

Intezivirana je saradnja unutrašnjih kontrola carinskih službi regiona, uspostavljanjem kontaktnih tačaka, te u skladu sa tim razmjena iskustava u implementaciji postojećih i planiranih antikoruptivnih mjera, analize oblasti rizika, strategija prevencije, sprječavanja i otkrivanja koruptivnih radnji.

Od 1. I 2013. Uprava carina primjenjuje Etički kodeks carinskih službenika i namještenika, kojim su uređena pitanja zakonitosti, nepristrasnosti, profesionalnih standarda i odgovornosti carinskih službenika, primanja poklona, konflikta interesa i dr. U skladu sa Etičkim kodeksom formiran je Etički odbor, prije svega preventivni organ, sastavljen od predsjednika i dva člana iz redova carinskih službenika, jednog predstavnika sindikalne organizacije Uprave carina i predstavnika iz NVO sektora koji se bavi zaštitom ljudskih prava i sloboda. U cilju unapređenja implementacije Kodeksa i antikoruptivnog djelovanja u svim područjima funkcionisanja, Uprava carina je imenovala četiri Povjerenika za etiku, koji će biti zaduženi za praćenje primjene Etičkog kodeksa u okviru carinarnica.

U Upravi carina počela je da funkcioniše koordinaciona jedinica za međunarodnu saradnju tj. Odjeljenje za međunarodnu carinsku saradnju i evropske integracije u skladu sa preporukama EU.

U Herceg Novom je 13. III 2013. potpisan Sporazum između Vlade Crne Gore i Vlade Republike Makedonije o saradnji i uzajamnoj pomoći u carinskim pitanjima.

U skladu sa dogovorom sa Foruma na visokom nivou Venecijanske inicijative za saradnju, koji je održan 21. VI 2012, formirane su dvije nove radne grupe: Radna grupa za trgovinske olakšice (partnerstvo carina – poslovno okruženje) i Radna grupa za borbu protiv krijumčarenja cigareta. Koordinacioni sastanak u okviru pomenute Inicijative održan je u Rimu, 18. I 2013. U okviru Inicijative održano je nekoliko radionica radnih grupa.

Uprava carina je korisnik Programa CUSTOMS 2013 u iznosu od 45 hiljada eura. Prihvaćeni su pristupni formulari od strane DG TAXUD-a za učešće CG u programu CUSTOMS 2013 u 2012, formiran je radni tim na nivou UC za implementaciju Programa i realizovano je više obuka i radionica.

Administrativni kapaciteti

U cilju unaprijeđenja administrativnih kapaciteta Uprava carina je izradila Strategiju obuke i po osnovu nje plan obuka Uprave carina za 2012, i izvršena je analiza ostvarenog u odnosu na plan. U skladu sa Strategijom a u saradnji sa drugim organima u Crnoj Gori kao i međunarodnim organizacijama (SCO, EXBS, INTERPOL, OEBS, UNDP, UNODC itd.) održan je znatan broj različitih

vidova stručnog usavršavanja za carinske službenike. U cilju unaprijeđenja rada i znanja carinskih službenika tokom 2013. realizovane su obuke za carinske službenike iz područnih jedinica carinarnica na teme pojednostavljeni postupci, svrstavanje robe, vrijednost i porijeklo robe i zaštita intelektualne sredine. Obuke na ove i druge teme će se organizovati i u narednom periodu sa akcentom na probleme u praksi i nedoumice prilikom sprovođenja carinskih kontrola u ovim i drugim oblastima.

U protekloj godini, 363 carinska službenika su učestvovalo na 170 različitih vidova stručnog usavršavanja, dok je u prvom tromjesečju 2013. održano 58 raznih vidova stručnog usavršavanja po raznim temama na kojima je učestvovalo 259 službenika i namještenika.

3.30 POGLAVLJE 30: VANJSKI ODNOSI

3.30.1.MEĐUNARODNI EKONOMSKI ODNOSI

3.30.1.1. Svjetska trgovinska organizacija (STO)

Crna Gora je 29. IV 2012. postala 154. punopravna članica Svjetske trgovinske organizacije.
Vlada je 26. VII 2012. usvojila Informaciju o obavezama Crne Gore preuzetim članstvom u Svetskoj trgovinskoj organizaciji.

U skladu s pomenutim, a u kontekstu preuzetih obaveza Crna Gora je:

- Stekla status posmatrača u Sporazumu o javnim nabavkama (na sjednici Komiteta za javne nabavke - 31. X 2012.) i pregovori su u toku;
- Završila pregovore za pristupanje Sporazumu o trgovini civilnim vazduhoplovima (od strane STO dobijen je dokumet *Obavještenje o pristupanju* (Notification of Accession), kojim se obavještava da je Crna Gora pristupila Sporazumu 10. XI 2012.);
- Pristupila Ministarskoj deklaraciji o trgovini proizvodima informacione tehnologije i u tom smilsu od strane STO Sekretarijata dobijeno je obavještenje da je Sporazum o informacionim tehnologijama za Crnu Goru stupio na snagu 24. X 2012.

Takođe, imenovan je i Stalni predstavnik – izvanredni i opunomoćeni ambasador Crne Gore u STO.

3.30.1.2. Sporazumi o slobodnoj trgovini (FTA)

Kad su u pitanju aktivnosti vezane za **sprovođenje CEFTA sporazuma** u izvještajnom periodu održan je niz sastanaka.

Drugi sastanak Podkomiteta za carine i pravila porijekla održan je 27. IX 2012. u Sarajevu.

Peti redovni sastanak Radne grupe za trgovinu uslugama održan je u Tirani, 11. X 2012.

Četvrti Strategijski sastanak, na nivou pomoćnika ministara, održan je u Tirani 12. X 2012. Na sastanku se raspravljalo o CEFTA prioritetima tokom 2013, kao i o budžetu CEFTA Sekretarijata za period 2014-2017.

Sastanak Zajedničkog komiteta održan je u Zagrebu 24. X 2012, na kojem se raspravljalo o Odluci o privremenim kvantitativnim ograničenjima na izvoz koje je uvela Vlada Republike Srbije. Sastanak je održan na zahtjev Republike Hrvatske.

Redovni sastanak Zajedničkog komiteta održan je u Tirani, 8. XI 2012. Na sastanku je usvojen Izvještaj o predsjedavanju Albanije CEFTA-om i usvojeni prioriteti za 2013, kada će CEFTA-om predsjedavati Bosna i Hercegovina. Takođe, formirana je Radna grupa za carinsko upravljanje rizikom.

Sastanak posvećen preuzimanju održavanja CEFTA Portala od strane CEFTA potpisnica održan je u Skoplju, 7. XII 2012.

Šesti sastanak Radne grupe o carinskim barijerama u trgovini održan je u Briselu 1. II 2013.

Sedmi sastanak Radne grupe za trgovinu uslugama održan je u Budimpešti, 8. II 2013.

Šesti sastanak Podkomiteta za carinske i necarinske barijere u trgovini održan je u Budimpešti 7. II 2013.

U Briselu je 25. II 2013. održan sastanak Upravnog odbora (Steering Committee) na nivou pomoćnika ministara na kojem je detaljno predstavljen plan rada tokom predsjedavanja Bosne i Hercegovine CEFTA-om u 2013.

U Sarajevu je, 19. III 2013. održan peti CEFTA Strateški sastanak. Na sastanku je bilo riječi o aktivnom učestvovanju CEFTA potpisnica u izradi Strategije razvoja Jugoistočne Evrope do 2020.

U Sarajevu je 17. IV 2013. održan šesti sastanak Podkomiteta za poljoprivredu i sanitarne i fitosanitarne mjere.

U Skopolju je 25. IV 2013. održan prvi sastanak Radne grupe za upravljanje carinskim rizikom.

Članom 52 Sporazuma o izmjeni i pristupanju Centralnoevropskom Sporazumu o slobodnoj trgovini (CEFTA 2006) propisano je da Vlada Republike Hrvatske obavlja funkciju depozitara. Procesom pristupanja Republike Hrvatske Evropskoj uniji ukazala se potreba izrade Dodatnog Protokola 2 – Sporazuma o izmjeni i pristupanju Centralnoevropskom Sporazumu o slobodnoj trgovini, kojim je predviđeno uspostavljanje novog Depozitara – Republike Albanije. Vlada Crne Gore je na sjednici od 21. III 2013. usvojila tekst Protokola i ovlastila ambasadora Ivana Lekovića, šefa Misije Crne Gore pri EU, da potpiše Dodatni Protokol 2 u prostorijama CEFTA Sekretarijata.

Sporazum o slobodnoj trgovini između Crne Gore i EFTA zemalja je u punoj primjeni od 1. XI 2012. Naime, Sporazum je za Crnu Goru, Švajcarsku i Lihtenštajn stupio na snagu 1. IX 2012, za Island 1. X 2012, a za Norvešku 1. XI 2012.

U toku su pregovori sa članicama Carinske unije (Ruska Federacija, Bjelorusija i Kazahstan).

3.30.1.3. Bilateralni sporazumi o ulaganjima i ekonomskoj saradnji

Sporazum između Vlade Crne Gore i Vlade Republike Hrvatske o ekonomskoj saradnji, potpisan u Zagrebu, 19. II 2013.

3.30.1.4. Roba dvostruke namjene

Skupština je 29. V 2012. donijela **Zakon o kontroli izvoza robe dvostruke namjene** (Sl. list CG, br. 30/12). Zakon se primjenjuje od 1. VII 2012. i ovim zakonom je usklađeno nacionalno zakonodavstvo s Uredbom Savjeta EU br. 428/2009, od 5. V 2009.

Donošenjem Zakona, stekli su se uslovi za unapređenje odgovorne kontrole izvoza i transfera robe dvostruke namjene, što će uticati na zaštitu odbrambenih, bezbjednosnih i vanjskopolitičkih interesa Crne Gore i doprinijeti, prije svega, povećanju nacionalne, regionalne i globalne bezbjednosti. Takođe, Zakon će doprinjeti jačanju opreznosti prema širenju oružja za masovno uništenje i njemu srodnih materijala, ograničiće se mogućnost neovlašćenih krajnjih korisnika da dođu do nezakonito izvezenih roba/tehnologija.

3.30.1.5. Humanitarna pomoć

U skladu sa međunarodnim apelom za prikupljanje sredstava za pomoć i rješavanje humanitarne situacije u Siriji, i kao potvrda kontinuiteta solidarnosti Crne Gore u rješavanju urgentnih pitanja u svijetu, Vlada Crne Gore je 31. I 2013. donijela Zaključak, kojim je, iz budžetske rezerve opredijelila sredstva u iznosu od 5000 dolara za relaizaciju humanitarne pomoći Siriji i sirijskim izbjeglicama.

Ministarstvo vanjskih poslova i evropskih integracija Crne Gore je 8. III 2013. izvršilo uplatu dobrovoljne kontribucije za pomoć Siriji u predviđenom iznosu.

3.30.1.6. Administrativni kapaciteti, obuke i seminari

U periodu od 1. IX 2012. do 31. III 2013. službenici Sektora za multilateralnu i regionalnu trgovinsku saradnju i ekonomske odnose s inostranstvom pohađali su sledeće obuke i seminare:

Tema:	Domaćin:	Period:	Broj službenika:

Obuka za mlade diplomate	Kina	1 - 30. IX 2012.	2
WTO Regional Trade Policy Course for CEECAC Countries	Turska	3. IX – 19. X 2012.	1
Implementacija rezolucije Savjeta bezbjednosti UN-1540	Crna Gora	3. IX 2012.	3
Kontrola izvoza NVO i RDN, EXBS i EU	Austrija	29. i 30. X 2012.	3
Osmi regionalni sastanak o procesu razmjene informacija o izvozu oružja	Albanija	20. X 2012.	2
Tehnička pitanja i razmjene najboljih praksi u sprovođenju izvozne kontrole EU liste dvostruke namjene	Italija	27. i 28. XI 2012.	1
Nacrt Nacionalne strategije i akcionog plana za kontrolu i smanjenje lakog naoružanja i municije	Crna Gora	18. i 19. XII 2012.	2
Vještine formalnog komuniciranja sa Evropskom unijom	Crna Gora	12. - 15. XI 2012.	1
UNECE obuka za korišćenje portala o trgovinskim olakšicama	Italija	12. – 14. II 2013.	2
Kontrole izvoza robe dvostruke namjene	Crna Gora	21. II 2013.	6
Podrška u oblasti izrade Predloga zakona o spoljnoj trgovini	Crna Gora	6. i 7. III 2013.	6
Seminar o CWC Konvenciji	Hrvatska	18. – 21. III 2013.	1
Regionalna radionica o brokeringu vojne i robe dvostruke namjene	Hrvatska	26. III 2013.	2

3.31 POGLAVLJE 31: VANJSKA, BEZBJEDNOSNA I ODBRAMBENA POLITIKA

3.31.1. POLITIČKI DIJALOG S EU

Prilikom susreta sa potpredsjednikom Vlade i ministrom vanjskih poslova i evropskih integracija Igorom Lukšićem, **savjetnik kancelarke Angele Merkel za spoljnju i bezbjednosnu politiku Kristof Hojzgen** ocijenio da Crna Gora ima potencijala da postane model za sve zemlje regiona i njihov ukupan napredak na evropskom i evroatlantskom putu, u Berlinu 21. II 2013.

Tokom svoje prve zvanične posjete SR Njemačkoj, **potpredsjednik Vlade i** ministar vanjskih poslova i evropskih integracija **dr Igor Lukšić prisustvovao je sjednici Odbora za evropske poslove njemačkog Bundestaga**, kojim predsjedava **Gunter Krihbaum**, 20. II 2013. Predsjednik odbora Krihbaum i članovi odbora su u svojim izlaganjima pozdravili napredak Crne Gore i iskazali punu

podršku nastavku reformskih aktivnosti u daljim integracionim procesima na planu dostizanja evropskih standarda.

Potpredsjednik Vlade i ministar vanjskih poslova i evropskih integracija **Igor Lukšić sastao se u Zagrebu, tokom svoje prve zvanične posjete Republici Hrvatskoj 19. II 2013,** sa predsjednikom Republike Hrvatske **Ivom Josipovićem** i predsjednikom hrvatskog Sabora **Josipom Lekom**. Prilikom susreta izražena je snažna podrška Hrvatske crnogorskim integracijama u EU i NATO. Igor Lukšić je imao sastanak sa potpredsjednicom Vlade i ministarkom vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske **Vesnom Pusić.**

Potpredsjednik Vlade i ministar vanjskih poslova i evropskih integracija **Igor Lukšić bio je gost na sastanku šefova misija država članica Evropske unije i Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori**, koji je upriličen povodom prezentacije programa **irskog predsjedavanja EU**, 30. I 2013. u Podgorici. Šefovi misija država članica EU su iskazali punu podršku za dalji nastavak reformi i iskazali očekivanje da će Crna Gora i tokom irskog predsjedavanja nastaviti dinamičan reformski proces i nastaviti sa otvaranjem poglavlja.

Državni sekretar za evropske integracije i glavni pregovarač ambasador **Aleksandar Andrija Pejović imao je radni doručak sa stalnim predstavnicima država članica EU, 24. I 2013. u Briselu**, na kojem su stalni predstavnici ocijenili da je Crna Gora na pravom putu u sprovođenju reformskih procesa i dostizanju evropskih standarda i vrijednosti.

Odbor za vanjske poslove Evropskog parlamenta usvojio je Nacrt rezolucije o napretku Crne Gore u 2012. koju je predložio izvjestilac za CG Čarls Tanok , 22. I 2013, Nacrt rezolucije o Crnoj Gori potvrđuje njen napredak u evropskoj integraciji koji je konstatovan u Izvještaju Evropske komisije.

Predsjednik Vlade Crne Gore Milo Đukanović razgovarao je 21. I 2013. u Briselu sa predsjednikom Evropskog savjeta Hermanom Van Rompejom. Tokom boravka u Briselu premijer Đukanović se sastao i sa predsjednikom Evropske komisije **Žozeom Manuelom Barozom**. Crna Gora, trenutni lider u evropskim integracijama u regionu Zapadnog Balkana, „definitivno ima evropsku budućnost“, a „otvaranje pristupnih pregovora sa Crnom Gorom je značajan signal cijelom regionu da su vrata EU otvorena“, poručio je Barozo.

Državni sekretar za evropske integracije i glavni pregovarač ambasador **Aleksandar Andrija Pejović boravio je u dvodnevnoj posjeti Irskoj, 21-22. I 2013, tokom koje je učestvovao na neformalnom sastanku ministara i državnih sekretara za evropske poslove država članica**, Hrvatske, predstavnika Evropskog parlamenta i Evropske komisije, predstavnika država kandidata i potencijalnih kandidata za članstvo u EU, kao i predstavnika irskog nacionalnog parlamenta, izvršne vlasti Sjeverne Irske i Sekretarijata Savjeta. **Ambasador Pejović je imao bilateralni sastanak s ministrom za evropske poslove Republike Irske Lusindom Krajton**, koja je istakla da Irska nastavlja da podržava agendu proširenja EU, posebno evropsku perspektivu Zapadnog Balkana, te da Crna Gora ostvarenim rezultatima predstavlja najbolji primjer u procesu integracija.

Potpredsjednik Vlade i ministar vanjskih poslova i evropskih integracija **Igor Lukšić sastao se sa Jostom Korteom**, **zamjenikom generalnog direktora za proširenje u Evropskoj komisiji, 17. I 2013.** Na sastanku je ocijenjeno da je Crna Gora ostvarila mjerljiv napredak u svim oblastima i posebno istaknuto da se formiranje pregovaračkih struktura odvija prema planiranoj dinamici, što potvrđuje punu angažovanost Vlade na ispunjavanju evropske agende.

Državni sekretar za evropske integracije i glavni pregovarač ambasador **Aleksandar Andrija Pejović boravio je u dvodnevnoj posjeti Velikoj Britaniji, 10. i 11. I 2013**, tokom koje je imao bilateralne sastanake sa ministrom za Evropu Dejvidom Lidingtonom, članovima Parlamentarne grupe za proširenje EU, predstavnicima Odbora za EU u Domu lordova, kao i drugim zvaničnicima zaduženim za evropske poslove.

III međuvladina sjednica Savjeta za Stabilizaciju i pridruživanje održana je 18. XII 2012, **u Briselu**, nakon koje se potpredsjednik Vlade i ministar vanjskih poslova i evropskih integracija Crne Gore Igor Lukšić sastao sa direktorom Direkcije za proširenje EU Stefanom Saninom.

Drugi sastanak Konferencije o pristupanju s Crnom Gorom na ministarskom nivou održan je 18. XII 2012, u Briselu čime je **otvoreno i privremeno zatvoreno prvo pregovaračko poglavlje 25 – Nauka i istraživanje**. Delegaciju Evropske unije predvodio je ministar vanjskih poslova Kipra dr Erato Kozaku-Markulis. Crnogorsku delegaciju su predvodili crnogorski vicepremijer i **ministar** vanjskih poslova i evropskih integracijaIgor Lukšić i ministarka nauke Crne Gore Sanja Vlahović. Evropsku komisiju predstavljao je komesar za proširenje i evropsku politiku susjedstva Štefan File. Tokom boravka u Briselu ministar Lukšić susreo se sa Ketrin Ešton, visokom predstavnicom EU za vanjsku i bezbjednosnu politiku koja je ocijenila da je otvaranje pregovora sa EU veliki uspjeh Crne Gore i ohrabrila nastavak reformskih procesa.

Potpredsjednik Vlade i ministar vanjskih poslova i evropskih integracija**Igor Lukšić sastao se sa direktorom direkcije B za države kandidate za članstvo u EU** (Hrvatska, Crna Gora, Makedonija, Turska, Island) u Generalnoj direkciji za proširenje Evropske komisije Alehandrom Kas Granhe (Alexandra Cas Granje) 11. XII 2012. u Podgorici.

U Podgorici je 3. i 4. XII 2012. održan treći sastanak **Pododbora za pravdu, slobodu i bezbjednost između Crne Gore i Evropske komisije**. Sastanak su otvorili državni sekretar za evropske integracije i glavni pregovarač ambasador Aleksandar Andrija Pejović i šef Odjeljenja za Crnu Goru u Generalnoj direkciji za proširenje Dirk Lange.

Tadašnji ministar vanjskih poslova i evropskih integracija Nebojša Kaluđerović učestvovao je 29. XI 2012. u Briselu u diskusiji na temu o **ljudskim pravima na Zapadnom Balkanu** u organizaciji Pododbora Evropskog parlamenta za ljudska prava.

Tadašnji ministar vanjskih poslova i evropskih integracija Nebojša Kaluđerović je 28. XI 2012. u Briselu učestvovao u radu prve sesije **petog Parlamentarnog odbora za stabilizaciju i pridruživanje**

između Crne Gore i Evropske unije (POSP). Sastankom ovog zajedničkog tijela su kopredsjedavali predsjednik Skupštine CG Ranko Krivokapić i zamjenik šefa Delegacije Evropskog parlamenta za Jugoistočnu Evropu Jelko Kacin, a u diskusiji su učestvovali i potpredsjednik Vlade i ministar pravde i ljudskih prava Duško Marković, zamjenik ministra za evropske poslove Kipra, kao predsjedavajućeg EU, Andreas Mavrojanis i direktor Direkcije za proširenje u Evropskoj komisiji Aleksandra Kas Granhe.

Drugi koordinativni sastanak između predstavnika ministarstva vanjskih poslova i evropskih integracija i predstavnika Delegacije EU u Podgorici, održan je 22. XI 2012. Naglašena je važnost razmatranja eventualnih problema u tekućim projektima Ipe prije predstojećeg sastanka Odbora za praćenje sprovođenja programa Ipe. Najavljeno je rješavanje pitanja statusa projekta Jačanje kapaciteta MVPEI za prevođenje pravne tekovine EU i crnogorskih dokumenata za pristupne pregovore. Istaknut je značaj jačanja administrativnih kapaciteta za izradu pravnih propisa u resornim ministarstvima.

U periodu od 1. X 2012. do danas Crna Gora se pridružila svim deklaracijama EU i odlukama Savjeta (u procentima 100%).

Od 1. X 2012. Crnu Goru je, kao nezavisnu državu, priznalo pet država, i to: Republika Gabon, Republika Haiti, Republika Mauricijus, Togo, Kraljevina Svazilend. Ukupno 162 države su priznale Crnu Goru kao nezavisnu državu.

3.31.2. SARADNJA S MEĐUNARODNIM ORGANIZACIJAMA

Saradnja s Ujedinjenim nacijama

Crna Gora je učestvovala na konferenciji Izvršnog odbora UNESCO-a, koja je održana 19. IV 2013. u Parizu.

Crna Gora je učestvovala na Međunarodnoj konferenciji o ljudskim pravima, seksualnoj orijentaciji i rodnom identitetu, koja je održana 15-16. IV 2013 u Oslu.

Crna Gora je učestvovala na Regionalnoj konferenciji o konceptu Odgovornost za zaštitu, koja je održana 10-11. IV 2013 u Sloveniji.

U okviru Opšteg periodičnog pregleda (Universal Periodic Review - UPR) pripremljen je i proslijeđen Sekretarijatu Radne grupe za UPR u Ženevi addendum sa pozicijama Crne Gore u odnosu na preporuke dobijene tokom prezentacije izvještaja održane 28. I 2013.

U Podgorici je 20. III 2013. održan je 6. sastanak **Nadzornog komiteta za praćenje implementacije Integrisanog programa saradnje sa UN** *''Djelujući kao jedan''*, ocijenjeni rezultati u 2012. i usvojen programa rada za 2013.

Crnu Goru je 18. III 2013. posjetio **ekspert UNDP za održivi razvoj Luis Gomez Ečeverija** u cilju razmatranja koncepta regionalnog centra za održivi razvoj i mogućnosti pokretanja procedure njegovog uspostavljanja u Crnoj Gori u skladu sa zaključcima Samita o održivom razvoju Rio+20.

Crna Gora je učestvovala na **Petom Forumu Alijanse civilizacija** u Beču, 26-28. II 2013.

Crna Gora je učestvovala na regionalnom sastanku o **implementaciji rezolucije 1325 i 1820 SB UN**, u Zagrebu, kao i redovom sastanku **o saradnji UN i Savjeta Evrope** u oblasti ljudskih prava u Strazburu, u februaru 2013.

Crna Gora je učestvovala na Ministarskom sastanku o **reformi Savjeta bezbjednosti UN u Rimu**, 4. II 2013.

Imenovan je stalni predstavnik Crne Gore pri Svjetskoj trgovinskoj organizaciji, Zorica Marić Đorđević, 22. I 2013.

U saradnji sa Ujedinjenim nacijama, pokrenut je proces nacionalnih konsultacija o razvojnoj agendi poslije 2015. Učešćem u ekspertskoj grupi UN u Njujorku i kroz proces nacionalnih konsultacija **Crna Gora je započela aktivnu ulogu i u procesu definisanja ciljeva održivog razvoja** (SDGs).

U okviru Opšteg periodičnog pregleda HRC, Crna Gora je predstavila **Nacionalni izvještaj o stanju ljudskih prava**, 28. I 2013. Usvojen je Nacrt izvještaja o razmatranju sa preporukama država članica UN. U toku je izrada addenduma koji će sadržati pozicije Crne Gore u odnosu na dobijene preporuke. Crna Gora je 1. I 2013. započela svoje članstvo u **Savjetu Ujedinjenih nacija za ljudska prava** (HRC – 2013- 2015).

Vlada Crne Gore je u novembru 2012. usvojila i proslijedila Sekretarijatu Komiteta za borbu protiv torture (CAT) **Drugi periodični izvještaj o implementaciji Konvencije UN za borbu protiv torture** u Crnoj Gori.

Tadašnji ministar vanjskih poslova i evropskih integracija Nebojša Kaluđerović boravio je u službenoj **posjeti sjedištu UN u Ženevi, 20-21. XI 2012**. tokom koje se sastao sa **Visokim komesarom za ljudska prava Navi Pilaj** i **predsjednikom Međunarodnog komiteta Crvenog krsta Peterom Maurerom.**

Crna Gora je 12. XI 2012. većinom glasova Generalne skupštine Ujedinjenih nacija (182 glasa ''za'') izabrana za članicu Savjeta UN za ljudska prava za period 2012 – 2015.

Zamjenik direktora **Regionalnog biroa UNDP za Evropu i ZND Haoliang Ksu** boravio je u zvaničnoj posjeti Crnoj Gori, 3. XI 2012.

Vlada je u oktobru 2012. usvojila **Izvjestaj o stanju ljudskih prava u Crnoj Gori** u okviru drugog ciklusa Opšteg periodičnog pregleda Ujedinjenih nacija (UPR). Izvještaj je proslijeđen Radnoj grupi za UPR do 22. X 2012.

Delegacija na čelu sa tadašnjim ministrom vanjskih poslova i evropskih integracija Nebojšom Kaluđerovićem učestvovala je na **generalnoj debati UN u septembru 2012.**

Saradnja sa OEBS-om

Misija ODIHR-a objavila je preliminarno saopštenje **8. IV 2013.** dan nakon održanih **predsjedničkim izbora,** u kojem je istaknuto da su izbori bili sprovedeni na efikasan način i da su fundamentalna prava uglavnom bila ispoštovana.

Predsjednik Parlamentarne Skupštine OEBS-a **Volfgang Grosruk** se susreo s **premijerom Đukanovicem 8. IV 2013**. i tom prilikom ocijenio da su predsjednički izbori protekli u skladu sa OEBS standardima i dodao da je znak zrelosti jedne demokratije način na koji se nosi sa problemima tokom izbornog procesa.

Na inicijativu Ministarstva unutrašnjih poslova Crne Gore, **1. IV 2013**. održan je sastanak s predstavnicima **Ograničene posmatračke misije ODIHR-a, Delegacije Evropske unije u Podgorici i Ambasade SAD**, kojom prilikom je detaljno predstavljen način vođenja biračkih spiskova u Crnoj Gori.

Ministarstvo unutrašnjih poslova i Ministarstvo za informaciono društvo i telekomunikacije su 1. IV 2013. organizovali **sastanak sa predstavnicima Ograničene posmatračke misije ODIHR-a, Delegacije Evropske unije i Ambasade Sjedinjenih Američkih Država** na kojem je prezentovana organizacija rada, pojedinačne procedure i nadležnosti organa koji učestvuju u izradi i ažuriranju biračkih spiskova.

Poziv za **posmatranje predsjedničkih izbora 7. IV 2013.** upućen je PS OEBS-a, ODIHR-u i PS SE. To su petnaesti izbori koje OEBS/ODIHR posmatra u Crnoj Gori. Imajući u vidu da su to drugi izbori u Crnoj Gori koje OEBS/ODIHR posmatra u posljednjih godinu dana, OEBS/ODIHR je odlučio rasporediti Ograničenu posmatračku misiju sličnog formata kao i prethodna (desetočlani tim stacioniran u Podgorici i 12 dugoročnih posmatrača raspoređenih širom zemlje). Misija je započela svoje aktivnosti 8. III 2013. a na njenom čelu je **ambasador Boris Frlec (Slovenija).** Izrađen je Preliminarni izvještaj o toku kampanje.

Jubilarni 50. sastanak Sub-regionalne konsultativne komisije Sporazuma o sub-reigonalnoj kontroli naoružanja (SRKK) održan je u **Vukovaru 19. i 20. III 2013**. pod predsjedavanjem **Republike Hrvatske**. Na sastanku su učestvovale delegacije zemalja potpisnica Sporazuma (Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Crna Gora i Srbija), Lični predstavnik predsjedavajućeg OEBS-a za Član IV general Mikele Tores (Italija), kao i predstavnici Kontakt grupe (SAD, Rusija, Velika Britanija, Francuska, Njemačka). Sastanku su prisustvovali šef delegacije Milan Begović iz Ministarstva

vanjskih poslova i evropskih integracija, šef Verifikacionog centra Ministarstva odbrane potpukovnik Dražen Božović i potpukovnik Vladimir Radmilović.

Predsjednik Parlamentarne Skupštine OEBS-a Rikardo Miljori posjetio je Crnu Goru 28. II 2013. i tom prilikom se sastao sa predsjednikom Skupštine Rankom Krivokapićem i predsjednikom Vlade Milom Đukanovićem. Dogovoreno je održavanje ovogodišnjeg jesenjeg zasijedanja PS u Crnoj Gori u oktobru.

Ambasador Arens je posjetio Crnu Goru 6. II 2013. povodom prezentacije Izvještaja Ograničene OEBS/ODIHR misije koja ja posmatrala parlamentarne izbore u Crnoj Gori. Susreo se sa predsjednikom Parlamenta Rankom Krivokapićem, potpredsjednikom Vlade i ministrom pravde Duškom Markovićem, ministrom unutrašnjih poslova Raškom Konjevićem i državnim sekretarom za politička pitanja ambasadorom Vladimirom Radulovićem. Generalna ocjena je da su vanredni parlamentarni izbori protekli u mirnoj i demokratskoj atmosferi uz poštovanje fundamentalnih prava, preporuka i standarda OEBS-a i Savjeta Evrope. U odnosu na prethodne izbore, kvalitet cjelokupnog izbornog procesa je vidno unaprijeđen, što se sagledava i u činjenici da je ovo najmanja posmatračka misija koja je pratila izbore u Crnoj Gori do sada. Navodi se da je izborna administracija proces sprovela profesionalno i transparentno, kao i da su izborne komisije pokazale dobro poznavanje procedure glasanja.

Sporazum o subregionalnoj kontroli naoružanja, Član IV, Aneks 1-B, Dejtonskog sporazuma, čije su članice Srbija, Hrvatska, Bosna i Hercegovina i Crna Gora predstavlja jedan od ključnih i suštinskih mehanizama za očuvanje i unapređenje bezbjednosti i stabilnosti u regionu. Predsjedavanje Subregionalnom konsultativnom komisijom se obavlja na rotirajućoj, polugodišnjoj osnovi po abecednom sistemu. Crna Gora je već četiri puta uspješno predsjedavala SRKK-om (*u prvoj polovini 2007., drugoj polovini 2008.,drugoj polovini 2010. i drugoj polovini 2012. e*). U okviru crnogorskog predsjedavanja održani su: **Vanredni sastanak SRKK u Rimu**, maj 2012, sastanak **Stalne radne grupe SRKK u Beču**, u septembru 2012. i sastanak **SRKK u Budvi** u oktobru 2012. Najznačajnija odluka koja je donijeta na Vanrednom sastanku SRKK u Rimu je odluka o **otpočinjanju druge faze prenosa vlasništva nad Sporazumom, čime su stvoreni i formalni uslovi da se u tom domenu proces okonča do kraja 2014.** , kako je i predviđeno Akcionim planom. Odato je posebno priznanje Crnoj Gori koja je svoju posvećenost Sporazumu izrazila i kroz prihvatanje dodatnog broja aktivnih i pasivnih kvota na godišnjem nivou višem nego što je to Sporazumom predviđeno u cilju održavanja ukupnog balansa u inspekcijskom režimu.

Saradnja sa Savjetom Evrope

Parlamentarna Skupština Savjeta Evrope je imala **ograničenu posmatračku misiju** (26 posmatrača) na predsjedničkim izborima održanim 7. IV 2013.

Tokom prvog tromjesečja 2013. realizovane su **tri radne posjete** monitoring delegacija Savjeta Evrope:

1) Druga monitoring posjeta Savjetodavnog komiteta za praćenje implementacije Okvirne konvencije SE za zaštitu nacionalnih manjina, čija je delegacija boravila u radnoj posjeti Crnoj Gori 28. I-1.II 2013.;
2) Posjeta monitoring delegacije Komiteta za prevenciju torture i nehumanog ili ponižavajućeg odnosa i kažnjavanja SE (CPT) u periodu 13-21. II 2013;
3) Posjeta predsjednika Kongresa lokalnih i regionalnih vlasti SE (KLRVE) Hervig van Staa, 7-10. III 2013.

Usvojen je Zakon o potvrđivanju Istanbulske konvencije- Konvencije SE o suzbijanju i sprječavanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Konvencija potvrđena u Skupštini Crne Gore, u izradi instrument ratifikacije), 1. III 2013.

Crna Gora je 12. II 2013. ratifikovala dva dodatna protokola: **1.** Dodatni protokol uz Konvenciju o ljudskim pravima i biomedicini u odnosu na biomedicinska ispitivanja (CETS 195) i **2.** Dodatni protokol uz Konvenciju o ljudskim pravima i biomedicini u odnosu na genetsko testiranje u zdravstvene svrhe (CETS 203), čime je nastavljen trend uvođenja evropskih legislativnih standarda u nacionalni pravni sistem.

Generalni sekretar SE Torbjorn Jagland imenovao je makedonsku državljanku Tanju Kalovsku za menadžera regionalnog projekta promocije manjinskih prava (sjedište u Podgorici), koja je stupila na dužnost 1. II 2013.

Administrativni savjet Banke je 21. IX 2012. odobrio donaciju od 400.000,00 EUR Crnoj Gori za finansiranje privremenog smještaja za Rome iz kampa Konik 1.

3.31.2.2 SPREČAVANJE SUKOBA

U procesu pristupanja Evropskoj uniji na polju sprečavanja sukoba Crna Gora se prije svega vodi **Evropskom strategijom bezbjednosti i Programom EU za prevenciju sukoba praćenih nasiljem**. Prioritet se daje i instumentima za dugoročnu i kratkoročnu prevenciju konflikata, a u okviru čega političkom dijalogu, ljudskim pravima (više vidjeti u dijelu koji se odnosi na zaštitu prava i zaštita manjina), razoružanju ali i djelovanju organa za upravljanje krizama.

Crna Gora se u sprečavanju sukoba čvrsto oslanja – jača na saradnju sa partnerima koji se bave prevencijom konflikata uključujući **Ujedinjene nacije, OEBS, humanitarne organizacije i nevladine i akademske strukture**.

3.31.3. KONTROLA ORUŽJA

Crna Gora je nakon stupanja na snagu u junu 2012., **Izmijenjenog Protokola II** o zabrani ili ograničavanju upotrebe mina, mina iznenađenja i drugih sredstava Konvencije Ujedinjenih nacija o zabrani određenih vrsta konvencionalnog naoružanja (Sl. list CG - Međunarodni ugovori, br. 14/11)

pristupila njegovoj implementaciji i pripremila **Inicijalni izvještaj o njegovoj implementaciji** koji će **do kraja aprila 2013**. Biti dostavljen UN.

Kada je u pitanju **malo i lako naoružanje (SALW)** Vladina Radna grupa je sačinila **Strategiju i akcioni plan za kontrolu i smanjenje lakog i malokalibarskog oružja i municije,** u skladu sa smjernicama i odlukama **Ujedinjenih nacija,** posebno onim koje su date u Programu UN za sprečavanje, borbu protiv i zaustavljanje nelegalne trgovine malim i lakim oružjem i municijom, u cilju kontrole i suzbijanja nagomilavanja i nezakonite trgovine malog i lakog oružja (SALW). Strategija je u **februaru 2013. dostavljenja OSCE-u i UNDP-i,** radi davanja sugestija i primjedbi. Preduzimaju se aktivnosti na bezbjednom smještaju i uništavanju viškova naoružanja, eksplozivnih sredstava i municije u posjedu Uprave policije i Vojske Crne Gore.

Ministarstvo vanjskih poslova i evropskih integracija je u saradnji sa OEBS-om organizovalo Okrugli sto, **3. XI 2013,** na temu **implementacije rezolucije SB UN 1540 koja se odnosi na neširenje oružja za masovno uništenje i sprječavanje da ovakvo oružje dospije u ruke nedržavnih aktera**. U skladu sa zaključcima sastanka, planirano je da Ministarstvo vanjskih poslova i evropskih integracija pokrene proceduru oko izrade Akcionog plana za sprovođenje rezolucije 1540.

Ministarstvo vanjskih poslova i evropskih integracija je u saradnji sa Organizacijom za zabranu hemijskog oružja (OPCW) organizovalo trinaestu **radionicu na temu koordinacije pomoći i zaštite u skladu sa članom X Konvencije za zabranu hemijskog oružja** (CWC), Tivat, **10-12. XI 2012**.

Crna Gora kontinuiranirano radi na implementaciji međunarodnih instrumenata i **podršci međunarodnim inicijativma za neproliferaciju oružja za masovno uništenje i borbu protiv nuklearnog terorizma**.

Ministarstvo održivog razvoja i turizma kontinuirano vrši nadzor nad sprovođenjem propisa iz oblasti vezanih za **borbu protiv nuklearnog terorizma i širenja oružja za masovno uništenje** i kontinuirano se radi na **prevenciji nedozvoljenog transporta nuklearnog i radioaktivnog materijala**, kroz organizovane kontrole roba na radioaktivnost i inspekcijskim nadzorom na osnovu izdatih dozvola za uvoz, izvoz, tranzit i prevoz radioaktivnih materijala, na osnovu **Zakona o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti**.

Nastavljene su aktivnosti na izmjenama Zakona o zabrani razvoja, proizvodnje, skladištenja i upotrebe hemijskog oružja i njegovom uništavanju, za sprovođenje Konvencije o zabrani hemijskog oružja i izradi Nacionalnog akcionog plana (NAP) za sprovođenje rezolucije SB UN 1540 koja pozivaja sve članice UN da spriječe pristup nedržavnih aktera (uključujući terorističke grupe) oružju za masovno uništenje. Nakon **Okruglog stola koji je** Ministarstvo vanjskih poslova i evropskih integracija **organizovalo 3. X 2012. u saradnji sa OEBS i ekspertima Komiteta SB UN za 1540**, Vlada je zadužila Nacionalni tim za sprovođenje Konvencije o zabrani hemijskog oružja da pruža pomoć Radnoj grupi za izradu NAP za 1540 kojom će koordinirati Ministarstvo vanjskih poslova i evropskih integracija.

Predstavnici ministarstva vanjskih poslova i evropskih integracija i Ministarstva odbrane **učestvovali su u radu radnih tijela Globalne inicijative za borbu protiv nuklearnog terorizma (Global Iniciative to Combat Nuclear Terrorism)**, **u oktobru 2012.** i to: u Ispri, Italija,sastanak Radne grupe za procjenu i odgovor (RMWG) koji je organizovan sa Združenim istraživačkim

centrom Evropske komisije (JRC – Joint Resersh Centre European Comision) i **februara 2013.** u Madridu sastanak Grupe za implementaciju I procjenu (IAG). Takođe, i Crna Gora je **26-28. III 2013.** pod pokroviteljstvom NATO programa ''Nauka za mir i bzbjednost'' bila domaćin **Napredne istraživačke radionice** na temu ''*Razvijanje sposobnosti nuklearne, hemijske, biološke, radiološke i nuklearne (CBRN) odbrane i granične bezbjednosti*" koja je okupila 50 eminentnih civilnih i vojnih stručnjaka iz 19. zemalja i brojnih međunarodnih organizacija.

Crna Gora u potpunosti realizuje obaveze koje proističu iz "Bečkog dokumenta 2011", koje se tiču kontrole naoružanja tako što je svake godine prihvatala po jednu posjetu o evaluaciji i po tri inspekcija specifičnog područja, u **2013.** već je realizovana inspekcija specifičnog područja od strane Grčke na teritoriji Crne Gore. Pored obavezujućih kvota Crna Gora ima razvijenu i bilateralnu saradnju na polju kontrole naoružanja sa SR Njemačkom, Mađarskom I Kraljevinom Danskom. Ministarstvo odbrane je, na osnovu Godišnjeg kalendara implemenatacije Centra za prevenciju konflikata OEBS, dostavilo sve vojne informacije iz svoje nadležnosti, a koje proizilaze iz obaveza prema OEBS-u.

Kada je u pitanju **implementacija Sporazuma o podregionalnoj kontroli naoružanja** (SPKN), Član IV Dejtonskog sporazuma, u toku je II faza sprovođenja sporazuma koja se odnosi na preuzimanje vlasništva nad sporazumom. U izvještajnom period održane su dva satanka Stalne radne grupe idva Sastanka Podregionalne konsultativne komisije. Crna Gora je u **oktobru 2012. bila domaćin 49. sastanka Podregionalne konsultativne komisije**. Na sastanku je pored razmatranja I usvajanja amnadmana na Sporazum koji će sredinom 2013. biti dostavljeni Stranama na usvajanje, usvojena je i Odluka o dobrovoljnom smanjenju naoružanja nakon perioda redukcije koja je posebno pozdravljena o predstavnika kontakt grupe. Takođe je I **usvojen Plan isnpekcijskog režima za 2013**, prema kojem Crna Gora kao doprinos izgradnji povjerenja u region I dalje prihvata dvije dodatne inspekcije.

Nastavljen je proces neutralizacije municije kroz programe za uništavanje (MONDEM ili Tehnički sporazum). Vrijednost radova II faze MONDEM programa iznosila je 805.274,57 eura, od čega je preko OSCE i UNDP plaćeno 544.366,36 eura a preko MO CG 260.908,21 eura, kroz vrijednost dobijenih sekundarnih sirovina. U toku **2012,** u okviru MONDEM-a izvršeno je uništavanje 511,24 tone viškova municije. U okviru MONDEM programa do sada je ukupno neutralizovano 1.142,27 tona U III fazi planirano je da se uništi oko 1 300 tona municije. Po Tehničkom sporazumu između Vlade Crne Gore i Vlade SAD-a u toku je realizacija II faze u količini od 920 t. Do sada je u okviru ove faze završeno uništavanje 92,26 t, a preostalo je za uništavanje još 828,15 t. Ukupno je do sada uništeno 1.075,27 tona.

3.31.4. ZAJEDNIČKA BEZBJEDNOSNA I ODBRAMBENA POLITIKA – KAPACITETI ZA DOPRINOS

3.31.4.1 Upravljanje civilnim krizama

Kontinuirano se sprovode aktivnosti na usklađivanju modela organizacije upravljanja u vanrednim situacijama u skladu sa preporukama međunarodne zajednice i sa dobrom praksom organizacije ovih službi u zemljama u okruženju i zemljama EU. **Započeti su pregovori i usaglašavanje teksta**

Memoranduma o razumijevanju između Crne Gore i EU o pristupanju Mehanizmu za civilnu zaštitu Zajednice. Očekuje se pristupanje **Savjetu CMEP SEE** i potpisivanje ugovora o pristupanju regionalnoj inicijativi CMEP SEE. Sprovođenje stručnog osposobljavanja i usavršavanja spasilačkih službi na lokalnom i državnom nivou, kao i dostizanje standarda u obuci spasilačkih timova. U okviru **IPA programa** „Civil protection for candidate countries and potential candidates" (Civilna zaštita za zemlje kandidate i potencijalne kandidate) službenici Sektora učestvovali su na aktivnostima: razmjeni eksperata (Danska), kursevima (BAT, OMT i ADT u Sutomoru), radionicama (dvije radionice) na temu Podrške zemlje domaćina (Host Nation Support (HNS)) koje su se održale u Draču, Albanija.

Dva službenika Uprave policije su od **septembra 2012**. do **marta 2013**. bila u **ISAF** misiji u Avganistanu i obavljali su poslove policijskih savjetnika u sastavu savjetodavnih policijskih timova sa policijom Republike Hrvatske.

3.31.4.2 Upravljanje vojnim krizama

U okviru mirovne operacije **UNMIL** u svojstvu vojnog posmatrača Crna Gora ima dva predstavnika. Crna Gora je nastavila sa razvojem operativnih kapaciteta za NATO vođene misije i druge multinacionalne operacije, kao i za izvršavanje zadataka odbrane Crne Gore. Pripadnici Vojske Crne Gore su nastavili angažovanje u **Misiji ISAF** i u **martu 2013**. upućen je VII kontigent koji će biti angažovan na novom zadatku obezbjeđenja baze Marmal u Masar-e Sharifu.

Crna Gora je nastavila da daje doprinos operaciji **EU „NAVFOR" ATALANTA** upućivanjem do tri pripadnika Mornarice, koji su do **januara 2013.** bili dio personala na grčkim i italijanskim brodovima koji su angažovani u operaciji, a na osnovu ranije sklopljenih bilateralnih sporazuma sa pomenutim zemljama.

Crna Gora aktivno učestvuje u CSDP programa obuke koji se organizuje u regionu u cilju edukacije I jačanja administrativnih kapaciteta. U saradnji sa Koledžom za evropsku bezbjednost i odbranu i Ministarstvom odbrane i sporta Republike Austrije u periodu od 2-5. X 2012, u Budvi - Crnoj Gori je održan seminar iz oblasti **Zajedničke bezbjednosne i odbrambene politike EU**. Do sada je realizovano **pet ciklusa obuke** koje je pohađalo više srednje i visoko rangiranih službenika.

Na osnovu zahtjeva Evropske unije o uključenju partnera u **misiju u Maliju**, Crna Gora je Vojnom komitetu EU uputila **spisak vojne opreme koju želi da donira i na taj način** pomogne razvoju i održivosti Oružanih snaga Malija. Očekujemo da se **u narednom periodu ova aktivnost i realizuje.** Crna Gora ostaje posvećena učešću u misijama i operacijama Evropske unije kroz dalje aktivno angažovanje pripadnika Vojske Crne Gore u operaciji ATALANTA i sada kroz donaciju opreme Oružanim snagama Malija.

3.31.5. IMPLEMENTACIJA RESTRIKTIVNIH MJERA I EKONOMSKIH SANKCIJA

Crna Gora sprovodi sve restriktivne mjere Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija i EU.

3.31.6. EVROPSKA BEZBJEDNOSNA I ODBRAMBENA POLITIKA

UČEŠĆE U MISIJAMA

UN ISAF

Ministarstvo odbrane i Ministarstvo unutrašnjih poslova, zaključili su 19. XI 2012. **Sporazum o međusobnoj saradnji** na pripremi i angažovanju savjetodavnih policijskih timova u okviru mirovne misije ISAF u Avganistanu.

UNFCYP

Ministar unutrašnjih poslova Crne Gore formirao je 28. XII 2012. **Komisiju za sprovođenje Oglasa** za izbor dva pripadnika policije za upućivanje u mirovnu misije UN na Kipru (UNFCYP), koji će zamijeniti dva službenika policije koji se već nalaze u mirovnoj misiji na Kipru i čiji mandat ističe u februaru 2013.

Vlada Crne Gore je 14. XII 2012. donijela **Odluku o upućivanju jednog pripadnika policije u mirovnoj misiji Ujedinjenih nacija na Kipru** (UNFCYP).

U okviru Programa granične bezbjednosti, (Democratic Control of Armed Forces - DCAF) **održan je sastanak DCAF Radne grupe za pravnu reformu** od 11-12. XII 2012. u Ljubljani.

U okviru izrade polaznih osnova za Akcioni plan za pregovaračko **poglavlje 24** – Pravda, sloboda i bezbjednost, u **Crnoj Gori je boravio regionalni ekspert UNDP iz Republike Hrvatske**, od 26-28. XI 2012.

U okviru DCAF Programa, **sekretar Ministarstva unutrašnjih poslova i šef Radne grupe za Pregovaračko poglavlje 24, učestvovao je na DCAF Strateškom sastanku**, održanom u Briselu, 20-21. XI 2012.

U okviru inicijative od stane Republike Slovenije i Republike Hrvatske, **Brdo procesa**, **sekretar Ministarstva unutrašnjih poslova i šef Radne grupe za Pregovaračko poglavlje 24**, učestvovao je na sastanku na visokom nivou, održanom u Briselu, 21. XI 2012.

Evaluaciona posjeta ekspertske misije EUROPOL-a sa ciljem pripreme mišljenja za davanje preporuke za otpočinjanje procedure potpisivanja **Operativnog sporazuma između Crne Gore i EUROPOL-a.** 20-23. XI 2012. u Podgorici.

U okviru zajedničkog **Programa Vlade Crne Gore i UNDP Crna Gora za razvoj kapaciteta**, u Crnoj Gori su u periodu od 5-9. XI 2012. boravila dva eksperta Republike Slovačke, u cilju prenošenja iskustva Slovačke Crnoj Gori u procesu evropskih integracija.

Ministar unutrašnjih poslova Ivan Brajović učestvovao je na Samitu Zapadni Balkan – EU, održanom 5- 6. XI 2012. u Tirani.

U okviru mađarskog predsjedavanja Salzburškim forumom (SF) i predsjedavanja Republike Srbije Konvencijom o policijskoj saradnji u Jugoistočnoj Evropi (PCC SEE) zajednički su održani **ministarski**

sastanak Salzburškog foruma i VIII sastanak Komiteta ministara PCC SEE, u periodu od 10-12. X 2012, u mjestu Matrahaza, Republika Mađarska.

Sastanak Komiteta ministara (CoM) održan je 12. X 2012. i njime je predsjedavao Predsjednik Vlade i ministar unutrašnjih poslova Republike Srbije Ivica Dačić.

Ministarski sastanak Salzburškog foruma, uz učešće ministara unutrašnjih poslova članica **Salzburškog foruma i PCC SEE Konvencije**, počeo je 11. X 2012. i njime je predsjedavao ministar unutrašnjih poslova Republike Mađarske Sandor Pinter. Tokom Foruma, posebna pažnja je bila posvećena pitanjima: **(1)** uspostavljanja dodatnih mjera, koje ugrožavanju pozitivne ocjene procesa liberalizacije viznog režima; **(2)** daljim koracima u sprječavanju ilegalnih migracija iz zemalja Zapadnog Balkana ka EU i **(3)** definisanju saradnje u oblasti kompjuterskog kriminala.

Saradnja s NATO

Predsjednik Vlade Crne Gore Milo Đukanović je posjetio sjedište NATO u Briselu, 26. III 2013**,** gdje je imao bilateralni sastanak sa generalnim sekretarom **A.F. Rasmusenom** i izlaganje na **Sjeverno-atlantskom savjetu** (NAC).

U službenoj posjeti Crnoj Gori je, u periodu od 18-22. III 2013. boravio **ekspertski tim NATO** povodom **evaluacije sprovođenja III Godišnjeg nacionalnog programa** (ANP) u okviru MAP procesa. Pred kraj posjete (21-22. III 2013.) Crnu Goru je posjetio ambasador **Dirk Brengelman, pomoćnik generalnog sekretara NATO**, koji je imao niz sastanaka sa crnogorskim zvaničnicima.

Na sjednici od 7. III 2013. preimenovan je Savjet za Partnerstvo za mir u **Savjet za članstvo u NATO**, kojim će **rukovoditi predsjednik Vlade Milo Đukanović**, i imenovan **Nacionalni koordinator za NATO**, savjetnik premijera za vanjsku politiku Nebojša Kaluđerović.

Vlada Crne Gore je 7. III 2013. **usvojila Izvještaj o sprovođenju trećeg godišnjeg nacionalnog programa** Crne Gore u okviru MAP procesa.

Treća grupa ambasadora NAC (Slovenije, Hrvatske, Luksemburga, Slovačke) boravila je u **Crnoj Gori 11. i 12. II 2013**, i tom prilikom su se susreli sa svim crnogorskim zvaničnicima i sa članovima skupštinskih odbora za bezbjednost i odbranu i za evropske integracije.

Ministarka odbrane Milica Pejanović-Đurišić učestvovala je 22. II 2013. u Briselu na **Ministarskom sastanku u format NATO+ISAF** i ministarskom sastaknu u okviru RC N u organizaciji Njemačkog ministra odbrane.

Crna Gora je od januara 2013. preuzela predsjedavanje grupom za Jugoistočnu Evropu (SEEGROUP) od Srbije. Prvi sastanak Upravljačke grupe za Jugoistočnu Evropu u okviru jednogodišnjeg predsjedavanja Crne Gore održan je 5. II 2013, na kome su imali izlaganje ambasador Slovenije u Podgorici Vladimir Gasparič i ambasador Turske u Sarajevu Ahmed Jildiz,

kao predstavnici kontakt zemalja za Crnu Goru i Bosnu i Hercegovinu. Tema prvog sastanka bila je „JIE iz perspektive kontakt zemalja za NATO“.

Upućen je poziv za posjetu Sjeverno-atlantskog Savjeta Crnoj Gori u 2013.

Ministarstvo vanjskih poslova i evropskih integracijaCrne Gore i NATO Program Nauka za mir i bezbijednost (SPS) zajednički su organizovali seminar **„SPS Info dan“,** koji je održan 29. I 2013. Seminar je bio posvećen prezentaciji Programa NATO nauka za mir i bezbjednost (SPS), njegovog opsega rada i aktivnosti u crnogorskoj obrazovnoj, naučnoj i stručnoj zajednici, identifikovanju polja buduće saradnje i mogućnosti korišćenja raspoloživih fondova SPS-a dostupnih partnerskim državama.

Potpredsjednik Vlade i ministarstar vanjskih poslova i evropskih integracija**Igor Lukšić prilikom prve zvanične posjete Briselu, 17. XII 2012. sastao se sa generalnim sekretarom NATO-a Andersom Fogom Rasmusenom** koji je istakao da će napredak svake države biti vrednovan na osnovu individualnih dostignuća.

Potpredsjednik Vlade i ministarstar vanjskih poslova i evropskih integracija Igor Lukšić učestvovao je na sastanku **Partnerske komisije Jadranske povelje (A5)** održanom u Zagrebu, 14. XII 2012.

Sjevernoatlantski savjet je 15. XI 2012. potvrdio da će **Slovenija do kraja 2014. biti kontakt zemlja za NATO**.

Delegacija Skupštine Crne Gore učestvovala je u radu **58. godišnjeg zasijedanja Parlamentarne Skupštine NATO,** 9-12. XI 2012. u Pragu, Češka .

Pomoćnik generalnog sekretara NATO za javnu diplomatiju Kolinda Grabar Kitarović boravila je u Crnoj Gori 5-6. XI 2012. Povod posjete je prisustvo svečanom **otvaranju NATO info centra u Podgorici**, čijim radom će rukovoditi NVO Centar za demokratsku tranziciju. Tokom posjete održani su susreti sa crnogorskim zvaničnicima, parlamentarcima, predstavnicima nevladinog sektora i diplomatskog kora u Crnoj Gori.

Treći Godišnji nacionalni program (ANP) usvojen je 11. X 2012. III ANP predstavljen je u sjedištu NATO na sastanku **NAC + Crna Gora 30. X 2012**, čime je počeo III MAP ciklus za Crnu Goru. Ukazano je da je za kratko vrijeme postignut značajan progres u sprovođenju reformi, i naglašena važnost daljeg sprovođenja aktivnosti iz oblasti vladavine prava, reforme sektora odbrane i bezbjednosti, kao i intenziviranja aktivnosti na jačanju podrške javnog mnjenja. Posebno je naglašena konstruktivna uloga Crne Gore u jačanju dobrosusjedskih odnosa, njen doprinos stabilnosti regiona i proaktivno učešće u regionalnim forumima saradnje.

Ministarka odbrane M ilica Pejanović-Đurišić učestvovala je 10. X 2012. u Briselu na **Ministarskom sastanku u format NATO+ISAF** i ministarskom sastanku u okviru RC N u organizaciji Njemačkog ministra odbrane.

Deseti akcioni plan za implementaciju **Komunikacione strategije o evroatlantskim integracijama** (jul-decembar 2012.) usvojen je 4. X 2012.

U **organizaciji Parlamentarne skupštine NATO i Cetinjskog parlamentarnog foruma** održan je 81. Rose Roth seminar, čija je tema bila "*Učvršćivanje stabilnosti na Zapadnom Balkanu: ispunjavanje obećanja u procesu evroatlantskih integracija*", od 15-17. X 2012. Seminar je okupio oko 160 učesnika, odnosno 66 parlamentaraca iz 14 zemalja članica NATO i 10 partnerskih delegacija, visoke stručnjake iz Crne Gore, kao i predstavnike međunarodnih organizacija, nevladinog sektora i neprofitnih organizacija.

Urađen je PARP izvještaj za 2012.. U izvještaju je urađena analiza realizacije Partnerskih ciljeva i dostignuti stepen i napredak na usvajanju procedura i opremanja deklarisanih snaga po OCC konceptu. Od 18-20.II 2013. u Podgorici je održan sastanak po pitanju usaglašavanja PARP procjene za Crnu Goru za 2013., kojom se ocjenjuje napredak u dostizanju interoperabilnosti sa snagama NATO. Na sastanku je prisustvovao NATO tim iz Direktorata za odbrambenu politiku i planiranje snaga u NATO.

UČEŠĆE CRNE GORE U ISAF-u I OSTALIM MEĐUNARODNIM MIROVNIM MISIJAMA

Savjet za odbranu i bezbjednost je 5. XI 2012. analizirao angažovanje pripadnika Vojske Crne Gore i Uprave policije u ISAF-u i dao smjernice za smanjenje crnogorskog kontigenta i njegovo dalje angažovanje u sastavu Regionalne komande Sjever na sličnim zadacima.

U martu 2013. u ISAF misiju je upućen **VII kontigent Vojske Crne Gore**, koji je završio obuku u Republici Hrvatskoj i koji će biti angažovan na novom zadatku obezbjeđenja Baze Marmel u Mazar-e Sharifu. Po prvi put pripadnici Vojske Crne Gore će izvršavati zadatke patroliranja u zoni odgovornosti Regionalne komande Sjever, shodno odluci Savjeta za odbranu i bezbijednost o izmjenama nacionalnih ograničenja. Odobrene su aktivnosti koje su isključivo vezane za zadatak obezbjeđenja baze „Marmal". Iako je naš doprinos brojčano manji, zadaci su ozbiljniji i podrazumijevaju bezbjednosno složenije zadatke u Avganistanu.

Crna Gora je izrazila interes da nakon završetka procesa tranzicije ostane prisutna u Avganistanu. Sjeverno-atlantski savjet NATO (NAC) je 8. XI 2012. potvrdio Crnu Goru kao **potencijalnog operativnog partnera u post-2014 NATO** vođenoj misiji u Avganistanu.

Crna Gora se, zajedno sa još 22 države, pridružila **danskoj inicijativi 3C** (*Coalition of Committed Countries*), koja ima za cilj da okupi krug "privrženih država" koji su spremne da **finansijski** pomognu da nacionalne snage Avganistana budu na duži rok "dovoljne i održive". Uoči sastanka u Čikagu Vlada Crne Gore je donijela odluku da će doprinositi post-tranzicionom periodu u Avganistanu finansijskom kontribucijom na godišnjem nivou u iznosu od 400.000 dolara, počev od 2015. na početni trogodišnji period, što ukupno iznosi 1,2 miliona dolara.

Pored angažovanja u ISAF misiji, pripadnici Vojske Crne Gore su angažovani u dvije međunarodne mirovne misije: **UN misija u Liberiji** – UNMIL (trenutno jedan oficir) i **EU NAVFOR ATALANTA** u vodama Ardenskog zaliva, pomorska operacija EU (trenutno nema predstavnika).

BEZBJEDNOSNE MJERE (tajni podaci)

Donijete su bliže Instrukcije za rukovanje NATO i EU tajnim podacima. Usvojen je novi Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji **Direkcije za zaštitu tajnih podataka**, kojim je uspostavljena organizaciona jedinica **INFOSEC** (NCSA, SAA i NDA). Nastavilo se sa realizacijom programa edukacije državnih službenika i namještenika za rad i postupanje sa tajnim podacima i vršeni su redovni brifinzi lica koja posjeduju sertifikate za pristup tajnim podacima.

Unutrašnja kontrola i inspekcijski nadzor nad sprovođenjem Zakona o tajnosti podataka i primjenom međunarodnih ugovora se vrše u kontinuitetu. Pruža se pomoć organima na uspostavljanju neophodnih mjera zaštite, sa čime u vezi je sačinjen Elaborat sa specifikacijom radova i opreme za uspostavljanje bezbjednosne zone u novoformiranom odjeljenju za vojno-obavještajne i bezbjednosne poslove u Ministarstvu odbrane.

U toku su aktivnosti na zaključivanju **bilateralnih Sporazuma o razmjeni i zaštiti tajnih podataka sa Grčkom**, a potpisan je **Sporazum o razmjeni i zaštiti tajnih podataka sa Albanijom** (vidjeti 1.3.1.2. Bilateralna saradnja sa zemljama u regionu).

3.31.6. VIZNI SISTEM

Crnogorska delegacija na čelu sa pomoćnikom ministra unutrašnjih poslova učestvovala je 17. XI 2012. na **operativnom sastanku u Briselu**, na temu **postvizne liberalizacije**. Zaključeno da svaka država Zapadnog Balkana jednom mjesečno izvještava o postviznoj liberalizaciji Evropsku komisiju, i to po konkretno sprovedenim aktivnostima.

3.31.7. ISPUNJAVANJE MEĐUNARODNIH OBAVEZA

U periodu od 3-7. XII na plenarnom zasijedanju MONEYVAL-a Crna Gora je uspješno odbranila Treći izvještaj o napretku u okviru Treće runde o evaluaciji u oblasti sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma.

U okviru Savjeta Evrope na sedmom. sastanku **Konsultativnog savjeta evropskih tužilaca** koji je održan 26-27. XI 2012. Crna Gora je aktivno učestvovala u usvajanju Mišljenja broj. 7 koje se odnosi na upravljanje sredstvima u tužilaštvima.

Delegacija Crne Gore je prisustvovala na 11. sjednici **Skupštine država članica Međunarodnog krivičnog suda** u periodu od 14-22. XI 2012.

Na **Plenarnom zasijedanju Komiteta Savjeta Evrope za borbu protiv terorizma** CODEXTER i **Grupe članica potpisnica Konvencije o prevenciji terorizma CETS**, koje je održano 14-16. XI 2012, Crna Gora je dostavila odgovore na upitnik koji se odnosi na procjenu implementacije člana 6 Konvencije.

Od 12-15. XI 2012. Crnu Goru je posjetila **delegacija Glavnog tužioca američke države Delaware** i održan je niz sastanaka i seminara sa svim tužiocima u Crnoj Gori u cilju razmjene iskustava.

Delegacija Crne Gore je na poziv **OLAF-a i Evropske komisije** u periodu od 7-9. XI 2012. prisustvovala na Konferenciji o saradnji budućeg evropskog tužioca sa nacionalnim tužilaštvima.

U izvještajnom periodu nije bilo slučajeva saradnje sa MKSJ oko slučajeva pred Tribunalom.

3.32 POGLAVLJE 32: FINANSIJSKA KONTROLA

3.32.1. Unutrašnja finansijska kontrola u javnom sektoru

Na osnovu Zakona o sistemu unutrašnjih finansijskih kontrola u javnom sektoru donijeta su sljedeća podzakonska akta:

- **Uredba o uspostavljanju unutrašnje revizije u javnom sektoru** (Sl. list CG, br. 50/12), kojom je obezbijeđena racionalizacija u uspostavljanju posebnih organizacionih jedinica za unutrašnju reviziju kod subjekata javnog sektora na centralnom i lokalnom nivou. Prilikom predlaganja rješenja uzeta je u obzir djelatnost, priroda, obim i specifičnost poslovanja subjekata javnog sektora.
- **Pravilnik o metodologiji sagledavanja kvaliteta unutrašnje revizije u javnom sektoru** (Sl. list CG, br. 11/13), kojim je propisana metodologija za sagledavanje kvaliteta organizacionog uređenja jedinice za unutrašnju reviziju i kvaliteta pojedinačnih revizorskih dosijea. Sastavni dio ovog pravilnika su upitnici na osnovu kojih se vrši sagledavanje kvaliteta.
- **Uputstvo o sadržaju izvještaja i načinu izvještavanja o radu unutrašnje revizije** i
- **Uputstvo o sadržaju izvještaja i načinu izvještavanja o sistemu finansijskog upravljanja i kontrola** (Sl. list CG, br. 55/12).Ovim uputstvima su propisani sadržaji kvartalnog i godišnjeg izvještaja o sistemu finansijskog upravljanja i kontrola i o radu unutrašnje revizije.
- Pripremljen je **Konsolidovani izvještaj o sistemu unutrašnjih kontrola u javnom sektoru Crne Gore za 2012.**

Prikaz sprovedenih obuka

- Organizovana je i sprovedena praktična obuka unutrašnjih revizora za pripremu i izradu strateškog plana rada unutrašnje revizije u pet pilot ministarstava, u kojima su bili

uključeni i revizori iz drugih subjekata javnog sektora i izrađen je nacrt strateškog plana za period 2013-2015.

- CHU Ministarstva finansija je u saradnji s predstavnicima CEF-a (Center of Excellence in Finance) iz Ljubljane i CEI-a (Central European Initiative) započela realizaciju Programa obuke i sertifikacije 40 unutrašnjih revizora u javnom sektoru Crne Gore, po programu CIPFA-e.
- CHU je za realizaciju Programa obuke i sertifikacije unutrašnjih revizora u javnom sektoru Crne Gore i zajedno s predstavnicima CEF-a, na osnovu intervjua i testiranja odabrala predavače. Među odabranim predavačima su i zaposleni u CHU.
- CHU je u saradnji s predstavnicima CEF-a, CIPFA-om i Upravom za kadrove organizovala obuku za predavače s ciljem upoznavanja predavača s materijalom, tehnikama obuke i organizovanjem predavanja za kandidate na najbolji mogući način.
- CHU je s predstavnicima CEF-a, CIPFA i Upravom za kadrove organizovala osnovnu obuku kandidata iz oblasti računovodstva.
- Organizovana je i sprovedena obuka 40 kandidata iz Nacionalnog modula i dva međunarodna modula: Osnovi unutrašnje revizije i Upravljanje i kontrola i sprovedeno testiranje kandidata iz ovih modula u okviru Programa obuke i sertifikacije 40 unutrašnjih revizora u javnom sektoru Crne Gore.
- Organizovano je i sprovedeno polaganje ispita za sticanje Nacionalnog sertifikata-zvanje ovlašćeni unutrašnji revizor u javnom sektoru u skladu s Pravilnikom o programu i načinu polaganja ispita za ovlašćenog unutrašnjeg revizora u javnom sektoru za 9 kandidata (oktobar 2012.). Nakon sprovedenog ispita 7 kandidata je steklo zvanje ovlašćeni unutrašnji revizor u javnom sektoru.
- Organizovane su i održane četiri radne sesije na temu „Godišnji izvještaj o implemenataciji FMC“ s ciljem pružanja smjernica, kao i pomoć u razumijevanju strukture godišnjeg izvještaja.

Administrativni kapaciteti

Finansijsko upravljanje i kontrola

U oblasti sistema finansijskog upravljanja i kontrole 82 korisnika sredstava budžeta odredilo je lice za uspostavljanje i razvoj finansijskog upravljanja i kontrole (68 na centralnom i 14 na lokalnom nivou).

Unutrašnja revizija

<u>Centralni nivo</u>

- Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji jedinicu za unutrašnju reviziju uspostavilo je svih 15 subjekata javnog sektora, na centralnom nivou, koji su u skladu s Uredbom o uspostavljanju unutrašnje revizije u javnom sektoru obavezni da uspostave posebnu jedinicu. Dodatno, još 5 subjekata javnog sektora (Ministarstvo nauke,

Ministarstvo za informaciono društvo i telekomunikacije, Univerzitet Crne Gore, Sudstvo i Agencija za nacionalnu bezbjednost) uspostavilo je jedinicu za unutrašnju reviziju i rasporedilo unutrašnje revizore.

- Na centralnom nivou u 19 uspostavljenih jedinica za unutrašnju reviziju imenovan je 31 unutrašnji revizor, pri čemu u jedinici za unutrašnju reviziju Ministarstva pravde nijesu imenovani unutrašnji revizori.
- 29 subjekata javnog sektora Crne Gore povjerilo poslove unutrašnje revizije jedinici za unutrašnju reviziju drugog subjekta na osnovu sporazuma uz prethodnu saglasnost Ministarstva finansija.

Na ovaj način preko 94% sredstava budžeta tj. institucija čija potrošnja čini preko 94% sredstava budžeta Crne Gore su pokriveni funkcijom unutrašnje revizije.

Lokalni nivo

- Odlukom o organizaciji i načinu rada organa lokalne uprave osnovana je služba za unutrašnju reviziju u 12 opština, od ukupno 15 opština koje su obavezne da formiraju posebnu jedinicu za unutrašnju reviziju u skladu s Uredbom o uspostavljanju unutrašnje revizije u javnom sektoru.
- Od 12 formiranih službi za unutrašnju reviziju u opštinama u 8 opština je raspoređeno 17 unutrašnjih revizora.

Bilans ostvarenih rezultata

U oblasti sistema finansijskog upravljanja i kontrole 27 subjekata javnog sektora izradilo je Akcione planove za realizaciju aktivnosti uspostavljanja, sprovođenja i razvoja finansijskog upravljanja i kontrole, usvojene od strane rukovodioca subjekta.

Knjigu procedura za određene poslovne procese, pitanja imovine, staranja o imovini i zaštiti imovine koja uključuje opis procedura, ovlašćena lica, kontrolne mehanizme, kao i kadrovska pitanja, donio je 41 subjekat javnog sektora, od čega 36 na centralnom i 5 na lokalnom nivou.

3.32.2. Eksterna revizija

Administrativni kapaciteti

Senat Državne revizorske institucije usvojio je na sjednici Senata, održanoj 28. II 2013, novi Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta u Državnoj revizorskoj instituciji usklađen s novim Zakonom o državnim službenicima i namještenicima Crne Gore.

Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta u Državnoj revizorskoj instituciji sistematizovano je 74 radnih mjesta. Za poslove revizije sistematizovano je 61, a administracije 13 radnih mjesta. U ovom izvještajnom periodu ukupan broj zaposlenih je 55.

U izvještajnom periodu, u Instituciji je izvršen prijem lica u radni odnos za sljedeća radna mjesta:
-Državni revizor – (2) izvršioca;

-Viši savjetnik III- mlađi revizor –(1) izvršilac;
-Sekretar Institucije- (1) izvršilac;
-Namještenika IV- kurir vozač – (1) izvršilac.

U izvještajnom periodu, Komisija za polaganje ispita za državnog revizora organizovala je jedan ispitni rok (februarski ispitni rok 2013.) u kome je pet kandidata steklo zvanje državnog revizora.

Bilans ostvarenih rezultata

U skladu s članom 19 Zakona o Državnoj revizorskoj instituciji, Državna revizorska institucija Crne Gore dostavila je Skupštini i Vladi Crne Gore, Godišnji izvještaj o izvršenim revizijama i aktivnostima za period oktobar 2011 - oktobar 2012.

Shodno Godišnjem planu revizije za 2012, pored revizije Završnog računa budžeta Crne Gore za 2011, u izvještajnom periodu Državna revizorska institucija Crne Gore je završila 15 pojedinačnih revizija.

Revizijom Završnog računa budžeta Crne Gore za 2011. obuhvaćena su 22 subjekta kojima je dato ukupno 47 preporuka. U konačnim izvještajima iz pojedinačnih revizija, subjektima revizije ukupno je dato 84 preporuke.

Za period oktobar 2012 -mart 2013, Državna revizorska institucija izradila je sljedeće izvještaje:

1. Izvještaj o reviziji godišnjih finansijskih izvještaja političkih partija za 2011.(revizije 12 političkih subjekata koji su imali mandate u Skupštini Crne Gore);
2. Izvještaj o reviziji završnog računa budžeta Opštine Plav za 2011;
3. Izvještaj o kontrolnoj reviziji Opštine Kotor;
4. Izvještaj o reviziji Godišnjeg finansijskog izvještaja JU Centar za stručno obrazovanje za 2011;
5. Izvještaj o obavljenoj reviziji izvještaja o porijeklu, visini i strukturi prikupljenih i utrošenih sredstava za izbornu kampanju podnosioca izbornih lista.

Državna revizorska institucija je dostavila na izjašnjenje preliminarni izvještaj o reviziji državnih garancija Vlade Crne Gore u 2010. i 2011.

U novembru Vlada Crne Gore izradila je Akcioni plan za implementaciju preporuka i mjera iz revizorskih izvještaja Državne revizorske institucije.

Krajem decembra mjeseca 2012, Senat Državne revizorske institucije donio je Plan revizija za 2013. Godišnjim planom revizija za 2013. predviđeno je da se izvrši 20 revizija.

Prikaz sprovedenih obuka

U izvještajnom periodu, za potrebe Revizorskog tijela za razvoj revizije uspjeha organizovane su sljedeće obuke:

U novembru 2012, u organizaciji NVO Institut Alternativa i u saradnji s Državnom revizorskom institucijom Crne Gore, organizovana je radionica na temu „Izvještavanje o radu Državne revizorske institucije“.

U februaru 2013, u organizaciji Ministarstva finansija i Državne revizorske institucije Crne Gore, a u saradnji s Kancelarijom Programa Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP) u Crnoj Gori, organizovan je okrugli sto na temu „Izazovi u primjeni Zakona o finansiranju političkih partija“. Cilj okruglog stola je bio analiziranje iskustava u sprovođenju Zakona o finansiranju političkih partija. Na okruglom stolu takođe se razgovaralo o relevantnim praksama u regionu, kao i mogućim izmjena i dopuna zakona.

U martu 2013, Državna revizorska institucija organizovala je obuku revizorskog kadra na temu „Procesni aspekti revizije u skladu s ISSAI standardima- planiranje revizije“.

3.32.3. Zaštita finansijskih interesa EU

Na inicijativu Ministarstva finansija u Podgorici je 16 - 17. I 2013. održan seminar “Nepravilnosti – ključni akteri i osnovni principi prevencije, otkrivanja , upravljanja i izvještavanja kada su u pitanju EU sredstva u CrnojGori”. Koristeći raspoloživa sredstva TAIEX-a, svim službenicima koji su uključeni u decentralizovano upravljanje EU sredstvima omogućeno je da se detaljnij eupoznaju s Izvještavanjem o nepravilnostima steorijskog i praktičnog aspekta.

Nakon dvodnevnog seminara održan je sastanak s predstavnicima OLAF-a s ciljem razmatranja daljih koraka saradnje OLAF-a i AFCOS Kancelarije u Ministarstvu finansija. Predstavnici OLAF-a sugerisali su:

- da se pripreme eventualne izmjene u Informaciji o uspostavljanju AFCOS sistema u Crnoj Gori iz 2009. (promjene bi se odnosile na jasno definisanje zadataka i imenovanje ljudi u AFCOS mreži);
- Da se stupi u kontakt sa zemljama koje imaju pozitivna iskustva u uspostavljanju AFCOS-a, međutim da se vodi računa o institucionalnom okviru naše zemlje;
- Da se formalno imenuje kontakt osoba u AFCOS kancelariji koja će imati koordinativnu ulogu između NAO/Nacionalnog fonda i OLAF-a.

Što se tiče gore navedenog, Ministarstvo finansija je imenovalo kontakt osobu koja ce imati koordinativnu ulogu u AFCOS kancelariji. Takođe, uspostavljen je kontakt sa šefom AFCOS kancelarije u Hrvatskoj, koja je predložila da se preko TAIEX-a organizuje studijska posjeta Hrvatskoj kako bi prenijela njihovo pozitivno iskustvo kada je rijec o uspostavljanju AFCOS sistema.

Naredeni korak je uspostavljanje kontakta s predstavnicima AFCOS sistema u Rumuniji (po preporuci OLAF-a) kao još jednog primjera dobro uspostavljenog AFCOS sistema.

Ministarstvo finansija je 27. III 2013. organizovalo seminar "Pripremne aktivnosti za uspostavljanje decentralizovanog upravljanja IPA sredstvima u Crnoj Gori" koji je za cilj imao da se zaposleni u tijelima koja čine operativne strukture za IPA komponente bliže upoznaju s procesom i fazama u decentralizovanom upravljanju, horizontalnim pitanjima koja obuhvataju izvještavanje o nepravilnostima i upravljanje rizicima. Na ovom seminaru učesnici su imali priliku da se bolje upoznaju sa AFCOS-om (njegovom ulogom, saradnjom sa OLAF-om, narednim koracima i sl.)

3.32.4. Zaštita eura od falsifikovanja

U sklopu aktivnosti na usklađivanju regulative EU i ECB-a koja se tiče zaštite integriteta eura (i to: Regulativa EZ 1338/2001 kojom se donose mjere potrebne za zaštitu eura od krivotvorenja; Regulativa EZ 44/2009 o izmjeni Uredbe (EZ) br. 1338/2001 o utvrđivanju mjera potrebnih za zaštitu eura od krivotvorenja; Regulativa EZ 1339/2001 o propisivanju mjera potrebnih za zaštitu eura od krivotvorenja na one države članice koje nisu prihvatile euro kao svoju jedinstvenu valutu; Regulativa EZ 45/2009 **o izmjeni Regulativa (EU) Br. 1339/2001 o proširenju učinaka Regulative (EZ) br. 1338/2001 o propisivanju mjera, potrebnih za zaštitu eura od krivotvorenja, na one države članice koje nisu prihvatile euro kao svoju jedinstvenu valutu;** Regulativa EU 1210/2010 o provjeri autentičnosti eurokovanica i postupanju s eurokovanicama neprikladnim za opticaj; Odluka ECB 2010/14 o provjeri autentičnosti i prikladnosti novčanica eura i njihovom vraćanju u opticaj), Savjet Centralne banke Crne Gore, na sjednici održanoj 1. VII 2011, donio je dvije odluke:

- Odluku o provjeri podobnosti i autentičnosti i vraćanju u opticaj euro novčanica i kovanog novca (Sl. list CG, br. 35/11);
- Odluku o postupanju sa sumnjivim primjercima euro novčanica i kovanog novca i drugim aktivnostima za zaštitu eura od falsifikovanja (Sl. list CG, br. 35/11).

Odlukom o provjeri podobnosti i autentičnosti i vraćanju u opticaj euro novčanica i kovanog novca, uvodi se evropski standard u radu s novcem i u potpunosti su uređuju pitanja provjere autentičnosti i podobnosti euro novčanica i kovanog novca, uslovi, način vraćanja u opticaj, način i postupak zamjene, povlačenja i uništavanja euro novčanica i kovanog novca.

Kao obveznici implementacije pomenute Odluke, prevashodno su označene banke i druge finansijske institucije, ali i ostali rukovaoci gotovinom (ovlašćeni mjenjači, prevoznici euro novčanica i kovanog novca, trgovci, kazina i dr.), koji se na sekundarnoj osnovi bave obradom i distribucijom novčanica i kovanog novca preko bankomata, kao i Centralna banka u obavljanju poslova platnog prometa u zemlji.

U cilju zaštite integriteta euro novčanica i kovanog novca od falsifikovanja, Odlukom o postupanju sa sumnjivim primjercima euro novčanica i kovanog novca i drugim aktivnostima za zaštitu eura od falsifikovanja, definišu se sumnjive i fasifikovane euro novčanice i kovani novac, utvrđuje se postupanje sa sumnjivim i falsifikovanim primjercima euro novčanica i kovanog novca, razmjena informacija i saradnja s domaćim i međunarodnim institucijama.

Proces harmonizacije s navedenom regulativom i uvođenje evropskih standarda u radu s novcem podijeljen je u nekoliko faza od kojih su realizovane sljedeće:

- Propisivanje harmonizovane regulative kroz navedene odluke;
- Nabavka i instaliranje standardizovane opreme za redovan rad s novčanicama i kovanim novcem, koja se nalazi na listama uspješno testiranih uređaja ECB i OLAF/ETSC za rad s papirnim i kovanim novcem eura od strane CBCG;
- Upoznavanje rukovaoca gotovinom s donijetom regulativom;
- Izrada Poslovnih planova za rukovanje gotovim novcem od strane rukovaoca gotovinom u skladu s propisanom obavezom, u saradnji s Centralnom bankom;
- sve poslovne banke (osim jedne čiji proces nabavke je u toku) su izvršile nabavku uređaja sa lista ECB, EC/OLAF/ETSC, CBCG i otpočele upotrebu istih.

Preostala faza u ovom domenu je testiranje nabavljenih uređaja na samom mjestu upotrebe i kao takva biće realizovana do polovine 2013.

U tehničkom dijelu, izvršena je nabavka uređaja za mjerenje provodljivosti i namagnetisanja kovanog novca, kojom je Centralna banka kompletirala nabavku standardizovanih uređaja za tehničku analizu kovanog novca eura;

U toku 2013, CBCG će realizovati još jednu obuku zaposlenih (oko 600 učesnika), kod rukovaoca gotovinom koja ima za cilj detaljnu primjenu harmonizovane regulative i sertifikovanje zaposlenih na poslovima s gotovim novcem kod rukovaoca gotovinom. Cilj ove aktivnosti je potpuna implementacija važeće regulative i uspostavljanje kontrole rada s eurom kod svih rukovaoca gotovinom u Crnoj Gori.

U dijelu jačanja institucionalnog okvira, značajno je navesti sljedeće:

- Centralna banka je osnovala tri nacionalna centra, i to: Nacionalni centar za borbu protiv falsifikovanja, Nacionalni centar za analizu novčanica i Nacionalni centar za analizu kovanog novca;
- unaprijedila je saradnju s Upravom policije i Vrhovnim državnim tužilaštvom, koja je formalizovana 10. VII 2012, potpisivanjem Protokola o saradnji;
- nastavila je uspješnu saradnju sa EK/OLAF-om i ECB-om u cilju poboljšanja kapaciteta za borbu protiv falsifikovanja eura, a kao posebni oblici saradnje su bili aktivno učešće na više seminara i radionica.

3.33 POGLAVLJE 33: FINANSIJSKE I BUDŽETSKE ODREDBE

3.33.1. Borba protiv sive ekonomije

Vlada je formirala Komisiju za suzbijanje sive ekonomije u čijem sastavu su, pored predstavnika nadležnih državnih organa, uključeni i predstavnici socijalnih partnera, privrede, Skupštine Crne

Gore i Državnog tužilaštva. Ono što je cilj formiranja pomenute radne grupe jeste efikasnija saradnja nadležnih organa,uključivanje socijalnih partnera, kao odgovor na njihove zahtjeve i poslanika, s ciljem potpunije transparetnosti i snažnije saradnje s Parlamentom. Ovim se ostvaruju potrebni sinergetski efekti i konstruktivna diskusija svih involviranih subjekata i obezbjeđuje sagledavanje efekata predloženih mjera na najširem nivou.

Radna grupa zasniva rad na jedinstvenom opredjeljenju - ***nulta stopa tolerancije na sivu ekonomiju, uz poštovanje principa neselektivnosti i pune transparentnosti i rigorozne kaznene mjere,*** čiji cilj nije usmjeren na prihodnu stranu Budžeta, već na suzbijanje neformalne ekonomije i nelojalne konkurencije koja podriva realni sektor.

Radna grupa je pripremila Akcioni plan u kojem su definisane aktivnosti usmjerene na oblasti koje karakteriše najveći stepen percepcije sive ekonomije, i to: ***tržište rada, promet akciznih proizvoda i plaćanje PDV-a kroz izdavanje fiskalnih računa***. Njime su, takođe, osim strukture svih aktivnosti, precizirane institucije zadužene za njihovu implementaciju i odgovorna lica u njima, rokovi za realizaciju, kao i rokove za informisanje, kroz postignute efekte.

Rad Komisije bazira se na dva osnovna principa: transparentnosti i otvorenosti. U tom smislu, javnost je u kontinuitetu informisana o preduzetim mjerama i njihovim efektima, dok je tim otvoren za sve konstruktivne predloge koji mogu biti upućeni od strane subjekata koji, formalno, nijesu njegovi članovi.
U dosadašnjem periodu, Komisija je inicirala pooštravanje kaznene politike za poreske prekršaje, kao i za prekršaje koji se odnose na rad na crno, čiji je cilj unapređenje poreske discipline i minimiziranje nelojalne konkurencije. Takođe je, od članova Komisije, pokrenuta inicijativa za povećanjem minimalne zarade.
Formirano je više operativnih timova u okviru Komisije, i to: za suzbijanje sive ekonomije na tržištu rada, za pripremu analize važeće zakonske regulative u cilju preventivnog djelovanja za suzbijanje nastanka sive ekonomije, za edukaciju zaposlenih u inspekcijskim službama u dijelu pripremanja, podnošenja i učestvovanja u prekršajnom postupku, za unaprijeđenje koordinacije i saradnje među organima i za rješavanje problema boravišne takse.
Pokrenuta je snažna medijska kampanja na nacionalnom nivou, čiji je cilj jačanje fiskalne discipline svih poreskih obveznika. Namjera nam je građane i privredu motivišemo na odgovorno ponašanje, kroz jačanje svijesti o tome da siva ekonomija ima negativne posljedice po budžet Države, a samim tim i po građanina, koji je direktni korisnik budžetskih sredstava, kao i po privredu, koja je, zbog sive ekonomije, izložena nelojalnoj konkurenciji.

Snažna kampanja koja je pokrenuta, kao i jedan dio mjera koje su, do sada, implementirane već daju efekte. Uprkos poslovanju u otežanim uslovima, budžetski prihodi u periodu od 1. I 2013. do 12. IV 2013. veći su za 18 miliona eura, odnosno 7,2% u odnosu na uporedni period prošle godine.

ANEKS 1

Prilog 1 : Spisak zakona koje je Skupština Crne Gore donijela u periodu 1. septembar 2012 – 25. aprila 2013.

1. Zakon o izmjeni Zakona o ličnoj karti;
2. Zakon o Završnom računu Budžeta za 2011;
3. Zakon o Budžetu Crne Gore za 2013;
4. Zakon o dopuni Zakona o radu;
5. Zakon o dopuni Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju;
6. Zakon o izmjeni i dopunama Zakona o državnim službenicima i namještenicima;
7. Zakon o dopunama Zakona o porezu na dohodak fizičkih lica;
8. Zakon o dopunama Zakona o osiguranju;
9. Zakon o izmjeni i dopuni Zakona o hartijama od vrijednosti;
10. Zakon o izmjeni i dopuni Zakona o elektronskim komunikacijama;
11. Zakon o izmjeni i dopuni Zakona o energetici;
12. Zakon o dopunama Zakona o ljekovima;
13. Zakon o izmjeni i dopuni Zakona o elektronskim medijima;
14. Zakon o potvrđivanju Sporazuma između Vlade Crne Gore i Vlade Republike Makedonije o policijskoj saradnji;
15. Zakon o potvrđivanju Sporazuma između Vlade Crne Gore i Vlade Republike Moldavije o readmisiji (vraćanje i prihvatanje) lica koja su bez dozvole boravka;
16. Zakon o potvrđivanju Sporazuma između Crne Gore i Češke Republike o saradnji u oblasti borbe protiv kriminala;
17. Zakon o potvrđivanju Sporazuma između Vlade Crne Gore i Vlade Slovačke Republike o saradnji i međusobnoj pomoći u slučaju prirodnih i drugih katastrofa;
18. Zakon o potvrđivanju Aneksa VI MARPOL 73/78 Konvencije;
19. Zakon o potvrđivanju Sporazuma između Vlade Crne Gore i Savjeta ministara Republike Albanije o organizovanju graničnog željezničkog saobraćaja;
20. Zakon o potvrđivanju Osnivačkog sporazuma Međunarodne akademije za borbu protiv korupcije – kao međunarodne organizacije;
21. Zakon o potvrđivanju Ugovora o izručenju između Crne Gore i Bosne i Hercegovine;
22. Zakon o potvrđivanju Sporazuma o pravnom statusu Regionalnog centra za životnu sredinu za Centralnu i Istočnu Evropu;
23. Zakon o potvrđivanju Konvencije Savjeta Evrope o sprječavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici;
24. Zakon o potvrđivanju Konvencije o rješavanju investicionih sporova između država i državljana drugih država;
25. Zakon o potvrđivanju Međunarodne konvencije o zaštiti novih biljnih sorti i
26. Predlog zakona o izmjeni Zakona o tajnosti podataka.

ANEKS 2

IZVJEŠTAJ

O STANJU TRŽIŠTA USLUGA DISTRIBUCIJE

RADIO I TELEVIZIJSKIH PROGRAMA DO KRAJNJIH KORISNIKA

- DECEMBAR 2012 -

Saglasno izdatim odobrenjima Agencije za elektronske medije, pravo da distribuira radio i televizijske programe do krajnjih korisnika, u odobrenoj zoni servisa, posjeduje sedam operatora i to četiri kablovska i po jedan MMDS, IPTV i DTH operator.

Na dan 31. XII 2012, broj priključaka za distribuciju radio i televizijskog programa putem različitih KDS/MMDS/DTH/IPTV platformi iznosi **133.831**.

U poređenju sa brojem priključaka na kraju decembra 2011. zabilježen je pozitivan trend u kretanju broja korisnika usluga distribucije radio i TV programa. Broj priključaka je za period od godinu dana uvećan za 11.097 ili **9,04%**.

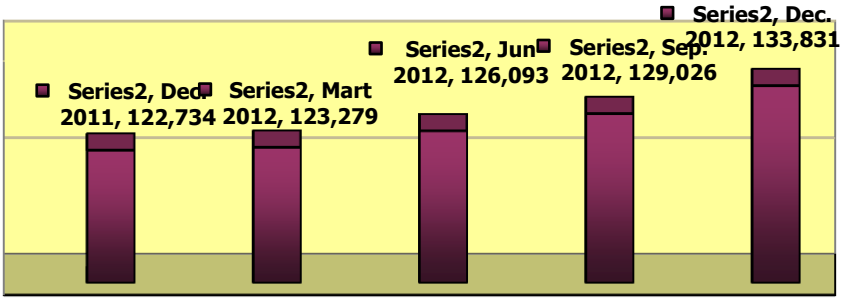

Grafik 1: Broj priiključaka (KDS/MMDS/DTH/IPTV)

Ako se pretpostavi da se svi ili najveći dio podataka o priključcima odnosi na korisnike iz kategorije domaćinstva i ti podaci se uporede sa zvaničnim podacima o broju domaćinstava u Crnoj Gori[13], može se doći do približne slike o tome koja je primarna tehnologija koju domaćinstva u Crnoj Gori koriste za prijem radio i TV programa.

Zaključak je da **31,30%** domaćinstava u Crnoj Gori koristi samo zemaljski (analogni) tj. „besplatan“ prijem radio i TV programa. Sa druge strane, ostala domaćinstva su se odlučila za korišćenje jedne od alternativnih platformi za distribuciju radio i TV programa, njih **68,70%**.

[13] *Popis iz 2011. godine – Izvor: Monstat „Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u Crnoj Gori 2011“*

Grafik 2: Struktura domaćinstava sa aspekta primarne platforme za prijem radio i TV programa

U posmatranom periodu se pored rasta broja priključaka na nivou tržišta od 9,04%, bilježi i rast broja korisnika svake od pojedinačnih platformi. Najveći rast u broju korisnika je ostvario MMDS operator (12,08%), te IPTV operator (12,06%). KDS operatori su zabilježili rast broja korisnika za 6,46% i DTH operator rast od 4,39%.

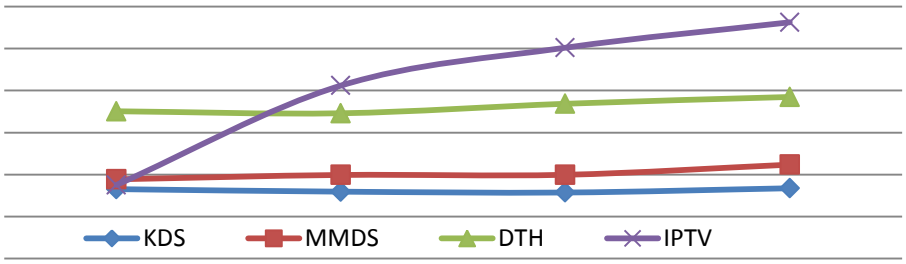

Grafik 3: Trend rasta broja priključaka za različite platforme

Na kraju decembra 2012, s učešćem od 42,04% IPTV platforma zadržava lidersku poziciju na tržištu usluga distribucije radio i TV programa do krajnjih korisnika. Za njom slijedi DTH distribucija (28,75%), MMDS (16,71%) i KDS platforma (12,51%). U odnosu na decembar 2011, IPTV platforma je ostvarila rast tržišnog učešća za 1,13%, MMDS za 0,46%, dok su DTH i KDS operatori zabilježili pad tržišnog učešća za 1,28%, odnosno 0,30%. Tržišno učešće platformi pojedinačno na kraju 2011. i 2012. godine ima sljedeću strukturu:

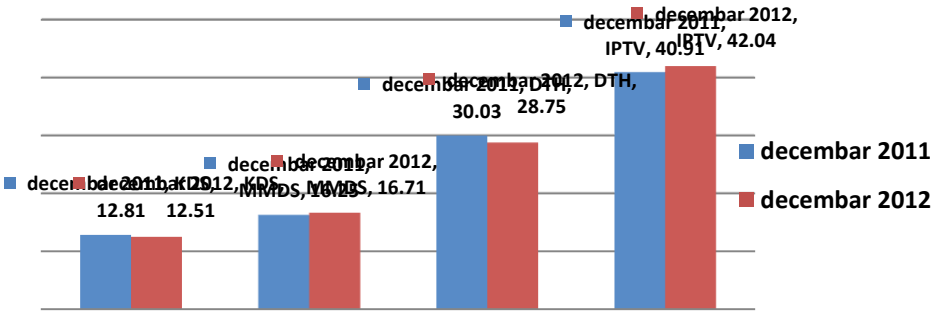

Grafik 4: Tržišno učešće KDS/MMDS/DTH/IPTV platformi na kraju 2011. i 2012.

Tražnja za uslugama distribucije radio i TV programa razlikuje se u zavisnosti od toga da li govorimo o sjevernoj, središnjoj ili primorskoj regiji[14] Crne Gore. Posmatrano u odnosu na broj

[14] *Sjeverna regija: Andrijevica, Berane, B.Polje, Kolašin, Mojkovac, Plav, Pljevlja, Plužine, Rožaje, Šavnik Žabljak.*

domaćinstava tražnja je najveća u primorskoj regiji, čak 88,45%. Slijedi središnja regija sa 73,08%, te sjeverna regija u kojoj 42,74% domaćinstava koristi usluge operatora. Posmatrajući navedene podatke sa aspekta primarne tehnologije koju domaćinstva u pojedinim regijama koriste za prijem radio i TV programa, dolazi se do zaključka da je u sjevernoj regiji zemaljski (analogni) prijem radio i TV programa još uvijek dominantan.

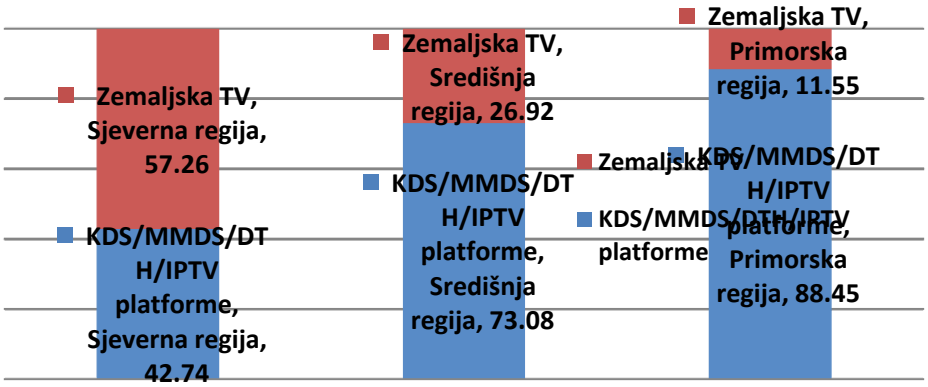

Grafik 5: Struktura domaćinstava sa aspekta primarne platforme za prijem radio i TV programa – po regijama

Posmatrano po regijama i odnos učešća pojedinih platformi je nešto drugačiji u odnosu na ukupno učešće:

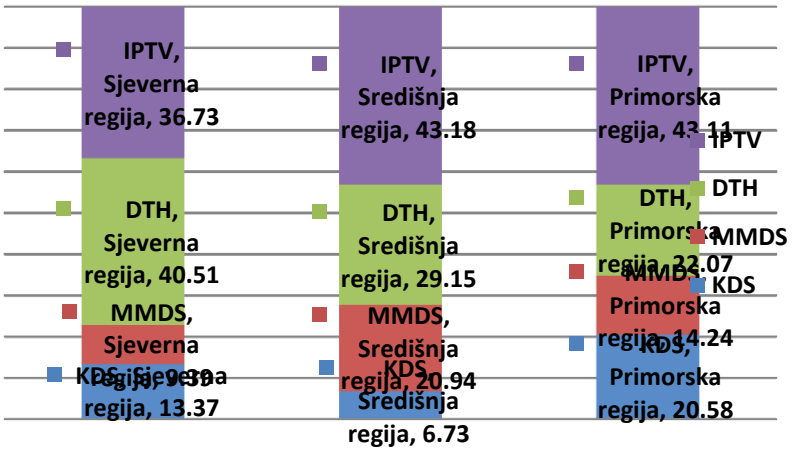

Grafik 6: Tržišno učešće KDS/MMDS/DTH/IPTV platformi – po regijama

U posmatranom periodu prosječna cijena osnovnog paketa je iznosila 9,43€ (najviše 10,85€, najniže 5,95€). U odnosu na decembar 2011, ova cijena je porasla za 0,06€, odnosno 0,64%. U osnovnom paketu korisnicima je dostupno, u prosjeku, 68 televizijskih kanala (najviše 101, najmanje 29). Pet operatora nemaju u osnovnoj ponudi radijske kanale, dok preostala dva operatora svojim korisnicama nude 4, odnosno 14 radijskih kanala.

Središnja regija: Cetinje, Danilovgrad, Nikšić, Podgorica.
Primorska regija: Bar, Budva, H.Novi, Kotor, Tivat, Ulcinj.

Dva operatora nemaju dodatne pakete u svojoj ponudi, dok preostalih pet operatora u prosjeku nude 4 dodatna paketa (najviše 7, najmanje 1). Prosječna cijena dopunskog paketa je 6,07€ (najviše 21,50€, najniže 2,50€).

Tražnja za dopunskim paketima, takođe, se razlikuje posmatrano po regijama. U odnosu na broj korisnika osnovnog paketa, tražnja za dopunskim paketima u primorskoj regiji iznosi 36,89%, u središnjoj regiji 35,44%, dok je u sjevernoj regiji značajno niža i iznosi 17,07%.

U strukturi ponude dopunskih paketa najzastupljeniji su filmski i sportski sadržaji, te sadržaji za odrasle. Najprodavaniji dopunski paket na teritoriji Crne Gore je HBO (35,77% ukupno prodatih dopunskih paketa). Za njim slijedi ARENA sportski paket (27,90%), te PINK paketi (11,88%).

Posmatrano u odnosu na ukupan obim pruženih usluga distribucije radio i TV programa do krajnjih korisnika, tj. ukupan broj prodatih osnovnih i dopunskih paketa, domaćinstvo koje koristi ovaj vid usluga, mjesečno u prosjeku, za njih izdvaja 10,82€. U odnosu na decembar 2011, došlo je do povećanja ovih izdataka za 0,09€, odnosno 0,83%.

ANEKS 3

II Godišnji izvještaj o radu sudova:

PREGLED RJEŠAVANJA ZAOSTALIH PREDMETA KOJI POTIČU IZ 2011. I RANIJIH GODINA

a) Pregled riješenih predmeta iz 2011. i ranijih godina

SUD	Riješeno iz 2002. i ranije	Riješeno iz 2003.	Riješeno iz 2004.	Riješeno iz 2005.	Riješeno iz 2006.	Riješeno iz 2007.	Riješeno iz 2008.	Riješeno iz 2009.	Riješeno iz 2010.	Riješeno iz 2011.	predmeta koji potiču iz 2011. i ranije	Riješeno na dan 31.12.2012. godine	% riješenih
Osnovni sud Bar	0	0	0	1	2	10	23	57	202	1.067	2.015	1.362	67,59
Osnovni sud Berane	0	0	0	0	0	1	8	62	128	849	1.185	1.048	88,44
Osnovni sud Bijelo Polje	0	0	0	0	1	1	2	36	174	1.072	1.559	1.286	82,49
Osnovni sud Cetinje	0	0	0	3	3	7	13	50	171	460	1.030	707	68,64
Osnovni sud Danilovgrad	0	0	0	0	37	16	28	86	78	354	693	599	86,44
Osnovni sud Herceg Novi	0	0	0	0	0	0	0	0	257	594	1.191	851	71,45
Osnovni sud Kolašin	0	0	0	1	0	0	2	11	25	181	284	220	77,46
Osnovni sud Kotor	0	2	1	2	4	17	59	125	358	1.157	2.879	1.725	59,92
Osnovni sud Nikšić	0	0	0	1	3	6	30	74	266	2.518	3.397	2.898	85,31
Osnovni sud Plav	0	0	0	0	0	0	1	1	6	84	112	92	82,14
Osnovni sud Pljevlja	0	0	0	0	0	0	1	10	38	496	581	545	93,80
Osnovni sud Podgorica	0	0	0	132	252	269	386	569	1.596	5.203	13.944	8.407	60,29
Osnovni sud Rožaje	0	0	0	0	0	0	0	0	34	235	324	269	83,02
Osnovni sud Ulcinj	0	0	0	0	0	0	0	0	314	566	1.364	880	64,52
Osnovni sud Žabljak	0	0	0	0	0	0	0	0	2	70	81	72	88,89
Viši sud Podgorica	0	0	0	0	0	0	0	0	93	1.987	2.184	2.080	95,24
Viši sud Bijelo Polje	0	0	0	0	0	1	0	0	2	104	117	107	91,45
Privredni sud Podgorica	2	0	1	1	1	4	7	13	123	772	1262	924	73,22
Privredni sud Bijelo Polje	0	0	0	0	1	1	0	1	1	30	63	34	53,97
Apelacioni sud CG	0	0	0	0	0	0	0	0	0	266	266	266	100,00

Upravni sud CG	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1.264	1.264	1.264	100,00
Vrhovni sud CG	0	0	0	0	0	0	0	0	1	15	16	16	100,00
UKUPNO	**2**	**2**	**2**	**141**	**304**	**333**	**560**	**1.095**	**3.869**	**19.344**	**35.811**	**25.652**	**71,63**

b) Pregled neriješenih predmeta iz 2011. i ranijih godina

SUD	Neriješeno iz 2002. i ranije	Neriješeno iz 2003.	Neriješeno iz 2004.	Neriješeno iz 2005.	Neriješeno iz 2006.	Neriješeno iz 2007.	Neriješeno iz 2008.	Neriješeno iz 2009.	Neriješeno iz 2010.	Neriješeno iz 2011.	Ukupno u radu predmeta koji potiču iz 2011. i ranije	Neiješeno na dan 31.12.2012. godine	% neriješenih
Osnovni sud Bar	0	0	0	0	4	2	18	60	135	434	2.015	653	32,41
Osnovni sud Berane	0	0	0	0	0	0	0	3	15	119	1.185	137	11,56
Osnovni sud Bijelo Polje	0	0	0	0	0	1	5	13	45	209	1.559	273	17,51
Osnovni sud Cetinje	0	0	0	0	0	1	20	47	76	179	1.030	323	31,36
Osnovni sud Danilovgrad	0	0	0	0	4	2	6	17	18	47	693	94	13,56
Osnovni sud Herceg Novi	0	0	0	0	0	0	0	0	128	212	1.191	340	28,55
Osnovni sud Kolašin	0	0	0	2	0	1	2	10	11	38	284	64	22,54
Osnovni sud Kotor	0	1	1	2	4	40	54	155	249	648	2.879	1.154	40,08
Osnovni sud Nikšić	0	0	0	0	1	3	4	36	84	371	3.397	499	14,69
Osnovni sud Plav	0	0	0	0	0	0	0	8	1	11	112	20	17,86
Osnovni sud Pljevlja	0	0	0	0	0	0	1	5	8	22	581	36	6,20
Osnovni sud Podgorica	0	0	0	23	32	20	318	1.440	1.499	2.205	13.944	5.537	39,71
Osnovni sud Rožaje	0	0	0	0	0	0	0	0	18	37	324	55	16,98
Osnovni sud Ulcinj	0	0	0	0	0	0	0	0	219	265	1.364	484	35,48
Osnovni sud Žabljak	0	0	0	0	0	0	0	0	0	9	81	9	11,11
Viši sud Podgorica	0	0	0	0	0	0	0	0	35	69	2.184	104	4,76
Viši sud Bijelo Polje	0	0	0	0	0	0	0	0	5	5	117	10	8,55

Privredni sud Podgorica	2	1	4	3	1	7	6	16	75	223	1262	653	51,74
Privredni sud Bijelo Polje	0	4	1	2	0	8	3	3	2	6	63	29	46,03
Apelacioni sud CG	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	266	0	0,00
Upravni sud CG	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1.264	0	0,00
Vrhovni sud CG	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	16	0	0,00
UKUPNO	**2**	**6**	**6**	**32**	**46**	**85**	**437**	**1.813**	**2.623**	**5.109**	**35.811**	**10.474**	**29,25**

PREGLED RADA SVIH SUDOVA ZA 2012. GODINU U SVIM VRSTAMA PREDMETA

SUD	Neriješeno na dan 01.01.2012.godine	Primljeno u 2012. godini	Ukupno u radu u 2012.godine	Riješeno	Neriješeno	% neriješeno	% riješenih	% riješenih u odnosu na priliv
Osnovni sudovi	31.971	54.145	86.116	58.753	27.363	31,77	68,23	108,51
Viši sudovi	2.301	14.714	17.015	14.251	2.764	16,24	83,76	96,85
Privredni sudovi	2.116	17.518	19.634	16.078	3.556	18,11	81,89	91,78
Upravni sud	266	1.682	1.948	1.820	128	6,57	93,43	108,20
Apelacioni sud	1.264	3.413	4.677	2.975	1.702	36,39	63,61	87,17
Vrhovi sud	16	1.967	1.983	1.950	33	1,66	98,34	99,14
Ukupno:	**37.934**	**93.439**	**131.373**	**95.827**	**35.546**	**27,06**	**72,94**	**102,56**